

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MASTER'S THESIS

2000 SONRASI POPÜLER HOLLYWOOD SİNEMASINDA DİNİ TEMA VE ÖRÜNTÜLER

MALATYA

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

2000 SONRASI POPÜLER HOLLYWOOD SİNEMASINDA DİNİ TEMA VE ÖRÜNTÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman ŞAHİN

Danışman: Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

MALATYA-2016

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2000 SONRASI POPÜLER HOLLYWOOD SİNEMASINDA DİNİ TEMA VE ÖRÜNTÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA ARSLAN

HAZIRLAYAN
OSMAN ŞAHİN

Jürimiz 10.10.2016... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği/ oyçokluğu) ile başarılı bularak Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim, Din Sosyolojisi Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı imzası

1. Prof. Dr. A. Faruk Sinanoğlu ....
2. Prof. Dr. Mustafa Arslan ....
3. Yrd. Doç. Dr. Bahset KARSLI ....
4. ....
5. ....

..........nü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .... tarih ve .... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "2000 Sonrası Popüler Hollywood Sinemasında Dini Tema ve Örüntüler" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Osman ŞAHİN
Malatya, 2016

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin kağıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☑ Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Osman ŞAHİN
Malatya, 2016

ÖNSÖZ

Günümüz modern kültürü veya Batı eksenli çağdaş kültür dikkatle incelendiğinde, tüm modern ve seküler görünümüne rağmen dini ve kutsal olanın yeniden yoğun bir şekilde baş gösterdiği açık bir şekilde görülmektedir. Özellikle içinde bulunduğumuz görsel çağın sanatı olan sinema bu anlamda zengin bir içeriğe sahiptir. Sinemanın çok etkili bir medyum olması sebebiyle geleneksel dini kurumlarca propaganda aracı olarak kullanılmasının yanı sıra –ki çalışmamızda bu tür ürünler değerlendirme dışında tutulacaktır- tamamen kar amacı güden ve bu nedenle mümkün olduğunca geniş kitlelere ulaşmak için herhangi belirli bir dini anlatıyı baz almayan, seküler eğlenceye yönelik popüler filmlerde, özellikle postmodern diye adlandırılan çağımızın ruhunu da yansıtan bir şekilde çeşitli dini, mitolojik, ruhsal ve doğaüstü öğeler bolca işlenmektedir.

Çalışmada 2000 sonrası popüler Hollywood sinemasında dini, kutsal ve paranormal öğeler incelenecek, filmlerde görülen dini, mitolojik ve kutsal tema, karakter, söylem, algı ve öğelerin neler olduğu ve bunların hangi dini referanslara dayandığı, ne sıklıkta işlendiği ve bu durumun ülkemiz gibi popüler filmlerin daha çok tüketicisi olan toplumlar için ne tür bir durum yarattığı araştırılacaktır.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı, önemi ve hipotezleri anlatılmıştır.

Birinci bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan postmodernizm, sekülerleşme, popüler kültür, medya ve kitle iletişim araçları ve sinema konuları ele alınmış, bu konularla ilgili teoriler ışığında çalışmanın çerçevesi belirlenmiştir.

Bu bölümde dünyanın tarihsel serüveni de dikkate alınarak ilk olarak sekülerleşme konusu incelenmiş, daha sonra postmodernizm ele alınmıştır. Sekülerleşme postmodern dönemle birlikte ciddi eleştirilere maruz kalmış ve sosyal bilimlerde postmodern durumu tanımlayabilmek için çeşitli farklı sekülerleşme paradigmalarının ortaya çıkması zorunlu olmuştur. Çalışmamızda bu konular ayrı ayrı ele alınmış ancak kesiştikleri yerlerde aralarındaki ilişkiyi tanımlayan açıklamalara yer verilmiştir.

Yine çalışmanın önemli kavramlarında biri olan popüler kültür konusunda konuyla ilgili teoriler ele alınmıştır. Bu alanda çeşitli kültürel teoriler incelenmiş, farklı

sosyolojik bakışların aralarındaki tartışmalara yer verilmiştir. Yapılan çalışmanın bu tartışmaların neresinde durduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Medya ve kitle iletişim konusu sinemaya giriş yapmadan önce kısaca ele alınmış ve bu kısımda medya ve kitle iletişim ile din alanının etkileşimi açıklanmıştır. Daha sonra medya ve kitle iletişim medyumlarının en popülerlerinden biri olan ve yedinci sanat diye adlandırılan sinema ile din ilişkisi, etkileşimi incelenmiştir.

İkinci bölümde çalışmada incelenen filmlerin nasıl belirlendiği, filmleri çalışmaya dahil ederken ne tür kriterler kullanıldığı açıklanmıştır. Araştırmaya dahil edilen filmlerin nasıl inceleneceği, çalışmanın metot ve yöntemi açıklanmıştır. Son olarak üçüncü bölümde seçilen filmler ayrı ayrı incelenmiş ve bulgular değerlendirilmiştir.

Osman ŞAHİN
Malatya, 2016

ÖZET

ŞAHİN, Osman. 2000 Sonrası Popüler Hollywood Sinemasında Dini Tema ve Örüntüler , Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2016.

Bu çalışma görsel çağ diye de adlandırılan günümüz postmodern durumunda popüler filmlerin din ile olan etkileşimini sekülerleşme ve kültür teorileri bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma 2000 Sonrası popüler Hollywood filmlerinde bulunan dini, paranormal, büyülü ve mitolojik temaları belirlemeye çalışmakta ve bunların hangi din ve mitolojilere referanslarda bulunduklarını araştırmaktadır. Dini hikayeleri konu alan filmler ve dini kurumların sponsorluğunda veya özellikle kurumsal bir dinin öğretileri ışığında üretilen filmler araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışma içerik analizi ile popüler filmlerde dini, mitolojik, paranormal ve kutsal temalar, karakterler, anlatılar ve öğeleri belirlemekte ve bu bulgulardan yola çıkarak bazı ana temalara ulaşmaktadır. Bu ana temalar popüler Hollywood filmlerinin seküler eğlence görünümüne rağmen ne kadar dini temalar ile dolu olduklarını göstermektedir. Bu çalışma sekülerleşme, kültür teorileri ve Postmodernizm bağlamında bu bulguları ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din, Popüler Kültür, Postmodernizm, Sekülerleşme, Sinema.

ABSTRACT

ŞAHİN, Osman. Religious Themes and Patterns in Post 2000 Popular Hollywood Cinema, Master's Thesis, Malatya, 2016.

This study aims to investigate the interaction between popular films and religion in the contexts of secularization and culture theories in today's postmodern condition, which is also called the visual age. The study tries to identify religious, paranormal, magical and mythological themes in popular Hollywood films and explores which religions and mythologies they refer to. Films that are about religious stories and produced in the sponsorship of religious institutions or specifically produced in the light of institutional religious doctrines are not included in the study. The study explores religious, mythological, paranormal and sacred themes, characters, narratives and elements in popular films using content analysis and reaches some main themes based on these findings. These main themes reveal how popular Hollywood films are full of religious themes despite their secular appearance. This study aims to discuss these findings in the contexts of secularization, culture theories and postmodernism.

Key Words: Religion, Popular Culture, Postmodernizm, Secularisation, Cinema.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde, yürütülmesi esnasında ve tamamlanmasında desteğini ve akademik bilgi birikimini esirgemeyen danışmanın Sayın Prof. Dr. Mustafa ARSLAN'a göstermiş olduğu ilgi, yaptığı yönlendirmeler ve çalışmama ayırdığı zaman için teşekkür ederim.

Yine bu çalışmanın ortaya çıkmasına dolaylı olarak katkıda bulunmuş olan değerli hocalarım Sayın Porf. Dr. A. Faruk SİNANOĞLU, Sayın Yrd. Doç. Dr. Hasan ARSLAN, Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakkı KARAŞAHİN, Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet ULUKÜTÜK ve merhum Yrd. Doç Dr. Emir KUŞÇU'ya minnettarım.

Son olarak fikir ve eleştirileri ile çalışmama katkıda bulunan arkadaşlarım Emrah GÜMÜŞBOĞA, Gökhan TUĞAN, Muharrem ÜNEY ve ablam Nazan ŞAHİN'e ve her zaman yanımda olan eşim Songül ŞAHİN'e sabır ve desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Osman ŞAHİN

Malatya, 2016

2000 SONRASI POPÜLER HOLLYWOOD SİNEMASINDA DİNİ TEMA VE ÖRÜNTÜLER

Osman ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bu çalışmada popüler filmlerde din ve kutsal olan ele alınmakta, popüler filmlerde dini, mitolojik ve kutsal temalar, karakterler, söylemler, algılar ve öğelerin hangi dini referanslara dayandığı, hangi dinler ile ilgili temsillerin kullanıldığı, bunların filmlerde görülme yoğunluğu ve bu durumun ülkemiz gibi popüler filmlerin daha çok tüketicisi olan toplumlar için ne tür bir sonuç yarattığı tartışılmaktadır.

Modern çağda aklın ve bilimin insanları bilim dışı olan her şeyden, özellikle duyular ve bilim ile anlaşılamayan dini, mistik, gizemli, büyülü olgulardan uzaklaştıracağı bekleniyordu. Ancak bugün din ve dini izler taşıyan konular gerek ülkemizde gerek dünyada hem kültürel, hem de sosyal-politik alanlarda çeşitli şekillerde gündemi meşgul etmeye devam etmektedirler. Globalleşme ve beraberinde gelen kültürel çoğulculuk, dini tolerans ve dinler arası diyalog, 11 Eylül olayları, İslamofobya, kürtaj tartışmaları, son yıllarda oldukça yükselen din ile ilişkili savaş/terör olayları ve medya ve popüler kültürel ürünlerde dini tema ve konuların işlenişindeki artışlar dinin yeniden gündemi meşgul etmesinin bazı örnekleri olarak gösterilebilir.

Günümüz kültürü veya Batı eksenli çağdaş kültür dikkatle incelendiğinde, tüm seküler görünümüne rağmen dini ve kutsal olanın yoğun bir şekilde yüzeye çıktığı açık bir şekilde görülebilir. Özellikle seküler Amerikan kültürü din ve dini mesajlar ile doludur ve din ile popüler kültürel formlar arasında yakın bir ilişki vardır (Ostwalt, 2003: 2). Araştırmamızda Amerikan filmlerini incelediğimiz için Amerika'daki bu duruma vurgu yapmaktayız. Ancak Türkiye dahil yerel veya diğer bölgesel kültürlere ve çalışmamıza esas aldığımız kültürel alan olarak sinemaya bakıldığında da benzer bir durumun var olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Amerikan yapımı popüler filmlerde yer alan dini, kutsal ve mitolojik öğe, tema, mekan ve karakterlerdeki artış, klasik sekülerleşme tezlerinin "dinin toplumların hayatında yok olup gideceği" yönündeki iddiasını (Bell, 1977; Freund, 1969; Warner, 2010) yalanlar niteliktedir ve popüler filmler bu unsurların bolca görüldüğü kültürel alanlardan biridir. Sekülerleşme inkar edilemez bir gerçektir, ancak klasik sekülerleşme teorisinin ileri sürdüğü türden geri dönülemez bir sekülerleşme sürecinden ziyade farklı

sekülerleşme paradigmaları ile karşı karşıyayız. Postmodernizm ile birlikte özellikle sanat dallarında geleneksel olana dönüş ve geleneksel olanın yeniden popüler hale gelmesi beraberinde dini, mitolojik ve kutsal olanı da gün yüzüne çıkarmaktadır (Bell, 1977; Partridge, 2004; Warner, 2010).

Dinin, toplumların kültürel hayatında gündelik söylev ve pratiklerini korudğunu ele alan bu tür bir araştırmada sekülerleşme teori ve modellerini çalışmanın literatürüne dahil edilmesi gerekir. Klasik sekülerleşme teorilerinde ileri sürülen dinin yok olacağı yönündeki iddialar, farklı sekülerleşme paradigmaları ile ciddi anlamda eleştirilere uğramış, sekülerleşme var olan bir süreç olarak kabul edilmekle birlikte, bunun zorunlu bir şekilde dinin insanların hayatından bütünüyle çıkacağı anlamına gelmediğini, çok daha değişik şekil ve yönlerde gerçekleşmekte olduğunu ileri süren teoriler dikkat çekmektedir.

Görsel çağın en önemli unsurlarından biri olan sinema, teknolojinin sağladığı özel imkanların kullanıldığı bir kitle iletişim aracı olmasının ötesinde "insanlar için önemli ve toplumsal hayata müdahale edebilen", toplumların sosyal ve kültürel yapılarıyla canlı bir etkileşim halinde olan bir alandır. Filmler insanların "gündelik hayatını, kişisel tutum ve davranışlarının oluşumunu etkileyebilmekte", kültür, sanat, din, siyaset ve edebiyatta ve diğer sosyal-ekonomik alanlarda gündem oluşturabilmektedirler (Yenen, 2011: 2). Özellikle son yıllarda gösterime giren ve izlenme rekorları kırarak popüler olan yapımlarda dini veya dini sayılabilecek unsurların sayısı gittikçe artmaktadır. Bu artış din sosyolojisi için dikkate değer bir durumdur.

Bu araştırmada sinemanın hem medyatikliği hem de popülerliğinin gerek İslam ve Hristiyanlık gibi kurumsal dinler, gerek genel anlamda din için nasıl bir alan oluşturduğunu ele alınmaktadır. Araştırmada örneklem olarak incelenen filmlerin 2000 sonrasında çekilen filmler olmasından dolayı *postmodernizmin* "bir sanat dalı olarak sinema*"* üzerindeki etkileri konumuz açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada eğlence amaçlı seküler bir ortam olan sinemada gösterilen popüler filmlerde dini, kutsal, büyülü, mitolojik ve gizemli öğelerin nasıl ve ne şekilde görüldüğü araştırılmaktadır. Popüler filmlerde yer alan dini, büyülü, mitolojik ve benzeri olay, olgu ve örüntülerin neler olduğu ve bunların ne sıklıkta görüldüğü incelenmektedir. Çalışmada analiz edilen veriler bir takım dini ana temalar çerçevesinde

değerlendirilmektedir.

Bütün bunlardan hareketle araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir: Popüler filmlerde görülen dini, mitolojik ve kutsal temalar, karakterler, söylemler, algılar ve öğeler hangi dini referanslara dayanmakta, hangi dinler ile ilgili temsiller kullanılmakta, bunlar nasıl ve ne sıklıkta işlenmekte ve bu durum ülkemiz gibi popüler filmlerin daha çok tüketicisi olan toplumlar için ne tür bir sonuç yaratmaktadır?

Bu cümleyi açacak olursak çalışma aşağıdaki soruları irdelemektedir.

i. Popüler filmlerde ne tür dini, mitolojik, kutsal ve doğaüstü temalar, olgular işlenmektedir?
ii. Bu temalar herhangi bir kurumsal/geleneksel dine referansta bulunuyorlar mı? Eğer böyle bir durum varsa hangi dinler, dini gelenekler ön plana çıkmaktadır?
iii. Yine bu filmlerde işlenen ana karakterlerde herhangi bir kurumsal/geleneksel dini anlatı kahramanına, şahsiyetine referanslar, benzerlikler bulunmakta mıdır?
iv. Geleneksel bir din ile ilgili olmasa bile filmlerde kurulan dünyalar izleyicinin anlam arayışını cevaplandıracak yarı-dini, spiritüel, kutsal, mitolojik veya aşkın unsurlar sunuyor mu?
v. Dini içeriği olan bu tür popüler filmler farklı sekülerleşme süreçleri yaşayan ve daha çok bu tür filmlerin tüketicisi olan Türkiye gibi Müslüman nüfuslu ülkelerde ne tür bir durum yaratmaktadır?

Araştırmanın denenceleri şunlardır;

i. Popüler filmlerde dini, mitolojik, kutsal ve doğaüstü temalar, olgular sık bir şekilde işlenmektedir.
ii. Bu temalar kurumsal/geleneksel dinlere referansta bulunmaktadırlar. Ele alınan filmlerin Batı Kültürü merkezli olduğu göz önünde bulundurulduğunda daha çok Hristiyanlık ile ilgili referansların yapılması beklenebilir.
iii. Film karakterlerinde çeşitli dini karakter özelliklerine, dini kahramanlara referansların olması beklenmektedir. Yine bu referansların daha çok

Yahudi-Hristiyan anlatıları ile ilgili olması beklenebilir.

iv. Filmlerde yer alan dini olgu ve referanslar sadece kurumsal dinlerle sınırlı değildir. Zamanın ruhunu da yansıtacak şekilde izleyicinin anlam arayışını cevaplandıracak yarı-dini, spiritüel, kutsal, mitolojik veya aşkın unsurların bulunması beklenebilir.

v. Yine zamanın ruhu bağlamında geleneksel dinlerin postmodern insanı tatmin etmeyeceği düşünüldüğünde, popüler filmlerde farklı, postmodern anlatıların dini işlevler görmesi, geleneksel dinlerden çok daha farklı dini anlatıların olması beklenebilir.

vi. Postmodern insanın rasyonel ve seküler olduğu göz önünde bulundurulduğunda filmlerde sunulan dini tema ve ruhsallıkların bilim ve akıl ile çelişmeyeceği beklenebilir.

vii. Filmlerde kıyamet senaryolarının işlenmesi ve bunların dini referanslar içermesi beklenebilir.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

XIX. Yüzyıl sonlarında ilk adımlarını atan ve bugün en popüler kültürel eğlence formları arasına giren bir alan olarak sinema ve din ile ilişkisi ve daha genel bağlamda medya, popüler kültür ve din konusu henüz akademik araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmeler geleneksel din kurumları için çoğunlukla hem bir tedirginlik yaratmış hem de yeni imkanlar sunmuştur. Özellikle Hristiyan Batı ele alındığında matbaanın icadı ile geniş kitlelerin kutsal yazılara ulaşma imkanı Aydınlanma Dönemine ve dini reformasyona damgasını vuran bir olgudur. Radyo ve televizyon aynı şekilde dini kurumlar için ciddi tehditler oluşturmakla birlikte, onlara daha geniş kitlelere ulaşma imkanı tanıyarak yeni fırsatlar yaratmışlardır. Neredeyse bütün dinler daha çok taraftara ulaşmak için medyatikleşmeye ihtiyaç duymuşlar ancak bu dini çoğulculuk ortamında bazı keskin ifadelerinden de vazgeçmek zorunda kalmışlardır (Hoover, 2008). Özellikle kutsal-seküler gibi ikili olgular arasındaki keskin sınırların ve geleneksel üst anlatıların kaybolmaya başladığı postmodern dönemde dini örüntülerin popüler filmlerde işlenişi, sinemanın, özellikle bir çok insana ulaşan popüler filmlerin insanların anlam dünyasında nasıl bir yer bulduğu din sosyolojisi için önem

arz eden konulardır.

Çoğu popüler filmlerin kaynağı olan Amerikan film endüstrisi din ve kutsal olan ile yoğrulmuş ürünlerini, kapitalist ekonomi gereği bütün dünya pazarına sunmakta ve global anlamda bütün dünyayı bu ürünler ile etkileşime sokmaktadır. İçinde üretildikleri kültürden dolayı yoğun bir şekilde Hristiyan temalarla işlenmiş olduğunu varsayabileceğimiz bu filmler, ülkemiz Türkiye gibi Hristiyan olmayan ülkelerde de yüksek sayıda tüketiciye ulaşmaktadır. Bu durumun özellikle Müslüman bir toplum için ne tür anlamlar taşıdığı önemli bir konudur.

Film ve din, son dönemlerde dikkatleri çeken canlı bir alandır. Popüler kültür, film ve din konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalar ülkemizde bu alan ile henüz yeterince ilgilenilmediğini göstermekle beraber bu yönde çalışmaların başladığının işaretidirler. Yurt dışında "din ve film" konusunu inceleyen yayınların sayısı hızla çoğalmaktadır. Bu çalışmalar sayesinde dini ve kültürel alanların etkileşimi ve bu etkileşimin toplum üzerindeki yansımaları daha anlaşılır olmuştur. Özellikle televizyon ve sinemanın din ile etkileşiminin ne şekilde gerçekleştiği, bu etkileşimin boyutları üzerine daha detaylı bilgilere sahibiz.

"Film ve Din" alt başlığı, Felsefe ve Din Bilimleri ana bilim dalında son dönemlerde keşfedilen ve oldukça zengin araştırma alanları sunan bir alandır. Bu alanda "Journal of Religion and Film" dergisi 1997 yılında, "Journal for Religion, Film and Media" ise 2015 yılında ilk yayınını yapmıştır. Bu iki dergiden başka alana yönelik spesifik bir dergi yoktur. Dergiden başka son zamanlarda alana yönelik çalışmaların sayısında hızlı bir artış vardır. Yine bu tezin yazım aşamasında ülkemizde ilk defa "Uluslararası Sinema ve Din Sempozyumu" düzenlenmiştir. Alanda yapılan çalışmalar hem teologlar hem de sinema ve kültür akademisyenlerinin ilgisini çekmektedir. Ama neredeyse bütün çalışmalarda yapılan çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olduğu vurgulanmaktadır (Blizek, 2009).

Sinema ve din alanı özellikle ülkemizde henüz dikkatleri celbeden bir alan olduğundan bu alanla ilgili fazla çalışma yoktur. Yapılan çalışmalar da sadece Türk dizi ve sineması ile sınırlı kalmışlardır. Bu tür çalışmalara yeni gelişmekte olan "sinema ve din" alanı çerçevesinde ihtiyaç vardır. Özellikle film endüstrisinde tüketici konumda olan ülkemizde bu tür çalışmalara ihtiyaç vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

SEKÜLERLEŞME, POSTMODERNİZM, POPÜLER KÜLTÜR VE SİNEMA

Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan bu bölümde sırasıyla sekülerleşme, postmodernizm, popüler kültür ve sinema konuları ele alınmaktadır. Sekülerleşme ile ilgili kısımda sosyal bilimlerde dile getirilmesinden bu yana ne tür teoriler ile öne sürüldüğü, bunun zamanla ortaya çıkan ve çoğunlukla ilk dönem klasik sekülerleşme teorilerinin aksi yönünde seyreden durumlar sonunda nasıl farklı paradigmalar ile açıklanmaya çalışıldığı işlenmektedir. Çalışmada *sinema gibi seküler bir alanda dinin önemli bir olgu olarak yer aldığı* iddia edilmektedir. Bu bağlamda sekülerleşme çalışmamız açısından ele alınması gereken bir konudur. Postmodernizm ile ilgili kısımda konu ile ilgili temel açıklamalardan sonra kısaca postmodern sanat ve sinema üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Popüler kültür ile ilgili kısım kültür, yüksek kültür, folk kültür ve kitle kültürü gibi konuyla alakalı terimleri ve kültürel teorileri ele almaktadır. Sinema ile ilgili kısımda kısaca konuyla ilgili tanımlardan sonra popüler filmler ve din konusu ele alınacaktır. Bu konular her ne kadar bağımsız başlıklar altında ele alınsalar da, özellikle din ile alakalı olarak kesiştikleri noktalar vurgulanmakta, aynı şekilde hemen her başlık altında popüler filmler ile nasıl bir bağlantı kurulduğu açıklanmaktadır. Bu yüzden bazı benzer ifadelerin tekrarı araştırmanın ifade etmek istediği anlamı açığa çıkarmak için gerekli görülmüştür.

1. SEKÜLERLEŞME

1.1. Klasik Sekülerleşme Teorisi

Sekülerleşme terimi çeşitli akademisyenlerce farklı şekillerde tanımlanmaktadır ancak genel olarak dinin sosyal kurumlarda, toplumun kültüründe ve bireyin hayatında önemini azalttığı öne sürülen tarihsel ve modern süreçlerin toplamına işaret eder (Turner, 2006: 541). Sosyal bilimlerde özellikle Aydınlanma dönemi ve sonrasında dinin, birey ve toplumun hayatında ve sosyal alanlarda otoritesinin zayıflamaya

başlamasıyla ortaya çıkan durumu açıklar.

Aydınlanma dönemi düşünürleri bilimsel ilerleme ve rasyonelleşmenin zamanla dini hem toplumsal hayattan, hem de bireysel yaşam alanından sileceğini, aklın ve mantığın bunu gerektirdiğini ve verilerin de bu yönde olduğunu ileri sürdüler. Hatta bazıları daha da ileri giderek dinin yok olacağı tarihler belirlediler. Onlara göre din hurafelerden, fetişizmden, kanıtlanamayan inançlardan oluşan ve insanlığın çocukluk evresine ait olan bir olguydu (Bell, 1977: 57-70) ve bu tekâmülcü nazariyeye göre de, bilim ve aklın sayesinde din ortadan kaybolacaktı. Zaten bilim ve teknolojinin gelişimi ile insanoğlu büyüsel güçlerin, ruhların ve benzeri dini unsurların dünyada meydana gelen olaylara getirdikleri açıklamaları artık apaçık bir şekilde yetersiz buluyordu. Weber'in ifadesiyle insanoğlu artık "kehanet ve kutsallık duygusunu kaybetmişti" (Freund, 1969: 24). Bell (1977) XVII-XIX. asırları "kutsala karşı büyük saygısızlık dönemi" olarak tanımlar. Bu dönemde insanın varoluşsal sorularına cevap veren dini açıklamalar bilimsel verilerle ciddi anlamda sarsıldı ve kutsal karşıtlığı genel bir eğilim şekline döndü. Dinin çıkmaya zorlandığı varoluşsal alana estetikçilik, politik-sivil dinler, ideolojiler ve çeşitli –izmler girdi. Sonsuz özgürlük hissi ve bireyin kendini çeşitli sanat dallarıyla ifade etmesi dinin yerini aldı.

Kilise verileri ve toplumsal hayat dinin bariz bir şekilde zayıfladığına işaret ediyordu. İngiltere'de takip edilen kilise ayinlerine katılım oranları ciddi anlamda bir düşüş gösteriyordu. Bu zayıflama sadece İngiltere'ye özgü bir durum da değil, bütün Batı Avrupa'da veriler benzer oranları işaret ediyordu. Ayrıca azalma sadece kilise müdavimliğinde gerçekleşmedi: "insanlar yeni doğan bebekleri artık daha az vaftiz ediyorlardı ve kilisede gerçekleştirilen evlilikler de benzer şekilde azalıyordu" (Warner, 2010: 7-14). Bu son ikisinin azalma oranları her ne kadar kurumsal dini törenlere katılmada gerçekleşen oranlar kadar dramatik değilse de klasik sekülerleşme tezini destekler niteliktedir.

Hem Aydınlanmanın, hem de bilim ve teknolojinin sağladığı ilerleme Batıda aklı ve mantığı zirve noktasına taşıdı. Daha önce dini otoritenin egemenliğinde kurulmuş çeşitli kurumlar laiklik temelinde devlet kurumlarınca devralındılar. Bu da doğal olarak dinin ve dini kurumların sosyal hayatta etkinliğinin azalmasına önayak oldu. Bilim adamları geleneksel anlamdaki Tanrı ve din anlayışlarını eleştirdiler ve yerine mantık ve rasyonalite temelinde yeni dinler ileri sürdüler. August Comte Pozitivizmin kilisesini

kurup ilmihalini yazdı. İmmanuel Kant'da Hristiyan ilahiyatın bütün esaslarını eleştiriye açarak, aklın kilise geleneğinin üzerinde egemen olduğu, aklın sınırları dahilinde kalacak yeni bir din formu oluşturmaya çalıştı. Hegel'in antroposantrik felsefi idealizmi de benzer şekilde bilim alanında geleneksel anlamdaki dinin yok olduğuna işaret ediyordu (Warner: 2010: 15-33).

Yine aynı dönemlerde yükselen bireycilik ve rasyonelleşme de dinin toplumsal alanda gerilemesine destek verdi. Özellikle Durkheim'in çalışmalarında vurgulanan dinin *toplumsal uyum sağlama işlevi, mesleki farklılaşma ve bu durumun getirdiği bireyselleşme* ile yerini sosyal hayatın diğer yapılarına bıraktı. İnsanlar artık kilise çatısı altında değil meslek örgütleri, okullar, dernekler ve diğer sosyal kurumlar ile sosyalleşiyorlardı. Ayrıca Weber'in 'Protestan ahlak' diye tabir ettiği durumun kapitalizm ve ekonomik rasyonellik gibi hiç de dini olmayan durumlara yol açması da aynı şekilde sekülerleşme tezini destekler nitelikteydi. Hem bireycilik hem de rasyonelleşme modern çağın temel taşları olarak görülürken, din, ilerlemenin önünde bir engel olarak algılandı ve tıpkı Batı Avrupa'da olduğu gibi diğer ülkelerde de insanlığın ilerlemesi için aynı şekilde sekülerleşmenin gerçekleşmesi bir reçete olarak sunuldu (Warner, 2010: 15-33).

Gittikçe artan toplumsal hareketlilik yerel toplulukların sahip olduğu tek bir dine bağlı olma olgusunu da ortadan kaldırmaktadır. Kapitalizm ve artan boş zaman ile birlikte gelişen eğlence etkinlikleri ve diğer sosyal aktiviteler, daha önce sadece dini kurumların doldurduğu alanı istila etmektedirler. Gittikçe daha az insan dini etkinliklere katılmaya başladı ve din toplumsal alanda marjinalleşti (Warner, 2010: 33-37).

Sekülerleşme tezini savunan Dobbelaere sekülerleşmenin üç farklı yönünden bahseder: toplumsal, kurumsal ve bireysel sekülerleşme (2002: 29-43). Toplumsal sekülerleşme modernleşme ile geleneksel ve kutsal evren anlayışının yerini rasyonel eğilimli kurumsal ideolojilerin aldığı bir süreçtir (Luckmann, 1967: 101). Dini kurum ve semboller toplumsal birimler ve kültür üzerindeki etkisini kaybetti, din ve devlet ayrıldı, eğitim kilisenin elinden alındı, dini içerikler sanat, felsefe ve edebiyatta kaybolmaya başladı (Berger, 1967: 107). Wilson ise toplumsal sekülerleşmeyi cemaatten cemiyete dönüşmenin getirdiğini söyler (Wilson, 1976: 273). İnsanlar küçük topluluklardan daha büyük topluluklara geçtikçe sosyal kontrol dinin elinden çıkıp hukuk ve devletin eline geçti. Ahlaki davranışların yerini yasal davranışlar aldı.

Kurumsal sekülerleşme dinin kendi içerisinde yaşadığı bir çeşit uyum sürecinin sonucudur. Modernleşme ve aydınlanma felsefeleri ile gelen pazar ortamına ayak uydurmak zorunda kalan din, mal ve geleneklerini pazarlamaya başladı. Sosyo-dini yapılar bürokratikleştirildi, din adamları profesyonelleşti. Zaten Berger'e göre Batının dini geleneği kendi içinde sekülerleştirici bir öze sahipti (1967: 110-111). Weber de zaten Protestan Ahlakı ile benzer bir şekilde kapitalizme ön ayak olan aydınlanma fikirlerinin Protestanlıktan doğduğunu ve kapitalizmin zaferi kazanarak artık kendi mekanik temelleri üzerinde durduğunu, onu meydana getiren ruhun kaybolduğunu söyler (Weber, 1958: 104-5).

Özellikle sosyo-dini yapıların sekülerleşmesi kurumsal sekülerleşmeyi sağladı. Daha önce kilise veya dini kurumların sağladığı sosyal faaliyetler, yardım kurumları, dernekler ve vakıflar dini kimliklerinden arındırıldılar ve bu da dinin kurumsal alandan çıkarılmasına sebep oldu.

Dobbelaere'e göre bireysel sekülerleşme ise daha çok işçi sınıfıyla ilişkilendirilen bir durumdur. Orta ve üst sınıfla ilişkilendirilen kiliselere karşı işçi sınıfı karşıt bir konum almış ve sosyalizme yönelmiştir. Sosyalizminin savunucuları hep ateizmi benimsemişler ve dini illüzyon, afyon olarak görmüşlerdir. Güç sahibi olduklarında oldukça etkili bir şekilde dini ve dini eğitimi baskı altında tutmuşlardır. Bireylerin aile haricinde dini öğrenecekleri bir ortam kalmamıştır ve bu gün dindar olan nesil daha çok yaşlılardır. Çünkü genç nesil sosyalist ve ateist propaganda ile dinden uzaklaşmıştır. Genç nesil şimdiki yaşlı neslin yerini aldıkça bireysel anlamda sekülerleşme ciddi boyutlara ulaşacaktır (Dobbelaere, 2002: 29-43).

1.2. Sekülerleşme Eleştirileri ve Ruhsallıkların Yükselişi

Sekülerleşme tezinin ilk dönemlerdeki varsayımları sekülerleşmenin nihayetinde insanlığı dini manipülasyondan ve kontrolden kurtaracağı ve aydınlanma, bilim ve diğer sosyal kurumların dinin yerini alacağı, veya dini anlamsız kılacağı bir süreç olarak tanımlıyordu (Ostwalt, 2003: 2). Bu sürecin en temel iddialarından biri olan modernleşmenin zorunlu olarak dinin gerilemesine yol açacağı düşünülüyordu ancak bu düşünce yanlıştı (Berger, 1996/7). Çünkü din etkin bir şekilde çalışmamıza konu aldığımız popüler filmler gibi çeşitli kültürel alanlarda boy göstermeye devam

etmektedir.

Ana akım sosyolojik çalışmalarda klasik sekülerleşme modeli Aydınlanma ile başlayan modern bir olgudur. Sekülerleşme süreci nihayetinde dinin veya dini kurumların sahip olduğu gücün yok olmasına yol açar ve Batı Medeniyetinin içinde olduğu, geri dönülemez, tarihi ve kronolojik bir süreçtir (Nathanson, 1991: 14). Bu açıklamaya göre Aydınlanma ve bilimsel süreçler daha önce dini kurumların gördüğü işlevleri yerine getirecek sosyal kurumlar ortaya çıkarırlar. Bilim daha önce dinin cevaplamaya çalıştığı sorulara açıklamalar getirir. Anlamlı bir gerçeklik açıklaması için gittikçe daha az insan dini inançlara yönelirler (Ostwalt, 2003: 9). Kültürün doğaüstü fikrini reddettiği, kendini dine adamış insanların alaya alındığı, dinin bayağılaştırıldığı, mutlak akılcı açıklamaların doğaüstü açıklamaların yerini aldığı bir toplum ortaya çıkar (Carter, 1993: 23-24). Bunların bir çoğu nispeten gerçekleşmiştir ancak bu gün özellikle Amerikan toplumu ele alındığında yapılan çalışmalar dinin insanların hayatındaki yerini olduğu gibi muhafaza ettiğini ortaya koymaktadır.

Dinin toplumun hayatındaki yerini inceleyen çalışmalarda sadece geleneksel din baz alınmaktadır. Eğer popüler dinsellikler de ölçülebilse belki dini yaşamın daha da güçlendiği sonucu çıkacaktır (Ostwalt, 2003: 10). Din ve dindarlık adı altında sadece kurumsal ve geleneksel dinler ele alınmaktadır. Ancak insanlığın içinde olduğu postmodern durum bu kavramların dar tanımlarından sıyrılmalarını gerektiriyor. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında değinileceği gibi insanların dini yönlerini ifade etmede geleneksel dinlerin dışında yöneldikleri farklı, yeni dinsellikler bolca görülmektedir. Eğer bu farklı dinsellikler göz önünde bulundurularak dinin toplumların hayatındaki yeri incelenecek olsa çok daha farklı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Bu sonuçlar kurumsal din anlamında olmasa bile genel anlamda din adına oldukça olumlu veriler gösterecektir.

Görüldüğü gibi klasik sekülerleşme tezine farklı bakış açılarından çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Devam eden sayfalarda klasik sekülerleşme tezine karşı getirilen bu eleştirilerin özünü oluşturan dört ana madde başlıklar altında ele alınacaktır.

1.2.1. Hayatı Anlamlandırma Sorunu

Bilimsel gelişmeler Batı Medeniyetinde dinin temellerini şiddetli bir şekilde sarstığında dini kurumlar gerçeklik üzerindeki otoritesini kaybettiler ve gerçek için

insanlar bilime yöneldiler ancak, insanı merkeze alan Aydınlanma Düşüncesi varoluşsal bir sorun ortaya çıkardı. İnsanlık kendisini Tanrı tarafından yaratılmış üstün bir varlık olarak düşlerken bilimsel açıklamalar ışığında aslında tamamen tesadüf eseri var olan bir canlı olduğunu gördü. Tanrı ve din olmayınca insanlar evrende yalnız hissettiler. Evet doğaya hükmediyorlardı ama doğal süreçlerin tesadüfi bir sonucu olarak var olmuş olma düşüncesi hayatı anlamlandırmayı çıkmaza sokuyordu. Bilimsel veriler dinin öngördüğü açıklamaların yalan olduğunu ortaya koyarak, dini bir krize itmişti ama insanın varoluşsal sorunlarına cevap veremiyordu. İşte bu yüzden bilimsel gelişmeler dinin sonunu getiremediler (Stark, 1985: 430-434).

Modern dönemde dinin yerini alan estetikçilik, -izmler, sonsuz özgürlük ve bireysel ifade gibi olgular ve politik dinler ilk başta belki etkili olduysalar da zamanla insanlar bunların dinin yerini dolduramadığını gördüler. 'Ne kadar seküler o kadar modern' düşüncesi ile hareket eden sosyologların karşısında sekülerleşme tezinin tarih olduğunu savunan sosyologlar artmaya başladı (Köse, 2006: 11-20).

Bu sosyologlardan biri olan Bell, ünlü "Kutsalın Dönüşü" makalesinde (1977: 57-70) sekülerleşme tezini toplumu organik bir yapı olarak gören bütüncül yaklaşımından dolayı eleştirir. Eğer modernizm, bilim ve teknoloji her yerde aynı şekilde işleseydi İngiltere'nin Almanya ve Fransa'dan önce ve daha şiddetli bir şekilde din karşıtı olması gerekirdi, ancak bu böyle olmadı.

Modernleşmenin getirdiği hızlı değişim, toplumun teknoloji temelli mekanik işleyişi, rasyonelleşme ve bireyselleşme çağımız insanında bir maneviyat boşluğu doğurmuş, bu aşırı rasyonel dünyada yetişen ve kurumsal dinlerden de uzaklaşarak hayatı seküler bir şekilde anlamlandırmaya çalışan insanlık hayatını anlamlandırmak için çeşitli şekillerde gelişen kurtuluş, şifa, huzur ve mutluluk tekliflerinden medet ummaya başlamıştır (Arslan, 2011: 123). Bu sebeple özellikle coşku ve tecrübeye önem veren, "New Age" (Yeni Çağ) gibi bir çok farklı dinlerden eklektik bir şekilde kolaj yapılarak oluşturulmuş yeni dinsellikler, ruhsallıklar bu anlam krizini gidermeye çalışmaktadırlar.

1.2.2. Dini Altın Çağ Söylemi

Diğer bir eleştiri noktası klasik sekülerleşme tezinin "dini bir altın çağ" öngörmesiydi, ancak veriler pek de öyle dini bir altın çağın var olduğunu göstermiyor.

Geçmişin daha dindar olduğu iddiasını 1900 öncesi ve sonrası dini okulların sayısı, dini eğitimin yaygınlığı ve papazların Latince bilgileri bağlamında değerlendiren Rodney Stark, bu iddiayı bir efsane olarak niteler (1985). Ayrıca din insanın varoluşsal bir meselesidir ve varoluşu anlamlandırdığı, varoluşsal sorularına cevap bulduğu vazgeçilmez bir tecrübedir (Bell, 1977). Her ne kadar bu tecrübe geleneksel kurumsal din ile karşılanmıyorsa da artık yeni dini formlar ve dinsellikler insanların bu tür tecrübeler edinmesine imkan tanıyor. Çağımızda insanlar, özellikle Amerikalılar, Tanrıyı, geleneksel dinlerden farklı, daha kişisel, daha bireysel şekillerde yeniden tanımlıyorlar (Ostwalt, 2003: 200).

1.2.3. Kuralcı Sekülerleşme

Yine klasik sekülerleşme tezi bir din gibi kapsayıcı ve kuralcı bir öğreti olmakla suçlanır. Bu kurama göre sekülerleşme tezi yanlışlanamaz olarak sunulmaktadır. Bazı dönemlerde görülen kilise katılım oranlarındaki artışlar veya yeni dinsellikler gibi aksi yöndeki bütün veriler bir şekilde sekülerleşme tezinin içine dahil edilerek yanlışlanamaz bir kanun gibi sunulmaktadır ve bu bilimsellikten uzaktır. Örneğin insanların kilisede nikah ve vaftiz törenlerine katılımını basit kurumsal ve kültürel bir olay olarak değerlendirirler ve bunun dinin etkinliğini koruduğu şeklinde yorumlanamayacağını ileri sürerler. Bu ve benzeri dini etkinliklerin dini bağlamının dışında, tamamen işlevsel bir durum olarak yansıtılması ve bu şekliyle sekülerleşme tezini desteklediğinin savunulması bilimsellikten uzaktır. Ayrıca bu şekilde katı, kuralcı bir sekülerleşme tanımı oldukça elitist bir söylemdir. Hatta öyle ki, "sekülerleşme, teoriyi savunan sekülerlerin dini inancı olmuştur" (Greeley, 1995: 39).

1.2.4. Avrupa Merkezci Sekülerleşme

Klasik sekülerleşme tezinin eleştirildiği diğer önemli bir yönü de oldukça Avrupa merkezci oluşudur. Sekülerleşme Batı Medeniyetiyle açıklanan bir süreç olagelmiştir. Bu açıklamalarda, özellikle ortaçağda Avrupa'nın kutsal bir dönem yaşadığı düşüncesiyle hareket edilir ve Aydınlanma ile başlayan süreç ile dini yaşantıda, kilise müdavimliğinde gözlenen düşüş değerlendirilerek toplumun sekülerleştiği, dinin gücünü yitirdiği iddia edilir. Ancak, ortaçağ Avrupa'sının kutsal bir dönem yaşadığı

imajı ortaçağ elitlerinin bakış açılarıyla yazılan eserlerden elde edilmiştir. Bu eserler o zamanlarda gücü elinde bulunduran kilise tarafından kontrol edilmekteydi. Aksini iddia eden eserlerin yazılmasına zaten imkan yoktu. Bu yüzden ortaçağ Avrupa'sından bugüne dini yaşantıda bir azalma olduğu hususunda güvenilir kaynaklara sahip olduğumuz söylenemez (Martin, 1969: 10).

Yine de bugün Avrupa oldukça seküler bir izlenim vermektedir ancak bunun karşısında Amerika'da ve dünyanın diğer yerlerinde durum oldukça farklıdır. Genel anlamda din güç kaybetmiş görünse bile kuralcı, Avrupa merkezci, yanlışlanamaz, birörnek sekülerleşme tezi eleştiriye açıktır (Warner, 2010: 41vd.).

Daha çok burjuvazinin fikirleri olan sekülerleşme, ilerleme efsanesi ve Aydınlanma burjuvazinin hükümran olduğu XIX. yüzyılda en parlak dönemini yaşadılar ve şimdi gerilemekteler. Özellikle dünya savaşları, İran devrimi, İslami ihya hareketleri, Neo-Budist hareket, Afrika ve Latin Amerika'da görülen Hristiyan hareketler göz önünde bulundurulduğunda, üçüncü dünya ülkelerinde sekülerleşme teorisinin aksi yönde durumlar görülmektedir. Batı Avrupa hariç dünya bugün oldukça dini bir dönem yaşamaktadır ve bu da sekülerleşme teorisinin yanıldığını gösterir. Yine evrensel bağlamda mistik, ezoterik, tecrübi din formlarının ve doğu öğretilerinin canlandığı, adeta sekülerleşmeye meydan okuduğu ileri sürülmektedir (Warner, 2010: 41-68).

Günümüz modern dünyasında sekülerleşme teorilerinde de öne sürüldüğü gibi tecrübe ve coşkuya önem veren yeni ruhsallıkların yükselişte olduğunu görüyoruz. İnsanlar gittikçe artan bir şekilde kendilerini "dini" değil de "ruhsal" olarak tanımlıyorlar (Heelas ve ark, 2005: 1). Gary Hentzi postmodern kültürün eski kültürel formları dönüştürerek yeniden sunduğunu belirtir (Leonard, 2003: 42). Bunun en bariz göstergesi popüler kültür ürünlerinde mistik tecrübelerin ve dinselliklerin oldukça sık bir şekilde işlenmesidir. Yine aynı şekilde modern kentlerde oldukça lüks ortamlarda boy gösteren mistik, ezoterik, ruhsal terapi ve pratikler uygulayan işletmelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Ruhsallıkların popülerleşmesi ve dini çoğulculuğun beraberinde getirdiği pazar ortamı ile insanlar istedikleri pratiği bağlanmadan uygulayabiliyor, tecrübeyi deneyimleyebiliyorlar. İnsanlar geleneksel anlamda dindar olmadan, hatta seküler kimliğini de taşımaya devam ederek bu tür dini ve yarı-dini denebilecek pratikleri sosyal yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir ve bu durumu açıklamak ve anlamlandırmak için farklı sekülerleşme paradigmaları ortaya çıkmak durumunda

kalmıştır.

1.3. Sekülerleşme Kuramına Farklı Bir Yaklaşım

Günümüzde artık toplumların sekülerleştikçe dinin sosyal yaşamda gerileyeceği şeklinde bir iddia pek kabul görmemektedir. Bunun yerine çeşitli sekülerleşme paradigmaları veya farklı sekülerleşme tanımlamaları yapılmaktadır. Mesela Chaves (1994: 749-750) sekülerleşmeyi dinin yok oluşu değil de "dini otoritenin alanının gerilemesi" olarak tanımlamaktadır.

Ostwalt sekülerleşmeye farklı bir açıdan bakarak toplumun aslında dini değil de seküler bir şemsiye altında olduğunu, dinin de diğer kültürel formlar gibi bu şemsiyenin altında (2003: 4) zamana uyum sağladığını ileri sürer. Bu düşüncede sekülerleşme Aydınlanmayla başlayan bir süreç değil, toplumsal hayatın doğası gereği her zaman var olan bir süreçtir. İlkel toplumlarda dinin kapsadığı alanı ve dini otoritenin alanını göz önüne aldığımızda bu pek tutarlı bir düşünce değildir ancak sekülerleşmeyi dinin karşısında, din ile zıt bir süreç olarak görmek yerine tartışmanın yönünü başka bir alana çekmesi açısından önemli bir düşüncedir.

Bütün kültürel formlar anlam inşasında beraber çalışırlar, bu yüzden edebiyat, sanat, müzik, film ve diğer kültürel formlar din ve dini ifade ile kesişirler. Sekülerleşmeye direnen dini kurumlar anlamsızlaşınca toplumların doğasında var olan kutsal dürtüsü seküler veya kültürün dini olmayan öğeleriyle ifadesini bulacaktır (Ostwalt, 2003: 89-129). Buna göre dini kurumlar işlevlerini yerine getiremez hale gelince dini alan veya dini otorite yok olmaz, edebiyat, film veya sanat gibi diğer seküler kültürel alanlara kayar, çünkü *insan dini bir varlıktır ve bu yüzden onun için bir anlam ifade eden ve geçerli olan bir kültürel form ile kendini dini olarak ifade edecektir* (Ostwalt, 2003: 5-8).

Günümüz kültürünün din ve dini mesajlarla dolu olmasının nedeni de aslında dini kurumların işlevlerini yitirmeleri üzerine dinin popüler kültürel formlarda kendine yeni ifade alanları bulmasıdır. Bu süreci kan kaybeden dini kurumların kendileri başlatırlar. Seküler ve popüler kültürel formlar olan televizyon, radyo ve sinema çoğunlukla dini kurumların kendileri tarafından (Nathanson, 1991: 17) daha çok izleyiciye ulaşmak, dini mesajı daha geniş kitlelere yaymak amacıyla kullanıldılar.

Belki ilk başlarda çoğu dini kurum, hatta halen bir çok dini kurum, mezhep veya cemaat bu tür seküler kültür alanlarını lanetlese de, bugün neredeyse bütün dinlerin veya kutsal anlayışlarının propagandasını yapan televizyon, radyo veya diğer seküler kitle iletişim araçları bulabiliriz.

Sekülerleşmeye direnen kurumsal dinlere karşı artan şüphecilik ve bireyselleşmenin yeni dinsellikleri ön plana çıkardığını daha önce ifade etmiştik. Özellikle bütüncül ortam (holistic milieu) diye tabir edilen, kurumsal bir yapıya sahip olmayan ve daha çok tecrübeye önem veren ruhsallıklar daha cazip hale gelmişlerdir. Modern toplumda geleneksel dini kurumlar zayıflayınca farklı ve yeni dinselliklerin sunulduğu dini bir pazar ortaya çıkıyor (Arslan, 2011:76). İnsanlar kurumsal dinin bıraktığı boşluğu yeni ruhsallıklarla dolduruyorlar (Warner, 2010: 91-93). Batıda eski pagan ruhsallıkları Doğulu ruhsallıklarla ve çağdaş feminizm-bilinçliliği ve çevre duyarlılığı ile birleşerek yeni sentezler oluşturuyor. Orta yaşlılar New Age ruhsallıklarına yönelirken gençler yeni paganizmlere yöneliyorlar (Partridge, 2004: 188). Bütüncül ortam diye ifade ettiği ruhsallıkları ele alan Warner bunların ya 60'larla başlayan nesle ait olduğunu ve onlarla yok olacağını, ya gittikçe büyüyen bir ruhsal devrim olduğunu ve devam edeceğini, ya eko-feminist, neo-paganizm formlarına yer vereceğini, ya da, çağdaş kültürün uçlarında kalan ruhsallık kalıntıları olduklarını söyler (2010: 100). Bu çeşitli öngörülerden hangisine girecek olursa olsun veya ne şekilde ilerlerse ilerlesin halihazırda var olan spiritüel gerçeklik klasik sekülerleşme teziyle apaçık bir şekilde çelişen bir durumdur.

1.4. Sekülerleşme ve Dini Değişim

Din insanlığın bir karakteristiğidir, var olmanın temel bir öğesidir. İnsanlar hep dini bir eğilime sahip olmuşlardır ve olacaklardır (Meland, 1966: 117). İlkel toplumlardan günümüz çağdaş veya postmodern topluma din olgusunun bir çeşidine rastlanmayan bir toplum yok gibidir. Sekülerleşmeyi dinin yok olması şeklinde değil de, dini değişimin bir öğesi, dini değişimi doğuran bir süreç olarak gördüğümüzde onu da din gibi ilkel toplumlardan bu güne her zaman var olan bir süreç olarak görebiliriz. Sekülerleşme dini toplumlarda zamanla egemen dini inanışın zayıflamasına ve bazen de yok olmasına yol açar. Ancak insanın dini yönü bir şekilde bunu ifade etmelidir. Günümüz toplumunda geleneksel kültürün temeli zayıflamakta, geleneksel dindarlığın

rolü azalmakta ancak bununla beraber yeni dinsel ve ruhsal formlar ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2006).

Bir din sekülerleşme sonucu zayıfladığında seküler kurumlar dini kurumun yerine getirdiği işlevi yerine getirirler ama bu insanın dini boyutunu tamamen tatmin etmeyecektir. Bu da yeni dini formların ortaya çıkmasına sebep olur. Mezhepler oluşur, bunlar kiliselere dönerler, kültler oluştururlar. Dinler dünyevileştikçe yenileri onların yerini alır. Din toplumun kültürel alanındaki varlığını dinamik bir şekilde devam ettirir. Sekülerleşme bu şekilde ancak dini devrimin, dini değişimin bir nedeni olur (Stark, 1985: 429-430).

Ostwalt, Hristiyanlığın Batı medeniyetindeki serüvenini, Roma İmparatorluğunun baskısı altından kurtulup devletin resmi dini haline gelişini, daha sonra devlet kiliselerinin ortaya çıkışını, Papalığın devlet benzeri yapısını, Katolik kilisenin ortaçağ boyunca seküler konulara müdahalesini ve modern gelişmelerle birlikte Hristiyanlığın, hem doktrinlerinde hem de yüzeysel olarak, geçirdiği değişimi göz önüne aldığımızda sekülerleşmenin başından beri zaten var olan bir süreç olduğunu ileri sürer (2003: 15).

Daha önce ifade ettiğimiz Avrupa'nın dindar bir ortaçağ yaşadığı şeklindeki güvenilir kaynaklara dayanmayan ifadeyi ele alırsak, sekülerleşmenin XV. ve XVII. Yüzyıllarda Avrupa'da öylesine ortaya çıkmadığını, Avrupa medeniyetinin her zaman bir parça seküler olduğunu söyleyebiliriz.

Din sadece dini kurumlar aracılığı ile işleyen bir olgu değildir. Edebiyat, resim gibi diğer kültürel alanlar da dini anlam ve olguların işlendiği ve bir nevi dini işlev gören alanlardır. İnsanlığın dini dürtüsü geleneksel dini otoritelerle birlikte bir çok seküler kültürel formlar aracılığıyla kendisini ifade eder (Ostwalt, 2003: 11-3). Dini otoriteler seküler kurumsallaşmanın bir gereği olarak fazla dünyevileştiğinde, bu dini dürtü yeni ifade formları oluşturur veya var olan diğer kültürel formlar aracılığıyla dini inanç ve ifadeye bir alan bulur ve bu şekilde sekülerleşme dinin sonunu değil, değişimini getiren bir süreç olarak dini toplumlarda her daim var olan bir olgudur.

Bilim ve akıl çağında olmamıza rağmen insanların akıl ve bilim dışı yönelimlerinin nedenlerini araştıran Arslan (2006), bu durumun modernliğin krizi ve insanların anlam arayışı çerçevesinde oluşan "yeni bir dini-manevi bilinçliliği" yansıttığını ifade eder. Bu bilinçliliğin aslında her dönemde var olduğunu ancak

özellikle günümüz kitle iletişim araçları ile ortaya çıkan “akıldışı ve olağanüstü inanışların” geçmişin hurafelerine kıyasla çok daha sağlam bir “felsefi temele ve modern bir söylem ve imaja” sahip olduğunu ve bu yüzden çağdaş insan tarafından fazla sorgulanmadan benimsendiğini vurgular. Arslan (2006), New Age ile ilgili çalışmasında, bu akımı, popüler kültürel ürünlerde görülen dinselliklerin ve artan ruhsallıkların merkezine oturtur, ancak diğer büyülü, mistik, mitolojik ve pagan yönelimlerin de benzer sebepleri olduğunu söyleyebiliriz.

1.4.1. Sekülerleşme Sonucu Popüler Kültür Alanında Din

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle sekülerleşmeyi dini değişimi getiren bir süreç olarak gördüğümüzde, özellikle günümüz postmodern toplumunda değişen otorite yapıları ile birlikte popüler kültürel formlarda ifade edilen dini olgu, inanç ve ifadelerin, otoritesi ve güvenilirliği zayıflamış geleneksel dini kurumlar aracılığıyla ifade edilen din olgusundan daha önemli, daha güçlü ve daha ulaşılabilir olduğu söylenebilir (Ostwalt, 2003: 14). Hatta öyle ki geleneksel dinler popüler alanlarda temsillerini sunmak için seküler kültür ile adeta bir yarış ve çatışma içindedir. Toplumların ortak bilincinde anlamlı olması beklenerek üretilen popüler kültürel ürünler mutlaka geleneksel dinlere göndermeler yaparlar ve geleneksel dinler de yapılan bu temsilleri ve göndermeleri haklı olarak etkilemeye çalışır. Çünkü insanlar asırlar önce yazılmış kaynaklardan monoton okumalar yaparak dini öğrenmektense, çok daha eğlenceli ve görsel ürünlerdeki temsillere bakarak dini altyapılarını doldurmayı yeğlerler. Ancak popüler ürünlerde sunulan dini anlatılar her zaman, hatta çoğunlukla geleneksel dini anlatılara uyum sağlamayabilir. İşte bunu sağlamak için geleneksel, kurumsal dinler popüler alanda varlık göstermek, popülere yakın olmak zorunda hissederler.

Amerika’nın kendi tarihsel serüveni içerisinde kilise her zaman popüler kültüre yakın olmuştur. Avrupa’da ise kilise popüler kültürden uzak durmuştur. Bu tavır alış dinin Amerika’da popüler kültürde yer bulabilmesine, Avrupa’da ise dışlanmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak da Amerika’da sekülerleşme dinin popüler kültüre doğru gitmesi şeklinde, dini inanç, ifade ve duygunun popüler kültürel alanda ifade bulması, yani dinin popülerleşmesi ve profanlaşması şeklinde olurken Avrupa’da popüler kültürün kiliseden uzaklaşması, onu dışlaması, marjinalleştirmesi şeklinde

gerçekleşmektedir. Bu senaryoda Amerika'nın aynı zamanda hem daha dindar hem de daha seküler olduğu ileri sürülebilir. Postmodern Amerikan toplumunda sekülerleşme hem geleneksel dinin seküler kültürel formlara dönüşmesi şeklinde, hem de dini olguların geleneksel dinden ziyade popüler kültürel formlarda ifade bulması şeklinde olmaktadır (Ostwalt, 2003: 22-3).

Din popüler kültürel formlar ile ifade edildiğinde daha çok eğlence formları ile karşımıza çıkar, hatta bazen ilk bakışta seküler eğlenceden ayırt edilemez. Öyle ki seküler kültürel bir eğlenceyi tüketirken aynı zamanda dini de alırız. Dinin de canlı kalabilmek için toplumların hayatlarında bir şekilde ifade bulması, yani tüketilmesi gerekir (Ostwalt, 2003: 24). Gerçekten de bu insanlığın ürettiği tüm kültürel ürünlerde izlenebilen bir olgudur. Yunan trajedilerinde hep Tanrıların hikayesi anlatılır. En eski destanlar bize o toplumların tanrılarından bahseder. Ortaçağ ressamları hep kutsal hikayeleri canlandırmışlardır resimlerinde, öyle ki bazı dönemlerde dinden başka bir tema bulmak imkansızdır. Klasik romanlarda, tiyatro eserlerinde din hep vardır. Hat sanatında hep Kuran'dan ayetler işlenmiştir. İslam coğrafyasında üretilen sanatın en büyük ustaları arasında sayısız din adamları, dervişler vardır. Dinin bu şekilde kültürel alanda boy göstermesi son derece olağan bir durumdur.

Daha önce Avrupa'da kilisenin popüler kültürden uzak durduğunu belirtmiştik. Amerika'da ise kilise popüler kültürü benimsemiştir. İnsanlara dini mesajı ulaştırmak, onları dine davet etmek adına gençliğin kültürünü, popüler müziği, filmi, tiyatroyu kullanmıştır. Popüler kültürel ürünler insanları dini vazifelerini yapmaktan alıkoymaya başlayınca, dini kurumlar bunlarla yarışmak için aynı medyumları kullanmaya başladılar. Sinema, televizyon, diziler, oyunlar, teknoloji, hatta spor gibi tamamen seküler kültürün medyumlarıyla doğaüstü olanı, Tanrıyı ve dini insanlara sundular (Ostwalt, 2003: 58).

Geçmişte seküler kurumlar binalarını kilise ve katedrallere benzer şekilde tasarlarken, şimdi dini kurumlar binalarını seküler yapılarınkine benzetmeye çalışıyorlar. Bu sekülerleşme sürecinin din ve kültür sorununa getirdiği diyalektik ilişkidir (Ostwalt, 2003: 70-2).

Çağdaş Amerikan toplumunda din ile popüler kültürel formlar arasında yakın bir ilişki vardır. Öyle ki dinin nerde bittiği, seküler dünyanın nerede başladığı belirsizleşmiştir (Ostwalt, 2003: 2). Aslında bunun sadece Amerika için geçerli bir

durum olduğunu söylemek yanlış olur. Bu gün Türk toplumunu, kültürünü ele aldığımızda seküler ve dini diye net bir şekilde ayırabilmek imkansızdır. Dini alanın kültürel alanla iç içe olması da ancak bunu gerektirir. Aslında bunun diğer bir sebebi de bir sonraki başlıkta ele alınan postmodernizmin keskin sınırları ortadan kaldıran etkisidir.

Bu çalışmada ele alınan popüler filmlerin içinden çıktığı Amerikan kültürü din ve dini mesajlarla doludur. Postmodern görsel dünyada en popüler kültürel ürünlerden biri olan *sinema dini temalar, mesajlar ve atıfların bolca bulunduğu bir alandır ve bu durum klasik sekülerleşme tezine zıt, ancak, farklı sekülerleşme paradigmaları ile açıklanabilen oldukça olağan bir durumdur*. Çünkü insan "homo religious"tur ve öyle olmaya devam edecektir.

2. POSTMODERNİZM

Postmodernizm tanımı modernizm tanımlarından ayrı bir şekilde yapılamaz. Neredeyse bütün tanımlarda modernitenin, modern olanın, modern kültürün, modernleşmenin ve genel anlamda modernizmin karşısında onu eleştiren, geliştiren, değiştiren veya ondan farklı olan çeşitli olgu ve durumları ifade eder. Bu durumda önce modernin ne olduğunu anlamak gerekiyor.

Habermas Aydınlanma düşünürlerinin bir tür "modernite projesi" yürüttüklerini söyler. Onlar nesnel bilim, evrensel ahlak ve hukuk ve kendi içinde taşıdığı mantığa dayanan otonom sanat geliştirmek için çalıştılar (Habermas, 1983: 9). Bu modernite projesi her şeyden önce seküler bir hareketti (Harvey, 1989: 13). Bilgi ve sosyal kurumlar din ile iç içe, hatta dinin güdümündeydiler. Aydınlanma düşünürleri bilgiyi ve sosyal kurumları dini ve kutsal olanın elinden alarak insanları özgürleştirmek istiyorlardı. Bunu yaparken insanı ve onun mükemmelliğini ön plana çıkardılar.

Aydınlanma yazarları dinden ve mitten kurtulmuş sanat ve bilimin sadece doğal güçleri kontrol etmeyi değil, insanın dünyayı ve kendini anlamasını, ahlaki ilerlemeyi, kurumların adilliğini ve hatta insanların mutluluğunu da sağlayacağını düşünüyorlardı (Habermas, 1983: 9). Bu anlamda çok iyimserdiler ancak XX. yüzyıl onların yanıldığını ortaya koydu. Ölüm kampları, iki dünya savaşı, Hiroşima ve Nagazaki'deki nükleer katliamlar bu iyimser havayı tamamen yok etti. Adorno ve Horkheimer gibi düşünürler daha da ileri giderek, Aydınlanmanın modernite projesinin insanları özgürleştirmeye

değil, aksine onları evrensel bir baskı altına almaya hizmet ettiğini ileri sürdüler (Harvey, 1989: 13). Aydınlanmanın doğayı kontrol altına alma arzusu zamanla insanları da kapsamaya başladı (Bernstein, 1985: 9).

Endüstri sonrası toplum ve post yapısalcılık ile ilişkili olan postmodernizm ise ileri modernleşmenin bir sonucu olarak doğan, Batı'nın anlam sistemlerini ve tarihi doğrusal bir şekilde kurumsallaştırmasının parçalanmasını ifade eder. Tarihin tek bir yönde hareket ettiği, genel anlamda bütüncül bir özgürleşme yaratma girişimi, tüm insan tecrübesini akla dayama çabası modernitenin ana kriterleriydiler. Ancak bunlar başarısız oldular. Modernite küresel riskler, terör, bulaşıcı hastalıklar ve tehditler doğurdu. Modernist perspektifin özgürlük, eşitlik, bağımsızlık gibi üst anlatılarına şüpheyle yaklaşan postmodernizm, rasyonelliğin sınırlılığını, bilginin keşfedilmeyip üretildiğini ve bağlamsal olduğunu ileri sürer. Postmodernizm üst kültür ile alt kültür, görünüş ve gerçeklik, geçmiş ve şimdi arasındaki sınırların kalktığı, hiyerarşilerin yıkıldığı, her şeyin aynı değerde olduğunu ileri süren bir perspektife işaret eder (Turner, 2006: 460).

Pozitivist, teknokrat ve rasyonel olan modernizm doğrusal ilerleme, mutlak gerçeklik, ideal sosyal düzenin rasyonel planlanması, bilgi ve üretimin standardizasyonu ile ilişkilidir. Postmodernizm bunun karşısında kültürel söylemin tanımlanmasında heterojenliği ve farklılıkları özgürleştirici güçler olarak öne çıkarır (Harvey, 1989: 9).

Modern insan genel olarak hala "gerçek"; Dünyanın gerçeği, kişinin kendisinin gerçeği ve Tanrı hakkındaki gerçek gibi aydınlanma dönemi nosyonlarına sarılan biri olarak tanımlanabilir. Ona göre gerçek hala bilimsel, estetik ve felsefi olarak elde edilebilirdir. Postmodern insan için ise tek bir gerçek, bir üst anlatı, insan öznesinin süper rasyonelleştirilmesi gibi bir durumun insanlar için karmaşık olmayan bir anlam dünyası sunması imkansızdır (Fairbrain, 1995: 40-41)

Bugün yaşadığımız dünya gerek bilimsel ve teknolojik gelişmeler, gerek bu gelişmeler sayesinde ekonomik ve toplumsal alanlarda ve özellikle de kültürel ve sanatsal alanlarda meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümlerle "modern" terimi ile ifade edilemiyor olmuştur. Bunun sonucu olarak sosyal bilimciler özellikle Batı toplumunun –ama genel anlamda bütün insanlığın- günümüzde içinde bulunduğu durumun farklı özelliklerine işaret ederek farklı isimler verme gereği duymuştur.

Örneğin, Guy Debord *medya toplumu* veya *görüntü-görsel toplumu*, Henri Lefebvre *tüketim toplumu* veya *kontrollü tüketimin bürokratik toplumu* (Jameson: 1984: vii), Daniel Bell *post endüstriyel toplum*, Habermas *geç dönem modern çağ*, Jameson ise *geç kapitalist çağ* (Arslan, 2010: 196) olarak tanımlamıştır. Sosyal bilimcilerin kullandıkları bu farklı isimlendirmelerden de anlaşılacağı gibi bu dönemin temel parametrelerinin ne olduğu konusunda bir fikir birliği olmamasına rağmen hemen hepsi güncel durumun modernliği aşan ve zorlayan bir durum olduğu konusunda hemfikirdirler (Arslan, 2010: 196).

Bu gün postmodern diye adlandırılan durum farklı disiplinlere ve düşünürlere göre farklı zamanlarda ortaya çıkmıştır. Mesela sanatta 1900'lerin modernin sonu olduğunu söyleyenler vardır. Lyotard ise Nazizm'in modernitenin sonu olduğunu söyler. Ancak sosyal bilimlerde 1960'ların sonlarında (McCleary, 1999: 51) ortaya çıkan yeni bir hassasiyet, yeni bir anlayıştır. Bu yeni duyarlılık kısmen modernizmin avangart devriminin kanonlaştırılmasına karşıdır. Modernizmin resmi durumuna, modern kapitalist toplumun yüksek kültürü olmasına karşıdır. Artık "yüksek" ve "alt" kültür ayrımı gittikçe anlamsızlaşmaktadır (Storey, 2009: 182). Yeni bir hassasiyet diye tabir edilen postmodernizm, modernizmin kültürel elitizmine karşı bir başkaldırıdır.

Başlangıcından bugüne kadar postmodernizm anlayışı modernizmin kitle kültürü veya popüler kültüre olan amansız düşmanlığına karşı durdu. Modernizm yüksek kültür ile popüler kültür ayrımına daima vurgu yapıyordu. Postmodernler bu tutumu bir önceki neslin anlamsız bir ısrarı olarak gördüler. Postmodernizmin tamamen olmasa bile kısmen yeni neslin bu tepkisinden doğduğu söylenebilir (Storey, 2009: 184).

Modernizmde popüler olana büyük bir şüpheyle bakılır (Storey, 2009: 183). Özellikle popüler kültür tartışmalarında görüleceği gibi modernizmde yüksek kültür, yüksek sanat ile popüler arasında bir ayrım çabası vardır. Yüksek kültürün popüler karşısında tehlike içinde olduğu, popülerin kitle tüketim için üretilen ucuz ve bayağı olduğu gibi düşüncelerin karşısında postmodern hassasiyet bu ayrımı ortadan kaldırmayı amaçlar. Postmodern sanat modernizmin elitist ve avangart yönelimini reddeder. Postmodern hemen göze çarpar, dikkatleri çeker, popülerdir ve eklektiktir (Turner, 2006: 459). Postmodern düşünürler, sanatçılar ve eleştirmenler popüleri "kaçış, basit eğlence ve dinlenme" bağlamından çıkarıp yüksek sanat ciddiyetiyle ele

almaya başladılar (Frith, 1987: 104).

Postmodernizm teorileri ile ilgili çalışmalarda üç yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlar Lyotard'ın "üst-anlatıların yıkılışı", Baudrillard'ın "hiperrealite ve simülasyon" ve Fredric Jameson'un "pastiş" terimleriyle ifade etmeye çalıştıkları durumlardır. Postmodernizm bu üç terimden ibaret değildir ancak böyle bir çalışmada konu ancak yüzeysel olarak ele alınabilir. Postmodern ile ilgili bu görüşler ele alındıktan sonra konunun çalışmayla ilgili boyutuna değinilmiştir.

Lyotard postmoderni basit bir şekilde üst anlatıların yıkılışı olarak tanımlar (Harvey, 1989: 45). Postmodernizm kelimesi bilim, edebiyat ve sanatlarda oyunun kurallarını değiştiren XIX. yüzyılın sonundan beri meydana gelen değişimlerin sonunda kültürümüzün içinde olduğu duruma verilen addır (Lyotard, 1984: xxiii). Lyotard bu dönüşümleri üst anlatıların krizi bağlamında inceler. Artık sosyalizm, kapitalizm, evrensel barış, aydınlanma, adalet, özgürlük ve bilimsel ilerleme gibi bir üst anlatıya insanlar kuşkuyla yaklaşıyorlar. O, postmoderni "üst anlatılara kuşkuyla yaklaşmak" şeklinde özetler (Lyotard, 1984: xxiv). Bu durumda da yapılan her şey, bilimin, ekonominin, toplumsal hayatın ve kültürün bütün alanlarının uğraşları bir meşruiyet krizine düşerler. Hayata anlam kazandıran üst anlatılar yok olunca yapılan eylemlerin, bilimsel araştırmanın, siyasi tercihlerin vs., meşruiyetini sağlayacak bir şey kalmaz.

Lyotard'ın "The Postmodern Condition" adlı eserine yazdığı önsözde Jameson, yeniden canlanan ve temel olarak anlatısal olan "hakikat" görüşüyle birlikte, "günümüz toplumsal sistemlerinde küçük anlatı birimlerinin yerel olarak her yerde işlev gördüğünü" ve bunun da anlatı işlevinde daha "global bir krize" sebep olduğunu söyler. Eskinin meşrulaştırıcı üst anlatıları bilimsel araştırmalara hizmet etmiyorlar artık: ulus devlet, proletarya, Batı gibi politik ve tarihi teleolojilere (amaç bilimsel söylemlere) inanmıyoruz. "Ancak bu üst anlatılar tamamen yok olmuş da değiller". Onlar bizim politik bilinçaltımıza yerleşmişlerdir (Jameson: 1984: xii). Ancak modern dönemde sahip oldukları etkinliğe sahip değiller artık, çünkü postmodern şüphe buna müsaade etmemektedir.

Pastiş ile ifade edilmek istenen durum ise özellikle postmodern mimaride ve sanatta belirgin olarak karşımıza çıkan daha eski eserlerden bazı özelliklerin kopyalanmasıdır. Postmodern sanat bir pastiş teorisidir (McAvan, 2012: 17). Hatta bu öyle bir durum almıştır ki özellikle sanatta Clifford Geertz'in ifadesiyle "türler

arasındaki sınırlar kaybolmaktadır" (McCleary, 1999: 56-57). Mesela müzikte ve filmde bir ürünün türünü ifade ederken bir kaç tür ismi birlikte dile getirilmektedir. Çünkü eser bir kaç türden çeşitli özellikleri içinde barındırmaktadır.

Baudrillard ise postmoderni kitle iletişim ve kitle tüketimin yayıldığı, sembolik tüketimin arttığı, zaman ve mekanın sıkıştırıldığı yeni bir çağ olarak ifade eder (Turner, 2006: 459). Yine ona göre postmodernizm bizim sadece pasif olarak teslim olduğumuz bir medya alanında akıp geçen ultra teknolojik imgelerdir. Bu imgeler tüketime yönelik ve hiperrealite ürünüdür (Powel, 1998: 149). Postmodern dönemin görsel çağ diye adlandırılmasının sebebi de imgelerin kazandığı bu önem ve etkinliktir.

Buraya kadar Postmodernizm kavramı ile kastedilenin ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Devam eden sayfalarda çalışmanın konusu bağlamında Postmodernizm ve din konuları ele alınmaktadır.

2.1. Postmodernizm ve Din

Büyük üst anlatılara karşı gelişen postmodern şüphenin Tanrı ve diğer dini anlatılara da benzer şekilde etki yapmış olması gerekir ve bu özellikle Batıda geleneksel dinler için gerçekten de bu şekilde olmuştur. Ama aynı zamanda dinin etkisini azaltan Aydınlanmanın rasyonel ve bilimsel söylemleri de bu şüpheden etkilendiler. Nietzsche rasyonalizmin güdümündeki XIX. yüzyılın sonunda tanrının öldüğünü ilan etmişti ancak din ve tanrı hayatta kalmaya devam etmektedir. Bilimsel üst anlatılara yönlendirilen postmodern şüphecilik sözde bilim ve uygulamaların ve dinin yeniden anlamlı olması demekti (McAvan, 2012: 1-23). Özellikle 11 eylülden sonra din hem Amerika'da hem de dünyada daha önemli bir hal aldı. Kürtaj üzerine yapılan tartışmalar, terör ve Ortadoğu meseleleri özleri dini olan meselelerdir.

"Kapitalizm, endüstriyalizm ve ulus devlet" gibi modern dönemin temel niteliklerinden biri olan sekülerleşme de günümüz toplumlarında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler neticesinde yeni paradigmalarla açıklanmaya çalışılmaktadır (Arslan, 2010: 196). Politik arenada, aktivist eylemlerinde, haberlerde ve edebiyat ve sinema gibi kültürel alanlarda din ve din ile ilgili konuların işlenişinde göz ardı edilemeyecek bir artış söz konusudur. Sosyal bilimlerde yapılan çalışmalar bu durumu değerlendirirken modernitenin temel taşı olan "rasyonelleşmenin toplumların manevi

doyum ihtiyacını arttırdığından" ve bu yüzden "dinsel bir canlanmanın" söz konusu olduğundan bahsederler (Arslan, 2010: 196).

Postmodern duyarlılığın da başladığı yıllar olarak kabul edilen 1960'lar (Storey, 2009: 182) ve sonrası din sosyologları tarafından "büyük uyanış", oryantal dini uyanış", yeni dinsel bilinçlilik", "dinin yeniden kuruluşu" gibi çeşitli terimlerle adlandırılmaktadır (Arslan, 2010: 197). Ancak "pastiş", "üst anlatıların yıkılışı", "simulakrum" ve "hipergerçeklik" gibi terimlerin ima ettiği gibi postmodernizm herhangi bir ruhsallıkta kendini temellendiremiyor, sadece kutsalın veya ruhsallıkların sembolik uyarlamaları için bir çok farklı alan sunuyor (McAvan, 2012: 26).

Modern dönemin teknolojik gelişmeleri hayatın gizemini yok ettiler. Daha önce dinin cevap vermeye çalıştığı bir çok soruya günümüzde bilim daha tutarlı cevaplar vermektedir. Dinin özellikle hayatın başlangıcı ve sonu ile ilgili verdiği cevaplar mitler ve gizemler ile doluydu. Bilim bu mitleri ve gizemi ortadan kaldırdı. Ancak bu durum dini duyguyu yok etmedi. Özellikle varoluşsal ve son ile ilgili kaygılara bilimin getirdiği cevaplar insanın sonsuzluk arzusunu, anlam arayışını tatmin etmedi. Postmodernizm çağında dil ve hayat içinde ciddi bir anlam ve değer eksikliği ve eşdeğer oranda bunlar için bir istek vardır (Taylor, 2000: 10). Ne kadar modern ve seküler olduğumuzu düşünürsek düşünelim, bilimin getirdiği açıklamalara zıt dahi olsa mistik ve gizemli açıklamalara ilgi duyarız. Din bilim ile çatışıp geçersiz olmamak kaygısıyla artık mit ve gizem vermiyorsa, insanlık bunları başka yerlerde arar ve edebiyat, müzik, sinema gibi seküler kültürel formlar ile dünyamızı yeniden gizemli hale getirmeye çalışırız (Ostwalt, 2003: 26).

Modern dönemde kültürü, zevkleri ve inancı standartlaştıran üst anlatılar hakimdi. Postmodern dönemde ise üst anlatılar yıkıldı. Çoğulculuk ve farklılık ön plana çıktı. Postmodernizm tarafsız gerçekliğin sonuna ve gerçeklik standartlarının olmadığı bir kültüre işaret etmektedir (Storey, 159-161). Sekülerleşmeyi iki farklı istikamette ilerleyen bir süreç olarak değerlendiren Ostwalt'a göre postmodern çağ, dinin toplumların kültürlerinde daha görünür olacağını öngörmektedir. Bu yönler (a) dinin gittikçe seküler kültüre benzemesi ve (b) dini mesaj, sembol ve kaygıların geleneksel dini kurumların yanı sıra diğer kültürel formlarla yayılmasıdır. İlkinde din modern dönemde meydana gelen sekülerleşme sonucu kaybettiği geçerliliği ve gücü yeniden kazanmak için popüler kültürel formları kullanarak sekülerleşiyor. Diğer şekilde ise dini

kurumlar yetkinliğini kaybedince dini duygular farklı alanlarda temsil imkanı arıyorlar ve popüler kültürel formlar dini ifade için zengin ifade alanları sağlıyorlar (2003: 31).

Lyotard'a göre postmodernizm aynı zamanda inancın da krizidir. Bu özellikle sosyal bilimlerde tarihin sonu, yazarın sonu, tanrının, teorinin sonu gibi tartışmalarda görülmektedir (McAvan, 2012: 22). Tıpkı bilim, hümanizm, rasyonalizm ve diğer Aydınlanma dönemi üst anlatıları gibi din ve inanç da postmodern şüphenin kurbanı oldu. Ancak bu ifade dinin ve inancın etkisini kaybettiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Bu şüpheye rağmen bilimsel bulgular hala dünyayı yönlendirmeye devam etmekteler ve din ve inançlar da aynı şekilde insanların hayatını şekillendirmeye devam edecektir.

2.2. Postmodern Ruhsallık

Postmodern dönemde dinden değil de daha çok ruhsallıklardan bahsedilir. Postmodern ruhsallıklar stoacı tutumlar, okült fenomenler, yoga, zihin kontrolü, kaçış sunan fanteziler, iç yolculuk, doğu dinlerinin çeşitli pratikleri, batıl inançlar, kültler gibi çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bunların birine bağlılık zorunlu değildir. Postmodern ruhsallıklardan en önemlisi belki de New Age'dir ve bir New Age dindarı Hristiyan ayininden çıkıp makro-biyotik Zen kahvaltısı yapabilir, Çin taoistlerle meditasyon yapabilir ve sonra öğle yemeğinde yerli dini yemeğine katılabilir (McCleary, 1999: 56). Postmodern ruhsallık modern öncesi ruhsallıklardan elementleri bünyesinde barındıran özgün bir ruhsallığa geri dönüştür (Griffin, 1990: 2).

Modern dönem ruhsallıkları ile postmodern ruhsallıkları karşılaştıran aşağıda bir bölümünü verdiğimiz Fox'un tablosu (1990) postmodern dönemde dini ve kutsal olanın aldığı durum hakkında çok şey söylemektedir. Postmodern dönemde geleneksel dinler dışında New Age gibi mistik, büyülü ve farklı ruhsallıkları çağrıştıran bir çok özellik bu tabloda görülmektedir.

Tablo 1: Modern ve Postmodern Dönemlerde Din[1]

Modern	Postmodern
Antroposentrik	Kozmolojik
Teistik, Deistik, Ateistik	Panteisttik
Analitik	Sentetik
Rasyonel	Mistik
Patriarkal	Feminist
Tarihi İsa arayışı	Kozmik İsa arayışı
Bilgi	Bilgelik
Modern isimlendirme	Modern öncesi, modern ve postmodern karışımı
İtaat	Yaratıcılık ve tutku
Düalizm	Diyalektik
Dünyadan kaçış	Toplumsal ve kişisel dönüşüme adanmışlık
Duygusallık	Varlığı şevkle kabullenme
Mezhepçilik	Tüm dünya dinlerinde kozmik bir İsa çağı
Avrupa merkezcilik	Antik çağlardaki insanların ruhsallıklarını kutsama, kutlama
Gökyüzünde ilah	Dünyada çarmıha gerilmiş ilah

2.3. Postmodern Dönem Metinleri: Görsel Olan ve Din

Postmodern dönemde görsellik ön plandadır ve metinler, anlatılar görseldir. Biz medyanın herkese ve her yere nüfuz ettiği görselin dünyasında yaşıyoruz. Çağdaş kültür en doğru olarak postmodern diye tabir edilen simulacra (temsiller) ile aktarılmaktadır ve bu durum dünyevi olan şeyler için olduğu kadar kutsal olan için de geçerlidir (McAvan, 2012: 3). Postmodern çağda kutsalın imitasyonları ve simülasyonları sanat ve dini yaşantıda oldukça yoğun bir varlık göstermektedir ancak ironik bir şekilde dünya yüce bir kutsaldan yoksundur (Taylor, 2000: 52). Postmodern insanın kutsal algısı geleneksel kutsaldan farklıdır: günümüz kültüründe kutsal denebilecek belki bir çok şey olmasına rağmen bunların ontolojik bir temeli yoktur. Bunun temel sebebi ise anlatıların görselden ibaret olmasıdır. Görsel çok güçlü ve etkin olmakla birlikte kutsallık bağlamında anlık anlamlar, anlık tatminler sunarak insanların arzularını ve ihtiyaçlarını geçiştirir.

Postmodern dönemde yazından görsele doğru bir geçiş söz konusudur. Bu yüzden medya veya görsel çağ diye de adlandırıldığından daha önce bahsetmiştik. Görsel metinler olarak televizyon, film ve benzeri ürünleri incelediğimizde Yunan tanrılarına, mitolojik canavarlara, peri masallarına ve bunlar gibi bilincimizin

[1] Tablo şahsım tarafından çevrilmiştir.

kenarlarında dolaşan bir çok büyülü şeylere referansların olduğunu görüyoruz. Postmodernizm burada ikili bir oyun içindedir. Tüm bunları şüpheyle yaklaştığı akıl ve bilim ile temellendirmeye çalışır (McAvan, 2012: 23). Ancak bu temellendirme yapılırsa bunlar büyü ve gizemlerini kaybederler. Büyü ve gizemi korumak için bu süreç sona erdirilmez, zaten bunu yapmak imkansızdır. Pastişlerle, geçici imgelerle bilime yakınlaştırılırlar ancak sonuca varmadan bulanık bir şekilde bırakılırlar. Sürecin sonunda postmodern için bilim ve akıl ne kadar gerçeğe yakınsa peri masalları da o kadar yakındır. Akhilleus'un tanrı Thetis'in oğlu olarak gösterdiği kahramanlıklarla genetik araştırmalar yürüten bir bilim adamının bir kaza sonucu dönüştüğü Hulk'un gerçekliği birbirlerinden çok da farklı değildir ancak postmodern insan bunu mitoloji olarak değil, bilimsel bir olasılık olarak izlemektedir. Genetik kaza sonucu insanın dönüşüm geçirmesi postmodern dönem mitlerinden sadece biridir.

Tıpkı postmodern mitolojiler gibi postmodern kutsallar da üretilir. "Postmodern kutsal" pop-kültürel spiritüeliteyi anlatır. Postmodern özellikler taşıyan son 20-30 yılın popüler kültürünün merkezinde yer alan ve çeşitli spiritüeliteler ile yoğrulmuş gerçek dışı metinlerde kutsal olan görselleştirilmekte ve görsel olan da meşru bir tecrübe biçimi haline gelmektedir. Postmodern kutsal bir metin, imge, eylem veya ritüel olabilir. Bunlar çoğunlukla kısmen sahip oldukları spiritüel içerik için tüketilen anlatılara sahiptir. Her ne kadar bu anlatılar daha çok "kapitalist amaçlarla profan eğlence için üretildiyseler de farklı din ve mitlerden derlenmiş spiritüel işaretlerle doludurlar" (McAvan, 2012: 6). Postmodern kutsalın tamamen kapitalist eğlence amaçlı olarak üretildiğini söylemek de çok indirgemeci bir tutum olacaktır. Örneğin doğa ve yeşil için yapılan ve bir nevi onları kutsallaştıran eylemlerin herhangi bir kar amacı yoktur, hatta çoğunlukla anti-kapitalist anlatılara sahiptirler.

Postmodern kutsal, popüler kültürde yer alan bu çeşitli dinlerin içinden eklektik bir şekilde seçilen bir kutsaldır. Her ne kadar çoğu metinde Tanrı ve din terimleri kullanılmasa da tamamen terk edilmemişlerdir. Kutsalın bu şekildeki metinsel uygulamaları kurumsal dinlerin geleneksel formlarının işlevini yerine getirmektedir (McAvan, 2012: 8).

Kutsal modern dönemde ve daha öncesinde başka bir alemden olan diğer dünyaya bağlantı sağlayan mutlak ruhun fragmanları, kutsalın tezahürü şeklindedir. Postmodern kutsal ise bazı benzer özellikler taşımasına rağmen çoğunlukla kapitalist

tüketim için üretilir ve tamamen dünyevidir. Postmodern tanımının doğası gereği de geleneksel kutsalda olduğu gibi herhangi bir ontolojik temeli yoktur. Gerçeklik olasılığına şüpheyle yaklaşır. Görseldir ve ontolojik temelleri olan geleneksel kutsallardan kotarılmış fragmanların pastişi ile oluşmuştur. Geleneksel yada modern kutsalın kurumlarına şüpheyle yaklaşır ancak onların sembollerini, imajlarını kullanmaktan da çekinmez. Bu sembolleri bulundukları bağlamın dışında kullanır (McAvan, 2012: 28-45).

Popüler filmler hem modern hem de postmodern öğeler taşırlar. Özellikle görselin böylesine önem kazandığı postmodern çağın en önemli sanat alanlarından biri olan sinema din, kutsal, mitolojik ve spiritüel öğelerin bolca kullanıldığı bir alandır. Görselliği ile postmodern dönemin ruhunu yansıtan bir sanat olarak ve aynı zamanda en popüler kültür alanlarından biri olarak sinemanın din ve dini olan ile ilişkisi araştırılmaya değer bir konudur.

3. POPÜLER KÜLTÜR

Popüler kültür kavramı çalışmamızın önemli kavramlarından biridir. Özellikle modern ve sonrası dönemde iletişimin bir endüstri haline gelmesi dolayısıyla popüler kültür alanı kültür içerisinde geçmişe nazaran çok daha etkin bir hale gelmiştir. Zaten bu nedenle sinema da daha etkin ve önemli bir sanat olmuştur.

Bu nedenle çalışmanın bu kısmında öncelikle popüler kültürün kültür içindeki yerine ve yeni dönemdeki işlevlerine değinilmeye alışılacaktır.

3.1. Kültür

Sosyal bilimlerde "kültür" teriminin herkes tarafından kabul edilen tek bir tanımla ifade edilmesi oldukça güçtür, bu yüzden bir çok farklı tanımları yapılmıştır. Burada bu terimi kapsamlı bir şekilde tanımlaya çalışmak, kültür yaklaşımlarının üzerinde durmak yersiz olacaktır. Bu yüzden çalışmada ele alınan ana konulardan biri olan popüler kültür kavramına geçmeden önce kısaca kültür kavramına değinmekle yetinilecektir.

Kültür tanımlamalarında ilk olarak kültür biyolojik, doğal olanla karşılaştırılır ve

kültür insan yaşamının sembolik (Geertz, 1973; White, 1949) ve bireyin içinde yaşadığı toplumdan öğrendiği (Tylor, 1981: 18), biyolojik olmayan yönlerini tanımlar. Diğer bir tanımda medeniyet ile eş anlamlı olarak kullanılır ve geri kalmışlığın, barbarlığın zıddı olarak insanın mükemmelliğini ifade eder. Kültür ve medeniyet geleneğinin öncüsü Arnold için kültür "ifade edilmiş ve öğretilmiş en iyi bilgi yığınıdır" (1960: 6) Yine kültür yapı ile karşılaştırılır ve toplumsal yapıların işlemesine olanak sağlayan, onları ayakta tutan ara malzeme olarak görülür (Abercrombie, 2006: 92). Marksist bakışta materyal ile karşılaştırılır ve ekonomik yapılar tarafından şekillendirilen inanç, fikir ve uygulama alanı olarak tanımlanır (Alemdar, 2011: 248). Son olarak yaşam şekli olarak kültür insanların birbirinden ayrılan inanç, dil, din, tavır, yiyecek, içecek, zevkler, alışkanlıklar ve giyecek gibi alanları ifade eder (Abercrombie, 2006: 92). Yine kültür zamanın devinimi içinde farklı kültürlerden etkilenen, onları etkileyen, değişip dönüşen dinamik bir yapıya sahiptir ve özellikle sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı folk kültür, yüksek kültür, popüler kültür ve kitle kültürü gibi farklı terimlerle ifade edilen çeşitli alt yapılara ayrılır (Okutan, 2012: 14-15).

3.2. Yüksek Kültür ve Folk Kültür

Sosyal bilimlerde kapitalizm öncesi, yada endüstrileşme öncesi toplumların kültürleri incelenirken yüksek kültür ve folk kültür şeklinde ikili bir kültür yapısı üzerinde durulur. Folk kültür ismin de ima ettiği şekilde halkın kültürüdür; halk tarafından yine halk için anonim olarak üretilen, basit, gelenekler ile nesilden nesile iletilen, çoğunlukla ekonomik boyutu olmayan, içinden çıktığı grubun değerlerini yansıtan kültürdür (Lewis, 1972: 16-17). Yüksek kültür ise halkın üst tabakasının, ekonomik, dini, siyasi veya sanatsal anlamda öne çıkan eğitimli ve ayrıcalıklı kişilerin kültürel pratiklerini ifade eder. Yüksek kültür karmaşıktır, estetik ölçütleri vardır ve yaratıcılık ister (Okutan, 2012: 15).

3.3. Kitle Kültürü ve Popüler Kültür

Kitle ve popüler kültür terimleri sosyal bilimlerde çoğunlukla endüstri sonrası toplumların kültürünü tanımlamada kullanılan terimlerdir. Bu, endüstri öncesi dönemde popüler ve kitle kültürü yoktu, sadece folk ve yüksek kültür vardı demek değildir. Yine

aynı şekilde endüstri sonrası toplumlarda yüksek kültür ve halk kültürü tamamen ortadan kalkmıştır anlamına da gelmez. Sanayileşme ve kapitalizmin Batıda ve sonra dünyada toplumsal hayata hakim olması, kentleşme, fabrikalaşma, teknolojik ve bilimsel gelişmeler toplumsal yapıları köklü bir değişime uğrattılar. Doğal olarak folk ve yüksek kültür de bu değişimlerle ortaya çıkan yeni kültürel formlarla kaynaşmak zorunda kaldı (Okutan, 2012: 15). Bugün artık yüksek kültür ve halk kültürü terimleriyle günümüz toplumlarının kültürlerini ele almak çok sığ kalmaktadır. Özellikle fabrikalaşma ve mesleki uzmanlaşmanın getirdiği standardizasyon (Okutan, 2012: 16), kapitalizmin her şeyi metalaştırma eğilimi ve yukarda ifade ettiğimiz diğer gelişmeler neticesinde toplumlar kitlelere dönüşmüş ve bu kitlelerin kültürel yapısını tanımlamak için kitle kültürü terimi doğmuştur.

Popüler kültür ise kitle kültürü ile birlikte sosyal bilimlerde endüstri sonrası modern toplumların kültürel durumunu ifade etmek için kullanılan, bazılarınca kitle kültürüyle aynı, bazılarınca farklı kültürel yapıları ifade etmektedir. Kültürel çalışmalarda bu iki ifade oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Kimi ekoller günümüz toplumlarının kültürünü tanımlarken bazı özelliklere vurgu yaparak popüler ifadesini, diğerleri diğer bazı özellikleri ön plana çıkararak kitle ifadesini tercih etmekte, yine kimileri her iki ifadenin de bir karşılığın bulunduğunu ileri sürmektedirler. Takip eden sayfalarda bu konuyla ilgili yaklaşımlar ele alınacaktır.

3.4. Popüler Kültür Tanımları

Popüler kelimesi etimolojik olarak “populace, popülasyon, public, publication, publish, people” gibi kelimelerle aynı köklere dayanır. Hatta, “common, democracy” gibi sözcüklerle de anlamsal olarak ilişkilendirilebilir. Latince, Eski Yunanca ve İngilizcede kullanılan bu kelimelerin hepsi, “halk, yaygınlık, ortaklık, kamu, demokrasi” gibi Türkçe karşılıklara da sahiptir. Williams popüler teriminin dört anlamından bahseder: (1) bir çok insanın hoşuna giden ürünler, (2) düşük seviyeli çalışmalar, (3) kasıtlı bir şekilde insanların beğenisini amaçlayan çalışmalar, (4) halkın kendisi tarafından üretilen kültür (1983: 237). Teriminin bu farklı tanımlarından yola çıkarak farklı popüler kültür tanımlarına varılabilir. Yapılan popüler kültür tanımları da doğal olarak farklı popüler kültür teorilerine götürür.

İlk olarak popüler kültürü basit bir şekilde çoğu insan tarafından sevilen ve beğenilen kültür olarak tanımlayabiliriz (Storey, 2009: 5). Bu durumda en çok tüketilen, en çok beğenilen ürün ve çalışmalar, yüksek reytingli televizyon programları, gişe rekorları kıran filmler, çok satan kitaplar, albümler popüler kültürdür. Bu tanım popüler kültürü olumlamakta ve onun ideolojik manipülasyonunu göz ardı etmektedir (Okutan, 2012: 17).

İkinci bir tanım için düşük seviyeli çalışmalar tanımından hareketle, yüksek kültürü ayırdığımızda geriye kalan kültür popüler kültürdür (Storey, 2009: 6) denilebilir. Bu tanımda yüksek kaliteyi yakalayamayan, düşük seviyeli, bayağı, sıradan ürünler popüler kültürü oluştururlar. Popüler kültürün kitle üretim ile tüketime yönelik olarak üretildiğini, yüksek kültürün ise bireysel bir yaratma ürünü olduğunu ileri süren teorilerce de desteklenir (Storey, 2009: 6). Ama bu ayrım beraberinde bazı problemleri de getirmektedir. Popüler kelimesinin kendi tanımı gereği geniş bir kitle tarafından beğenilen olması gerekir. Yüksek kültür diye tabir edilen ürünler de zamanla geniş kitleler tarafından beğeni görebilmektedir. Mesela Mevlana'nın mesnevisi hem yüksek kültür ürünüdür, hem de popülerdir.

Üçüncü bir tanım yine çok tüketilenden hareketle popüler kültürü kitle kültürü olarak tanımlamaktır. Bu tanıma göre popüler kültür tamamen tüketim amacıyla kitle halinde üretilen kültürdür. Yine bu tanımdan hareketle popüler kültürün Amerikan kültürü ile eş anlamlı olduğunu ileri sürenler de vardır (Storey, 2009: 8). Ama Fiske'nin de işaret ettiği gibi tüketim amacıyla üretilen yeni ürünlerin yüzde 80/90'ı başarısız olmaktadır (2012: 31). Yayınlanan müzik albümlerinin sadece yüzde 10'u kazanç sağlamakta, bir diğer yüzde 10'u ise ancak masraflarını karşılayabilmektedir. Geri kalanı ise zarar etmektedir (Frith, 1983: 147). Bir çok yeni film, kitap, müzik vb., yapılan tüm reklamlara rağmen başarısız olabilmektedir. Bu da göstermektedir ki popülerin kitle kültür ile eş anlamlı görülmesi halkın popüleri biçimlendirmedeki rolünü yok saymaktadır ve bu şekliyle gerçekçi bir tanım olamamaktadır.

Diğer bir tanım popüler kültürün halk tarafında üretilen kültür olduğunu ifade eder (Storey, 2009: 9). Popüler kültür kitle üretimini elinde tutanlar tarafından değil de, insanlar için yine insanlar tarafından üretilen halk kültürüdür. Bu tanım günümüzde popüler kültürün olmadığını, popüler olanın kitle kültürü olduğunu ileri sürer ve popüler kültürün ekonomik boyutunu göz ardı eder.

Beşinci bir tanım Gramsci'nin hegemonya teorisi ile ilişkili olarak ne tamamen kitle üretim gücünü elinde tutan egemenlerin güdümünde, ne de tamamen halk tarafından üretilen bir kültürdür. Popüler kültür egemenliğini devam ettirmek isteyen egemenler ile onlara karşı direnen halk arasındaki etkileşimin gerçekleştiği alandır (Storey, 2009: 10-11).

Tüm bu tanımların ortak bir şekilde kabul ettikleri bir nokta popüler kültürün endüstrileşme ve kentleşmeden sonra ortaya çıktığıdır. Endüstrileşme ve kentleşme kültür etkileşimini tamamen değiştirmiştir (Storey, 2009: 13).

3.5. Popüler Kültüre Yönelik Farklı Yaklaşımlar

Genel bir şekilde popüler kültürü halkın veya çoğunluğun kültürü (Arslan, 2004:38) olarak tanımlarsak Hollywood sineması, çoğu televizyon programı, popüler müzik ve romantik hikâyeler popüler kültürü oluştururlar. Bunun karşısında ise belli bir azınlığa ait, elit, eğitimli sınıfın yüksek kültürü (Arslan, 2004:39) vardır ve Fransız sineması, opera, klasik müzik, resim ve şiiri içerir. Yüksek kültür, 1970'lere kadarki sosyolojik tartışmalarda ciddi, eğitimli, çaba gerektiren, ticari olmayan ve otantik olandır. Popüler kültür ise önemsizdir, eğitimsiz kitleye hitap eder, pasif bir şekilde tüketilir, oldukça ticari ve sahte olandır. Ancak artık bu eğilim yerini daha olumlu değerlendirmelere bırakmaktadır. Bir kısım teorisyenler popüler kültürün egemen ideolojiyi desteklediğini, eleştirel düşünceyi köreltiğini, pasif alıcılar ürettiğini ve geleneksel tipolojiler oluşturduğunu ileri sürerken, diğer uçtakiler popüler kültürün yaratıcı olduğunu, eleştirel düşünebilen, pasif değil aksine oldukça aktif olan alıcılara hitap ettiğini, popüler duyguların yaratıcı bir ifadesi olduğunu ileri sürerek göklere çıkarırlar. Her ne kadar onun tüm formlarını övmeseler de popüler kültürü olumlu bir şekilde değerlendirenlerin sayısı gittikçe artmaktadır (Abercrombie, 2006: 297-298).

Popüler kültürle ilgili birbirine oldukça zıt bu yaklaşımlar sosyoloji ve kültürel çalışmalarda önemli tartışmalara sebep olmaktadır. Bazıları popüler kültürün tamamen endüstrileşmiş olduğunu ve egemen güçlerin ve kapitalist pazarın empoze ettiği bir olgu olduğunu, diğer bazıları ise, popüler kültürün egemenlerin sahip olduğu alandan ayrı, halka ait bir alan olduğunu ileri sürerler (Erdoğan, 2004: 254 vd.). XIX ve XX. yüzyıllarda işçi sınıfının ve romantik hareketin kurulu düzene karşı alternatif sanatlar

geliştirerek kendi kültürlerini yaratmalarını buna örnek olarak sunarlar (Turner, 2006: 448). Yine bu tartışmalarda popüler kültür ile kitle kültürü ilk başlarda birbirine eş olgular gibi değerlendirilirken, zamanla kitle kültürünün kültür endüstrisi tarafından kitle tüketimi için üretildiği, buna karşın popüler kültürün sıradan insanlar tarafından yine sıradan insanlar için yapıldığı şeklinde birbirinden ayrılırlar (Turner, 2006: 448).

Genel anlamda kültür halk kültürü ve yüksek kültür olarak ikiye ayrılırsa popüler kültür bu ikisi arasında yer alır. Halk kültürü basittir, toplumun alt tabakasının, işçi sınıfının kültürüdür ve onlar tarafından anonim olarak üretilir. Tüketime dönüktür ancak ekonomik getirisi yoktur. Yüksek kültür karmaşıktır, belirli ölçütleri vardır. Toplumun üst tabakasına hitap eder. Çok pahalı ve değerlidir. Popüler kültür ise ne halk kültürü gibi basittir, ne de yüksek kültür gibi oldukça karmaşıktır. Kaynağı ve üreticisi bellidir, tüketime yöneliktir ve ucuzdur (Oktay, 1993: 19).

İdealist felsefenin seçkinci ve tutucuları kitle kültürünün yukarda anlatılan gibi bir ayrımı ortadan kaldırdığını ileri sürerler. Onlara göre kitle kültürü bütün sınıf, gelenek, görenek, zevk gibi her tür kültürel farklılıkları ortadan kaldırır. Hatta popüler kültürün kitle kültürü tarafından yok edildiğini ileri sürerler (Alemdar, 2011: 257). Halk kültürü alt tabakanın içinden çıkıp gelirdi, ancak modern dünyada egemen güçler bu tür bir popüler kültürle uyuşmaz. Teknoloji günümüz kitle iletişim araçlarını üretti ve bunlar halkın olan popüler kültürün alışıldık düzenini bozdu. Artık popüler kültür değil, kapitalist egemen güçler tarafından tüketici kitlelere yönelik olarak üretilen, estetikten ve alamdan yoksun, oldukça basit, alıcıları pasifleştiren, yeni anlamlar üretmelerine imkan tanımayan kitle kültürü vardır. İdealist felsefenin daha ılımlı yaklaşımlarında popüler kültür orta sınıfın kültürüdür ve kitle kültüründen daha iyidir (Alemdar, 2011: 258-260). Bu yaklaşıma göre yine egemenler kitlelere çeşitli şekillerde yorumlanabilecek görsel, yazılı, basılı, işitsel ve uygulamalı metinler sunar, kitleler bu metinlerdeki istedikleri anlamı seçmekte ancak özgürdür.

Frankfurt okulundan Horkheimer, Adorno ve Marcuse gibi iki dünya savaşı arasındaki olaylara tanıklık etmiş olan düşünürler kültür tartışmalarına kültür endüstrisi kavramını getirdiler. Onlara göre kitle kültürü kapitalist hegemonyanın elinde üretilir ve medya aracılığıyla sosyal bilinci şekillendirecek bir şekilde kitlelere sunulur. Kültür endüstrisi kitle kültürünü üretir, kitle kültürü toplumu bir kitle toplumu haline getirir ve bu şekilde toplum totaliter bir yapıya dönüşür (Andrea, 1979:34). Kitle kültürü ürünleri

ticari amaçla üretilir ve medya ve kitle iletişim, eğlence ve tüketim aracılığıyla egemen güçlerin isteği doğrultusunda toplumu biçimlendirir. İnsanlar kültür endüstrisinin bağımlısı haline gelirler. Popüler veya kitle kültürü değil de, özellikle kültür endüstrisi kavramını kullanmaları kültürün halk veya kitleler tarafından üretilmediğine, kültür endüstrisi tarafından üretilip halka empoze edildiğine vurgu yapar (Çoban, 2013).

Popüler kültür çalışmalarının onunla başladığı iddia edilen Matthew Arnold ve onun takipçisi F.R. Leavis gibi kültür ve medeniyet geleneği (Storey, 2009: 18-22) kitle kültürünü kültürel standartları ve toplumsal otoriteyi tehdit ettiği için kötülerler. Frankfurt Okulu ise hem kültürel standartları tehdit ettiği için, hem de işçi sınıfının siyasetten uzak kalmasını sağladığı ve bu sayede toplumsal otoritenin bekasına yardımcı olduğu için eleştirir (Storey, 2009: 70). Elitisit tanımlardan farklı olarak Frankfurt okulu popüler kültürü veya kitle kültürünü terör ve kargaşaya yol açacak, seviye olarak düşük bir kültür olarak görmezler. Onlara göre belirli ihtiyaçları tatmin edecek imkanları sağlayarak kültür endüstrisi kapitalizmi ve egemenleri tehdit edecek daha temel ihtiyaçların gün yüzüne çıkmasına engel olur. Bu şekilde kültür endüstrisi halkın politik hayal gücünün gelişmesini engeller (Storey, 2009: 63).

Yine popüler kültürü kitle kültürü ile eş anlamlı gören Macdonald halk kültürünün insanların kendileri tarafından yine kendileri için spontane bir şekilde şekillendirildiğini, bu süreçte yüksek kültürden yararlanmadığını, kitle kültürünün ise yukardan empoze edildiğini, iş adamlarınca görevlendirilen teknisyenlerce üretildiğini, kitlelerin sadece satın alıp almama seçeneğine sahip pasif tüketiciler olduğunu ileri sürer (1998: 23).

Stuart Hall, Richard Hoggart ve Raymond Williams gibi kültürelcilerin benimsediği yaklaşım ise bir toplumun kültürünü, o kültürün metinlerini, belgelenmiş pratiklerini inceleyerek o toplumun metin ve uygulamalarını üreten ve tüketen insanların paylaştıkları fikir dünyasına ve davranış kalıplarına ulaşılabileceğini ileri sürer. Bu tanımda insanların kültürün pasif tüketicileri değil, aktif üreticileri olduğuna vurgu vardır (Storey, 1999: 37)

Fiske gibi liberal çoğulcu kültürel yaklaşımı benimseyenler ise popüler kültür tartışmalarında alıcıyı oldukça aktif görürler ve halkın anlam inşa etmede sınırsız bir özgürlüğe sahip olduğunu ileri sürerler (Alemdar, 2011: 264). Modern çağda popüler kültür endüstrileşmiştir. Ekonomik kar amacındaki egemen güçler kitle kültürünü

üretirler ancak popüler halkındır ve halkın ilgisini çekmeyen, onların ihtiyaçları, ilgileri gözetilmeden üretilen ürünler popüler olamaz. Popüler kültür halk ile egemenler arasındaki mücadelenin gerçekleştiği alandır. Güçlüler kendi ekonomik ilgileri doğrultusunda ürünler, alanlar yaratırlar. Halk ise bunların arasından kendi anlamlarını üretir. Güçlülerin empoze ettiklerine direnirler. Hakim güçler halkın vereceği anlamları tamamen denetleyemezler. Egemen güçler tarafından belirlenen bir popüler kültür olmaz, çünkü popüler kültür tam da bu egemen güçlere gösterilen tepki tarafından biçimlendirilir (Fiske, 2012: 59).

Şimdiye kadar gördüğümüz tanım ve yaklaşımlarda genel anlamda iki farklı popüler kültür algısı var. Bunları genel anlamda olumlu ve olumsuz yaklaşımlar olarak ele alırsak olumsuz yaklaşanlara göre popüler kültür egemen ideolojinin güçlü ileticisidir. Olumlu bakanlar ise popüler kültürü egemen burjuva kültürü içinde, ancak, o kültüre karşıt ve o kültürün öğelerine birebir sahip olmayan, işçi sınıfının kültürü olarak tanımlarlar. Olumsuz bakanlar için popüler kültür kitle kültürü ile aynı şeydir. Diğerlerine göre ise popüler kültür egemen ideolojinin empoze ettiği kitle kültüründen farklı, hatta ona karşıttır.

Gramsci ile bu iki farklı bakış açısı yakınlaştırılır. Popüler kültür ne egemen ideoloji ve güçlülerin halka empoze ettikleri, ne de tamamen halk tarafından, egemen güçlere karşıt olarak üretilen bir şeydir. Ne elitistlerin düşündüğü gibi toplumsal yozlaşmanın öncüsü, ne de yapısalcıların düşündüğü gibi pasif alıcılara öznellikler yükleyen bir anlam yaratma makinasıdır (Storey, 2009: 82). Popüler kültür egemenlerin baskı ve empozeleri ile halkın eğilimleri arasında oluşan bir ortak alanı ifade eder. Gramsci hegemonya teorisinde egemen sınıf ile tabi sınıf; kapitalist mal sahipleri ile fakir proletarya arasındaki çelişen ikiliği vurgular (Moraes: 2003). Burjuva, ancak burjuva ideolojisi halkın kültür ve değerleri içinde yer bulabilirse hegemonya kurabilir. Burjuva, işçi sınıfının kültürünü yok ederek veya değiştirerek bu amacına ulaşamaz. İşçi sınıfını burjuva kültürüne dahil ederek, halkın kültürünü burjuva kültürü olarak ifade ederek, ikisini birleştirerek hegemonyasını kurabilir.

Hegemonyada egemen sınıf toplumun geri kalanına belirli bir dünya görüşü empoze ederek değil, toplumun içinden çıkabilecek sosyal gerginlikleri etkisiz hale getirecek nitelikte farklı dünya görüşlerini, ideallerini dile getirebildiği ölçüde egemen sınıf olur (Laclau, 1993: 161-162). İşte popüler kültür hegemonya kazanmak için

egemen güçlerin atılımı ve halkın bu atılıma karşı tepkisi ile oluşur. Sadece empoze edildiği gibi alınan, üretildiği gibi tüketilen kitle kültüründen ayrıdır. Popüler kültür egemenler tarafından empoze edilen ile ona karşıt kültürlerin kesişmesi, bir nevi alışverişleri sonucu oluşur (Alemdar, 1995:105).

Yine Gramsci'nin izinden gidenlere göre popüler kültür ne tam olarak halk tarafından üretilen halkın kültürüdür, ne de halk için egemenler tarafından üretilen ve yönetilen kültürdür. Popüler kültür her zaman bir değişim içindedir, dün popüler olan bu gün değildir, çünkü halk dün olduğu gibi olmak istemez. Bu değişim egemenlerin empoze ettikleri karşısında halkın gösterdiği karşıt ve alt kültürel değerler ve pratikler arasındaki mücadeleden doğar (Alemdar, 1995: 109). Popüler kültür ile yüksek kültürün kesiştikleri etkileşim sahasında yeni kombinasyonlar üretilir (Arslan, 2004: 51). Egemen kültür her ne kadar imkana sahip olsa da egemenliğini korumak için alt grupların kültürünü silemez. Karşıt kültür de tanımı gereği egemen kültür olmadan kendi başına var olamaz zaten. Kültür endüstrisi popüler kültürü kitle kültürünün içine dahil eder, onun pratiklerini kitle üretimi ile yayar ve bayağılaştırır. Karşıt kültür de işte tam da burada devreye girer ve karşıt anlamlar ve pratikler üreterek yeni popüleri belirler.

McRobbie, popüler kültüre tamamen olumlayıcı veya olumsuzlayıcı bir şekilde bakmanın artık postmodern dünyada imkansız olduğunu ileri sürer. Ona göre alıcı olarak halk 'safdil yığınlar' değildir. Medya ve kitle iletişim araçları bu gün artık dünyanın her yerinde herkes tarafından ulaşılabilir bir durumdadır. Gelişmemiş ülkelerden insanlar da, en az gelişmiş ülkelerdeki insanlar gibi, kitle iletişim araçlarını etkili bir şekilde kullanabiliyorlar. Medya bu şekilde etki alanını genişlettikçe, onu izleyen, kullananların da onun üzerindeki denetimi ve yönlendirmesi artacaktır (1994: 22). Çağdaş toplumlarda kültür egemen sınıfa göre belirleniyor olsa bile, sömürülen ve yönetilen kesimler kendi umut ve öfkelerini dile getiren ürünler verebilir ve bu ürünler popüler kültürü, hatta yüksek kültürü bile etkileyebilir (Oktay, 1993: 46).

Görüldüğü gibi endüstri sonrası toplumların kültürü ile ilgili değerlendirmeler oldukça karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Bu yaklaşımları tamamen birbirinden ayırmak ve hangi ekolün ne dediğini açık bir şekilde ifade etmek de pek mümkün görünmüyor. Ama özetlemeye çalışırsak yaklaşımlar popüler kültürün egemenler tarafından belirlendiğini öne sürenler ile halk tarafından belirlendiğini ileri sürenler

arasında geniş bir yelpaze oluşturmaktadırlar. Çalışmamızın konusu bağlamında ele aldığımızda kurumsal dinlerin popüler filmlerde temsillerinin yoğun olmakla beraber zamanın ruhunu da yansıttığını, postmodernizmden nasibini aldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu olurken kapitalist kültür endüstrisi güdümünde kar amaçlı dini olgular yer almakla beraber, kar amacı gütmeyen, halkın içinden gelen dinsel temsiller daha yoğunlukta olması beklenebilir. Kültür endüstrisinin yapabildiği şey insanların içinde bulundukları varoluşsal durumu anlamlandırma sürecine yeni öneriler sunmaktır ancak halk bunlardan istediğini almakta ve beğenisini, tercihlerini belirterek popüleri belirlemekte serbesttir.

Burada kültür endüstrisi güdümünde bir tür bilinç inşasından da söz edemeyiz çünkü dini olgunun hitap ettiği varoluşsal problem, kültür endüstrisi veya egemen güçler tarafından yaratılmamıştır, insanın doğasında vardır ve sekülerleşme sonucu geleneksel dini kurumların egemenliğinden sıyrılmıştır. Kültür endüstrisinin veya kapitali ellerinde bulunduran egemenlerin sekülerleşmeyi başlatarak bu günkü durumu ortaya çıkardıklarını söylemek zaten mümkün olamaz. Onlar sadece bu durumu fırsat bilerek halkın bu ihtiyacını giderecek ürünler yaratırlar ama daha önce de belirttiğimiz gibi halkın tercihlerini belirleyecek kadar etkin ve yetkin değildirler.

4. MEDYA, SİNEMA VE DİN

4.1. Medya ve Din

Aydınlanma çağında medya daha çok bir bilgi kaynağı olarak görülüyordu ancak XIX. yüzyılda ticari, sansasyonel ve eğlence odaklı yayınlar yeni medya algılarının doğmasına sebep oldu. XX. yüzyılda kitle eğlence ve yayınlarının artması ve medya araçlarının çoğalması kitle iletişimine ve medyaya hem sağdan, hem de soldan çeşitli eleştirilerin gelmesine yol açtı. Kimileri medyanın ve kitle iletişiminin insanları pasifleştirdiğini ve bunun egemenlerin işine yaradığını ileri süren, oldukça kötümser yorumlar yaparken, diğer bazıları özgür basının insanların vicdanının sesi olduğuna ve demokrasinin ve sivil özgürlüklerin gelişmesindeki etkilerine vurgu yaparak iyimser değerlendirmelerde bulundular. Bu şekilde bazıları medyayı ilerleme ve aydınlanmanın araçları olarak görürken diğerleri insanları oyalayan sıradanlıklar olarak gördüler.

Frankfurt okulu, kitle kültürünün ve kitle iletişiminin daha çok boş zaman aktivitelerinin odağında olduklarını ve bu yüzden sosyalleşmenin ve siyasal gerçekliğin aracıları olduklarını ileri sürdüler. Bu şekilde onlar, çağdaş toplumun önemli kurumları haline geldiler. Benjamin medyayı alternatif karşıt kültür üreten bir yapı olarak olumlu değerlendirirken Adorno ve Horkheimer film, radyo ve televizyon yayınları ve gazete gibi kültürel ürünlerin reklam ve ticari amaçlar tarafından kontrol edildiklerini ileri sürerek eleştirdiler (Turner, 2006: 365-371).

Medya ve din arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır. Medya dini ele alırken diğer kültürel alanlarda olduğu gibi davranmamıştır. Zamanın ruhuna göre dini işleyişi, dini haberleri verişi, diğer medya ürünlerinde dini konuların ele alınışı daime farklılıklar göstermiştir. Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta tek bir vücut olarak medyanın dini ele alışı değil de medyaların, çeşitli ve çelişen gündemleri olan farklı medya odaklarının dini ele alışından bahsetmek gerekir. Aynı şekilde dinler de medya ve medya ürünlerine kucak açmaktan lanetlemeye kadar varan çeşitli tepkiler vermişlerdir. Yine din ve medya bağlamında medyatik dinlerden, dini medyalardan, medya tekellerinin dine yaklaşımı ve dinlerin medyaya yaklaşımlarından bahsetmek gerekir. Ancak din ve medya arasındaki ilişki böyle bir çalışmada detaylıca ele alınacak kadar kısa ve basit bir alan değildir. Burada kısaca bazı önemli konulara değinilebilir.

Sekülerleşme teorilerinin tüm iddialarına rağmen din hem ulusal hem de uluslararası alanda hala var olmaya ısrarla devam etmektedir ve en bariz örneklerini Amerika'daki neo-evanjelik politikaların artışında ve İran İslam devriminde görebiliriz. İnsanların eğitim ve ekonomik seviyelerinin artmasıyla beraber modern çağda artık dinin kurtuluş söyleminin ve açıklamalarının artık itibar görmeyeceği iddia ediliyordu. Basın ve medya da dünyayı gittikçe sekülerleşen bir yer olarak işlediler (Hoover, 2008: 1-20). Ancak son yıllarda dünyayı etkileyen büyük olayların köklerinde, bazılarında nispeten az da olsa, dini olgular yatmaktadır. Bunlara örnek olarak 11 Eylül ve benzeri terör olayları ve onların akabinde gerçekleşen olaylar ve kürtaj tartışmaları verilebilir.

XIX. yüzyıldan itibaren din oldukça medyatikleşmiştir ve hatta büyük yeni dini trendler ve meselelerin kökleri medyadadır. Din haberlere daha çok konu olmaya başlamıştır. Özellikle 1990'lardan sonra din televizyon programlarının, filmlerin ve kitapların içerikleri arasında önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bunu gerek geleneksel anlamdaki din olarak televangelizm diye tabir edilen medya vaizleri gibi medya

araçlarını dini amaçlar için kullanan kurumların medyatik ürünlerinde, gerek de yeni, mistik ve otantik, doğaüstü, paranormal olguların medya araçlarınca üretilen popüler kültür ürünlerinde sıklıkla ortaya çıkmasında görebiliriz. Ancak medya dini sadece olduğu gibi yansıtmakla kalmıyor, din ve medya arasında başka bir etkileşim var ve bu etkileşim hem dini hem de medyayı değiştiriyor (Hoover, 2008: 1-20).

Ayrıca, medyanın yarı-dini bir fonksiyonu oluşmaktadır. 11 Eylül saldırılarının anılmasında, Prenses Diana'nın cenaze töreninde, kraliyet düğünlerinde, Papa seçimlerinde ve dini gün ve bayramlarda medya halk ile dini liderleri bir araya getirmekte, ama sadece bir aracı olarak kalmayıp, insanların medya aracılığıyla dini törenin, tecrübenin parçası olmasına, ona katılmasına imkân sağlamaktadır (Hoover, 2008: 1-20). Ülkemizde Ramazan ayındaki sahur ve iftar programları, kandil gecelerinde camilerde yapılan programların televizyonda yayınlanması ve evinde televizyonu başında insanların camideymiş gibi o törene katılmaları buna örnek gösterilebilir. Bu şekilde medya din ve ruhsallık aracı olmaktadır.

4.1.1. Medya ve Dini Değişim

Gelişen teknolojiyle birlikte medya araçları ve imkânları inanılmaz boyutlara varmış ve tek merkezli olmaktan oldukça uzak bir hale gelmiştir. Bugün medyanın bir merkezi olduğu, her şeyin oradan çıktığı iddia edilemez. Bazı ülkeler veya kurumlar çeşitli şekillerde sansürler uygulamaya çalışsalar da, ancak kısmi etkide bulunabilmektedir. Dini kurumlar açısından da bunun sonuçları olmuştur. Artık geleneksel dini kurumlar dinin tek kaynağı olmaktan çıkmış, medya ve popüler kültür, diğer kültür alanlarında olduğu gibi, din alanında da bir pazar ortamı oluşturmuş, insanların dini ve ruhaniyet taleplerine her türlü dini arz etmektedirler. Dinler isteseler de, istemeseler de bu talep karşısında oluşan arz yarışında yer almaya mecbur hissetmişler ve medyatikleşmişlerdir. Gittikçe artan medya aracılığıyla din arzı, din ve ruhsallığın geleneksel dini kurumların sınırları dışında da var olduğunu göstermiş ve bunun da hem geleneksel dini kurumlar açısından hem de dini liderlerin ve doktrinlerin etkililiği açısından negatif sonuçları olmuştur. Dini kurumların, liderlerin ve doktrinlerin otoritesi zayıflamıştır (Hoover, 2008: 1-20). İnsanlar dini otoritelere bağlı olsalar bile popüler kültürün egemenliğine karşı duramamaktadırlar. İsteyerek veya istemeyerek kitle iletişim araçlarına ve müzik, roman gibi kültürel alanlara uzanan din

bu şekilde popülerleşirken, popüler kültür de eşzamanlı olarak dini alana girmektedir. Yine kitle iletişim araçlarıyla farkına vardıkları dini çoğulculuk, çeşitli medya vaizlerinin ve alanında uzman din adamlarının kitle iletişim araçlarında farklı görüşler dile getirmeleri insanları şüpheciliğe itmiş (Bilgin, 2003: 202-206), insanların dini otoriteye ve din adamlarının sundukları öğretilere itimatlarını azaltmış, bu da onları daha çok ruhsallıklara yöneltmiştir. Ruhsallıklar yerleşik din geleneklerinin dışında semboller ve kaynaklar ararlar ve medya bu tür sembollerin oldukça bol olduğu bir pazar ortamı yaratmıştır (Hoover, 2008: 1-20).

Bir diğer durum da, medyanın küreselleşmeye yaptığı etkinin din üzerindeki yansımasında görülebilir. Globalleşme ile birlikte artık dinlerin eskiden olduğu gibi belli bir coğrafyaya bağlı olma durumları ortadan kaybolmuştur. Özellikle sanal ortamlar vasıtasıyla insanlar çok uzak ülkelerin dinlerini öğrenebiliyor ve isterlerse o dinlerden bir şeyler alabiliyorlar. Özellikle gelişmiş Batı ülkelerinde başka yerlerden gelen insanların kendi dinleri ile bağlantılarını sürdürmeleri de yine medyanın sağladığı imkânlardan biri. Ancak bununla beraber dinin yeni bir kültürde anlamlandırılması da gerekmektedir ve medya buna bir şekilde sebep ve aracı olmaktadır. Çok uzaklardan modern bir Batı ülkesine taşınan dini unsur doğal olarak içine geldiği bu kültüre adapte olmak durumundadır.

Yine medyatikleşen din, aynı zamanda medyanın oluşturduğu dini çoğulculuk ortamında kendini değiştirmek gerekliliği hissetmektedir. Bazı istisnalar hariç neredeyse bütün dinler daha çok taraftara ulaşmak için medyatikleşmeye ihtiyaç duyarlar ancak bu dini çoğulculuk ortamında bazı keskin ifadelerinden vazgeçmek (Hoover, 2008: 1-20) veya en azından arka planda tutmak ihtiyacı hissederler. Popüler kültürün din alanına dahil olması da, aslında dindar çevrelerin kendi özel iletişim araçlarına, televizyon ve radyo yayınlarına sahip olarak daha geniş kitlelere ulaşma arzularıyla başlamıştır. Ancak tamamen dini yayınlar ile pek başarılı olamadıklarını görünce spor, müzik ve film gibi popüler olan alanları programlarına dahil etmişler ve dini çevreleri istemeyerek de olsa, bazı katı görüşlerinden tavizler vererek –ilk başlarda kadın sesini haram diye yayınlamayan bazı radyo ve televizyon kanalları artık her tür müziğe yer vermeye başladılar- popüler olanla buluşturmuşlardır (Bilgin, 2003: 193-214). Bu şekilde medya dini sadece taşımak ve yansıtmakla kalmıyor, onu bir şekilde yeniden biçimlenmeye de zorluyor.

Bu değişim birey bağlamında da bazı psikolojik, sosyal faktörlerle desteklenmektedir. Geleneksel dini yaşantısı ile modern yaşam arasında çatışma yaşayan dindar birey bu gergin durumdan egemen popüler kültürün sunduğu hazır, beğenilen ürünlere yönelerek kurtulmanın yolunu seçiyor. Bu şekilde popüler kültür dindarın içine düştüğü bu gergin ve şüpheci ortamdan yararlanarak dinin görünen tezahürleri üzerinde önemli etkilerde bulunuyor (Bilgin, 2003:211). Kültürün ve anlamın medya aracılığıyla yapılandırıldığı gibi, din de medya aracılığıyla yeniden yapılanıyor. Yeni dinsellikler, ruhsallıklar ve bunlarla birlikte yeni semboller, ritüeller, mitler oluşuyor ve medya bu oluşumda en önemli araçlardan biridir.

4.2. Sinema ve Din

> Modern bir cemaat olarak sinematik tapınaklarda toplanıyoruz, girişte bileti alarak adaklık kurbanımızı sunuyor, ışıklar sönerken ve selüloit büyü başlarken hürmetkâr bir şekilde sessizliğe bürünüyoruz. Tüm bunları yaparken dinden arınmış, modern, tekno-seküler insanlar olduğumuza inanıyoruz. Ancak bu tecrübemizin yoğunluğu ve derinliği mutaassıp dindarların dini iştiyakından pek de farklı değil"[1] (Hill, 1992: 3).

Din ile sanat arasında gerçek bir tezat yoktur. Antik dönemde tüm şiirsel ve dini ifadeler birbirlerinden ayrılmaz bir şekilde ilişkiliydiler (Fairbrain, 1995: 169). Şimdi şiirin yerini film almıştır. Antik dönemlerin şiiri kadar din ile iç içe olmasa da film ile din veya kutsal olan bir çok alanda kesişmektedirler. Film ve din alanında çalışmalar yapan Fairbrain sinematik tecrübenin temelinde spiritüel bir tecrübe olduğunu öne sürdüğü tezine "Seküler Kilise Olarak Sinema" başlığını seçer. "Sinema salonlarının seküler mabetler" şeklindeki tanımı biraz abartılı veya zorlama bir ifade olmakla birlikte sinema-din ilişkisi bağlamında önemli ve anlamlı bir benzetme olduğu da yadsınamaz. Ayrıca filmlerde işlenen dini olgular göz önünde bulundurulduğunda gerçekten de, sinemanın antik dönemin şiiri gibi, din ile yakından ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

Film izlemek temelinde spiritüel olan bir ilgidir (Fairbrain, 1995: iii). Film izlemek için sinemaya gittiğimizde veya evimizde televizyonun, bilgisayarın karşısına geçtiğimizde kurgu veya gerçek başka bir yer ve zamanda, başka birilerinin hayatını görsel ve işitsel bir anlatının içinde tecrübe ederiz. Bu kendimizi aşma ve diğerini

---

[1] Alıntı şahsım tarafından çevrilmiştir.

tecrübe etme gibi temelinde dini veya spiritüel diyebileceğimiz bir etkinliktir.

İnsanlar tabi ki dinsel bir güdüyle sinemaya gitmezler ama sinema yine de oldukça seküler olan izleyicilere "diğeri" ile karşılaşma olanağı tanır (Leonard, 2003: 10). Gelibolu ve Ölü Ozanlar derneği gibi filmlerin ünlü yönetmeni Peter Weir bir röportajda korkunun ve gizemin dengeli bir ruhsal yaşam için gerekli olduğunu ancak Hristiyanlığın gerilemesiyle bu anlamda bir boşluk olduğunu ifade eder. O sinemayı bu boşluğu doldurmanın bir yolu olarak görür ve filmlerinde büyüyü, gizemi korumak için uğraşır (Leonard, 2003: 14). Bir çok yönetmen çağımızda insanların içinde olduğu bu boşluğun farkındalar ve eserlerini yaratırken bu boşluğu göz önüne alıyorlar. Nitekim bu çalışmada incelenen filmlerde de görüldüğü gibi popüler filmler gerçekten de insanlara korku ve gizem dolu tecrübeler sunuyorlar.

İnsan varlığını anlamlandırmak zorundadır ve her ne kadar modern ve seküler olduğunu düşünse de kutsal bir boyutu da haizdir (Eliade, 1973: 101) ve bu anlamlandırma işlemini seküler bir bağlamda, sadece profan dünyayı baz alarak yapamaz. Kurumsal dinler sekülerleşme ve postmodernizmden önce, ayinler, ritüeller ve benzeri toplumsal veya bireysel aktivitelerle insanların varoluşsal, spiritüel ilgilerini gideriyordu. Hayatın anlamlandırılmasında dinlerin otoritesi hakimdi. Ancak, özellikle Batı toplumlarında, dini kurumların hakikat üzerindeki otoritesi modern dönemde bilim ve teknolojinin saldırıları (Fairbrain, 1995: iii) ve sonrasında doğan, hiç bir şeyin kesin olmadığı, her anlamda keskin sınırların kaybolduğu karmaşık postmodern ortamda kaybolmuştur. Bu otoritenin bıraktığı boşluk modern dönemin rasyonalizmi ile doldurulmaya çalışıldıysa da insanları tatmin etmemiştir. Çünkü insanın spiritüel bir temele de ihtiyacı vardır ve sinema bu boşluğu doldurabilecek ideal bir kültür alanıdır (Fairbrain, 1995: iii)

Özellikle Hristiyan teoloji ile Hollywood filmleri arasında karşılıklı ilişkisellik vardır (Johnston, 2000: 175). Sadece spiritüel, mistik, fantastik, gizemli konuların işlendiği filmlerle değil, sinema başlı başına bir mekan ve yapı olarak da din ile ilişkilidir. Sinema ve sinema salonları eskinin dini mekanları olan kilise, mabet ve tapınakların rakibi (Leonard, 2003: 9) olmuşlardır. Albert Valentin "sinemaya girerken, eğer düşünürsek, kiliseye girerken hissettiğimiz duyguya benzer bir duygu hissettiğimizi" fark edeceğimizi söyler (Hammond, 2000: 95). İnsanlar sinemaya gittiklerinde tıpkı bir mabetteki gibi sesiz, loş hatta karanlık bir ortamla karşılaşırlar ve

film süresince dünyanın gerçekliğinden uzaklaşırlar.

Mabet gibi geniş bir mekandır sinema, insanlar mabetlerdeki gibi öne doğru yönelirler, sessiz ve pasif bir şekilde, dünyaya kapalı, çoğunlukla sosyal gerçeklik ile çelişen bir tecrübe yaşarlar. Orada, o filmin içinde filmin karakterleriyle, anlatısıyla bir olurlar, kendi gerçekliklerinden uzaklaşırlar, kendilerini kaybederler. Sinema mitolojiktir, metafiziktir, spiritüeldir, teolojiktir, kutsaldır. Leonard bu durumu biraz abartarak belki sinemanın "özellikle gençlerin düzenli bir şekilde gidip ibadet ettikleri bir yer" haline geldiğini söyler (2003:9-38). Biraz abartılı olmakla birlikte gerçeklik payı olan bir tespittir. Sinemanın daha çok gençlerin ilgisini çekmesi veya daha çok onlara hitap etmesi tesadüfi bir durum değildir. Gençlik insanın arayış içinde olduğu dönemdir ve sinema işte bu arayışa sunduğu çeşitli perspektiflerden dolayı daha çok gençlerin yöneldikleri bir kurum olmuştur.

Sinematik tecrübe temelinde spiritüel karakterli bir ilginin yer değiştirmiş ifadesidir (Fairbrain, 1995: 1-2). Bu spiritüel ilgi daha önce din ile anlamlandırılırken modernizm ile birlikte din dışlanınca, seküler alanda yeni bir ifade aramış ve sinema bu anlamda bu ilginin zengin bir şekilde açığa çıktığı alanlardan biri olmuştur.

Film ile sinemanın kesişimi ilk olarak kurumsal dinlerin sinemayı bir araç olarak kullanma istekleriyle doğmuştur. Kilise ve dini kurumlar filmleri insanlara dini anlatmak için bir araç olarak kullanmak istediler. Hem film yapımcıları hem de dini otoriteler sinemanın insanları spiritüel olarak etkilemedeki gücünün farkına erken vardılar. Dini hikayeleri konu alan filmlerin sayısına bakıldığında bunu açık bir şekilde görebiliriz. Bu sadece Hristiyan Batıda değil Müslüman ülkelerde de, biraz gecikmeli de olsa, görülen bir durumdur. İslam dünyasında olmasa bile sinemanın ortaya çıktığı ilk zamanlarda kiliseler filmlerin gösterildiği yerler oldular (Fairbrain, 1995: 5).

Tabi kiliseler veya dini kurumlar, dini filmleri veya dini hükümler ile çelişmeyen filmleri insanlara sunuyorlardı. Ancak sadece konu olarak dini ele alan sinemalar değil, bu gün Hitchcock ve Scorsese gibi ünlü sinemacıların popüler filmleri de spiritüel lens ile bakıldığında sinemanın spiritüel özüne yönelik bilinçli bir farkındalığın arttığını göstermektedir (Fairbrain, 1995: 5). Sinema sadece dini hikâyeler anlatan filmler ile spiritüel ilginin odağı olmamaktadır. Sinema başlı başına, filmin konusu ne olursa olsun, hatta izleyicinin ait olduğu kurumsal dinle uyuşmayan anlatılara sahip olsun, yine de spiritüel bir tarafı olan kültürel bir etkinliktir.

Gerçekten de sinema salonlarının düzenini ele aldığımızda Hill'in yukardaki tespitinin ne kadar anlamlı olduğunu görebiliriz. İnsanlar ilgilerine göre filmler tercih ediyorlar ve o filmin gösterildiği salonda kendileri ile aynı tercihi yapan, benzer düşüncelere, ilgilere sahip insanlarla saflaşıyorlar. Salonlar dış dünyadan bağlantılarını tamamen kesecek bir şekilde ses ve ışık yalıtımlı yerlerdir ve sadece ekranda gelişen olaylar onların dikkatini çekebilir. Yine bir mabetteki gibi izleyenler tek yöne, ekrana yönelmişlerdir. Bir çok dini ritüelde olduğu gibi burada da insanlar eşittir ve sinema salonlarında da tüm insanlar aynı safa oturur.

Buradan yola çıkarak sinemanın mabet olduğu şeklinde bir iddiada bulunmak oldukça zordur. Zaten sinema tecrübesi -dini hikayeleri konu alan filmler hariç- dini değil spiritüel bir ilgidir. Maslow ve Dewey'e göre spiritüellik insanın varlığının manifestosudur, bu yüzden dinden farklı ve onun öncülüdür (Elkins, ve ark., 1988: 274). Her ne kadar dindar ve spiritüel arasında böyle bir fark olsa da bu çalışmada sinema ve din başlığı altında ele alınan "din" kavramı kurumsal dinler veya yaşayan dünya dinleri ile sınırlandırılmamaktadır. Filmlerde işlenen dini olgular olarak büyüsel, paranormal, doğaüstü, mitolojik ve fantastik olguların hepsi çalışmaya dahil edilmiştir.

Bir insan spiritüel olduğu halde kendini herhangi bir dini grup veya kurum ile tanımlamayabilir. Spiritüel bireylerde var olan birleştirici bir güç, hayatın içindeki anlam, bireyler arasında ortak bir bağ, bireysel bir algı veya iman olarak tanımlanabilir. Dinde spiritüellik için yer olabilir ama din onun üzerinde bir monopole sahip değildir. Din olmadan spiritüel olunabilir veya spiritüel olmadan dindar olunabilir. Spiritüellik, dünya ve insanlar ile ilişkili olarak kim olduğumuzu anlama ilgisiyle karakterize olan varoluşsal bir durumdur. Varoluşla ilgili, "Dünyanın doğası nedir?, Benim onun içindeki yerim neresidir?, "Diğer'inin doğası nedir ve benim bu "diğer" ile ilişkim nedir veya nasıl olmalıdır?, gibi temel sorularımıza tatmin edici cevaplar arama ilgisidir. İnsanın sahip olduğu ahlaki sezgi hayatımızı anlamlı, yaşamaya değer kılan şeyleri içerdiğinden önemlidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sinemanın spiritüel bir ilgi olduğu çıkarımına varmak daha kolay olur. Sinemanın tek amacı her ne kadar eğlence gibi görünse de düzenli bir şekilde izleyiciye ahlaki-spiritüel yaşam perspektifleri veya dünya görüşleri sunmaktır (Fairbrain, 1995: 20-29)

Klasik mitoloji ve kitabi mitoloji önceleri bir "dünya kuruyorlardı" ancak modernizmle beraber efsanevi oldular. Artık sadece eğlence amaçlı oldular, içinde

yaşamaya, anlatılmaya devam ettikleri kültürü etkin bir şekilde şekillendirmiyorlar (Fairbrain, 1995: 32). Hatta tam tersi bir durum söz konusudur. Bu gün mitolojik hikayelerin günümüze uyarlandığı, içeriğinin tamamen değiştirildiği kültürel ürünler piyasada gittikçe artmaktadır. Burada geçmişte olanın tam tersine postmodern kültürün ve çağın medyumlarının antik mitolojileri yeniden kurduklarını görüyoruz. Ancak sinema sadece eğlence olduğu halde kültürü şekillendirecek etkinliğe sahip ve içinde barındırdığı mitolojik temalarla seküler insanın spiritüel açlığını giderebiliyor. Tevrat ve İncil'deki hikayeler özellikle Hollywood sayesinde efsane haline geldiler ama bu hikayeler sadece eğlence olmadılar. Sinema, bir anlamda incilin öğretici ve eğitici rolünü onun elinden aldı (Fairbrain, 1995: 32). Yahudi-Hristiyan temalar çoğunlukta olmakla beraber doğu dinleri, mitolojiler ve benzerleri sinema salonlarında insanların spiritüel ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışıyor.

Sinema salonlarında anlatılan hikayeler, mitler ve efsaneler dünyayı iyi-kötü, aydınlık-karanlık, kutsal-dünyevi şeklinde ikiye bölüyorlar. Seküler bir kültürde sinemanın bu denli dini düşünceye yakın, neredeyse yarı kutsal bir tecrübe denilebilecek şekilde dini alan ile ilgili olması önemli bir durumdur. Seküler kültürel alanda saklanan, kendini gizleyen spiritüellik sinemanın mitolojik, fantastik dünyasında ortaya çıkmaktadır (Fairbrain, 1995: 58).

4.2.1. Postmodern Dönemde Sinema

Postmodern dönemde görselin kazandığı önemden ve yine görsel ile bağlantılı olarak imgelerin asıllar üzerinde kazandığı etkinlikten, simülasyonların gerçeğin yerini aldığından bahsedilmişti. Bu tespitlerle uyumlu olarak "postmodern yapıtlar gösterilen yerine göstereni öne çıkarırlar" (Büyükdüvenci, 1997: 49). Sinema bu bağlamda bu durumun en güçlü bir şekilde görülebileceği alanlardan biridir. Sunulan bir olgu bir imaj şeklinde paket olarak sunulur, onun detaylarına kimse vakıf olmaz. İnsanlara her şeyin bir imajı, imgesi sunulur ve onunla yetinmeleri beklenir.

Bunun bu şekilde olmasının belki de en önemli sebebi insanların tercihleridir. Postmodern insanın çok bir beklentisi de yoktur zaten. Postmodern birey film veya televizyon izleyen bir röntgencidir (Büyükdüvenci, 1997: 29). Onun için daha fazlası sıkıcı ve bunaltıcı olur. Herhangi bir olguyu derinlemesine öğrenmek, belli başlı temellere oturtmak zaten postmodernizmin ruhuna aykırıdır. Görselin bunca

hızlandırdığı çağda doğal olarak her şeyin temeline inmek de mümkün değildir. Postmodern dünya, ancak "sinema ve televizyondan akan imgelerde ve anlamlarda yakalanabilmektedir" (Büyükdüvenci, 1997: 14) veya yakalanamamaktadır. .

Sinema ve televizyon dünyasında postmodernizm ancak 1980'lerde başladı (Büyükdüvenci, 1997: 23). Daha öncesinde gerçekçi ve yeni gerçekçi akımlar ön plandaydı. Zamanla postmodernizm filmlerde de etkisini hissettirmeye başladı. "Özne parçalandı, eski öykülerden, eski türlerden, filmlerden alıntılar yapıldı, geçmiş ve şimdi arasındaki sınırlar silindi ve tüketim en büyük amaç oldu" (Büyükdüvenci, 1997: 29). Türler arasındaki sınırlar kayboldu, öyle ki bir filmi tanımlamak için bir kaç türün ismi birlikte anılır oldu. Anlatılarda zaman ve olayların akış çizgisi birbirine karıştı. Mekanın ve zamanın izi sürülemez bir şekilde bulanık olduğu anlatılar sergilendi.

Postmodern dönemde üretilen filmlerin hepsinin postmodern olduğu tabi ki söylenemez ve aynı şekilde bir filmin nasıl ve ne kadar postmodern olduğu sorusu kolay bir şekilde cevaplandırılamaz. Ancak bu etkinin sinema sanatını bir bütün olarak etkilediği de göz ardı edilemez bir gerçektir. Postmodern dönemde "her şey bağlamından koparılmış, kolaj biçiminde, eklektik bir biçimde birbirine eklemlenerek yeniden kullanılmış ve anlam bütünlüğünün olmadığı görsel metinler yaratılmıştır" (Büyükdüvenci, 1997: 29). Bu şekilde baktığımızda çoğu filmin şu veya bu şekilde biraz postmodernizmin ruhunu yansıttığını söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır.

Postmodern öncesi kültürde üst anlatıların, kurumsal dinlerin, mitolojilerin kurdukları dünyaları günümüzde sinema kurmaktadır. Postmodern insan kendisini çoğunlukla filmler gibi sembol yüklü görsel-kültürel ürünleri kullanarak, oradaki karakterlerle özdeşleşerek, onlarda kendi yansımasını görerek tanımlar. Filmler bireyin bu şekilde bir öznellik inşasına, bir dünya kurmasına katkıda bulunurlar ve bunu yaparak "seküler bir dünyada spiritüel temeli olan bir varlık olarak var olmasını sağlarlar" (Fairbrain, 1995: 54).

4.2.2. Sinema Sanatının Gücü

Bir medyum olarak film modern ve postmodern dönemin en güçlü araçlarından biridir. Öyle ki "filmler tiyatrodan farklı olarak içeriklerini doğrudan sahneye yansıtarak karakterlerin vicdanını izleyenlerin gözünde canlandırıyorlar ve bu şekilde izleyenlere psikolojik bir tecrübe yaşatma imkanına sahipler" (Panofsky, 1992: 236). Gerçekten de

bir filmi izlediğimizde olayın karakterleriyle özdeşleşiriz ve dış dünyadan tamamen bağımsız olduğumuz için filmin dünyasında daha rahat bir şekilde kayboluruz.

Sinema görüntü ve müziğin büyülü etkisinden de faydalanan ve bu yüzden şiir ve hitabetin sahip olduğu gücün çok daha ötesinde bir etki gücüne sahip olan bir sanattır. Filmler kurgusal gerçeklikler üretirler ve insanlar o büyülü atmosferde kaybolurlar. Filmler kitaplar gibi değildir; görülür, duyulur, benimsenir. Film karakterleriyle, olaylarla sadece zihinsel değil duygusal bir bağ kurarız. Bu da filmin üzerimizdeki etkisini arttırır (Yorulmaz, 2012: 129).

Kamera sadece önünde olan olaylara şahitlik etmekle kalmaz, izleyicileri hikayenin yaşandığı capcanlı dünyaya taşıyan bir koridor olarak işlev görür ve bunu belirli bir bakış açısıyla yapar (Fairbrain, 1995: 87). Dolayısıyla film onu üretenlerin: yönetmenin, oyuncunun, senaristin vs., tercih ettiği bakış açısından, yani belirli bir öznellikle insanlara ulaşır. Aynı zamanda kayda dayalı bir iletişim aracı olduğundan filmler konu ile izleyici arasında üçüncü bir tarafın aracılığını tümden bertaraf etmese de bir sanatçının varlığının kaçınılmaz olarak yarattığı bozulum önemli ölçüde azdır (Monaco, 2002: 31). Çoğumuz izlediğimiz filmin yönetmen ve senaristinden haberdar değilizdir. Bir kitabı okurken veya bir resme bakarken yazarın veya ressamın ne kastettiğini anlamaya çalışırız. Ama filmde –en azından ortalama izleyici için- yönetmen ve senaristten ziyade filmin karakterleri ve anlatısı ön plandadır. Bu yönüyle film çok etkili bir medyumdur.

Yine film imaj ve görsel kullanımıyla, kelimelere ve metinlere dayanmadan, aracısız, doğrudan izleyiciye ulaşır. Görsel, kelimeden öncedir, dilin öncülüdür ve bu yüzden sinemanın dili daha iptidaidir, ilk olandır, daha etkilidir. Metin veya dil gibi kavramsal, dilbilimsel ve bilişsel değildir (Fairbrain, 1995: 123). Bu yüzden sinemanın sunduğu kavramsal, dilbilimsel ve bilişsel olmayan mesajları nispeten sorgulamadan, bilişsel bir sürece tabi tutmadan alırız ve kabul ederiz. Kabul etmesek bile somut bir karşı argüman geliştiremeyiz.

Popüler kültür ile ilgili tartışmalarda da değinildiği gibi kültür endüstrisi insanları etkilemek için her türlü medyumu kullanır ve sinema bu anlamda bilinç düzeyinde etkili olduğu gibi bilinçaltını yönlendirmede de son derece etkili bir medyumdur. Bu bağlamda bir alt metne sahip olan filmler insanların bilinçaltına hitap ederek onları yönlendirebilir. Filmi üreten güçler veya Marksist bakışta *kültür*

endüstrisi vermek istediği mesajları tepki toplamadan kabul ettirebilir. Bilinçaltına hitap eden filmler propaganda hissi uyandırmadıkları için bilinç düzeyinde bir sorgulamaya tabi tutulmazlar ve bu yüzden daha etkili olmaktadırlar (Yorulmaz, 2012: 131).

4.2.3. Dini Tecrübe Olarak Sinema

Her sanat türünün kendine has kuralları ve hedefleri vardır ancak hepsinin ortak motivasyonu evreni ve evren içindeki yerimizi anlamaktır. Sanatsal etkinlikler varoluşun gizemlerini anlama yöntemleriydi ve sonuç olarak dinsel etkinliğin bir görünümüydüler (Monaco, 2002: 27). İçinde bulunduğumuz çağın en güçlü etkiye sahip sanatı şüphesiz sinemadır ve sinematik tecrübe sırf kendimizi aşıp başka dünyaları tecrübe etmemize imkan tanıdığı için spiritüel bir tecrübedir. Özellikle bu çalışmada ele alınan, yüzlerce film arasından sıyrılarak, halk tarafından beğenilen, gişe rekorları kırarak en çok izlenen popüler filmler böylesine spiritüel bir tecrübe sunmanın yanı sıra, işledikleri konular arasına ustalıkla dokunmuş varoluşsal gizem soruları soruyor, onlara çeşitli cevaplar veriyor ve postmodern insanın anlam arayışını, arzusunu en güçlü bir şekilde yansıtıyorlar. Popüler olmalarının sırrı da belki burada gizlidir.

Sinema salonlarında popüler filmlerin bir çoğunda bariz bir şekilde dini olmasa da ışık ve karanlık, iyi ve kötü gibi ikiliklerin çatışması vardır. Özellikle fantastik ve bilim kurgu türünde bu tür ikilikleri bariz bir şekilde görürüz. Genel olarak inanmadığımız, hatta tamamen saçma bulduğumuz bu tür olguları sinema salonlarında ilgiyle izleriz. Çünkü sinema tecrübesi seküler statümüze zarar vermeden ekranda canlandırılan yeni, farklı bir dünyayı tecrübe etmemize, yarı dini denilebilecek tecrübeler yaşamamıza olanak tanır (Fairbrain, 1995: 212). Bu gnostik düzen ikilikleri ve çoğu bilim kurgu filminde sıklıkla işlenen sonluluk, dünyanın sonu, sonun ne olduğu gibi varoluşsal kaygılarımızı sinema salonlarında, seküler duruşumuzu koruyarak gidermeye çalışırız. Zaten postmodern insanlar olarak kesin bir cevaba ulaşmayacağımız bilinci içinde olduğumuz için sinema salonunda filmin karakterleriyle özdeşleşerek yaşadığımız tecrübeler bizi bir süre için kaygılarımızdan arındırır.

Kutsallık insanların yarattığı bir şeydir, her hangi bir şey doğası gereği kutsal değildir. İnsanlar bir nesneyi aşkın olanı hatırlattığı, aşkın olanla ilgili duygular uyandırdığı için kutsallaştırırlar. Daha önceleri nesneler kutsallaştırılırken içinde bulunduğumuz postmodern, görsel çağda imgeler, imajlar kutsallaştırılıyor (Fairbrain,

1995: 199). Sinema ise bu kutsallaştırmanın en büyük aracısı olmaktadır. Filmi izlemeye girmeden, salonun kapısında, kuyrukta beklerken heyecanlı bir tedirginlik hissederiz. Bu tedirginlik bir beklentinin işaretidir, çünkü salona girdiğimizde yaşayacağımız tecrübe çoklukla seküler dünya görüşümüzle çelişkilidir. Bu fantastik, gizemli veya dini anlatı daha önce dinin sağladığı varlığımızı temellendirme ve anlamlandırma işlevini görür. Din ve diğer modern dönem üst anlatıları gibi geleneksel modeller bu temeli sağlamadaki etkinliklerini kaybettikleri için postmodern insanlar olarak başka yerlerde varlık ve anlam arayışındayız. İşte sinema günlük hayattaki seküler statümüze zarar vermeden, onu idame ettirerek, bu hayatı anlamlandırma işlevini yerine getirebildiği için spiritüel gelişme vadeden yarı-dini bir ritüel gibidir (Fairbrain, 1995: 220-223).

Sinema kendi benliğimizden sıyrılmaya, başka ne tür bakış açılarının olabildiğini görmeye ve kendi yaşam dünyamızı, bakış açımızı aşmaya davet eden, bu yüzden temelinde spiritüel olan bir tecrübedir. Postmodern seküler insan için kutsal "sadece saklanmış, kamufle edilmiş ve geçici bir süre için tanınmaz hale gelmiştir" (Eliade, 1973: 11) veya başka bir deyişle bilinçaltımıza saklanmıştır. Bunun en temel sebebi klasik sekülerleşme tezlerinde sıkça karşımıza çıktığı gibi aydınlanma ve modern dönemlerde dine ve dini olana yapılan aşağılama, kutsalın hurafelerden ibaret olduğu vb., şeklindeki ithamlardır.

Daha önce de belirtildiği gibi günümüzde hala insanlar kendilerini dindar değil de spiritüel olarak tanımlıyorlar. Bunun temelinde de aynı şekilde dinin kamusal alanda hor görülmesi, eskide kalan, bilim ve teknoloji ile çöken ve artık gereksiz bir olgu olarak görülmesi yatmaktadır. Ancak el birliğiyle bilinçaltımıza sakladığımız din ve kutsal, yaratıcı ve önemli bir kaynak olmaya devam etmektedir ve bunu en bariz şekliyle sinemada görebiliyoruz. Sinema bilinç altımızda yatan, insanlığın zengin kolektif birikiminden mümkün olduğunca yararlanmakta ve günümüz seküler postmodern insanının kutsal ve aşkın arzusunu hatta ihtiyacını giderecek süblime edilmiş spiritüeliteler sunmaktadır. Bunu yaparken aynı zamanda mitolojilerden ve kutsallardan arındırılmış dünyamızı yeniden mitolojikleştirmekte ve kutsallaştırmaktadır (Fairbrain, 1995: 224-226).

Bryant'a göre sinemaya gitmek, kültürün spiritüel hayatının en temel ritüeline katılmaktır, sinema bir tür popüler dindir. Dini hayatın popüler bir formu olarak filmler

daha önceleri insanların popüler dinlerden umdukları insanlığın arketiplerini, kahramanlarını sunarlar ve toplumun temel değerlerini ve mitlerini öğretirler (1982: 232). Bu biraz abartılı bir ifade gibi gelebilir ancak gerçekten de filmler bize sundukları karakterler ve mitlerle, izleyicinin kendisini özdeşleştirdiği karakterin şahsiyetinde tecrübe ettiği değerler ve yaşam felsefeleriyle dini bir işlevi yerine getirmektedirler. Popüler bir film karakteri olan Hitman bir değerler çerçevesine ihtiyaç duyar. Bu bir hayat felsefesidir, dindir veya dinin yerini tutan bir şeydir (Maslow, 1962: 206). Dini hikayelerde anlatılan kahramanların, rol modellerinin yerini artık sinema salonlarında sunulan kahramanlar almaktadır. Bu kahramanlar ve onların değerleri çoğumuzun hayatında, farkına varmasak da, önemli bir yer edinmektedirler. Sinema bu şekilde dini tecrübenin işlevini ifa edebilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. SİNEMA VE DİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNE

İnsan dini yönü olan bir varlıktır ve tüm sekülerleşme iddialarına ve Aydınlanma düşüncesinin yaratmaya çalıştığı modern insan idealine rağmen postmodern insan hala ‘homo religious’ özelliğini kaybetmemiştir. Ancak modern ve postmodern düşüncenin din olgusu üzerinde çeşitli etkilerde bulunduğu da inkar edilemez bir gerçektir. Dinler insanın varoluşsal sorularına mütemadi cevaplar vermekteydiler. Bu egsiztansiyel soruları Cafer Sadık Yaran “aklın anlama, gönlün anlam ve vicdanın arınma ihtiyacı” olarak üç maddede ele almakta ve dinlerin bu ihtiyaçlara sırasıyla “tanrı, ahiret ve ahlak” ile cevaplar verdiğini ifade etmektedir (2001: 79-96). İnsanın dini olsun veya olmasın bir şekilde bu sorularına yanıtlar aradığını ve popüler Hollywood sinemasının bu arayışa cevaplar sunduğunu iddia eden bu çalışmada 2000 sonrası popüler filmlerde bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik dini tema ve örüntülerin işlenişi irdelenmektedir.

Dini ve dünyevi olan arasındaki sınırların bulanıklaştığı, üst anlatıların yıkıldığı, gösterilenden ziyade gösterenin öne çıktığı içinde bulunduğumuz görsel çağda din olgusu olarak çalışmada değinilen olguların, geleneksel dini olgular ile birebir paralel olması beklenemez. Bu yüzden dinler penceresinden bakıldığında bazı benzetmeler abartılı bir okuma gibi görünebilse de sosyolojik açıdan bakıldığında tutarlı oldukları görülecektir.

Bu çalışmada belli başlı olarak bir çok dinde var olan olgu, olay ve anlatılar ele alınmaktadır. Bu anlatıların dinlerdeki anlatılar ile ilişkilerine, paralelliklerine ve farklılıklarına işaret edilmekte, olguların sekülerleşme, rasyonelleşme ve postmodernleşme bağlamında popüler filmlerde ne şekilde yansımalarını buldukları araştırılılmaktadır. Olguların dinlerdeki olgulara paralelliklerinden ziyade daha çok filmlerin anlatısı içinde gördükleri işlevler, dinler ve mitolojilerden yapılan alıntılar, onlara yapılan göndermeler ve benzerlikler çalışmanın açığa çıkarmaya çalıştığı hususlardır.

Gişe rekortmeni Hollywood filmlerinden yabancı filmlere, belgesellerden kısa

filmlere kadar değişik türlerde filmler, sinema ve din uzmanlarının ilgi alanına girmektedir. Bu ilginin sebebi insanların popüler filmlerde dini temalar bulmalarıdır (Blizek, 2009). İnsanlar gerek inandıkları din ile ilgili temalar bulmaktan gerekse diğer dinlerle ilgili yeni şeyler öğrenmekten hoşlanmaktadırlar. Daha da önemlisi çağın gereklerine ayak uydurmaya çalışan farklı/yeni dini temalar ve örüntüler tüm dinlerden insanları etkilemektedir. Sekülerleşme ve bilimsel ilerlemeler ile kamusal alanda dinin nispeten kaybolan otoritesi sinema salonlarında kendini güçlü bir şekilde göstermektedir.

Film ve din ilişkisi sinemanın kendi tarihi kadar eskidir, öyle ki: bazıları dinin otoritesini kaybetmesiyle kültür endüstrisinin diğer ürünleriyle birlikte filmin ön plana çıktığını, filmin sekülerleşmenin bir aracı olduğunu söylerler ancak film dinin yerini almaktan ziyade din tarafından kolonize edilmiştir (Wright, 2007: 2). Anlatılarında temel olarak dini ele almayan, apaçık bir şekilde din ile ilgilenmeyen bir çok film bile affetme, yardımseverlik, diğerkamlık, kendini feda etme gibi bir çok dinde yer alan ahlaki temaları işlerler. Din ve filmin ortak bir yönü vardır: her ikisi de anlatılar üretirler ve bu anlatılarıyla insanları kelimelerin, fikirlerin ve resimlerin götürebildiği kadar görünmeyene, bilinmeyene yaklaştırmaya çalışırlar (Schrader, 1972: 8).

Dinin işlevci tanımından yola çıkanlar filmi modern ve postmodern toplumlarda dini bir alan olarak görürler ve filmlerin ortak değerleri ve faydaları vurgulayarak uyumsuzluğu giderme ve toplumsal uyumu sağlamada nasıl işe yaradıklarını incelerler (Wright, 2007: 14). Yine bu düşünceye paralel olarak bu çalışmada da değinildiği gibi sinemaya gitmenin ve sinema salonlarının dini bir ritüel ve mabede benzetilmesi de dinin işlevselci tanımıyla uyum içindedir. İşlevselci tanımı tamamen bir kenara bıraksak bile din ve filmi konu alan bir çalışmada dinin tanımı böyle geniş tutulduğunda tamamen seküler bir film bulmak nerdeyse imkansızdır. Bu gün neredeyse herhangi bir film alınarak içinden dini bir şeyler bulunabilir.

Film ve din çalışmalarında incelenen filmlerin seçimi çok çeşitlilik arz eder. Filmlerin incelenmesinde, filmde aranan din ve dini temalar oldukça geniş bir alanı kapsayabilir. Yapılan çalışmanın amacına ve alanına göre de hem incelenen filmler hem de incelemede aranan dini öğeler oldukça farklı olabilir. Gerek film seçiminde gerek filmlerin incelenmesinde bu geniş ve yoruma açık durum çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı iddiayı bulanıklaştırabilir, çalışmanın genel seyrini karmaşıklaştırabilir. Bu

yüzden bu alanda yapılacak bir çalışmanın çerçevesinin belirlenmesi, sınırlarının çizilmesi oldukça önemlidir.

İlk olarak film seçiminde çalışmanın amacına uyumlu kriterlerin belirlenmesi önemlidir. Filmlerin temaları, konuları, türleri, süreleri, yönetmenleri, üretildikleri ülkeler, izlenme oranları gibi bir çok farklı özellikleri çalışmanın amacına göre değerlendirilmeli ve bu doğrultuda bir evren belirlenmelidir. Burada çalışmanın amacına yapılan vurgunun sebebi "film ve din" çalışmalarının bir çok farklı disiplinin konusu olabilmesidir. Disiplinler arası bir alan olarak film ve din çalışmaları hem din çalışmaları, hem ilahiyat çalışmaları hem de film çalışmaları gibi farklı disiplinlerin alanına giren çok boyutlu bir konu olduğu için izlenen yöntem, tekniklerin de farklılıklar göstermesi çok doğaldır.

Bu alandaki çalışmaların başlangıcında genellikle bu çalışmaların çerçevesini belirlemenin zorluğu ve belli, sabit teknik ve teorilerin kullanılamayacağından bahsedilmektedir. Burada bu tartışmalara girilmeden çalışmanın yapıldığı alanla ilgili ve amacına yönelik olarak nasıl bir yol ve yöntem izleneceği, filmlerin seçiminde hangi kriterlere bakılacağı, bu kriterlerin kullanılmasının sebepleri ifade edilmektedir.

2. EVREN VE SINIRLILIKLAR

Bu çalışmada özetle Hollywood yapımı, popüler, seküler – herhangi bir dini öğreti veya hikayeyi esas tema olarak almayan-, 2001-2014 yılları arasında gösterime girmiş, uzun metrajlı anlatı filmleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. 2001 yılından başlanılmasının sebebi araştırmanın konusu itibariyle izlenecek filmlerin sayısına bir sınır getirmektir. Bu, çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biridir. Ancak bulguların güncel olması açısından 2000 yılından sonra üretilmiş filmlerin çalışmaya dahil edilmesi yeterli görülmüştür. Çalışmanın başladığı yıl olan 2014 yılı da çalışma kapsamında üst tarih sınırı olarak belirlenmiştir.

Din ve film alanına giren bu çalışmada ele alınan filmler belirlenirken Blizek'in işaret ettiği kategorileri (2009) göz önünde bulundurduk ve çalışmayı başlıkta da belirtildiği gibi Hollywood yapımı, gişe rekorları kıran, uzun metrajlı anlatısı olan, popüler filmlerle sınırladık.

Hangi dine mensup oldukları veya herhangi bir dini inanca sahip olup

olmadıkları fark etmeksizin izleyicilerin, maddi kazanç sağlamak için üretilmiş eğlence amaçlı filmler arasında gişe rekorları kırarak popüler olanlarda karşılaştıkları, tükettikleri din ve dini öğeler ele alınmaktadır. Bu filmlerin popülerleştirilmesi popüler kültür ile ilgili bölümde değinildiği gibi nispeten izleyicinin elinde olan bir şeydir ve gişe rekorları kırarak popülerleştirilen filmlerde yer alan her türlü öğe, tema ve içerik günümüz insanının aruzlarını, isteklerini, duygularını, hayat felsefesini anlamamızda önemli veriler sağlar.

2.1. Neden Hollywood Filmleri?

Bu bağlamda çalışmada film seçiminde ilk kriter olarak başlıkta da belirtildiği gibi Hollywood filmleri ele alınmaktadır. Bunun temel sebebi çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan sekülerleşme, postmodernizm ve popüler kültür tartışmalarının daha çok Batı eksenli olgular olmalarıdır. Özellikle popüler kültür tartışmalarında değinilen kültür endüstrisi gibi terimler ilk olarak Batıyı akla getirmektedir.

Daha geniş kitlelere ulaşma ve onlar tarafından beğenilme şeklinde, kelimenin birincil anlamına bakılarak popüler filmlerin çoğunluğunun Hollywood yapımı olduğu varsayılmaktadır. Hint yapımı filmlerin sayısı Hollywood filmlerinden fazladır ve belki Hint filmleri sayıca daha büyük kitlelere ulaşabilmektedirler ancak bu çalışmanın Türkiye'de yapılıyor olması ve Türkiye'nin kültürel, ekonomik, politik ve sosyal bağlamda Batıyla ilişkili olması ve yine Hint filmlerinden çok Hollywood filmlerinin pazarı olması diğer bir sebeptir.

2.2. Neden Popüler Filmler?

İkinci kriterimiz bu filmlerin popüler filmler olmasıdır. Film modern toplumlarda kültürel, ekonomik, dini ve sosyal pratik ve konumları şekillendiren ve yansıtan oldukça popüler bir medyumdur (Wright, 2007: 1). Sosyolojik bir çalışmada toplumların büyük kesimlerine ulaşan popüler filmleri ele almak bu çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan anlamlı bir tercihtir. Kültür ile ilgili bölümde değinildiği gibi "popüler" kitlelerin istek ve arzularını, fikirlerini, düşüncelerini ileri sürmelerine karşı, ürünü yaratanların, gücü elinde bulunduranların bir nevi kesiştiği, anlaştığı alandır. Dolayısıyla sosyolojik bir bakışı amaçlayan bu çalışmanın popüler filmleri ele alması

oldukça doğru bir tercihtir. Alanda çalışma yapan bir çok kişi bir filmin izlenme oranı ile popüler mitoloji yaratımı arasında doğrusal bir orantı olduğunu belirtirler (Wright, 2007: 18).

Popüler filmler ifadesinden maksat gişe rekortmeni filmlerdir. Gişe rekortmeni filmler Hollywood stüdyolarında üretilen ve diğer filmlere göre yapımcılarına çok büyük miktarda para kazandıran filmlerdir (Blizek, 2009). Ayrıca, daha önce de belirtildiği gibi çalışmanın amacına uygun olarak doğrudan dini hikayeleri konu edinen filmler değil, daha çok seküler denebilecek, eğlence amaçlı filmler incelenmektedir.

Popüler filmleri tercih etmekle doğal olarak belgeseller, kısa metrajlı filmler ve benzeri diğer kategoriler dışarda kalmaktadır. Popüler olan filmler uzun metrajlı, anlatı filmleridir. Popüler filmleri tercih etmemizin sebebi sosyolojik bir çalışmada sadece küçük bir azınlığın seyrettiği sanat filmlerini veya auteur filmleri ele almamızın çok bir şey ifade etmeyecek oluşudur.

Son olarak sağlıklı bir çalışma yapılabilmesi için popüler filmlerin bir sınırlamasını yapmak gerekmektedir. Bu çalışmada bu amaç doğrultusunda 2001-2014 yıllarında gösterime giren filmlerden, gösterime girdiği yıl içerisinde veya bazı durumlarda bir sonraki yıl içinde (film 2005 Aralık ayında gösterime girmiş ancak 2006 verilerinde en çok izlenen 5. olabilir) ilk 10'a giren filmler çalışmaya dahil edilmiştir. Bu tabi ki çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biridir ancak bundan daha fazlasının incelenmesi hem bizi popüler tanımından uzaklaştıracak hem de çalışmayı gereksiz bir oranda genişletecektir.

2.3. Neden Dini Olmayan Filmler?

Çalışmada doğrudan dini filmler ele alınmamaktadır. Bütünüyle dini filmlerde tüm film boyunca sayısız öğe bulunacaktır. Böyle bir filmde belirli bir dinin bir konu hakkındaki hikayesi, anlatısı söz konusudur ve çoğunlukla o dinin muhataplarını ilgilendirir. Ancak bu çalışmanın amacı, ortalama insanın herhangi bir dini saik ile değil de zaman geçirmek ve keyif almak için izlemeye gittiği filmlerde dini araştırmaktır. Muhtemel yanlış anlaşılmalara engel olmak için burada *dini olmayan filmler* demekle neyin kastedildiğini biraz daha açıklamak gerekiyor. Bunu yaparken Telford'un sınıflandırmasından yola çıkarak film incelemelerinde dinin ne şekilde filmlerde yer

aldığı ve bunların hangilerinin bizim için önemli olduğunu belirlemeliyiz. Telford'un (2000: 31-40) sınıflandırmasına[1] göre filmler:

i. Başlıklarında dini tema, sembol ve motifler kullanırlar.
ii. Dini hikayeleri olay örgüsü olarak kullanırlar (burada din, okült ve olağandışını kapsayacak şekilde geniş bir anlamda kullanılmıştır).
iii. Dini toplulukların içinde gerçekleşmektedir.
iv. Karakter tanımlamasında dini kullanırlar.
v. Doğrudan veya dolaylı olarak dini karakterler (buda, melekler) , yazınlar veya yerler (cennet ve cehennem) ile ilgilidirler.
vi. Karakterlerin dönüşümü, ihtidası veya tecrübelerinde dini fikirleri kullanırlar.
vii. Etik meseleler de dahil olmak üzere dini tema ve ilgileri irdelerler.

Bu maddelerin tarif ettiği filmleri dini filmler olarak ele alırsak geriye neredeyse inceleme yapabileceğimiz bir film kalmaz. Zaten Telford bu filmleri dini filmler olarak isimlendirmiyor. Bu maddeleri biraz daraltarak seküler, eğlence amaçlı filmlere ulaşabiliriz.

İlk maddeyle ilgili olarak film isminde doğrudan dini bir ifade geçmiyorsa ve film o ifade ile ilgili hikayeyi anlatmıyorsa bu film seküler bir film sayılabilir. Bu bağlamda örneğin Mel Gibson'un "Tutku" (2004) adlı filmi oldukça popüler dini bir filmdir ancak çalışmamıza dahil edilmemiştir. Bu tür dini filmleri çalışmadan çıkarmamızın amacı her hangi bir dini değil de genel anlamda din ve dini temaları ele almamızdır. Bu yüzden "seküler filmler" diyebileceğimiz eğlence amaçlı filmler içinde din ve dini öğeler bulunan filmler ele alınmıştır. Bunlara örnek olarak Matrix (Wachowski, 1999-) gösterilebilir. Matrix serisi bir çok farklı dine atıfta bulunan farklı yorumlara imkan tanıyan bir filmdir. Aynı şekilde "2012" (Emmerich, 2009) filminde her ne kadar Nuh Tufanına benzer bir olay konu alınsa da, bu filmin ne ismi, ne de hikayesi birebir dini bir hikaye değildir. Bu yüzden çalışmamıza dahil edilebilir. Bu çalışmada da bu tür filmler ele alınacaktır.

İkinci maddeyi açarsak filmlerin herhangi bir dini hikayeyi, o dini kaynaklarda anlatıldığı şekliyle, isim, yer ve zamana sadık kalınarak anlatan filmler dini filmlerdir

[1] Alıntı şahsım tarafından çevrilmiştir.

ve bu tür filmler çalışmaya dahil edilmeyecektir..

Üçüncü maddede anlatılan dini topluluğun içinde, o topluluğun hayatını dine vurgu yaparak anlatan filmler kastedilmektedir. Örneğin Mormonlarla ilgili bir film dini bir film olabilir, ancak İkinci dünya savaşında Yahudilerin uğradığı zulmü anlatan "The Pianist" gibi bir filmi dini bir film olarak görmemek gerekir.

Dördüncü maddeyi olduğu gibi ele alırsak nerdeyse bütün filmlerin ana kahramanlarında dini bazı nitelikler, dini karakterlere atıflar, benzerlikler görebiliriz, bu yüzden doğrudan o dini şahsı, adını, yaşam öyküsünü yine yer ve zamana bağlı kalınarak anlatan filmleri bu maddenin belirttiği dini filmler olarak alacağız. Her kendini feda eden kahramanı İsa olarak ele alıp, o filmleri de dini filmler diye ayırdığımızda geriye dini olmayan film kalmaz.

Beşinci maddede "doğrudan" ifadesini alıp diğerlerini çıkarmamız gerekiyor. Bir önceki maddeyle ilgili olarak belirttiğimiz gibi eğer dolaylı olarak dini karakter, yer, yazın ve olay dediğimizde neredeyse dini olmayan film bulamayız. Aynı şekilde altıncı ve yedinci maddeleri de dini filmlerin tanımından çıkarmamız gerekir.

Özetleyecek olursak eğlence amaçlı seküler filmler olarak ele alacağımız filmin:

i. doğrudan dini bir hikayeyi, karakteri, olayı yer ve zamanına sadık kalarak kullanmayan
ii. dini kaynaklarda geçen bir hikayeyi anlatmayan
iii. ana tema olarak dini toplulukların yaşamını konu edinmeyen
iv. karakter tanımlamalarında doğrudan dini bir karakteri kullanmayan
v. ve son olarak herhangi bir dinin karakterlerini, yazınlarını, hikayelerini olduğu gibi ele almayan bir film olmasına bu çalışmada dikkat edilmiştir.

3. ÖRNEKLEM

3.1. Çalışmaya Dahil Edilen Filmler

Çalışma kapsamında 2001-2014 yılları içinde vizyona giren Hollywood yapımı filmler arasından www.boxofficemojo.com internet sitesinin verilerine dayanılarak her yılın en çok izlenen ilk 10 adet filmi izlenmiştir. Tablo 1'de filmlerin gösterime girdikleri yılda gişe gelirlerine göre kaçıncı filmi oldukları, yönetmenleri ve yapımcıları belirtilmiştir.

Tablo 2: Çalışma kapsamında incelenen filmler

Yıl/Sıra No	Yönetmen, Film Adı, Yapımcı Şirket, Yıl.
2001 / 1	Columbus, Chris, Harry Potter ve Felsefe Taşı, Warner Bros., 2001.
2001 / 2	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Yüzük Kardeşliği, New Line Cinema, 2001.
2001 / 3	Docter, Pete, Sevimli Canavarlar, Walt Disney Pictures, 2001.
2001 / 4	Adamson, Andrew, Shrek, Dreamworks Animation, 2001.
2001 / 5	Soderbergh, Steven, Oceans Eleven, Warner Bros., 2001.
2001 / 6	Bay, Michael, İnci Limanı, Touchstone Pictures, 2001.
2001 / 7	Sommers, Stephen, Mumya Geri Dönüyor, Universal Pictures, 2001.
2001 / 8	Johnston, Joe, Jurassic Park III, Universal Pictures, 2001.
2001 / 9	Burton, Tim, Maymunlar Cehennemi, 20th Century Fox, 2001.
2001 / 10	Scott, Ridley, Hannibal, MGM Studios, 2001.
2002 / 1	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi, New Line Cinema, 2002.
2002 / 2	Columbus, Chris, Harry Potter ve Sırlar Odası, 1492 Pictures, 2002.
2002 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2002.
2002 / 4	Lucas, George, Yıldız Savaşları - Klonların Saldırısı, Lucasfilm, 2002.
2002 / 5	Sonnenfeld, Bary, Siyah Giyen Adamlar II, Columbia Pictures, 2002.
2002 / 6	Tamahori, Lee, James Bond, Başka Gün Öl, Eon Productions, 2002.
2002 / 7	Shyamalan, M. Night, İşaretler, Touchstone Pictures, 2002.
2002 / 8	Wedge, Chris, Carlos Saldanha, Buz Devri, 20th Century Fox, 2002.
2002 / 9	Zwick, Joel, Kalbinin Sesini Dinle, Gold Circle Films, 2002.
2002 / 10	Spielberg, Steven, Azınlık Raporu, 20th Century Fox, 2002.
2003 / 1	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Kralın Dönüşü, New Line Cinema, 2003.
2003 / 2	Stanton, Andrew, Lee Unkrich, Kayıp Balık Nemo, Walt Disney Pictures, 2003.
2003 / 3	Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Reloaded, Warner Bros., 2003.
2003 / 4	Verbinski, Gore, Karayıp Korsanları, Siyah İncinin Laneti, Walt Disney Pictures, 2003.
2003 / 5	Shadyac, Tom, Aman Tanrım, Spyglass Entertainment, 2003.
2003 / 6	Zwick, Edward, Son Samuray, Warner Bros., 2003.
2003 / 7	Mostow, Jonathan, Terminatör 3: Makinelerin Yükselişi, C-2 Pictures, 2003.
2003 / 8	Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Revolutions, Warner Bros., 2003.
2003 / 9	Singer, Bryan, X-Men 2, 20th Century Fox, 2003.
2003 / 10	Bay, Michael, Kötü Çocuklar 2, Columbia Pictures, 2003.
2004 / 1	Adamson, Andrew, Kelly Asbury, Shrek 2, Dreamworks Animation, 2004.
2004 / 2	Cuaron, Alfonso, Harry Potter ve Azkaban Tutsağı, Warner Bros., 2004.

2004 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam 2, Columbia Pictures, 2004.
2004 / 4	Bird, Brad, İnanılmaz Aile, Walt Disney Pictures, 2004.
2004 / 5	Emmerich, Roland, Yarından Sonra, 20th Century Fox, 2004.
2004 / 6	Roach, Jay, Zor Baba ve Dünür, Universal Pictures, 2004.
2004 / 7	Petersen, Wolfgang, Truva, Warner Bros., 2004.
2004 / 8	Bergeron, Bibo, Vicky Jenson, Köpek Balığı Hikayesi, Dreamworks Animation, 2004.
2004 / 9	Soderbergh, Steven, Ocean's 12, Warner Bros., 2004.
2004 / 10	Turtletaub, Jon, Büyük Hazine, Walt Disney Pictures, 2004.
2005 / 1	Newell, Mike, Harry Potter ve Ateş Kadehi, Warner Bros,. 2005.
2005 / 2	Lucas, George, Yıldız Savaşları, Sith'in intikamı, Lucasfilm, 2005.
2005 / 3	Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri - Aslan, Cadı ve Dolap, Walt Disney Pictures, 2005.
2005 / 4	Spielberg, Steven, Dünyalar Savaşı, Paramount Pictures, 2005.
2005 / 5	Jackson, Peter, King Kong, Universal Pictures, 2005.
2005 / 6	Darnell, Eric, Tom McGarth, Madagascar, Dreamworks SKG, 2005.
2005 / 7	Liman, Doug, Bay ve Bayan Smith, Dutch Oven, 2005.
2005 / 8	Burton, Tim, Charlie ve Çikolata Fabrikası, Warner Bros., 2005.
2005 / 9	Nolan, Christopher, Batman Başlıyor, Warner Bros., 2005.
2005 / 10	Tennant, Andy, Aşk Doktoru, Columbia Pictures, 2005.
2006 / 1	Verbinski, Gore, Karayip Korsanları –Ölü Adamın Sandığı, Walt Disney Pictures, 2006.
2006 / 2	Howard, Ron, Da Vinci'nin Şifresi, Columbia Pictures, 2006
2006 / 3	Saldanha, Carlos, Buz Devri, Erime Başlıyor, 20th Century Fox, 2006.
2006 / 4	Campbell, Martin, Casino Royale, Columbia Pictures, 2006.
2006 / 5	Levy, Shawn, Müzede Bir Gece, 20th Century Fox, 2006.
2006 / 6	Lasseter, John, Joe Ranft, Arabalar, Walt Disney Pictures, 2006.
2006 / 7	Ratner, Brett, X-Men Son Direniş, 20th Century Fox, 2006.
2006 / 8	Abrams, J. J., Görevimiz Tehlike 3, Paramount Pictures, 2006.
2006 / 9	Singer, Bryan, Süpermen Geri Dönüyor, Warner Bros., 2006.
2006 / 10	Miller, George, Warren Coleman, Neşeli ayaklar, Warner Bros., 2006.
2007 / 1	Verbinski, Gore, Karayip Korsanları, Dünyanın Sonunda, Walt Disney Pictures, 2007.
2007 / 2	Yates, David, Harry Potter ve Zümrüdü Anka Yoldaşlığı, Warner Bros., 2007.
2007 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam 3, Columbia Pictures, 2007.
2007 / 4	Miller, Chris, Raman Hui, Shrek 3, Dreamworks Animation, 2007.
2007 / 5	Bay, Michael, Transformers, Dreamworks SKG, 2007.
2007 / 6	Bird, Brad, Jan Pinkava, Ratatouille, Pixar Animation Studios, 2007.
2007 / 7	Lawrence, Francis, Ben Efsaneyim, Warner Bros., 2007.
2007 / 8	Silverman, David, Simpsonlar, 20th Century Fox, 2007.
2007 / 9	Turtletaub, jon, Büyük Hazine, Sırlar Kitabı, Walt Disney Pictures, 2007.
2007 / 10	Snyder, Zack, 300, Warner Bros., 2007.

2008 / 1	Nolan, Christopher, Kara Şövalye, Warner Bros., 2008.
2008 / 2	Spielberg, Steven, Indiana Jones ve Kristal Kafatası Krallığı, Paramount Pictures, 2008.
2008 / 3	Osborne, Mark, John Stevenson, Kungfu Panda, Dreamworks Animation, 2008.
2008 / 4	Berg, Peter, Hancock, Columbia Pictures, 2008.
2008 / 5	Phyllida, Lloyd, Mamma Mia, Universal Pictures, 2008.
2008 / 6	Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar, Afrikaya Kaçış, Dreamworks Animation, 2008.
2008 / 7	Forster, Marc, Quantum of Solace, Metro-Goldwyn-Mayer, 2008.
2008 / 8	Favreau, Jon, Demir Adam, Paramount Pictures, 2008.
2008 / 9	Stanton, Andrew, Wall-E, Walt Disney Pictures, 2008.
2008 / 10	Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri, Prens Caspian, Walt Disney Pictures, 2008.
2009 / 1	Cameron, James, Avatar, 20th Century Fox, 2009.
2009 / 2	Yates, David, Harry Potter ve Melez Prens, Warner Bros., 2009.
2009 / 3	Saldanha, Carlos, Mike Thurmeier, Buz Devri, Dinozorların Şafağı, 20th Century fox Animation, 2009.
2009 / 4	Bay, Michael, Transformers, Yenilenlerin İntikamı, Dreamworks SKG, 2009.
2009 / 5	Emmerich, Roland, 2012, Columbia Pictures, 2009.
2009 / 6	Docter, Pete, Bob Peterson, Yukarı Bak, Walt Disney Pictures, 2009.
2009 / 7	Weitz, Chris, Alacakaranlık Efsanesi, Yeni Ay, Temple Hill Entertainment, 2009.
2009 / 8	Ritchie, Guy, Sherlock Holmes, Warner Bros., 2009.
2009 / 9	Howard, Ron, Melekler ve Şeytanlar, Columbia Pictures, 2009.
2009 / 10	Philips, Todd, Felekten Bir Gece, Warner Bros., 2009.
2010 / 1	Unkrich, Lee, Oyuncak Hikayesi 3, Walt Disney Pictures, 2010.
2010 / 2	Burton, Tim, Alice Harikalar Diyarında, Walt Disney Pictures, 2010.
2010 / 3	Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları 1, Warner Bros., 2010.
2010 / 4	Nolan, Christopher, Başlangıç, Warner Bros., 2010.
2010 / 5	Mitchell, Mike, Shrek 4, Sonsuza Kadar Mutlu, Dreamworks Animation, 2010.
2010 / 6	Slade, David, Alacakaranlık Efsanesi, Ay Tutulması, Summit Entertainment, 2010.
2010 / 7	Favreau, Jon, Demir Adam 2, Paramount pictures, 2010.
2010 / 8	Greno, Nathan, Byron Howard, Karmakarışık, Walt Disney Animation, 2010.
2010 / 9	Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız, Universal Pictures, 2010.
2010 / 10	DeBlois, Dean, Chris Sanders, Ejderhanı Nasıl Eğitirsin, Dreamworks Animation, 2010.
2011 / 1	Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları, Warner Bros., 2011.
2011 / 2	Bay, Michale, Transformers 3, Ayın Karanlık Yüzü, Paramount Pictures, 2011.
2011 / 3	Marshall, Rob, Karayıp Korsanları 4, Gizemli Denizlerde, Walt Disney

	Pictures, 2011.
2011 / 4	Condon, Bill, Alacakaranlık, Şafak Vakti 1, Summit Entertainment, 2011.
2011 / 5	Bird, Brad, Görevimiz Tehlike- Hayalet Protokol, Paramount Pictures, 2011.
2011 / 6	Nelson, Jennifer Yuh, Kungfu Panda 2, Dreamworks Animation, 2011.
2011 / 7	Lin, Justin, Efsane Beşli, Universal Pictures, 2011.
2011 / 8	Phillips, Todd, Felekten Bir Gece Part 2, Warner Bros., 2011.
2011 / 9	Gosnell, Raja, Şirinler, Columbia Pictures, 2011.
2011 / 10	Lasseter, John, Brad Lewis, Arabalar 2, Walt Disney Pictures, 2011.
2012 / 1	Whedon, Joss, Yenilmezler, Marvel Studios, 2012.
2012 / 2	Mendes, Sam, Skyfall, Eon Productions, 2012.
2012 / 3	Oliva, Jay, Batman – Kara Şövalye Yükseliyor 1, Warner Bros., 2012.
2012 / 4	Jackson, Peter, The Hobbit - Beklenmedik Yolculuk, New Line Cinema, 2012.
2012 / 5	Martino, Steve, Mike Thurmeier, Buz Devri - Kıtalar Ayrılıyor, Blue Sky Studios, 2012.
2012 / 6	Condon, Bill, Alacakaranlık Efsanesi - Şafak Vakti 2, Summit Entertainment, 2012.
2012 / 7	Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2012.
2012 / 8	Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar 3 - Avrupa'nın En Çok Arananları, Dreamworks Animation, 2012.
2012 / 9	Ross, Gary, Açlık Oyunları, Lionsgate, 2012.
2012 / 10	Sonnenfeld, Barry, Siyah Giyen Adamlar 3, Columbi Pictures, 2012.
2013 / 1	Buck, Chris, Jennifer Lee, Karlar Ülkesi, Walt Disney Animation, 2013.
2013 / 2	Black, Shane, Demir Adam 3, Marvel Studios, 2013.
2013 / 3	Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız 2, Universal Pictures, 2013.
2013 / 4	Jackson, Peter, Hobbit:Smaug'un Çorak Toprakları, Metro-Goldwyn-Mayer, 2013.
2013 / 5	Lawrence, Francis, Açlık Oyunları - Ateşi Yakalamak, Color Force, 2013.
2013 / 6	Lin, Justin, Hızlı ve Öfkeli 6, Universal Pictures, 2013.
2013 / 7	Scanlon, Dan, Sevimli Canavarlar Üniversitesi, Walt Disney Pictures, 2013.
2013 / 8	Cuaron, Alfonso, Yerçekimi, Warner Bros., 2013.
2013 / 9	Snyder, Zack, Çelik Adam, Warner Bros., 2013.
2013 / 10	Taylor, Alan, Thor - Karanlık Dünya, Marvel Studios, 2013.
2014 / 1	Bay, Michael, Transformers 4, Kayıp Çağ, Paramount Pictures, 2014.
2014 / 2	Jackson, Peter, Hobbit: Beş Ordunun Savaşı, New Line Cinema, 2014.
2014 / 3	Gunn, James, Galaksinin Koruyucuları, Marvel Studios, 2014.
2014 / 4	Stromberg, Robert, Malefiz, Roth Films, 2014.
2014 / 5	Lawrence, Francis, Açlık Oyunları, Alaycı kuş, 1. Kısım, Color Force, 2014.
2014 / 6	Singer, Bryan, X Men Geçmiş Günler Gelecek, 20th Century Fox, 2014.

2014 / 7	Russo, Anthony, Joe Russo, Kaptan Amerika, Kış Askeri, Marvel Entertainment, 2014.
2014 / 8	Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam 2, Marvel Enterprises, 2014.
2014 / 9	Reeves, Matt, Maymunlar Cehennemi, Şafak Vakti, Chernin Entertainment, 2014.
2014 / 10	Nolan, Chrsitopher, Yıldızlararası, Paramount Pictures, 2014.

Bu tabloda 2001 yılından başlanarak çalışmaya dahil edilen her yılın ilk 10 filmi sırasıyla verilmiştir. Veriler www.boxofficemojo.com adresinden alınmıştır. İlk sütunda yer alan bilgi filmin yayınlandığı yılı ve o yıl içinde dünyada en çok izlenen filmler arasında kaçıncı olduğunu ifade etmektedir. İkinci sütunda ise sırasıyla filmin yönetmeninin soyadı, adı, filmin adı, filmin yapımcı şirketi ve gösterime girdiği yıl çalışmada kullanılan akademik yazım kurallarına göre belirtilmiştir. Örneğin son satırda yer alan film 2014 yılında gösterime giren "Yıldızlararası" filmidir. Yönetmeni Christopher Nolan'dır, 2014 yılında en çok izlenen 10. film olmuştur ve yapımcı şirket Paramount Pictures'tir.

3.2. Çalışmaya Dahil Edilmeyen Filmler

Daha önce belirtildiği gibi tamamen dini bir olayı veya anlatıyı o dini gelenekte olduğu gibi anlatan filmler çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu çerçevede Türkçeye "Tutku" (Gibson, 2004) diye çevrilen film Hz. İsa'nın yaşadığı olayları çoğunlukla Hristiyan geleneklere bağlı kalarak anlattığı için seküler değil, dini bir filmdir ve bu yüzden listeden çıkarılmış, onun yerine o yıl içinde 11. sırada yer alan film eklenmiştir.

3.3. Veri Bulunamayan Filmler

Yapılan analiz sonucunda 140 filmden sadece 9 adedinde herhangi bir dini olgu, olay ve anlatıya rastlanmamış, bu filmler tablolarda "0" kodu ile gösterilmiştir. Bu bir tema olmadığı için değerlendirmelerde ayrıca ele alınmamıştır. Sadece tablolarda referans olması bakımından yer verilmiştir.

4. ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Film ve din çalışmalarında film seçiminde olduğu gibi yorumlanmalarında da oldukça geniş ve herhangi bir metoda bağlı kalmayan veya kalamayan çalışmalar vardır. Yapılan çalışmanın bağlı bulunduğu üst disiplinlere bağlı kalmasına özen gösterilmelidir. Aksi takdirde alegoriler ve tipolojiler oluşturmak her çalışma yapan kişiye has, özel yorumlamalara yol açabilir. Bu durumda çalışmanın nesnelliği kaybedilebilir. Bu çalışma temelinde sosyolojik bir çalışma olduğu için sinema, ilahiyat veya sanat/estetik alanında yapılan çalışmalardan farklı olarak film ve din olgusunun sosyolojik boyutunu vurgulamaktadır. Filmlerin ele alınışında din veya ilahiyat penceresinden bakılarak filmde işlenen olgunun ne kadar gerçek veya doğru olduğu veya sinema çalışmaları penceresinden bakarak sinematografik, ses ve efekt özellikleri değil, olgunun popüler kültürel alanda nasıl karşılık bulduğu, toplumsal hayatın hangi olgularını yansıttığı, insanın ne tür istek, arzu ve kaygılarına cevap verdiği ön plana çıkarılmaktadır.

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çok miktarda metinlerin analiz edilmesine imkan tanıyan bu yöntem esnek bir araştırma yöntemidir. Çalışmada birimlerin yüzdesel ve oransal olarak görülme yoğunluğunu ortaya koyan, sıklığa dayalı sınıflamanın da yapılabildiği frekans analizi (Başköy, 2005: 45) temel alınmıştır.

İçerik analizi yönteminde belirli temalar altında kümelenen maddeler tespit edilip yoğunluklarına göre gruplandırılır. Maddelerin sıklığı ve yoğunluğu araştırmacıya fikir verebilir (Mutlu, 1983: 80-88). Ancak daha kolay anlaşılabilmesi için bu çalışmada maddelerin ve temaların yoğunluğu açık bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada içerik analizine tabi tutulan filmlerden elde edilen veriler ilk olarak kodlanmış, birbirlerine benzerliklerine göre belli başlı temalar ve ana temalar elde edilmiş ve tüm bunlar düzenlenmiştir. Son olarak bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

İlk aşamada filmler izlenerek araştırmanın amacı doğrultusunda anlamlı olabileceği düşünülen olay, söz, cümle, sahne, karşılıklı diyalog ve benzeri veriler toplanmıştır. Bu veriler filmde ifade dilen bir anlatı veya doğrudan sahneden görülen bir simge olabildiği gibi filmin genel anlatısı içinde ima edilen olgu, olay veya anlatılar da olabilir. Çalışma kapsamında izlenen 140 adet filmden (Tablo 1) toplam 966 tane temalandırma yapılabilecek olgu, olay veya anlatı (Ek – 1) bulunmuştur.

Çalışmanın Ek-1 kısmında filmlerde elde edilen tüm veriler listelenmiştir. Bu verilerin çoğunluğunda filmin yaklaşık kaçıncı dakikasında veya dakika aralıklarında görüldükleri belirtilmiştir. Bunu yapmak izlenen medyuma göre ve/veya olgunun belirli bir anda değil de filmin genel anlatısında ortaya çıkan bir durum olmasına bağlı olarak her zaman mümkün olmamıştır. Bazı durumlarda izlenen filmin versiyonları veya edisyonları arasındaki farklar burada verilen zamanları yanılsayabilir ancak bu film endüstrisinin durumu ve filmleri edinmenin zorluğu düşünüldüğünde önemsenmeyecek bir durumdur.

Elde edilen bu 966 adet veriden yola çıkılarak onları genel kategoriler altında açıklayabilen temalar/tipolojiler elde edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler incelenmiş, birbirleriyle benzerlikleri olanlar bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken bazen, hatta çoğunlukla, bir verinin birden fazla temayı içerdiği görülmüştür. Bu şekilde temalarına ayırma işlemi veya tematik kodlama yapılırken ortaya çıkan temalara numaralar verilmiş ve Ek-1 de her bir verinin hangi temaya veya temalara dahil edileceği numaralarla belirtilmiştir. Sonuç olarak bu 966 adet veriden 28 adet tema elde edilmiştir. Temalarla ilgili bu numaralar ve veriler arasındaki tekrar sıklıkları Tablo-2'de verilmiştir.

Bu temalar Max Weber'in sosyolojik çalışmalarda kullandığı "ideal tip" veya "tipolojik yaklaşım" tanımına uygun olarak yapılmıştır. Tipolojik yaklaşımda soyut ve kavramsal niteliğe sahip özellikler ile gerçek toplumsal yaşamda gözlenen somut olgu karşılaştırılır, benzerlikler saptanır ve farklılıkların nedenleri araştırılır. Weber, ideal tip kavramı ile pozitivist yaklaşımın eleştirisini de yapmaktadır. Çünkü pozitivizm bir olguyu tanımlarken onun en yaygın ve görünür özelliklerini tutarlı bir bütün içinde tanımlamaktadır. Oysa Weber'e göre, ideal tipler birleştirici ve bütünleştirici özelliklerin aksine, bireyselleştirici ve özgülleştirici özellikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır (Tolan, 1996, s.38-39). Sonuç olarak bu çalışmada elde edilen temalar/tipolojiler belirli bir olgunun tüm tipik özelliklerini kapsamakta, özelliklerini özgül bir biçimde içermekte, ancak hiçbir zaman somut gerçekliğin karşılığı olmamaktadır. Bu çalışmada yapılan temalara göre gruplama ve/veya tipoloji yapma soyut zihinsel bir kurgu olarak belirli bir toplumsal olgunun saptanması, anlaşılması ve açıklanması için amaç değil, sadece bir araçtır. Bu şekliyle buradaki temalar hem somut durumlardaki benzerlikler hem de sapmaların belirlenmesini sağlayan çözümleyici bir

kurgu ürünüdür.

Bu doğrultuda bir sonraki aşama olarak bulunan veriler ve temalar düzenlenmiş, birbirleriyle yakınlık gösteren ve/veya karşılıklı anlamlı temalar birleştirilmiş ve ana temalar oluşturulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Çalışmaya dahil edilen 140 adet film (Tablo 1) CD, DVD ve internet ortamında seyredilmiştir. Filmler ofis ortamında bilgisayar ekranından seyredilmiştir. Yapılan izleme sonucunda Ek – 1 de sunulan veriler elde edilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilerin anlamlı olabilmesi için film izleme esnasında durdurup geri sarmalar ve tekrar seyretmeler yapılmamış, sadece tek izleme yapılmış ve bu izleme esnasında fark edilen olgu, olay, söz, ifade, sahne ve benzeri durumlar dakikası ile not edilmiştir (Ek – 1). Bazı durumların gözden kaçması doğaldır ancak ortalama seyircinin popüler eğlence amaçlı bir filmi izlerken bu amaçla yola çıkmış bir araştırmacıdan daha fazla dini olguyu fark etmesi düşük bir ihtimaldir. Bununla birlikte araştırmacının bir filmde yer alan her türlü dini olguyu fark etmesi de her zaman mümkün olmayabilir. Araştırmacının tüm dünya dinlerinin en küçük detaylarını bilmesi ve bunları film esnasında fark etmesi hem imkansız hem de çalışmanın amacı ile çelişkilidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda ortalama seyircinin film izlerken fark edebileceği düşünülen olguların saptanması yeterli görülmüştür.

Özetle çalışmada izlenen adımlar şunlardır:

i. Filmler izlenmiş ve veriler toplanmış, toplam 966 adet veriye ulaşılmıştır (Ek-1). İlk etapta daha fazla veriye ulaşılmış ancak bir tema altında toplanıp anlamlı bir sıklığa ulaşamayan veriler listeden çıkarılmıştır. Burada verilen rakam anlamlı olduğu düşünülen bir sıklıkta görülen verilerin miktarıdır.

ii. Elde edilen veriler belli başlı temalar altında birleştirilmiş ve toplam 28 adet tema altında dağıtılmıştır (Tablo 2, Tablo 3). Bu temalar toplam 12 adet ana tema altında toplanmıştır (Tablo 4).

iii. Son olarak elde edilen 12 ana tema altında başlıklar açılarak veriler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. POPÜLER FİLMLERDEKİ DİNİ TEMALAR

Araştırma kapsamında çalışmaya dahil dilen 140 adet filmin izlenmesi sonucunda elde edilen veriler (Ek – 1) analiz edilmiş ve temalar tespit edilmiştir. Tespit edilen temalar Tablo-2'de isimlendirilmiş ve listelenmiştir.

Tablo 3: Temalar ve Veriler Arasında Tekrar Sıklıkları ve Yüzdeleri

Tema No	Tema Tanımı ve Açıklaması	Veri sayısı	Veri yüzdesi
0	Dini veri bulunamadı.	9	%1
1	Farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması.	67	%4
2	Doğrudan haç simgesi.	62	%4
3	Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar.	309	%19
4	Ahiret inancı ve ruhun varlığı ile ilgili olgu , olay ve anlatılar.	68	%4
5	Herhangi bir dini gelenek ile ilgili olmayan büyü, sihir, para normal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar.	122	%7
6	Son hikayeleri, sonsuzluk arzusu ve kaygısı, kıyamet anlatıları.	38	%2
7	Dini karakter, dindar karakter, postmodern karakter gelişimi.	51	%3
8	Tanrı, tanrı ve inanç sorgusu, isyan ve inkar, tanrısal güçler ve varlıklar ile ilgili anlatılar.	84	%5
9	Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.	81	%5
10	Dini ifade veya dua.	129	%8
11	Nikah ve cenaze, kurban, vaftiz, geçiş ayini gibi dinin sosyal fonksiyonları.	39	%2
12	Melek, cin, iblis ve benzeri geleneksel dinlerden varlıklar.	35	%2
13	Din ile alay edilen veya dinin kötü bir şekilde resmedildiği anlatılar. Dinin insan ürünü, gereksiz, saçma olduğu fikri.	39	%2
14	Yahudilik ve İslam.	18	%1
15	Doğu dinleri ve öğretileri.	14	%1

16	Dinin kötü ile eşleşimi, kötü, güçsüz din, karakter, kurum.	36	%2
17	Kutsal kitap, eşya, yer vs.	84	%5
18	Mitoloji, paganizm, atalar kültü ve mitolojik ve pagan tanrılar ile ilgili simge, olgu, olay ve anlatılar.	63	%4
19	Bilim ve din uyuşumu	27	%2
20	Bilim ve din çatışması	8	%0
21	Dini olmayan, farklı veya bilimsel başlangıç ve evren anlatısı, dinin değil de hayal ürünü, evrim veya bilimin evren, başlangıç, son ve evren anlatıları.	52	%3
22	İnsanın bilim veya başka bir şey aracılığı ile tanrılaşması veya doğaya müdahalesi sonucu kaos veya kıyamet tehlikesi.	32	%2
23	Kıyametin atlatılması ve son korkusunun giderilmesi	18	%1
24	Dindar kadın	20	%1
25	Sinemada farklı bir din yaratılması.	18	%1
26	İnsanlığın varoluşsal anlam arayışı, aşkın ve kutsal arayışı.	17	%1
27	Kehanet, vahiy, mucize ve dini cezbe hali gibi olay, olgu ve anlatılar.	39	%2
28	Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç anlatıları.	80	%5

Çalışma kapsamında incelenen 140 filmin analizinde yer alan temaların gösterildiği Ek 1'de verilen 966 maddeden bazıları aynı anda iki veya daha fazla tema altında toplanabildiğinden buradaki toplam sayı elde edilen veri sayısından fazladır. Bu tabloda ilk sütunda temanın kodu, ikinci sütunda temanın tanımı ve açıklaması, üçüncü sütunda bu temanın kaç adet veri ile eşleştiği ve son sütunda bu temanın tüm veriler içinde görülme oranı verilmiştir.

Örneğin tablonun son satırını ele alalım:

İlk sütunda temanın kodu "28" olarak gösterilmiştir. (Ek-1'de bu kodun hangi veriler ile eşleştiği görülebilir.) İkinci sütunda kodun teması "Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç anlatıları" şeklinde açıklanmıştır. Üçüncü sütunda bu temaya izlenen 140 adet film içinde toplamda 80 defa rastlandığı belirtilmiştir. Son sütunda ise bu temanın tüm veriler içindeki oranının %5 olduğu belirtilmiştir.

Yukardaki tabloda elde edilen veriler arasında bir temanın görülme sıklığı ve oranı verilmiştir. Bulguların yorumlanmasında bu tabloda belirtilen veriler anlamlı olmakla birlikte asıl önemli olan temaların veriler arasında değil de tüm filmler arasında

görülme sıklık ve oranlarıdır. Herhangi bir veri bir filmde bir kaç kez tekrar ediyor olabilir. Ek -1'e bakıldığında bu durum açık bir şekilde görülebilir. Ek -1'de yer alan veriler analiz edilmiş ve herhangi bir filmde en az bir kez yer alan temalar Ek – 2 de verilmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak her hangi bir temanın 140 film içinde görülme sıklık ve oranlarına ulaşılmıştır. Bu veriler ise Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo 4: Temalar ve Filmlerde Görülme Oran ve Sıklıkları

Tema No	**Tema Tanımı ve Açıklaması**	**Görüldüğü film sayısı**	**Görüldüğü film yüzdesi**
0	Dini veri bulunamadı.	9	%6
1	Farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması.	36	%26
2	Doğrudan haç simgesi.	42	%30
3	Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar.	106	%76
4	Ahiret inancı ve ruhun varlığı ile ilgili olgu , olay ve anlatılar.	45	%32
5	Herhangi bir dini gelenek ile ilgili olmayan büyü, sihir, para normal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar.	78	%56
6	Son hikayeleri, sonsuzluk arzusu ve kaygısı, kıyamet anlatıları.	28	%20
7	Dini karakter, dindar karakter, postmodern karakter gelişimi.	29	%21
8	Tanrı, tanrı ve inanç sorgusu, isyan ve inkar, tanrısal güçler ve varlıklar ile ilgili anlatılar.	42	%30
9	Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.	54	%39
10	Dini ifade veya dua.	69	%49
11	Nikah ve cenaze, kurban, vaftiz, geçiş ayini gibi dinin sosyal fonksiyonları.	28	%20
12	Melek, cin, iblis ve benzeri geleneksel dinlerden varlıklar.	21	%15
13	Din ile alay edilen veya dinin kötü bir şekilde resmedildiği anlatılar. Dinin insan ürünü, gereksiz, saçma olduğu fikri.	23	%16
14	Yahudilik ve İslam.	14	%10
15	Doğu dinleri ve öğretileri.	11	%8
16	Dinin kötü ile eşleşimi, kötü, güçsüz din, karakter, kurum.	24	%17
17	Kutsal kitap, eşya, yer vs.	56	%40

18	Mitoloji, paganizm, atalar kültü ve mitolojik ve pagan tanrılar ile ilgili simge, olgu, olay ve anlatılar.	37	%26
19	Bilim ve din uyuşumu	8	%6
20	Bilim ve din çatışması	6	%4
21	Dini olmayan, farklı veya bilimsel başlangıç ve evren anlatısı, dinin değil de hayal ürünü, evrim veya bilimin evren, başlangıç, son ve evren anlatıları.	35	%25
22	İnsanın bilim veya başka bir şey aracılığı ile tanrılaşması veya doğaya müdahalesi sonucu kaos veya kıyamet tehlikesi.	25	%18
23	Kıyametin atlatılması ve son korkusunun giderilmesi	18	%13
24	Dindar kadın	14	%10
25	Sinemada farklı bir din yaratılması.	10	%7
26	İnsanlığın varoluşsal anlam arayışı, aşkın ve kutsal arayışı.	8	%6
27	Kehanet, vahiy, mucize ve dini cezbe hali gibi olay, olgu ve anlatılar.	28	%20
28	Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç anlatıları.	45	%32

Bu tabloda her bir temanın 140 filmin kaç tanesinde görüldüğü yüzdesiyle beraber verilmiştir. Değerlendirme kısmında çoğunlukla bu tablodan yararlanılmıştır. İlk sütunda temanın kodu, ikinci sütunda temanın tanımı ve açıklaması, üçüncü sütunda temanın 140 film içinde kaç tanesinde görüldüğü ve son sütunda 140 film içinde görüldüğü filmlerin oranı belirtilmiştir. (Çalışma kapsamında incelen filmlerde yer alan öğelerin verildiği Ek-1 de bu temalarla eşleştirilen öğelere ulaşılabilir.)

Tabloyu okumak için örneğin son satırı ele alırsak; "28" numaralı "Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç anlatıları" teması çalışmaya dahil edilen 140 adet filmin "45" tanesinde görülmüş ve görüldüğü filmlerin oranı %32 olarak tespit edilmiştir. Filmlerin %68'inde böyle bir temaya rastlanmamıştır.

2. POPÜLER FİLMLERDEKİ DİNİ ANA TEMALAR

Yukarıdaki tablolarda (Tablo-2, Tablo-3) yer alan verilerin analizi yapılmış ve mümkün olduğunca bir birine yakın temalar birleştirilerek toplam 12 adet ana tema elde edilmiştir. Tablo-4'te her bir ana temanın hangi temaları kapsadığı karşısında tema

numarası ile birlikte verilmiştir. (Tema numarası ile Ek-1'de hangi temanın hangi veriler ile eşleştiği görülebilir). Temaların ana temalara göre dağıtımı yapılırken yine ideal tip tanımında olduğu gibi bire bir karşılıkları olarak değil de tipik özellikler olarak temaların hangi ana temaya dahil edileceğine karar verilmiştir. Birbirleriyle ilişkili veya kapsayıcı ana temalar bulunmaktadır. Burada araştırmacı verilerin daha anlaşılır bir şekilde yorumlanmasına imkan tanımak için aşağıdaki tabloda yapılan değerlendirmeyi uygun görmüştür. Farklı bir çalışmada aynı veriler farklı şekillerde değerlendirilebilir.

Tablo 5: Ana Temalar ve Temalar

Ana Tema	Tema No	Temalar
Hristiyanlık	1	Farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması.
	2	Doğrudan haç simgesi.
	3	Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar.
	9	Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.
Dünyanın Sonu ve Ötesi	4	Ahiret inancı ve ruhun varlığı ile ilgili olgu , olay ve anlatılar.
	6	Son hikayeleri, sonsuzluk arzusu ve kaygısı, kıyamet anlatıları.
	23	Kıyametin atlatılması ve son korkusunun giderilmesi
Paranormal	5	Herhangi bir dini gelenek ile ilgili olmayan büyü, sihir, para normal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar.
Dindarlık	7	Dini karakter, dindar karakter, postmodern karakter gelişimi.
	9	Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.
	24	Dindar kadın
Tanrı	8	Tanrı, tanrı ve inanç sorgusu, isyan ve inkar, tanrısal güçler ve varlıklar ile ilgili anlatılar.
İşlevsel Din	10	Dini ifade veya dua.
	11	Nikah ve cenaze, kurban, vaftiz, geçiş ayini gibi dinin sosyal fonksiyonları.
Geleneksel Dinler	12	Melek, cin, iblis ve benzeri geleneksel dinlerden varlıklar.
	14	Yahudilik ve İslam.
	15	Doğu dinleri ve öğretileri.
	27	Kehanet, vahiy, mucize ve dini cezbe hali gibi olay, olgu ve anlatılar.

	28	Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara, isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç hikayeleri.
Din Karşıtlığı	13	Din ile alay edilen veya dinin kötü bir şekilde resmedildiği anlatılar. Dinin insan ürünü, gereksiz, saçma olduğu fikri.
	16	Dinin kötü ile eşleşimi, kötü, güçsüz din, karakter, kurum.
Kutsal	17	Kutsal kitap, eşya, yer vs.
Mitoloji ve Pagan Dinler	18	Mitoloji, paganizm, atalar kültü ve mitolojik ve pagan tanrılar ile ilgili simge, olgu, olay ve anlatılar.
Bilim ve Din	19	Bilim ve din uyuşumu
	20	Bilim ve din çatışması
	21	Dini olmayan, farklı veya bilimsel başlangıç ve evren anlatısı, dinin değil de evrimin veya bilimin evren, başlangıç, son veya hayal ürünü evren anlatıları.
	22	İnsanın bilim veya başka bir şey aracılığı ile tanrılaşması veya doğaya müdahalesi sonucu kaos veya kıyamet tehlikesi.
Aşkın arayışı	25	Sinemada farklı bir din yaratılması.
	26	İnsanlığın varoluşsal anlam arayışı, aşkın ve kutsal arayışı.

Tablo 4'te verilerin analizi sonucu elde edilen temalar anlamlı bütünler oluşturdukları ana temalar altında birleştirilmiştir. Bu bağlamda örneğin Hristiyanlık ana teması "Farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması", "Doğrudan haç simgesi", "Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar" ve "Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri" temalarını kapsamaktadır. Tablo incelendiğinde diğer bazı temaların (örneğin Geleneksel Dinler ana temasında yer alan bazı temaların) da Hristiyanlıkla ilgili olduğu görülüyor. Ancak, o tema ile eşleştirilen veriler aynı zamanda Hristiyanlık ana temasında yer alan temalardan uygun olan biriyle de eşleştirilmiş ve veri kaybından kaçınılmıştır.

Örneğin Ek-1'in son kısmında yer alan 2014 yılının 10. sıradaki filmi *Yıldızlararası*'nda (Nolan, 2014) filmin yaklaşık 30. dakikasında bilimsel bir projeye Lazarus isminin verildiği görülüyor. Lazarus Ha. İsa'nın ölümden diriltitiği kişinin adıdır. Ek-1 bu verinin karşılığında yer alan tema kodları kısmında hem 28, hem de 3 numaralı kodların olduğunu, yani bu verinin hem Geleneksel Dinler, hem de

Hristiyanlık ana temalarında temsil edildiğini, bir nevi ortak eleman olduğunu görebiliyoruz. Veriler, temalar ve ana temalar arasındaki bu tür geçişlilikler çalışmanın doğası gereği olmak zorundadır. Bu durum çalışmanın bir sınırlılığı veya zayıflığı değil, aksine araştırmanın ne kadar ayrıntılı olduğunu gösteren bir durumdur.

Söz konusu veriyi aşağıdaki kutucukta göstererek örnek bir okuma yapmak gerekirse:

30	*Lazarus: İsa'nın ölümden geri getirdiği kişinin ismiyle bilimsel bir proje, bilim ve din bir arada.*	28, 3, 19

Filmin 30. dakikasında Lazarus ismiyle bilimsel bir projeden bahsedildiği görülüyor. Bu veri üç farklı tema ile eşleştirilmiş. Bunlar :

Tema No 3: "Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar". Veride Hristiyanlık ile ilgili bir anlatı söz konusudur. Hz. İsa'nın ölümden dirilttiği kişinin ismi geçmektedir. Dolaysısıyla veri bu tema ile eşleşmiştir.

Tema No 19: "Bilim ve din uyuşumu". Veride Lazarus ismi bilimsel bir projeye verilmiştir. Filmde insanlık için yeni bir yaşanacak dünya arama amacıyla yürütülen bilimsel bir projeye dini anlatılarda yer alan ve konu bağlamında anlamalı olan (ölümden dönen kişi, ölmek üzere olan dünya yerine insanların yaşayabileceği farklı bir gezegen arayışı) Lazarus ismi verilmiş. Burada bir nevi İsa'nın ölüyü diriltmesi ile bilimin insanlığı mutlak sondan kurtarması aynı isimle bağdaştırılmış, bilim ve din bir şekilde bağdaştırılmıştır. Dolaysısıyla veri bu tema ile eşleşmiştir

Tema No 28: "Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara, isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç hikayeleri". Lazarus ismi Hristiyan anlatılarında Hz. İsa'nın ölümden döndürdüğü kişiyi akla getirir. Dolayısıyla dini bir anlatıda yer alan bir karakter ismine gönderme yapılmıştır ve veri bu sebeple ile 28 numaralı tema ile de eşleştirilmiştir.

Görüldüğü gibi bu durum çalışmanın detaycılığını ve zenginliğini gösteren bir durumdur. Diğer temalar, ana temalar ve veriler arasında da bu tür kesişimlerin oldukça bol miktarda olduğu görülebilir.

Çalışmada ana temalar altında başlıklar açılarak değerlendirmeler yapılacaktır. Bu sebepten Tablo 4'ten farklı olarak aşağıda yer alan Tablo 5'te ana temalar filmlerde görülme sıklık ve oranları ile verilmiştir.

Tablo 6: Ana Temalar ve Filmlerde Görülme Sıklık ve Oranları

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Hristiyanlık	113	%81
İşlevsel Din	81	%58
Paranormal	78	%56
Geleneksel Dinler	78	%56
Dindarlık	75	%54
Dünyanın Sonu ve Ötesi	60	%43
Kutsal	56	%40
Bilim ve Din	50	%36
Tanrı	42	%30
Din Karşıtlığı	37	%26
Mitoloji ve Pagan Dinler	36	%26
Aşkın arayışı	15	%11

Bu tabloda ana temalar temalarından bağımsız bir şekilde ve filmlerde görülme yoğunluklarına göre sıralı bir şekilde gösterilmiştir. Çalışmanın ortaya koyduğu resim bu tabloda net bir şekilde görülmektedir. Takip eden kısımda her bir ana tema içerdiği temalar ile ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Burada kısaca genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

İlk olarak Hristiyanlık ana temasını alırsak, çalışma çerçevesinde izlenen 140 adet filmin 113 adedinde bu ana tema ile ilgili veriler görülmüştür. Bu da örneklemin %81'ine denk gelmektedir. Örneklemimizin popüler Hollywood sinemasını temsil ettiğini değerlendirirsek popüler Hollywood sinemasının Hristiyan içeriklerle dolu olduğu söylenebilir.

Çalışmanın teori kısmında değindiğimiz sekülerleşme, postmodernizm ve popüler kültür teorileri ile ilgili olarak bu veri ışığında bazı değerlendirmelerde bulunmak gerekirse mevcut veriler apaçık bir şekilde klasik sekülerleşme teorilerinin aksi yönde bir duruma işaret etmektedir. Din pratik, ifade ve olgular hala sosyal hayatın önemli bir unsuru olan popüler kültürel ürünlerden sinema içerisinde oldukça yoğun bir şekilde yer almaktadır. Sekülerleşme tezlerinin iddia ettiği gibi dinin toplumsal hayatta marjinalleştiği ve zamanla yok olup gideceği şeklinde bir durum söz konusu bile değildir.

Hollywood filmlerinin Amerikan toplumu içinde üretildiği değerlendirildiğinde Ostwalt'ın (2003) "çağdaş Amerikan toplumunda din ile popüler kültürel formlar arasında yakın bir ilişki" olduğu yönündeki tespitinin haklılığı apaçık bir şekilde görülmektedir. Yine popüler kültür ile ilgili bölümde hegemonya teorisi çerçevesinde değinilen *egemenlerin güdümündeki kültür endüstrisinin ürünlerinin muhatabı olan toplumların beklentilerini, değerlerini ve isteklerini dikkate almak durumunda oldukları* şeklindeki anlatının da doğru bir tespit olduğu söylenebilir. Popüler kültür elitistlerin söyleminde olduğu gibi tamamen yukardan aşağı bir dayatma sonucu oluşmamaktadır. Amerikan toplumu oldukça Hristiyan'dır ve popüler Hollywood sineması da bu duruma ayak uydurmak ve toplumun din konusundaki hassasiyetini göz önünde bulundurmak zorunda kalmıştır.

Dua, dini ifade, nikah ve cenaze gibi dinin bireysel ve toplumsal alanlardaki işlevsel olgularını içeren işlevsel din ana teması popüler Hollywood filmlerinde ikinci sırada görülmektedir. Bu da yine klasik sekülerleşme tezinin iddia ettiği gibi bir durumun en azından sinema gibi pop kültürel ve eğlence amaçlı seküler bir alanda geçerli olmadığının kanıtıdır. İnsanlar tarafından popülerleştirilen bu ürünlerde dinin işlevsel uygulamalarının bu denli yoğunlukta görülmesi oldukça anlamlıdır. Buradaki veriler insanların gündelik hayatlarında dinin bu denli yoğunlukta olduğu anlamına gelmez ancak, kitlelerin tercihleri sonucu popülerleşen filmlerde bu olgunun yüksek çıkması yine de oldukça önemli bir sonuçtur. Anlaşılan o ki insanlar bu tür dini olguların sinemada yoğun bir şekilde yer almasını yadırgamıyor ve oldukça olağan karşılıyorlar.

Paranormal ana teması ve geleneksel dinler ana teması aynı değerlerde görülmektedir. Özellikle Postmodernizm ve popüler kültür ile ilgili kısımlarda değinildiği gibi yeni, farklı, mistik ve büyülü olguların dini pazar ortamında ön plana çıktığı (Arslan, 2011) ve bunun özellikle din değil de farklı kültürel alanlarda görüldüğü (Ostwalt, 2003) şeklindeki tespitlerin oldukça yerinde olduğunu göstermesi bakımından oldukça anlamlı bir veridir. İnsanlar modern dönemin ardından geleneksel dinlere ve paranormal öğelere ilgi duymaktadırlar. Bu çalışmada elde edilen veriler en azından sinema alanında durumun bu yönde olduğunu göstermektedir. Paranormal olguların geleneksel dinler ile ilgili olgular ile aynı yoğunlukta görülmesi de ayrıca ilginç ve anlamlı bir durumdur. Bu veriler Bell'in (1977) "Kutsalın Dönüşü" makalesinde ve

Partridge'in (2004) "The Re-enchantment of the West (Batı'nın Yeniden Büyülendirilmesi)" adlı kitabında değindiği gibi geleneksel dinlere ve büyülü, gizemli, mistik ve paranormal olgulara yönelik bir eğilimin sinemada gerçekleşmekte olduğunu göstermektedir.

Dindarlık ana teması filmlerin %54'ünde görülen bir olgudur. Dindar karakterlerin popüler filmlerde oldukça yoğun bir şekilde yer alması yine klasik sekülerleşme tezinin iddialarını, en azından popüler kültürel bir alan olarak sinemada yalanlar niteliktedir. Bu veri ile ilgili daha detaylı değerlendirmeler konu ile ilgili ana tema başlığı altında yapılacaktır.

Dünyanın Sonu ve Ötesi ana teması filmlerin %43'ünde görülmektedir. Bu da son, ahiret, ölüm ve sonrası gibi konuların çağımızın insanının gündemini meşgul eden önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Takip eden sayfalarda bu ana tema ile ilgili detaylı değerlendirmeler yapılacaktır ancak kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse postmodern insan sinemada son hakkındaki anlatılara oldukça ilgilidir. Bu yüzden popüler filmlerde bu ana tema böylesine yüksek oranlarda karşımıza çıkmaktadır. Filmlerde farklı anlatılar yer alsa da çoğunda işlenen son senaryoları bir şekilde dini nüanslar içermektedir. Bazı filmlerde bilim çerçevesinde bir son anlatısı gelişmekte, bazısında dini arka plana sahip anlatılar ön plana çıkmakta, bazı diğerlerinde ise din ve bilimin bir arada gittiği veya her ikisinin de çaresiz kaldığı anlatılar görülmektedir. Burada postmodernizmin dini ve bilimsel üst anlatılara vurduğu darbe net bir şekilde hissedilmektedir. Bu tür bir son anlatısına, kıyamet senaryosuna sahip filmlerde insanlık her zaman kurtulmakta ama bu kurtuluşun ebedi olmadığı, veya tehlikenin sadece bir kereye mahsus atlatıldığı görülmektedir. Burada sinemanın nerdeyse yarı-dini bir işlevsellik kazanarak insanlığın son kaygısını kısmen rahatlattığı söylenebilir. Ancak yine postmodernizm bağlamında sinemanın insanlara ne dini ne de bilimsel veya başka türlü net bir cevap sunmadığı görülmektedir.

Bu tabloda yer alan diğer verilere de kısaca değinmek gerekirse Kutsal ana teması filmlerde %40, Bilim ve Din ana teması %36, Bilim ve Din ana teması %36, Tanrı ana teması %30, Din Karşıtlığı ana teması %26, Mitoloji ve Pagan Dinler ana tmeası %26 ve son olarak Aşkın Arayışı ana teması %11 oranlarında görülmüştür. Bu verilerin oranları da oldukça ilginç ve anlamlıdır. Kısaca değerlendirmek gerekirse Tanrı ana temasının Paranormal ve Kutsal ana temalarından daha az olması oldukça

ilginç bir durumdur. Anlaşılan o ki teorik çerçevede ilgili bölümlerde değinildiği gibi geleneksel dinlerin tanrı anlatıları yerine daha farklı paranormal ve kutsal olgular ve ruhsallıklar önemli bir oranda ön plana çıkmışlardır.

3. HOLLYWOOD SİNEMASINDAKİ POPÜLER FİLMLERDE TESPİT EDİLEN ANA TEMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUMLANMASI

Çalışmanın bu bölümünde içerik analizi yapılan filmlerden kodlanarak elde edilen veriler değerlendirilmeye ve yorumlanmaya çalışılacaktır. Ana temalar altında başlıklar açılarak her bir ana temanın ve kapsadığı temaların frekansları verilmiştir. Verilerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

3.1. Hristiyanlık Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 7: Hristiyanlık Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Hristiyanlık	113	%81

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin neredeyse tamamına yakınında Hristiyanlık ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 8: Hristiyanlık Ana Temasının Alt Temaları

Hristiyanlık Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması.	36	%26
2. Doğrudan haç simgesi.	42	%30
3. Noel, İncil, haç, haç çıkarma gibi Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatılar.	106	%76
4. Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.	54	%39

Temaları değerlendirdiğimizde haç simgesinin filmlerde oldukça sık tekrar eden önemli bir simge olduğunu belirtmek gerekiyor. Her ne kadar buradaki tabloda

doğrudan haç simgesinin daha çok görüldüğü gösterilse de Tablo 2'ye bakıldığında veriler arasında farklı nesnelerde haçı andıran şekillerin vurgulanması 67 defa görülürken doğrudan haç simgesi 64 defa görülmektedir. Buradan yola çıkılarak Hollywood film endüstrisinin subilimine mesajlar göndererek Hristiyanlığı aşılamaya çalıştığı şeklinde bir yorum yapılabilse de çalışmada bu konunun detaylarına inmek gereksiz görülmüştür. Ancak yine de veriler doğrultusunda film yönetmen ve yapımcılarının bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde Hristiyanlık ile ilgili bu simgeyi oldukça sık kullanmalarının anlamlı olduğunu söylemek gerekiyor. Özellikle Türkiye gibi Hollywood filmlerinin pazarı olup Hristiyan olmayan ülkelerde de bu filmlerin gişe rekorları kırıyor olmaları o ülkeler için üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olabilir.

Yine 3. Maddede Hristiyanlık ile ilgili olgu, ifade, görsel ve anlatıların oranı da oldukça anlamlıdır. Filmlerin %76'sında bu tür verilere rastlanması kesinlikle bir tesadüf değildir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Hristiyan bir kitleye hitap etmesi, onlar tarafından beğenilmesi beklenen bir ürünün bu tür dini olgular barındırması oldukça olağandır. Ancak yine Türkiye gibi Hristiyan olmayan ülkeler için bu veriler oldukça düşündürücüdür.

Bir çok dinde ve mitolojide insanlığı kurtaracak bir kahramandan bahsedilir. Öyle ki günümüzde dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı dinlerden kurtarıcıların ortaya çıktığı yönünde haberlere rastlamak oldukça olasıdır. Kendini Mesih ilan edenler veya tanrıdan bir mesaj aldığını söyleyip insanları peşinden sürükleyenler hemen her kültürde ve her çağda olagelmiştir. Bu olayların temelinde çoğu dinde var olan bir kurtarıcı beklentisi yatar. Film kahramanlarında Hz. İsa'yı anımsatan benzerliklerin oranı (%39), kurtarıcı rolünde dini referansların işlenişi, kurtarıcı karakterlerin ilahi veya doğaüstü yetenekleri Hristiyan dünyadaki bu beklentinin yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Tüm bu veriler göz önünde bulundurulduğunda Hollywood film endüstrisinin ürettiği filmlerde Hristiyanlık ile ilgili verilerin oldukça yoğun olduğu söylenebilir. Özellikle Yahudilik, İslam ve Doğu dinleri ile ilgili veriler ile kıyaslandığında bu tespitin ne kadar yerinde olduğu görülecektir. Hollywood Hristiyan bir ülkede yer almaktadır ve orada üretilen filmlerin ilk muhatabı çoğunlukla Hristiyan dünyadır. Doğal olarak filmlerde Hristiyanlık ile ilgili verilerin çoğunlukta olması kaçınılmaz bir durumdur. Ancak Hristiyan olmayan ülkeler için bu durumun farklı sonuçları olabilir.

Yine bu veriler ışığında Hollywood film endüstrisinin halkın beklentilerini göz

önünde bulundurduğu çıkarımında bulunulabilir. Popüler kültür ile ilgili tartışmalarda da bu konuya detaylı bir şekilde değinilmiştir. Burada konuyla ilgili olarak kısaca Hollywood film endüstrisinin kültürelcilerin ifade ettiği gibi halkın beklentilerini göz önünde bulundurduğunu, yani halkın popüler kültürü yaratmada etkin bir rol aldığını söyleyebiliriz.

3.2. İşlevsel Din Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 9: İşlevsel Din Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
İşlevsel Din	81	%58

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin yarısından fazlasında İşlevsel Din ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 10: İşlevsel Din Ana Temasının Alt Temaları

İşlevsel Din Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Dini ifade veya dua.	69	%49
2. Nikah ve cenaze, kurban, vaftiz, geçiş ayini gibi dinin sosyal fonksiyonları.	28	%20

İşlevsel dinden kastedilen dinin toplum içinde gördüğü sosyal işlevlerdir. Nikah, cenaze töreni, kurban, vaftiz ve geçiş ayini gibi olaylar dinin sosyal boyutunun ürünleridir ve bu olayların toplumsal bir yönü vardır. Din burada bir işlev görür ve toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlamaya yardımcı olur. Dua ve dini ifadeler ise çoğunlukla bireyin tanrıdan bir şey istemesi veya ona sığınması şeklinde yine dinin bireyi rahatlatan, onu teskin veya mutlu eden fonksiyonlarıdır. Filmlerin %58'inde bu tür dini işlevi olan olay, olgu ve anlatılara rastlanmıştır. Yine %81'lik bir orana sahip olan Hristiyanlık ana teması ile birlikte değerlendirildiğinde bunların çoğunlukla Hristiyanlık eksenli oldukları söylenebilir.

Ayrıca nikah ve cenaze gibi dini törenler dinin en popüler görülme şeklidir. Filmlerde kötü karakterlerin veya hırsızlar gibi dine tamamen zıt özelliklere sahip

karakterlerin bile ayinlere katılmaları veya kilisede nikah yapmaları günümüz dindarlığı hakkında bir şeyler söylemektedir. Sekülerlik ile ilgili bölümde değinildiği gibi insanlar bireysel olarak dini yaşamasalar bile kurumsal olarak dinin bazı işlevleri yerine getirmesini istiyorlar. Vaftiz, nikah ve cenaze törenleri de bunların en başında geliyor. Din ile uzaktan yakından ilgisi olmayan bir filmde bile nikah veya cenaze töreni dini bir şekilde yapılıyor ve bu izleyiciye gayet normal geliyor.

Buradaki tabloda açık bir şekilde verilmese de Ek- 1'deki veriler incelendiğinde dua veya dini ifade temasının önemli bir kısmının korku veya tehlikeli bir durum karşısında ortaya çıktığı görülmekledir. Yine bu da dinin zor durumlarda başvurulan bir merci olduğu, dolayısı ile yine bir işlevi, insanları teskin etme işlevini yerine getirdiği söylenebilir.

3.3. Paranormal Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 11: Paranormal Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Paranormal	78	%56

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin yarısından fazlasında Paranormal ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 12: Paranormal Ana Temasının Alt Temaları

Paranormal Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Herhangi bir dini gelenek ile ilgili olmayan büyü, sihir, paranormal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar.	78	%56

Paranormal aslında çok daha geniş bir kavramdır ve dini de çoğunlukla içerir. Ancak çalışmanın bu kısmında Paranormal ana teması altında verdiğimiz temadan da anlaşılacağı üzere dini bu tanımın dışında tutmayı tercih ettik. Burada konuyla ilgili bazı anlamlı noktalara değinmekle yetineceğiz.

İlk olarak filmlerin %56'sında dini gelenek ile ilgili olmayan büyü, sihir,

paranormal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar gibi konuların yer alması popüler filmlerin ne kadar postmodern olduğunu göstermektedir. Özellikle filmlerin %81'inde yer alan Hristiyanlık ana teması ile birlikte değerlendirildiğinde bu iki ana temanın yüksek bir oranda çakıştığını, aynı filmlerde birlikte var olduklarını görebiliyoruz. Filmlerde Hollywood film endüstrisinin ne kadar Hristiyan olduğunu gösteren Hristiyanlık ana temasını adeta yalanlar şekilde dini olmayan paranormal bulgular yer almaktadır. Anlaşılan o ki popüler filmler Hristiyanlığın kitabi öğretisine birebir sadık kalmamışlar, Hristiyanlığı anlatıları içinde farklı, din ile alakası olmayan hatta belki yalanlayan anlatılarla birlikte işlemektedirler. Örneğin İşaretler (Shyamalan, 2002) filminde hem uzaylılar, hem de Tanrı ile bağını koparan ancak uzaylılarla yaşadıkları sonucunda tekrar tanrıyı bulan başkahramanın bir papaz olması kayda değer bir veridir. Bu ve bir çok benzer verilerde görüleceği üzere çeşitli paranormal öğelerin dini anlatılara bu şekilde dahil edilmesi Hollywood'un Hristiyanlık yorumunun oldukça postmodern olduğunu göstermektedir.

Yine dini ve benzeri paranormal olguların artık geçmiş çağlara özgü oldukları düşüncesinin hakim olduğu akılcı modern dönemin ardından popüler kültürde bu denli sık bir şekilde paranormal olguların işlenmesi anlamlı bir olgudur. İnsanlar çağın tüm rasyonelliğine ve bilimselliğine rağmen hala akla ve mantığa uymayan ve herhangi bir güncel dini gelenekten gelmeyen anlatıları popüler filmlerde tüketmektedirler. İnsanlık din olmasa bile tarihten farklı paranormal olgular bularak, hatta bazen uzaylılar gibi yenilerini yaratarak dinin de nispeten terk ettiği alanı başka anlatılarla doldurmaktadırlar. Hatta sekülerleşme sürecinin de buna katkısı olduğu söylenebilir. Nitekim Hristiyanlıkla birlikte ne Hristiyanlığa ne de bilime uyan olguların aynı karelerde yer alması postmodern söylemin ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. Öyle ki ayni filmle hem dini, hem bilimsel, hem de her ikisi ile de çelişen farklı paranormal olgular yer almaktadır. Bu durum Postmodern dönemde sınırların bulanıklaştığı ve tek bir doğrunun olmadığı, pastişlerin gerçeğin yerini aldığı düşüncesinin popüler kültürdeki somut örneğidir. Adeta din, bilim, sihir, büyü ve benzeri paranormal olgular birbirine girmiştir.

3.4. Geleneksel Dinler Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 13: Geleneksel Dinler Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Geleneksel Dinler	78	%56

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin yarısından fazlasında Geleneksel Din ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 14: Geleneksel Dinler Ana Temasının Alt Temaları

Geleneksel Dinler Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Melek, cin, iblis ve benzeri geleneksel dinlerden varlıklar.	21	%15
2. Yahudilik ve İslam.	14	%10
3. Doğu dinleri ve öğretileri.	11	%8
4. Kehanet, vahiy, mucize ve dini cezbe hali gibi olay, olgu ve anlatılar.	28	%20
5. Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara, isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç hikayeleri.	45	%32

Geleneksel dinler ana teması altında sırasıyla bu ana temanın oluşturulmasında kullanılan temalar ele alınmaktadır. Hristiyanlık ana teması altında zikredilen temaları bu bölüme dahil etmek mümkündür ancak çalışmada tekrardan kaçınmak amacı buraya Hristiyanlık temaları dahil edilmemiştir. Mutlaka her iki ana temanın altında listelenebilecek veriler var olmakla beraber burada amaçlanan doğrudan ve sadece Hristiyanlık ile değil de, Hristiyanlık dahil diğer dünya dini gelenekleri ile bağlantılı simge, olay, olgu ve anlatıları ele almaktır.

Melek, cin, iblis ve benzeri geleneksel dinlerden varlıklara filmlerin %15'inde, kehanet, vahiy, mucize ve dini cezbe hali gibi olay, olgu ve anlatılara ise filmlerin %20'sinde rastlanmıştır. Bu tür varlıklar ve olgular bir çok dinde yer almakta, dinler arasında paralellikleri bulunmakta ve doğal olarak günümüz kültürünün şekillenmesinde din ile birlikte rol almaktadırlar. Filmlerde bazen doğrudan dini formunda, bazen evrilmiş formlarla karşımıza çıkmaktadırlar. Bilim ve rasyonel düşünce ile

açıklanamayan, hatta çelişen bu tür varlıkların ve olguların popüler filmlerde azımsanamayacak bir şekilde yer alması bu varlık ve olguların tüm modernleşme ve sekülerleşme süreçlerine rağmen hala yoğun bir şekilde ekinliklerini koruduklarını, insanların kültürel hayatını etkilediklerini, büyülediklerini söylememize olanak sağlıyor.

Yahudilik, İslam ve Doğu Dinleri temaları ile ilgili veriler nispeten az olmakla beraber yine de filmlerde yok sayılamayacak bir oranda yer almaktadırlar. Günümüz global dünyasında tüm dünyayı bir pazar olarak gören Hollywood'un bu dinlere ilgisiz kalmadığı görülüyor. Yine de Hristiyanlık ile kıyaslandığında bu temaların oranı oldukça azdır. Bu da Hollywood film endüstrisinin dini kimliği ile ilgili bazı yorumlarda bulunmamıza imkan tanımaktadır. Oldukça net bir şekilde Hristiyanlık ile ilgili veriler diğer dünya dinleri karşısında ezici bir yoğunluktadırlar. Ayrıca Ek – 1'de yer alan veriler incelendiğinde Yahudilik ve İslam ile ilgili verilerin bir kısmının Din Karşıtlığı ana teması altında verilen temalar ile kesiştiği, yani, Yahudilik ve İslam ile ilgili verilerin az olmakla beraber bir kısmının da aslında bu dinleri eleştirmek ve kötülemek amacıyla kullanıldığı görülecektir.

Son olarak "Yahudi-Hristiyan geleneğin hikayelerine göndermeler: dini karakter ismi veya dini olaylara, isimlere göndermeler, geleneksel dini başlangıç hikayeleri" teması filmlerin %32'sinde yer almaktadır. Bazen bir bilimsel projenin, bazen bir uzay aracının ismi olarak karşımıza bu tür dini bir gönderme çıkmaktadır. Bu da Yahudi-Hristiyan geleneğin Batı kültürünü ne denli etkilediğini, ve daha önce de ifade edildiği gibi, tüm modernleşme ve sekülerleşme süreçlerine rağmen hala güncelliklerini koruduklarını göstermektedir.

3.5. Dindarlık Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 15: Dindarlık Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Dindarlık	75	%54

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin yarısından fazlasında Dindar ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 16: Dindarlık Ana Temasının Alt Temaları

Dindarlık Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Dini karakter, dindar karakter, postmodern karakter gelişimi.	29	%21
2. Dini ve/veya dindar kahraman, Hz. İsa benzetmeleri ve göndermeleri.	54	%39
3. Dindar kadın	14	%10

Gerek yukardaki tabloda yer alan verilere, gerek Hristiyanlık ana teması altında yer alan verilere bakarak Dindar ana temasının çoğunlukla Hristiyanlık ekseni etrafında döndüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz. Özellikle kurtarıcı/kahraman rollerinde çoğunlukla Hristiyanlık anlatılarına göre Hz. İsa'yı akla getiren sahneler, karakter özellikleri, karakter tavır ve duruşları oldukça yoğundur. Bir çok filmde kahraman İsa gibi insanlığı kurtarmak için kendini feda eder, görünürde veya gerçekten ölür ama insanlığı kurtarır. Bu Hristiyanlıktaki Hz. İsa'nın halihazırda günahkar olan insanlık için kendini feda ederek çarmıha gerilmesi ve bunun sonucunda insanları günahtan arınması anlatısını akla getirir. Bazı filmlerde insanlar ya insan ve bilimin veya uzaylılar gibi başka bir etkenin sebep olduğu bir felaket ile karşı karşıya kalır ve bazen o kötü durumun suçlusu da insanlıktır. Ancak kurtarıcı kendini feda ederek insanlığı kurtarır. Örneğin "Ben Efsaneyim" (Lawrence, 2007) filminde kahraman aslında ilk başta inanmayan biridir ancak zamanla Tanrıdan gelen işaretleri anlamaya başlar ve sonunda insanlığı kurtarmak için kendini feda eder. Filmin adı ve filmin sonunda tarih boyu insanlığın onu hatırlayacağından bahsedilmesi, Hristiyanlıktaki İsa inancı ile oldukça paraleldir. İsa kendini feda ettiği için bu gün insanlar ilk günahtan arınmışlarıdır, filmde ise doktorun kendini feda etmesiyle insanlık felaketten kurtulmuştur ve her ikisi de insanlık var oldukça unutulmayacak karakterlerdir.

Dindar ana temasıyla ilgili diğer önemli bir nokta kadın dindar karakterlerin oldukça ön planda olmasıdır. Yukardaki tabloda temalara bakıldığında 1. sıradaki dini karakter temasının 3. sıradaki kadın dindar temasını içerdiği göz önünde bulundurulduğunda filmlerde görülen dindar ve/veya dini karakterlerin yarısının kadın olduğunu söyleyebiliriz. Dini lider, din görevlisi ve kahramanların çoğunluğunun erkek olduğunu da göz önünde bulundurduğumuzda normal rollerde bulunup da dindar olan

kadınlıların dindar erkeklerden çok daha fazla olduğunu çıkarabiliriz. Bu durumda Hollywood film endüstrisinin gözünde kadının daha dindar olduğunu söyleyebiliriz.

3.6. Dünyanın Sonu ve Ötesi Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 17: Dünyanın Sonu ve Ötesi Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Dünyanın Sonu ve Ötesi	60	%43

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin neredeyse yarısında Dünyanın Sonu ve Ötesi ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 18: Dünyanın Sonu ve Ötesi Ana Temasının Alt Temaları

Dünyanın Sonu ve Ötesi Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Ahiret inancı ve ruhun varlığı ile ilgili olgu , olay ve anlatılar.	45	%32
2. Son hikayeleri, sonsuzluk arzusu ve kaygısı, kıyamet anlatıları.	28	%20
3. Kıyametin atlatılması ve son korkusunun giderilmesi	18	%13

Bir çok din dünya hayatının bir gün son bulacağını ileri sürer. Bu sonun ne şekilde gerçekleşeceği dinlere göre farklı şekillerde anlatılsa da hemen hepsi –özellikle Yahudi-Hristiyan geleneği ve İslam - bunun tanrı eliyle olacağını anlatır. Yahudi Hristiyan geleneğinde ve İslam’da ahiret ölümden sonra kurulacak mahkemeden sonra başlayacak olan hayattır. Diğer çoğu dinde de dünyadaki yaşantımıza göre ödüllendirileceğimiz veya cezalandırılacağımız şeklinde benzer inançlar vardır. İnsanın sonsuzluk arzusu ve yok olma korkusu kıyamet olgusu gibi bu olgunun da filmlerde sıklıkla ifade edilmesine sebep olmaktadır. Filmler doğal olarak böylesine önemli bir konuyu ele almış, hatta “apokaliptik filmler” adında bir “alt-tür” ortaya çıkmıştır.

Verilerin de açıkça gösterdiği gibi bu konular popüler filmlerin önemli ana temalarından birini oluşturmaktadır. Çağımız insanının her ne kadar seküler ve modern olduğu düşünülse de son ve ötesi ile ilgili kaygılar ve beklentilerin bu denli popüler

kültürel bir alana sirayet etmiş olması önemli bir bulgudur. Ahiret inancı ve ruhun varlığı ile ilgili veriler incelendiğinde bunların genellikle geleneksel dini anlatılar ekseninde geliştiği görülmektedir. İlginç olan tamamen fantastik kurgulu filmlerde bile geleneksel dini anlatılardaki ahiret hayatına atıflar vardır. Örneğin Yüzüklerin Efendisi – Kralın Dönüşü filminde baş karakterlerden birinin "Ölüm sadece başka bir yoldur" (Jackson, 2003, 2:44) diyerek cennetimsi bir yer anlatması geleneksel dinlerin ahiret anlatısı ile birebir uyuşmaktadır.

Bununla birlikte bu konuya değinen filmlerin bir çoğunda, tüm filmlerin ise %13'ünde farklı bir son anlatısı geliştirilmektedir. Buradaki veri Tablo 3'te verilen 21 ve 22 numaralı temalar ile birlikte değerlendirildiğinde bunu daha net bir şekilde görebiliriz. 21 Numaralı temada geleneksel dinlerden farklı evren ve son anlatılarının filmlerin %25'inde, 22 numaralı temada ise yine geleneksel dinlerden farklı kıyamet olgusu anlatıları filmlerin %18'inde görülmektedir. Bu oranlar değerlendirildiğinde özellikle son konusunu işleyen filmlerin neredeyse tamamının geleneksel dinlere göndermeler yapmakla birlikte son ve ötesi meselesini farklı bir perspektif ile ele aldıkları görülmektedir. Bu filmlerde son genellikle uzaylılar, doğanın evrimi, bilim veya insanın etkisi ile gerçekleşmektedir. Her ne kadar bunların bir kısmı din ile doğrudan çelişmese de ana hatları ile dini son hikayelerinden farklıdırlar.

Aynı şekilde son olgusunu işleyen filmlerde "Kıyametin atlatılması ve son korkusunun giderilmesi" temasının oranı %13'tür. Son olgusunu ana tema olarak işleyen filmlerin tamamında farklı bir sonuca rastlanmamış, hepsinde kıyametin bir şekilde atlatıldığı görülmüştür.

Bu durumda son ve ötesi ana temasının genel bir değerlendirmesini yapmak gerekirse genellikle din tarafında cevaplanan bir alan olmasına rağmen popüler filmlerde geleneksel dini anlatılara değinilmekle beraber farklı anlatıların hakim olduğu, kıyametin tanrısal değil daha somut bir şekilde bilimsel ve/veya doğal bir süreç ile resmedildiği, hatta günümüz kültürünün postmodern olduğu tanımına uygun olarak kıyametin bilimsel veya paranormal bir şekilde atlatıldığı görülmektedir. Ne sebep ne de kurtarıcı açık bir şekilde geleneksel dinlerden alınmamış, farklı anlatılar geliştirilmiştir. Gerek kıyamet sebepleri, gerek kurtuluş anlatılarında bilimsel anlatıların yoğunluğu postmodern seküler insanın bu alanı geleneksel dinlere birebir uyum içinde tasavvur etmediğini göstermektedir. Evet, bir son kaygısı ve kıyamet olgusu vardır

ancak, bu bir şekilde atlatılacak, insanlık yaşamaya devam edecek ve sonsuzluk veya ebedi hayat, en azından insan ırkı adına, gerçekleşecektir. Geleneksel dinlerin öngördüğü gibi bir kıyamet olmayacaktır.

3.7. Kutsal Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 19: Kutsal Ana Teması Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Kutsal	56	%40

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin neredeyse yarısında Kutsal ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 20: Kutsal Ana Teması Ana Temasının Alt Temaları

Kutsal Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Kutsal kitap, eşya, yer vs.	56	%40

Filmlerin %40'ında kutsal nesnelere rastlanmıştır. Bunlar geleneksel dinlerin kutsalları olabildiği gibi, film içerisinde kutsallık kazanan (Yates, 2011) veya pagan nesneler de olabilmektedir. Postmodern kültürün bu şekilde kutsal ile dolu olması klasik sekülerleşme teorileri ve rasyonalizmin pek sağlıklı tespitler yaptıklarını söylememize imkan tanımamaktadır.

3.8. Bilim ve Din Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 21: Bilim ve Din Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Bilim ve Din	50	%36

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin oldukça anlamlı bir çoğunluğunda Bilim ve Din ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 22: Bilim ve Din Ana Temasının Alt Temaları

Bilim ve Din Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Bilim ve din uyuşumu	8	%6
2. Bilim ve din çatışması	6	%4
3. Dini olmayan, farklı veya bilimsel başlangıç ve evren anlatısı, dinin değil de evrimin veya bilimin evren, başlangıç, son veya hayal ürünü evren anlatıları.	35	%25
4. İnsanın bilim veya başka bir şey aracılığı ile tanrılaşması veya doğaya müdahalesi sonucu kaos veya kıyamet tehlikesi.	25	%18

Bilim ve din ana teması filmlerin %36'sında karşımıza çıkmaktadır. Filmlerin %6'sında din ile bilim uyuşmakta: %4'ünde ise çatışmaktadırlar. Doğrudan bilim ve dini uzlaştıran veya çeliştiren filmlerin oranı nispeten azdır. Postmodern kültür de özünde bunu reddeder. Hem bilim hem de din insanlara büyük anlatılar sunarlar ve filmlerde bu anlatıların birleşmesi ve tek bir büyük anlatının olduğu filmler sadece %6'larda kalmıştır ve bu postmodernizm bağlamında bu normal bir sonuçtur. Yine yönetmenler bilim ve dini karşı karşıya getirmekten de sakınmışlar ve izleyenleri kendi bireysel düşünceleri ile baş başa bırakmışlardır. Bilim ve dini doğrudan çatıştıran filmlerin oranı %4'lerde kalmıştır.

Bilim ve din ana teması altında yer alan 3. ve 4. temalar oldukça ilginçtir. "Dini olmayan, bilimsel veya farklı hayal ürünü başlangıç, son ve evren anlatıları" filmlerin %25'inde görülmektedir. Bunlar doğrudan dini karşılarına alan, dolayısı ile din ile çatışan anlatılar olmasalar da, kitabi bir anlatı yerine bilimsel veya hayal ürünü anlatılar şeklindedirler. Dolayısı ile bilim ve din çatışması temasında ayrı olarak değerlendirilmişlerdir. Başlangıç ve son hikayeleri ve/veya genel bir evren anlatısı içeren filmlerin çoğunluğunda kaynağın din olmaması ilginçtir. Dini başlangıç, son ve evren anlatısı şeklinde bir tema bazı filmlerde olmakla birlikte çalışmada yer alacak bir oranı yakalamamıştır. Anlaşılan o ki insanlar bu konularda dini anlatılar yerine bilimsel veya hayal ürünü anlatıları tercih etmektedirler. Bu da yine postmodernizmin dini büyük anlatıları itibarsızlaştırmasının doğal bir sonucudur.

Son olarak "insanın bilim veya başka bir şey aracılığı ile tanrılaşması veya doğaya müdahalesi sonucu kaos veya kıyamet tehlikesi" teması filmlerin %18'inde

görülmüştür. Burada doğrudan bilim ve din çatışmasından ziyade bilimin veya insanın kötülüğü ön plandadır. Postmodern dönem modern dönemde olduğu gibi bilimi baş tacı yapmamaktadır. Nasıl ki din sekülerleşme ve postmodernizm ile "mutlak hakikat" olma özelliğini kaybettiyse bilim de aynı şekilde itibarsızlaşmış ve modern dönemdeki yerini kaybetmiştir.

3.9. Tanrı Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 23: Tanrı Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Tanrı	42	%30

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin önemli bir miktarında Tanrı ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 24: Tanrı Ana Temasının Alt Temaları

Tanrı Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Tanrı, tanrı ve inanç sorgusu, isyan ve inkar, tanrısal güçler ve varlıklar ile ilgili anlatılar.	42	%30

Tanrı kelimesi, kutsal ve mukaddes olduğu düşünülen olağanüstü bir varlık veya varlıkları tanımlar. Dünya kültür tarihi tanrılarla doludur ve incelenen tarihi kaynaklarda yer alan tanrıların isimlerinin toplandığı sözlükler yüzlerce sayfayı bulabilmektedir. Böyle bir sözlük hazırlayan Michael Jordan, dünyanın 60000 yıllık bir spiritüel boyutunun olduğunu ve bu durumun böyle bir ihtiyacın doğuştan insanın özünde var olduğuna delil olabileceğini söyler (Jordan, 2004: vii). Nitekim burada incelen filmlerde de açık bir şekilde görüleceği gibi insanın kendini aşan, yüce bir varlık inancı veya arayışı tüm sekülerliğine ve rasyonelliğine rağmen hala devam etmektedir.

Filmlerin %81'inde zaten Hristiyanlık ile ilgili verilerin olduğunu biliyoruz. Sadece %6'sında dini bir olguya rastlanmadığını da biliyoruz. Doğal olarak %94'ünün bir tür tanrı inancı içerdiğini, ifade edilmese de böyle bir ön kabulle anlatının geliştiğini söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra filmlerin %30'unda tanrı ve inanç sorgusu, isyan ve

inkar, tanrısal güçler ve varlıklar ile ilgili anlatıların olması nerdeyse filmi tanrı ve inanç olgusunun sorgulandığı bir alan haline getirmiştir. Tanrı ana teması ile Aşkın Arayışı ana temasını birlikte değerlendirdiğimizde Tanrı olgusunun doğrudan yer aldığı %30 filmden %11'inde doğrudan ya farklı bir tanrı olgusu veya bir tür tanrı arayışının olduğunu görebiliriz.

Bu veriler ışığında şu çıkarımlarda bulunmakta bir sakınca yoktur: Filmlerin %94'ünde bir tür Tanrı olgusu vardır, bunların %81'i Hristiyanlık eksenlidir. Bununla birlikte %30'unda olgu sorgulanmakta, bazen isyan, bazen inkar edilmekte, bazılarında yeni bir tanrı yaratılmakta ve diğer bazılarında ise bu bir arayış olarak ortaya çıkmaktadır. Film oldukça dinamik bir şekilde insanlığın konuya yönelik ilgi ve alakasını meşgul etmekte, ve/veya bunu bir talep olarak görüp değerlendirmektedir. Hristiyanlık eksenli Tanrı olgusunun yoğunlukta olması da Hristiyan olmayan ülkeler için üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olabilir.

3.10. Din Karşıtlığı Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 25: Din Karşıtlığı Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Din Karşıtlığı	37	%26

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin önemli bir miktarında Din Karşıtlığı ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir

Tablo 26: Din Karşıtlığı Ana Temasının Alt Temaları

Din Karşıtlığı Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Din ile alay edilen veya dinin kötü bir şekilde resmedildiği anlatılar. Dinin insan ürünü, gereksiz, saçma olduğu fikri.	23	%16
2. Dinin kötü ile ile eşleşimi, kötü, güçsüz din, karakter, kurum.	24	%17

Popüler filmlerin %26'sında Din Karşıtlığı ana teması altında toplanan temalara rastlanmıştır. Din ile alay edilen veya dinin kötü bir şekilde resmedildiği anlatılar ile

dinin insan ürünü, gereksiz, saçma olduğu fikri filmlerin %16'sında: dinin kötü ile eşleşimi, kötü, güçsüz din, karakter ve kurumlar ise filmlerin %17'sinde görülmektedir. En çok izlenen filmlerde bu yüzdelerin oldukça anlamlı olduğu söylenebilir.

3.11. Mitoloji ve Pagan Dinler Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 27: Mitoloji ve Pagan Dinler Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Mitoloji ve Pagan Dinler	36	%26

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin önemli bir miktarında Mitoloji ve Pagan Dinler ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 28: Mitoloji ve Pagan Dinler Ana Temasının Alt Temaları

Mitoloji ve Pagan Dinler Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Mitoloji, paganizm, atalar kültü ve mitolojik ve pagan tanrılar ile ilgili simge, olgu, olay ve anlatılar.	37	%26

Filmlerin %26'sında mitoloji ve pagan dinler ile ilgili olay, olgu ve anlatılara rastlamıştır. Mitolojik ve pagan tanrılar, mitolojik karakterler ve olaylar hala yoğun bir şekilde kültürel dünyamızı süslemektedirler. Bunlar bazen orijinallerinde oldukları gibi, bazen de farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadırlar. Mitolojik bir tanrı veya kahramanın ismi bir film adı (Taylor, 2013: Scott, 2012) veya bilimsel bir proje ismi (Scott, 2012) olarak karşımıza çıkmaktadır. Beyaz perde eski pagan dinler ve ritüellere atıflarda bulunduğu gibi (Jackson, 2005), yeni pagan dinler yaratmakta, hatta bunu bilim ile de desteklemektedir (Cameron, 2009).

3.12. Aşkın Arayışı Ana Teması ile İlgili Bulgular

Tablo 29: Aşkın Arayışı Ana Teması

Ana Tema	Görüldüğü Filmler	Görülme Oranı
Aşkın Arayışı	15	%11

Çalışma kapsamındaki popüler filmlerin cüzi bir miktarında Aşkın Arayışı ana temasına rastlanmıştır. Ana temanın kapsadığı temaların filmlerdeki sıklık ve oranı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 30: Aşkın Arayışı Ana Temasının Alt Temaları

Aşkın Arayışı Ana Temasının Alt Temaları	Görüldüğü Filmler	Görülme oranı
1. Sinemada farklı bir din yaratılması.	10	%7
2. İnsanlığın varoluşsal anlam arayışı, aşkın ve kutsal arayışı.	8	%6

Aşkın arayışı ana teması insanlığın varoluşsal problemlerine yönelik sinemada sunulan anlatıları içermektedir. Filmlerin %7'sinde bu probleme cevap olmak adına geleneksel dinlerin dışına çıkılmış ve tamamen farklı dinler ve dinsellikler yaratılmıştır. Avatar (Camreon, 2009) buna çok güzel bir örnektir. Bu filmde bilimsel verilerde desteklenen bir aşkınlık ve atalar kültü anlatısı vardır. Filmlerin %6'sında ise insanlığın aşkın, kutsal ve varoluşssal anlam arayışını resmeden anlatılara rastlanmıştır. Postmodernizm ile bilim ve dinin insanlığın varoluşsal anlam arayışına sunduğu cevaplar insanları artık tatmin etmemektedir. Ancak bu arayış insan olmanın doğası gereği devam etmektedir. Bu arayışa çeşitli cevaplar sunan filmlerin de popüler filmler arasında yer alması yine oldukça olağan bir sonuçtur. İnsanlar filmlerde yer alan bu cevapları, aşkınlıkları neredeyse din gibi tüketmekte ve kültüre dahil etmektedirler. Hatta kült olup dini bir fanatik topluluklarına sahip filmler bile vardır. Örneğin Yıldız Savaşlarında (Lucas, 2005: Abrams, 2015) sunulan iyi ve kötü anlatısı ve Jedi dini buna güzel bir örnektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Popüler Hollywood filmlerinde ne tür dini olgu, olay ve anlatılara yer verildiğini ve bunların ne ölçüde filmlerde yer aldığını inceleyen bu çalışmada, elde edilen veriler ve sonuçlar bu başlık altında değerlendirilmektedir.

Yedinci sanat diye de adlandırılan sinema günümüz popüler kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. İlk olarak sinema salonlarında izleyici ile buluşan filmler daha sonra televizyon, internet gibi diğer kitle iletişim araçları ile milyonlarca insana ulaşmakta ve günümüz kültürünü aktif bir şekilde etkilemektedir. Hollywood filmleri bu bağlamda çok önemli ürünlerdir. Bu gün belki Afrika'nın veya Asya'nın ücra bir köşesinde yetişen bir çocuk ABD başkanının kim olduğunu bilmeyebilir ancak Süpermen'in veya Örümcek Adam'ın kim olduğunu bilebilir. Kültürden etkilenen ve kültürü etkileyen önemli bir olgu olarak dinin bu filmlerde ne şekilde ve ne oranda yer aldığını inceleyen bu çalışma elde edilen veriler ve yapılan değerlendirmeler ışığında bazı genel tespit ve değerlendirmelere ulaşılmıştır.

1. Hristiyanlık, popüler filmlerde oldukça yoğun bir şekilde işlenmektedir. Hristiyanlık ile ilgili sembol, figür ve ifadeler filmlerde oldukça sık bir şekilde görülmektedir. Klasik sekülerleşme tezinin iddia ettiği gibi dinin toplumların hayatından yok olup gideceği veya marjinalleşeceği şeklinde bir durumun, en azından popüler kültürel ürünlerde söz konusu olmadığı görülmektedir. Ayrıca Hristiyanlık ile ilgili bu veriler diğer dinlere oranla ezici bir yoğunluğa sahiptir. Hollywood film endüstrisinin Hristiyan kültürü içinde ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğunda bu oldukça beklenen bir sonuçtur. Ancak, Türkiye gibi Hristiyan olmayan ülkelerin de aynı filmleri tükettiği düşünüldüğünde bu durum önem arz etmektedir. İzleyici filmlerde sunulan farklı bir dine ait olguyu doğrudan almayabilir ancak bu olgu zamanla onun bilinçaltına yerleşebilir. Hristiyan kültürde Hz. İsa ile bağdaştırılan bir karakterin resminin Müslüman bir çocuğun tişörtünde veya okul çantasında yer alması durumun önemini göstermektedir.
2. İnsanın kendini aşan, yüce bir varlık inancı veya arayışı tüm sekülerliğine ve rasyonelliğine rağmen hala devam etmektedir. Filmler oldukça dinamik bir şekilde insanlığın tanrı olgusuna yönelik ilgi ve talebini işlemektedir.

Hristiyanlık eksenli Tanrı olgusu diğer dinlere ve Tanrı düşüncelerine oranla ezici bir yoğunluktadır. Çalışmada ele alınan filmlerin Hristiyan bir kültür içinde üretildiği göz önünde bulundurulduğunda bu durum aslında olağandır ancak popüler Hollywood sinemasının pazarı olup Hristiyan olmayan ülkeler için üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olabilir.

3. İnsanlık dünyanın sonu, ahiret, hayatın sonu ve ötesi ile her zaman ilgilenmiş, bu konuları çoğunlukla din ile bağdaştırmıştır. Ancak günümüzde sinemanın bu konuda insanlara farklı veya alternatif bir kaynak oluşturduğu söylenebilir. Bazen dini anlatılarla nispeten paralel ama çoğunlukla farklı anlatılar popüler filmlerde insanlığın son ve ötesine yönelik bu ilgisini işlemekte ve merakını, kaygısını gidermeye çalışmaktadır. Bu anlamda sinemanın dini bir rol üstlendiği dahi söylenebilir. Sinema tıpkı bir din gibi insanlığın son ve ötesine ilişkin merakını giderecek alternatif anlatıların üretilip tüketildiği kültürel bir alan haline gelmiş, adeta bu alanda din ile ortak bir pazarı paylaşmaktadır.
4. Filmlerin yarısından fazlasında herhangi bir din ile doğrudan alakalı olmayan büyü, sihir, paranormal, efsanevi ve mitolojik olgu, olay ve varlıklar ve uzaylılar gibi konuların yer alması modernleşme ve sekülerleşme süreçlerinin farklı bir şekilde işlediğini göstermektedir. Adeta modernite anlatısını ve klasik sekülerleşme teorisini yalanlar nitelikte insanlar bu tür paranormal anlatıları sinema gibi geniş kitlelere hitap eden kültürel bir alanda üretip tüketmektedirler. Postmodernizm ile ilgili bölümde değinildiği gibi postmodernistler artık modern dönemin üst anlatılarına şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Sinema gibi kültürel alanlarda rasyonellik ve bilim ile bağdaşmayan paranormal, fantastik, mitolojik anlatılar üretilip tüketilerek dünya adeta yeniden gizemli ve büyülü bir yer haline getirilmeye çalışılmaktadır.
5. Çoğunlukla kitabi anlatılara uygun olmasa bile popüler filmlerde dindar karakterlere yoğun bir oranda rastlanmaktadır. Bu da klasik sekülerleşme tezinin öne sürdüğü iddiaların aksine dinin ve kutsal olanın kültürel alanda etkinliğini sürdürdüğüne bir işarettir.
6. Dindar karakterlerin filmlerde önemli bir oranda boy göstermesi ve bazılarında baş rollerde oynayan oyuncuların genelde din, özelde Hristiyanlık ile bağdaşmaları da yine çalışmanın ulaştığı önemli bir sonuçtur. Türkiye gibi

Hristiyan olmayan ülkeler için bu konu üzerinde düşünülmesi gereken bir meseledir.

7. Dinin toplumsal işlevleri filmlerde sıklıkla görülmektedir. Filmlerin yarısından fazlasında dinin toplumun yaşantısında yerine getirdiği nikah ve cenaze gibi olaylara rastlanmıştır. Bu da göstermektedir ki popüler Hollywood filmlerinde gündelik dini hayat ile ilgili uygulamalar, ritüeller ve öğeler sıklıkla yer almaktadır.
8. Popüler filmlerde Hristiyanlık harici dinler yok denecek kadar az yer almaktadırlar. Yer aldıklarında da çoğunlukla kötü bir şekilde resmedilmektedirler. Bu da Hristiyan olmayan ülkeler için üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olabilir.
9. Büyük dini geleneklerde anlatılan olaylar günümüz kültürel alanında yeniden ve çoğunlukla farklı bir şekilde üretilmekte ve insanların kültürel dünyasını renklendirmektedirler. Sinema adeta dini anlatıların yeniden şerh edildiği bir alan haline geliştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde insanlığın dini bir yöne sahip olduğu ve kurumsal dinlerin zayıflamasıyla bu yönünün farklı alanlarda kendini göstereceğini belirtmiştik. Çeşitli dini hikayeler filmlerde değiştirilmiş ve günümüze uyarlanmış şekilleriyle üretilip insanların tüketimine sunulmaktadır. Geleneksel dinlerde anlatılan başlangıç, tufan, ve dünyanın sonu gibi anlatılar filmlerde günümüze uyarlanarak perdede canlandırılmaktadırlar. Bunun karşısında seyircinin geleneksel dini anlatıları hatırlamamasına ve her iki anlatıyı birbiriyle kıyaslamamasına imkan yoktur. Bu bağlamda sinema geleneksel dini anlatıları farklı bir şekilde işleyerek adeta yeni dini anlatılar üretmektedir.
10. Filmlerde dinler ile alay edilen ve dinlerin eleştirildiği anlatılar da önemli bir oranda yer almaktadırlar. Filmler bazen özelde bir dini doktrini veya karakteri, genelde dini bir olguyu ele alırken onunla alay etmekte ve eleştirmektedirler.
11. Popüler filmlerin nerdeyse yarısında kutsal veya kutsallaştırılan nesneler yer almaktadır. Günümüz postmodern kültür tüm bilimsel ilerlemelere ve rasyonelliğe rağmen hala kutsallarını korumakta ve yenilerini yaratmaktadır.

12. Mitoloji ve pagan dinler popüler Hollywood sinemasını besleyen kaynaklar olmaya devam etmektedirler. Popüler filmlerde mitoloji ve pagan dinler kullanılarak dünya adeta yeniden gizemli bir hale getirilmeye çalışılmaktadır.
13. Filmler bilim ve dini nadiren uyuşturmakta ve aynı şekilde nadiren çatıştırmaktadırlar. Bazı filmlerin anlatılarında dini anlatı ön planda olabilirken bazı diğerlerin bilimsel bir anlatı ön plana çıkabilmektedir. Ancak aynı filmin anlatısı içinde nadiren birbirleriyle çelişen durumlar görülmektedir. Çoğunlukla biri diğerine tercih edilmemektedir, iki olgu birlikte işlenmektedir.
14. Filmlerde bilimsel veya hayal ürünü evren, başlangıç ve son anlatıları geleneksel dini anlatılara göre daha fazla görülmektedir. İnsanlar dini evren, başlangıç ve son anlatılarına fazla itibar göstermemektedirler.
15. Filmlerde bilim de neredeyse din kadar eleştirilmekte, bilimin doğal düzeni bozduğu, doğal olanın doğru olduğu, insanın bilim ile tanrısal güçlere kavuşmasının kaosa yol açacağı şeklinde anlatılar önemli bir oranda görülmektedir.
16. Bilim ve dinin evren, başlangıç ve son hakkındaki büyük anlatıları ile fantastik anlatılar neredeyse eşdeğer görülmektedir. Postmodern kültürde evren, başlangıç ve son hakkında belki de daha önce hiç olmadığı kadar bulanık ve muğlak anlatılar üretilmekte ve tüketilmektedir.
17. Filmlerde yeni, farklı dinler ve/veya dinselliklere rastlanmaktadır.
18. Filmler insanlığın aşkınlık arayışına cevaplar üretmektedirler. Bunlar geleneksel dinler ekseninde olabildiği gibi hiç de azımsanamayacak bir oranda farklı türden bir aşkınlık arayışı olarak da görülebilmektedir.

KAYNAKÇA

Abercrombie, Nicholas, S. Hill, ve B. S. Turner, (2006), The Penguin Dictionary of Sociology, (5 baskı), Penguin Books, Suffolk.

Alemdar, Korkmaz ve İ. Erdoğan, (2011), Kültür ve İletişim, Erk Yayıncılık, Ankara.

Alemdar, Korkmaz ve İ. Erdoğan, (1995), Popüler Kültür ve İletişim, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Andrea, Thomas, "Adorno on Film and Mass Culture, the Culture Industry Reconsidered", Jump Cut: A Review of Contemporary Media, 1979/20, ss.34-37,<http://www.ejumpcut.org/archive/onlinessays/JC20folder/AdornoMassCult.html> (22.05.2014).

Arnold, Matthew, (1960), Culture and Anarchy, Cambridge University Press, London.

Arslan, Mustafa, "Türk Toplumunda Geleneksel Yaşam ve Halk İnanışları: Uygulamalı bir Çalışma" <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/496/file/TuRK.pdf> (26.05.2014)

Arslan, Mustafa, (2011), Paranormalizm ve Din, Bilsam, İstanbul.

Arslan, M., "Seküler Toplumlarda Kutsal Arayışları: Geç Modern Dönemde Büyü-Din İlişkisinin Sosyolojik Analizi", İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar 2010, (1), ss.195-210.

Arslan, M., Değişim Sürecinde Yeni Dindarlık Formları: Yeni Çağ İnanışları Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 2006, 4 (11), ss.9-25.

Arslan, Mustafa, (2004), Türk Popüler Dindarlığı, Dem Yayınları, İstanbul.

Başköy, F., (2005), *Medyadaki Trafik Konulu Haberlerin İçerik Analizi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Ün. Fen Bil. Enst., Ankara.

Bell, Daniel, (1977) "Kutsalın Dönüşü", Laik Ama Kutsal, ed. Ali Köse, (2006), Etkileşim Yayınları, İstanbul.

Berger, Peter "Secularism in Retreat", The National Interest, Winter 1996 (7).

Berger, Peter, (1967), The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion, Doubleday and Company, New York.

Bernstein, R. J., (Ed.), (1985), Habermas And Modernity. MIT Press, Massachusetts.

Bilgin, Vejdi, "Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 12/2003, (1), ss.193-214.

Blizek, William , (Ed), (2009), The Continuum Companion to Religion and Film,

Bloomsbury, New York

Bryant, M. Darrol, (1982), "Cinema, Religion, and Popular Culture ", John R. May, Michael Bird, (Eds.), *Religion in Film* içinde (ss. 101-114), The University of Tennessee Press, Knoxville.

Büyükdüvenci, S., Öztürk, S.R., (1997) Postmodernizm ve Sinema, Ark, Ankara.

Carter, Stephen L., (1993), The Culture of Disbelief, Basic Books, New York.

Chaves, Mark, "Secularisation as Declining Religious Authority", Social Forces, March 1994/72, (3).

Çoban, Ayşe, Popüler Kültür ve Halk Dindarlığı, <http://aysecoban.com.tr/populerkultur-ve-halk-dindarligi/> (21.05.2014).

Dobbelaere, Karel, (2002), Secularisation: An Analysis at Three Levels, P.I.E-Peter Lang, Bruxelles.

Eliade, Mircea. (1973) "The Sacred in the Secular World", Rasmussen, D. M., (Ed.) *Cultural Hermeneutics* içinde, D. Rediel Pub. Co., Boston.

Elkins, D., Hedstrom, L., vd., "Toward A Humanistic Phenomenological Spirituality", Journal of Humanistic Psychology, 1988, (28), ss.5-18.

Fairbrain, Marty E., (1995), *Cinema as Secular Church: A Phenomenological Typology and Hermeneutics*, (Yayımlanmamış doktora tezi) , McMaster University, Philosophy of Film, Hamilton, Ontario.

Fiske, John, (2012), Popüler Kültürü Anlamak, Parşömen Yayıncılık, İstanbul.

Fox, M., (1990), "A Mystical Cosmology: Toward A Postmodern Spirituality", D. R. Griffin (Ed.) *Sacred Interconnections* içinde, (ss. 15-34), State University of New York Press, Albany.

Freund, Julien, (1969), The Sociology of Max Weber, Pantheon Books, New York.

Frith, S. ve H. Horne, (1987), Art Into Pop, Methuen, London.

Frith, Simon, (1983), Sound Effects: Youth, Lesiure and the Politics of Rock, Constable, London.

Geertz, C, (1973), The Interpretation of Culture, Basic Books, New York.

Greeley, Andrew, "The Persistence of Religion", CrossCurrents Spring 1995/45 (1).

Griffin, D. R., (Ed.), (1990), Sacred Interconnections, State University of New York Press, Albany.

Habermas, J., (1983): "Modernity: An Incomplete Project." H. Foster (Ed.), *The Anti-*

Aesthetic: Essays On Postmodern Culture içinde, Port Townsend, Washington.
Hammond, Paul, (2000), The Shadow and its Shadow: Surrealist Writings on the Cinema, City Lights Books, San Francisco, CA.
Harvey, David, (1989), The Condition of Postmodernity, Blackwell, Oxford.
Heelas, Paul, vd., (2005), The Spritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Sprituality, Blackwell, Oxford.
Hill, Geoffrey, (1992), lluminating Shadows: The Mythic Power of Film, Shambala Publications, Inc., Boston.
Hoover, Stewart M., (2008), "A White Paper from The Center for Media, Religion, and Culture University of Colorado at Boulder, USA", <http://cmrc.colorado.edu/cmrc/images/stories/Center/Publications/whitepaperfinalversion.pdf> (25.05.2014)
Jameson, Fredric, (1984), "Önsöz" Jean-François Lyotard, *The Postmodern Condition* (çev. Geoff Bennington ve Brian Massumi) içinde, University of Minnesota Press, Minneapolis, USA.
Johnston, Robert K., (2000), Reel Spirituality: Theology and Film in Dialogue, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan.
Jordan, Michael, (2004), Dictionary of Gods and Goddesses, (2. baskı), Facts on File Inc., New York.
Köse, Ali, (2006), Laik Ama Kutsal, Etkileşim Yayınları, İstanbul.
Laclau, Ernesto, (1993), "Discourse", R. E. Goodin ve P. Pettit, (Eds.), *A Companion To Contemporary Political Philosophy* içinde, Blackwell, London.
Leavis, F.R., (2009), "Mass Civilisation and Minority Culture", (Ed). John Storey, *Cultural Theory and Popular Culture: A Reader*, (4. Baskı) içinde, Pearson Eucation, Harlow, UK.
Leonard, R. J., (2003) *The Cinematic Mystical Gaze: The Films of Peter Weir*, (Yayımlanmamış doktora tezi), The University of Melbourne, Melbourne.
Lewis, C.A., (1972), Sociology Through Literature, Prentice-Hall, New Jersey.
Luckmann, T., (1967), The Invisible Religion: The Problem of Religions in Modern Society, MacMillan, New York.
Lyotard, Jean-François, (1984), The Postmodern Condition, çev. Geoff Bennington ve Brian Massumi, University of Minnesota Press, Minneapolis, USA.

Macdonald, Dwight, (1998), “A Theory of Mass Culture”, (Ed.) John Storey *Cultural Theory and Popular Culture: A Reader*, (2. baskı) içinde, Prentice Hal, Harlow.
Martin, David, (1969), The Religious and The Secular, Schocken Books, New York.
Maslow, Abraham H. (1962), Toward a Psychology of Being, Princeton, NJ: Van Nostrand.
McAvan, E., (2012), Postmodern Sacred: Popular Culture Spirituality In The Science Fiction, Fantasy And Urban Fantasy Genres, McFarland & Company, Jefferson, NC, USA.
McCLeary, Roseanna, (1999), *An Examination Of Postmodernism, Spirituality, And The New Age And Holistic Health Movements In Social Work Practice And Research*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Tulane University, New Orleans, Louisiana, USA.
McRobbie, Angela, (1994), Postmodernism and Popular Culture, Routledge, London.
Meland, Bernard Eugene, (1966), The Secularisation of Modern Cultures, Oxford University Press, New York.
Monaco, James, (2002), Bir Film Nasıl Okunur, çev. Ertan Yılmaz, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
Moraes, Raquel de Almeida, (2003), “Antonio Gramsci on Culture”, Encyclopedia of Philosophy of Education, http://eepat.net/doku.php?id=gramsci_and_culture (25.05.2014).
Mutlu, E,. (1983), Televizyon ve Toplum, TRT Yayınları, Ankara.
Nathanson, Paul, (1991), Over the Rainbow: The Wizard of Oz as a Secular Myth, State University of New York Press, Albany.
Oktay, Ahmet, (1993), Türkiye’de Popüler Kültür, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
Okutan, Birsen Banu, (2012), *Türkiye’de Popüler Kültür ve Din İlişkisi: Kadın Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
Ostwalt, Conrad, (2003), Secular Steeples, Trinity Press International, Harrisburg, PA, USA.
Panofsky, E., (1992), "Style and Medium in the Motion Pictures”, Gerald Mast, Marshall Cohen ve Leo Braudy, (Eds.), *Film Theory and Criticism: Introductory Readings* içinde (s.236), Oxford University Press, New York.
Partridge, Christopher, (2004), The Re-Enchantment of the West (1. baskı), T&T Clark,

London.
Schrader, Paul, (1972), Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer, University of California Press, Berkeley.
Stark, R. ve W. S Bainbridge, (1985), The Future of Religion, University of California Press, Berkeley.
Storey, John, (2009), Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction, Pearson Education, London.
Taylor, Victor E., (2000) Para Inquiry: Postmodern Religion and Culture, Routledge, London.
Telford, William R., "Religion, The Bible And Theology In Recent Films", Epworth Review, (2000), 27/4, ss.31–40.
Tolan, B., (1996), Toplum Bilimlerine Giriş, Adım, Ankara.
Turner, Bryan S., (2006), The Cambridge Dictionary of Sociology, Cambridge University Press, New York.
Tylor, E, B, (1981), "Culture Defines", (Eds.) L.A. Coser and B. Rosenberg *Sociological Theory* içinde, Macmillian, London.
Warner, Rob, (2010), Secularisation and its Discontents, Continuum, London.
Weber, Max, (1958), The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalizm, Charles Scribner's Sons, New York.
White, L, (1949), The Science of Culture: A study of Man and Civilization, Strauss and Cudahy, New York.
Williams, Raymond, (1983), Keywords: A Vocabulary of Culture and Society, Fontana, London.
Wilson, Bryan R., "Aspects of Secularisation in the West", *Japanese Journal of Religious Studies*, December 1976, 3 (3/4), ss.259-276.
Wright, Melanie J. (2007), Religion and Film: An Introduction, I.B. Tauris, London.
Yaran, C. S., "İnsanın Egzistansiyel İhtiyaçları ve Dinin Perenniyal Cevapları", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, (11-12), ss.79-96.
Yenen, İbrahim, (2011), *Toplumsal Tezahürleri Bağlamında Türk Sinemasında Din Dindarlık ve Din Adamı Olgusu*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
Yorulmaz, B., "Ruhlarımızı Kuşatan Büyü: Sinema", Din ve Hayat 2012/Şubat.

EKLER

Ek – 1: Yapılan Film Analizinde Elde Edilen Veriler ve Dahil Edildikleri Tema Numaraları.

Yıl/ Dakika	**Yönetmen, Film Adı, Yapımcı Şirket, Yıl.**	Tema Kodları
2001/ 1	**Columbus, Chris, Harry Potter ve Felsefe Taşı, Warner Bros., 2001.**	
1	Lamba direğinde haç şekli.	1, 3
33	Işınlanma.	5
48	İnsanlarla konuşan hayaletler.	12, 4
50	Binanın tepesinde haç işareti.	1, 3
01:08	Cadılar bayramı.	3
01:26	Noel, Noel ağacı ve şarkıları.	3
01:32	Sihirli ayna.	5
01:40	Efsanevi yaratıklar.	5
02:15	Ölümsüzlük suyu.	6
	Büyü.	5
	Anne babası olmayan (ölen) çocuk kahraman – kurtarıcı –İsa benzetmesi.	9
2001/ 2	**Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Yüzük Kardeşliği, New Line Cinema, 2001.**	
10	Güç yüzükleri.	5
38	"Sauron'un ruhu hayatta kaldı" –ruh inancı.	4
44	Orta dünyayı terk edip ismi cenneti andıran (grey haven) bir yere giden melek benzeri, ölümsüz elfler.	4, 12
01:12	Cübbeleriyle din adamlarını andıran, ellerindeki kılıçlar haç şeklinde olan lanetli krallar kilise müziğini anımsatan bir müzik ile iyi karakterlerin üzerine ilerler.	1, 16, 3
01:19	Işıkla gelen elf – ışık, melek, nur benzetmesi.	12, 5
01:24	"Bana verilen ihsanı ona ver, onu kurtar" şeklinde dua.	10
01:35	Belirgin bir şekilde haç şeklinde kırık kılıç, kutsal ve değerli bir şey olarak sergilenmekte.	1, 3, 17
01:45	Yüzük kardeşliği, kardeşlik kelimesinin Hristiyan dünyada dini bir karşılığı var, bunu çağrıştıran bir ifade.	3, 28
02:33	Işıklar içinde gelen Işıkların Hanımı, Galadriel – melek benzeri doğaüstü güçlere sahip karakter.	12, 17
02:41	Geçmişi geleceği gösteren ayna – paranormal , sihir.	5
03:41	Boromir'in ölümü üzerine "Huzur içinde ol" şeklinde dua.	10, 4
	Elfler (Türkçe karşılığı cin), kutsal bir şekilde resmedilir.	12
	Hobbitler, cüceler, elfler, goblinler, orklar: fantastik yaratıklar.	5
2001 /3	**Docter, Pete, Sevimli Canavarlar, Walt Disney Pictures, 2001.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0

2001/ 4	**Adamson, Andrew, Shrek, Dreamworks Animation, 2001.**	
	Peri masalı.	5
1:10	Haleluyah şarkısının söylenmesi.	3
1:16	Papazın evlilik törenini kilisede gerçekleştirmesi.	3, 11, 17
2001 5	**Soderbergh, Steven, Oceans Eleven, Warner Bros., 2001.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2001 / 6	**Bay, Michael, İnci Limanı, Touchstone Pictures, 2001.**	
	"Tanrı bunun neresinde?" ifadesiyle tanrının varlığı sorgusu.	8
2:05	Dua.	10
2:05	Ölüm anında "tanrı seninle" ifadesi.	10, 4
	Japonların ilahi bir rüzgarın onları koruduğuna inanması.	4, 8, 15, 18
	Tanrıya inanan bir kahraman.	9
2001 / 7	**Sommers, Stephen, Mumya Geri Dönüyor, Universal Pictures, 2001.**	
	Efsaneler ve mitolojik tanrılar, Antik Mısır büyüleri.	5, 8, 18
15	Anubis, Mısır mitolojisi.	18
35	Karma inancı, reenkarnasyon "daha önce buradaydım", "daha önceki yaşamımdan hatıralar" şeklinde ifadeler.	4, 15
45	Ölüm kitabı ve yaşam kitabı efsanesi.	18
55	Ölen kişinin daha iyi bir yere gittiğinin ifade edilmesi.	4
	Medjai: insanların koruyucusu, tanrının bir savaşçısı.	12
	Kutsal nesne: bilezik kıyamete sebep olabilir.	6, 17
2001 / 8	**Johnston, Joe, Jurassic Park III, Universal Pictures, 2001.**	
	Bilim ve özelde Darvin'in evrim teorisi ile uyumlu bir Yahudi-Hristiyan evren anlatısı.	19
	İnsanın bilim ile tanrıyı oynaması ve bunun kaos ve kargaşaya sebep olması.	22
	Evrim teorisine inanan bilim adamının "Tanrı onu korusun" demesi.	10, 19
2001 / 9	**Burton, Tim, Maymunlar Cehennemi, 20th Century Fox, 2001.**	
0-15	Uzay araştırmalarında maymunların kullanılması, insanın doğaya müdahalesi, tanrıyı oynaması ve kaos.	21, 22
	Zamanda yolculuk, geleceğe yolculuk.	5
	Maymunların tıpkı insanlar gibi bir yaratılış hikayesi uydurmaları, din yaratmaları.	13, 21
2001 / 10	**Scott, Ridley, Hannibal, MGM Studios, 2001.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0

2002 / 1	**Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi, New Line Cinema, 2002.**	
53	Işıklar içinde gelen büyücü.	5, 7, 17
54	Geri gönderilen büyücü/kurtarıcı – İsa benzetmesi.	9
01:21	Gandalf kraldan Sarumanı çıkarır – ruh çıkarma benzeri bir eylem.	3, 4, 12
01:16	"Onun ruhu atalarının salonuna yolunu bulacaktır – ahiret inancı.	4
02:07	"Valar'ın ihsanı onu korusun" şeklinde dua –yıldız ismi –tanrı kudretine sahip yıldız.	8, 10, 18
02:14	"Dünyanın sonuna kadar Sauron hükmedecek" – son inancı.	6
02:44	Belirgin bir şekilde haç şeklinde kılıç.	1, 2, 3
	Kurtarıcılar , Frodo, Aragorn, Gandalf.	9, 28
2002 / 2	**Columbus, Chris, Harry Potter ve Sırlar Odası, 1492 Pictures, 2002.**	
	Fantastik varlıklar, kötü karakter ile bağlantılı yılan, filmin tüm serilerinde var, yılan şeklinde şeytan: Hristiyanlık.	3, 5, 12
8	Işınlanma.	5
01:25	Küllerinden doğan Zümrüdü Anka kuşu.	4, 5
01:42	Sihir ile zamanda yolculuk.	5
02:15	Yılan, kötülük.	3
02:18	Yılan büstleri ile kaplı mabedimsi bir yer, şeytanın, kötülüğün mabedi.	3, 12, 17
02:27	Harry haç şeklinde kılıç ile yılanı öldürür.	1, 3
02:34	Haç kılıç.	1, 3
2002 / 3	**Raimi, Sam, Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2002.**	
	Evrim.	21
	Genetik olarak geliştirilmiş örümcekler.	20
	İnsanın bilim ile tanrıyı oynaması.	22
	Yetim kahraman, İsa benzetmesi.	3, 9
01:05	"Bizi şeytandan koru" şeklinde dua.	10
2002 / 4	**Lucas, George, Yıldız Savaşları - Klonların Saldırısı, Lucasfilm, 2002.**	
01--7	Uzaylılar, fantastik yaratıklar.	5, 21
14	Kötülüğü hisseden erdemli savaşçı Jedi'ler.	25
27	Güç dengesi, tanrı yerine güç.	8, 15
30	"Güç seninle olsun" şeklinde temenni, dua.	8, 10
01:25	En güçlü olmak isteyen ve insanların, canlıların ölmesini engellemek isteyen kahraman.	9, 22
01:26	Ölen birinin ardından "Her neredeysen orayı daha güzel kıldığını biliyorum" şeklinde ahiret inancını gösteren ifade.	4
01:32	Gücün karanlık yüzü, ikili düzen anlayışı.	21, 25
	Galaksiler, uzaylı ırklar.	
	Kurtarıcılar.	9
	"Güç" kelimesiyle bir tür aşkınlığın kastedilmesi.	8

	Ahiret inancı : ölen birinin ardından “şimdi daha güzel bir yerdesin” ifadesi.	4
2002 / 5	**Sonnenfeld, Bary, Siyah Giyen Adamlar II, Columbia Pictures, 2002.**	
	Uzaylılar, evrende insanların yalnız olmadığı anlatısı.	5, 21
	Gezegenleri yok eden Serlena’nın yılan ve şeytan benzetmesi.	3, 18
45-55	"Kalbimiz dışarda bir yerlerde bir şeylerin var olduğunu söylüyor” ifadesi.	8, 26
	Dünyanın uzayda küçücük ve önemsiz olması.	21
2002 / 6	**Tamahori, Lee, James Bond, Başka Gün Öl, Eon Productions, 2002.**	
12	Çan, çan sesi, "saved by the bell" dini ifadesi.	3, 10
52	Heykelin elinde haç kılıç.	1, 3
01:00	Çan sesi.	3
01:15	Teknoloji ile tanrıyı oynayan insanlar İkarus adında ikinci bir güneş yaparlar ve bunu kötü amaçları için kullanırlar, insanın tanrılaşması ve bilim kötü.	22
	Gen terapisi, ileri teknoloji.	22
02:00	"Bunu oku" der biri ve İncil görünür, Hristiyanlık.	3, 17
2002 / 7	**Shyamalan, M. Night, İşaretler, Touchstone Pictures, 2002.**	
	Papaz kahraman.	3, 7
	Papazın acı ile dinden ve tanrıdan kopması.	3, 7, 8
40	Uzaylılar.	5, 21
1:07	Dünyanın sonu: uzaylıların kıyameti getirmesi.	6, 21
	Papazın bizi gözeten kimsenin olmadığını söylemesi.	3, 7, 8
1:08	İnsanların uzaylıların saldırısı karşısında mabetlere kaçması.	10, 17
	Tanrıyla konuşma.	7, 8
	Dua: "tanrı bizimle olsun".	10
1:40	Sonunda papazın işaretleri görüp tekrar tanrıyı bulması.	7, 8
2002 / 8	**Wedge, Chris, Carlos Saldanha, Buz Devri, 20th Century Fox, 2002.**	
	Evrim, başlangıç hikayesi, donmuş buzul arasında evrim geçiren karakter.	21
	UFO: uzaylılar.	5
2002 / 9	**Zwick, Joel, Kalbinin Sesini Dinle, Gold Circle Films, 2002.**	
10	Yunan tanrıların heykelleri, evi korumaları.	8, 18
15	Vaftiz olayı.	3, 11
2002 / 10	**Spielberg, Steven, Azınlık Raporu, 20th Century Fox, 2002.**	
1-20	Kahinler mabedi: Genetik çalışmalar sonucu geleceği gören kişilerin kaldığı yere verilen isim.	5, 17
	Kahinlerin sayısı üç: Hristiyanlığa gönderme.	3, 27
	En güçlü olanı kadın olan: Ana tanrıça göndermesi.	24, 18

	Kurtarıcının hapse girip çıkması, hapsin bir tür sonsuz ölüm uykusu olduğu düşünülürse ölüp dirilmesi ile İsa benzetmesi.	9
	İnsanın geleceği görme arzusu, bilim ile bu tanrısal güce kavuşması: tanrıyı oynaması ve kaos. Sonuçta kurtarıcının çabalarıyla sistemin terkedilmesi.	22
2003 / 1	**Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Kralın Dönüşü, New Line Cinema, 2003.**	
31	İlham şeklinde geleceği görme –vahiy benzeri.	27, 9, 28
01:41	Belirgin Haç şeklinde kılıç.	2, 3
01:47	Lanetli insanlar: ne ölü ne diri, ruhları dünyada kalan ölüler: ruh inancı.	4
02:44	"Ölüm sadece başka bir yoldur" diyerek Gandalf cennetimsi bir yer anlatır–ahiret inancı.	4
02:52	Ölüm anında "atalarımın yanına gidiyorum – ahiret inancı.	4
03:43	"Kralın günleri kutlu olsun" şeklinde dua.	10
03:51	Duvarda asılı kılıcın belirgin bir şekilde sadece haç şeklinde sap kısmının görülmesi.	2, 3
	Kurtarıcı karakterler.	9, 28
	Cadı kral, efsanevi yaratıklar, güç yüzüğü – paranormal.	5
2003 / 2	**Stanton, Andrew, Lee Unkrich, Kayıp Balık Nemo, Walt Disney Pictures, 2003.**	
15-20	Akvaryumda pagan tanrı putları, imajları.	18
25-30	Dini bir geçiş ayini şeklinde filmin kahramanına "hoş geldin" töreni. Yeni gelen ateş çemberinden geçerek kardeşliğe katılır.	11
2003 / 3	**Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Reloaded, Warner Bros., 2003.**	
	Makinaların insanlara hükmettiği post apokaliptik bir senaryo.	6, 22
26	Direnen insanların şehri: Zion, Yahudiliğe gönderme.	14, 28
25	Mabette buluşma.	17
	Kehanet, kurtarıcı Mesih inancı. İnanmayanlar da var, insanlar şüpheci, seküler.	27, 9
	İkarus, Gnosis ve Nebukadnessar gibi dini ve mitolojik öneme sahip isimlerin gemi ismi olarak kullanılması, postmodern seyirciye yönelik.	28, 18
26	Toplu şekilde dua ve sonrasında dans edilir. Bir tür ayindir bu ama dini mütevazilikten çok farklı bir şekilde, daha çok geleneksel dinde sapkın denebilecek bir şekilde müzik eşliğinde dans edilir.	10, 27, 11
36	"Bu makineler bize hayat veriyor, diğerleri öldürmeye geliyor" yaşatma ve öldürme gücüne sahip tanrısal makineler.	8, 25
38	Kadın şans getirdiğine inandığı şeyi pek de inanmayan kocasına verir, dindar kadın.	17, 5, 24
44	Kahine.	24
	Neo, başkahraman, seçilmiş kişi, İsa benzetmesi.	9
2003 / 4	**Verbinski, Gore, Karayıp Korsanları, Siyah İncinin Laneti, Walt Disney Pictures, 2003.**	

2	"Tanrının annesi Meryem Ana".	3, 10
4	Sihirli, kutsal obje: korsan kolyesi.	17, 5
30	Lanetli korsanlar.	5
56	"Pagan tanrılar altını lanetlediler"	18
57	"Açgözlülük bizi lanetledi".	3
59	"Ay ışığı benim gerçek yüzümü ortaya çıkarır", kurt adam mitolojilerine gönderme.	5
1:57	"Hesap gününe kadar ikimiz savaşacak mıyız", ahiret inancı. Hristiyanlık.	4, 3
2003 / 5	**Shadyac, Tom, Aman Tanrım, Spyglass Entertainment, 2003.**	
	Filmin başında "tanrıya isyan: Tanrım neden benden nefret ediyorsun".	10, 8
	Dindar kadın kocasına "dua tesbihine senin daha çok ihtiyacın var" der.	10, 24
	Kahraman tanrıyı insanlarla oynayan yaramaz bir çocuğa benzetir.	8
	Tanrıyla konuşmak ister, işaret ister, sonra isyan eder ve kaza geçirir.	8
	Tanrı tarafından çağrılır.	8, 27
	İnsan bedeninde tanrı ışıkla merdivenden iner.	8
	Tanrı güçlerini insana devreder.	8, 22
	Çorbanın yarılması, kızıl deniz, Hz. Musa göndermesi.	28, 5
	Denizin üstünde yürüme mucizesi.	27, 5
	Televizyonda kıyamet haberleri.	6
	Tanrıyı oynayan insanın kaosa yol açması.	22
	Sonunda tanrının iradesine boyun eğip onu kabul etme ve mutlu son.	26
2003 / 6	**Zwick, Edward, Son Samuray, Warner Bros., 2003.**	
5	Mabet.	17
15	Kahraman, kurtarıcı.	9
40	Karma.	15
45	Savaş alanında tanrının amacını sorgulayan kahraman.	7, 8
01:10	Karakterin spiritüel bir gücün varlığını hissettiğini söylemesi.	8, 12
2003 / 7	**Mostow, Jonathan, Terminatör 3: Makinelerin Yükselişi, C-2 Pictures, 2003.**	
10	"Kader diye bir şey yok, gelecek bizim elimizde" seküler dünya görüşü.	13
15	"Hesap günü yaklaşıyor" diye uyaran anne.	4, 24
20	İnsanlar ile makineler arasında savaş. Bilgisayar virüsleri, teknoloji kötü.	22
25	Yılan, yıldırımlarla inen robotlar.	3, 12
30	Yetim çocuk kahraman, İsa göndermesi.	9
35	Zamanda yolculuk.	5
45	Dünyayı kıyametten kurtaracak kahraman, kıyamet senaryosu.	6

60	Güvenli yer diye melek heykeli olan bir mezarlığa gidilir.	12, 17
01:05	Kendi varlığının farkına varan virüsün fırlattığı nükleer bomba ile gelen kıyamet tehdidi.	21
01:15	"Tanrıya dua edelim bu işe yarasın" çaresizlik anında dua.	10
01:20	İnsanlar kendilerini korumak için ürettikleri teknoloji tarafından yok edilir. Kıyamet durdurulamaz.	6, 20, 22
2003 / 8	**Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Revolutions, Warner Bros., 2003.**	
	İnsanın varoluşsal sorunu "Neden" sorusu üzerine bahis.	26
	Kötü karakter Smith başka bir karakterin içine giriyor, şeytanın insan ruhunu ele geçirmesi gibi, Hristiyanlığa gönderi.	3, 12
	Logos isimli gemi, Batı felsefe ve retoriğinde, Yahudi Hristiyan geleneğinde önemli bir terimin gemi ismi olarak kullanılması.	3, 18
	Makine şehrinde makine tanrı. Makine tanrının kontrolünden çıkan yazılım: ajan Smith'in şeytan benzetmesi ve rolü.	25, 3, 12
	Mesih'e inanlar.	9, 3
2003 / 9	**Singer, Bryan, X-Men 2, 20th Century Fox, 2003.**	
	Evrim, mutasyon.	21
	Cerebro: tanrısal bir güç.	5, 8
	Elinde haç olan ve tesbih çeken Alman mutant sürekli İncil'den ayetler okur.	3, 10
	Herkesin kafasında çığlık ile ölüm: dinlere atıf, sayha.	28
	Kendini feda eden kahraman.	9
	Tufan göndermesi.	28
2003 / 10	**Bay, Michael, Kötü Çocuklar 2, Columbia Pictures, 2003.**	
	Yanan haç: ırkçı dinci uyuşturucu mafyası.	2, 16, 3
	"İsa doğru yoldur" diyen uyuşturucu satıcısı ve tüm dinlerden nesneler dükkanı.	9, 13, 16
	Ruhsal aydınlanma alaylı bir şekilde diyaloglarda sıkça geçiyor.	13
	"İsa'ya sığınmalısınız".	9, 3, 13
	Son akşam yemeğinin alaycı bir resmedilişi.	13
	Uyuşturucu patronunun kızının babasını İsa'ya benzetmesi.	16, 13, 9
	Uyuşturucu babasının İsa'ya benzer ölümü; ellerini iki yana açarak yere düşerken alnından kanlar akar.	16, 13, 9
	Üç kahraman polis ve bunların biri kadın.	3
2004 / 1	**Adamson, Andrew, Kelly Asbury, Shrek 2, Dreamworks Animation, 2004.**	
	Peri masalı, fantastik karakterler.	5
2004 / 2	**Cuaron, Alfonso, Harry Potter ve Azkaban Tutsağı, Warner Bros., 2004.**	
21	Ruh emiciler, fantastik yaratıklar, Ruhun varlığı.	5, 4, 28
28	Çan sesi.	3

01:05	Harry'nin vaftiz babası, büyücü filminde Hristiyanlık.	3, 5
01:21	Kahine, bir tür aşkınlık anında bir vahiy halinde kehanet alır: vahiy.	27
01:36	İnsan hayvana dönüşür, mısır mitolojileri, animagus.	18, 5
01:40	Kurt adam.	18
01:44	Ruhun vücuttan bir ışık şeklinde çıkması, ruhun varlığı.	4
01:48	Zamanın bükülmesi, zamanda yolculuk.	5
2004 / 3	**Raimi, Sam, Örümcek Adam 2, Columbia Pictures, 2004.**	
5	Anne babası olmayan kahraman –İsa benzetmesi .	9
15	“Güneşin gücü ellerimde” diyen bilim adamının başarısızlığı.	22
20	Yapay zeka problem; kendi kontrolünü devralan yapay zeka.	22
25	Canavara dönen bilim adamı.	22
30	Tanrılaşmak isteyen yapay zeka.	22
35	Binanın duvarında Meryem ana veya melek heykeline tutunarak duran yaşlı nine -Hristiyanlığa gönderme.	3
40	Ana karakterlerden birinin sadece baş harfleriyle anılması M.J. –Mary-Jesus: Hristiyanlık göndermesi.	28, 23
45	Yalnız kalan kurtarıcı.	9
50	Yarı vahiysel bir rüya görüp örümcek adam olmaktan vazgeçen süper kahraman.	27
60	“Kilisede evleneceğim” –Hristiyanlık.	11, 13
01:05	Mezarlık sahnesi –haç şeklinde mezar taşları –Hristiyanlık.	2, 3
01:10	Kahramanın geri dönüşü-İsa’nın geri dönüşü.	9
01:15	Kilisede çan sesi, kilisede düğün.	17, 3, 11
01:16	Kahraman kolları İsa’nın çarmıhtaki hali gibi iki yana açık. vaziyette omuzlarda taşınır.	9
01:20	Haç şeklinde kılıç.	2, 1, 3
01:25	Film çan sesleriyle sona erer.	3
2004 / 4	**Bird, Brad, İnanılmaz Aile, Walt Disney Pictures, 2004.**	
5	Kilisede evlenen süper kahramanlar.	11, 3
20	Yapay zeka insana karşı.	22
43	Mitolojik yunan tanrılarının savaşının duvarda resmedilmesi.	18
01:26	Suyun üzerinde koşan kahraman.	27, 5
	Süper güçlere sahip kahramanlar.	5
2004 / 5	**Emmerich, Roland, Yarından Sonra, 20th Century Fox, 2004.**	
1	Buzullarla başlangıç, buz çağı, evrim ve bilim atfı.	21
6	Buz çağı ve küresel ısınma, bilim anlatısı.	21
12	Gökten kocaman buz kütleleri, dolu taneleri yağar, kıyamet alameti olarak.	6
43	Durmadan yağan yağmur ve kar –tufan.	28
49-50	Şehri su basar, tufan, doğa insana karşı.	28

53	Bilim adamı çaresiz bir şekilde "Fırtına sona erdiğinde buz devrinde olacağız, aman Tanrım" der.	19, 10, 3
01:04	Bilim adamı "bu dakikadan sonra tek yapacakları beklemek ve dua etmek", dine inanan bilim adamı.	10, 19, 7
01:11	"Tanrı sizinle olsun" şeklinde dua.	10, 3
01:23	Arkadaşları için kendini feda eden karakter.	9
01:24	"Tanrının seni kurtaracağına mı inanıyorsun, ben tanrıya inanmıyorum" diyen kütüphaneci İncil'i okuyan kişiye söyler.	3, 7
	Dünya yenilenir, İnsanlar hayatta kalmıştır, buz devri ikince kez atlatılmıştır, evrim döngüsü.	21, 23, 19
01:54	Tanrıya inanmayan adam kurtulmuş ve İncili kucağında taşımaktadır, aydınlanan postmodern karakter.	7, 3
2004 / 6	**Roach, Jay, Zor Baba ve Dünür, Universal Pictures, 2004.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2004 / 7	**Petersen, Wolfgang, Truva, Warner Bros., 2004.**	
8	Aşil, yunan tanrısının oğlu.	18
12	Denize açılmadan önce Deniz Tanrısı Poseidon'a kurban verilir.	11, 18, 8
26	Güneş tanrısının Truva'yı koruduğuna inanma.	18, 8
35	"Dünya seni hatırlayacak" – ölümsüzlük.	6
37	Tanrıların şerefine kadeh kaldırma.	18
43	Tanrılara dua, güneş tanrısı Apollo'ya, Poseidon'a kurban.	10, 17, 11, 18
45	Apollo tapınağı, tanrı heykeli önünde dua eden kral.	10, 9, 17
47	Toplu bir ayin ile Apollo'ya kurban.	11, 18, 8
51	Hektor savaşa giderken "Tanrıları onurlandırın" der.	10
52	Aşil savaşa giderken askerlerine "işte ölümsüzlük size bekliyor, onu alın" der.	6
1:004	Aşil tanrıya meydan okur, "Tanrı nerede" diye sorar.	8, 26
01:10	Agememnon "benim adım çağlarca yaşayacak" der –ölümsüzlük.	6
01:13	Ölüler ayin ile yakılır – cenaze töreni.	11
01:15	Hektor din adamının kehaneti ile alay eder.	13
01:15	Hektor "Tanrılar bu savaşı benim için savaşmayacak".	8
01:17	Truva'nın ruhunu taşıyan kılıç, kutsallaştırılan, kutsal nesne.	17
02:23	Aşil Hektor'a "Öbür dünyada kör ve dilsiz olarak dolaşacaksın" der –ahiret inancı.	4
02:32	Truva Kralı Priam "Bu tanrıların iradesidir".	8, 18
02:34	Aşil ölen Hektor'a "Yakında yeniden buluşacağız kardeşim" der – ahiret inancı.	4
02:38	Hektor'un cenazesi dini bir törenle yakılır.	11
02:42	"Apollo Yunanlılara tapınağını yıkmalarının cezası olarak vebayı	8, 18

	gönderdi".	
02:53	Paris "bu dünyada yada diğerinde yeniden birlikte olacağız" -Ahiret inancı.	4
	Kayıkçı/ Boatmen : yunan mitolojisinde Azrail yerine.	18, 12
2004 / 8	**Bergeron, Bibo, Vicky Jenson, Köpek Balığı Hikayesi, Dreamworks Animation, 2004.**	
50-60	Köpek balığı için dini cenaze töreni.	11, 3
2004 / 9	**Soderbergh, Steven, Ocean's 12, Warner Bros., 2004.**	
25	Papazın yönettiği cenaze töreni, dinin toplumsal fonksiyonu, Hristiyanlık.	11, 3
26	Haç işareti, Hotel yazısında ve kapının kolunun görünümü.	1, 2, 3
01:10	Korku anında "Jesus" şeklinde nida.	10
01:20	"O papa değil ki" şeklinde dini figürün ayrıcalıklı olduğu iması.	3
01:47	Yüzde haç çıkarma işareti, hırsız yapıyor.	16, 2, 3
2004 / 10	**Turtletaub, Jon, Büyük Hazine, Walt Disney Pictures, 2004.**	
2	Masonlar, Mason üyeleri.	14
3	Haçlılar, haç işareti, Şövalyeler Hristiyanlığın önemli bir hazinesini keşfederler ve onu korurlar.	3, 2
5	Dolardaki "In God We Trust" ifadesi tam ekran.	3
49	Tehlike anında "Kutsal Lordum" dua, çağrı.	10, 3
01:21	Mezarlıkta haçlı mezarlar.	2, 3
01:22	Kilise ve haç.	17, 2, 3
01:56	Kilise.	17, 3
01:54	Bulunan hazine içinde tekrar eden kocaman haçlar.	2, 3
2005 / 1	**Newell, Mike, Harry Potter ve Ateş Kadehi, Warner Bros,. 2005.**	
01:00	Kötü adam ve yılan eşleşimi- yılan: şeytan anlatısı-Hristiyanlık.	12, 3
01:22	Çan sesi.	3
02:09	Yardıma gelen ölülerin ruhları –ruhların varlığı.	4
	Ejderhalar, uçan atlar fantastik yaratıklar.	5
	Ateş kadehi, kadeh: kutsal kase.	3
	Cesaret, sevgi, fedakarlık, kurtarıcı karakterler.	9
2005 / 2	**Lucas, George, Yıldız Savaşları, Sith'in intikamı, Lucasfilm, 2005.**	
	Güç, gücün aydınlık ve karanlık tarafı, uzaylılar, farklı bir tür din.	25, 5
	Erdemli Jedi'lar ve kötü Sithler.	25
	Efsanevi, paranormal yaratıklar.	5, 21
	Jedi mabedi, mabet kelimesinin dini iması.	17, 25
38	"Güç bizimle olsun" şeklinde dini bir tür dua, temenni.	10
40	Kehanet, seçilmiş kurtarıcı, Mehdi beklentisi.	27, 9
51	"Güç bizimle olsun".	10

02:10	Ölümsüzlüğü kazanan Jedi, Gücü anlayan erdemli Jedi sonunda ölümsüzlüğü kazanıp geri dönmüştür, yeniden canlanma anlatısı, ölümsüzlük arzusu.	6, 9
2005 / 3	**Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri - Aslan, Cadı ve Dolap, Walt Disney Pictures, 2005.**	
16	"Sen gerçekten bir Havva kızı mısın?" Yaratılışa gönderme.	28, 3
19	Noel.	3
30	"Ademin oğlu" Yaratılışa gönderme.	28
48	Aslan'ın geri dönüşü, kurtarıcının geri dönüşü.	9
01:10	Haç şeklinde kılıçlar.	1, 3
01:11	"Mutlu Noeller".	3, 10
01:36	Kurban merasimi yapılan taş masa, sunak - Aslanın ayin ile kurban edilişi, kendini feda etmesi.	11, 17, 3, 9
01:54	Aslanın geri dönüşü , ölünün dirilmesi –kurtarıcı İsa.	9
02:00	Aslan'ın hayat veren nefesi, ölüyü diriltmesi.	27, 9
	Paralel evren Narnia, ihanet eden kardeş.	28, 3
2005 / 4	**Spielberg, Steven, Dünyalar Savaşı, Paramount Pictures, 2005.**	
1	Filmin başlangıcında su ve hücrelerin gösterilmesi, evrim göndermesi, bilim.	21
2	Uzaylıların var olduğu ve tehlikeli olduğu söylenir.	5
13-16	Kara bulutlar gök yüzünü kaplar, şimşeklerle gelen kıyamet senaryosu, uzaylıların dünyayı istilaya gelmesi, teknoloji ve bilimin çaresizliği.	6, 21
21-22	Kilise ve haç işareti, uzaylılar tarafında kilisenin ikiye yarılması, geleneksel dinin güçsüzlüğü anlatısı.	17, 2, 3, 16
25	Dünyayı yakıp yıkan uzaylılar karşısında korku ile "Aman Tanrım" nidası.	10, 3
01:00	"Yüce İsa" şeklinde korku anında dua, nida.	10, 3
01:41	Uzaylılar hastalanıp ölürler, istila sona erer, kıyamet atlatılır ancak Tanrı'dan yardım gelmemiştir, dünyada yaşama hakkının milyarlarca can vererek evrim geçiren, doğaya uyum sağlayan insanın olduğu anlatılır, doğa nezdinde bir tür aşkınlık anlatısı.	23, 20, 26
2005 / 5	**Jackson, Peter, King Kong, Universal Pictures, 2005.**	
55	Antik tapınak benzeri yerler.	17, 18
01:00	Yerlilerin Amerikalıları ayinsel bir şekilde sunak taşında kurban etmesi.	17, 11, 18
01:03	Büyücü kadın, büyücünün sesinin sadece bir şahsa ulaşması – büyü/gizem.	5
01:05	İlkel kabile çeşitli ayinler ile kızı ritüellerden geçirip kurban etmeye hazırlarlar, bu esnada dini bir adanmışlık ile kendinden geçen ilkel kadınlar.	11, 18, 27
01:08	Kızı süsleyip kenarlarında ateş akan bir sunakta devasa goril Kong'a sunarlar, tanrıya kurban sunar gibi, bu esnada bir tür zikir şeklinde dans ve şarkı.	11, 18, 17, 27

01:25	Dinozorlardan kaçarken "Yüce İsa" diyen karakter – korku anında tanrıya-dine yönelmek.	10, 3
	Güçlü hayvanlara tapınma-kurban sunma şeklinde bir tür ilkel din.	25
2005 / 6	**Darnell, Eric, Tom McGarth, Madagascar, Dreamworks SKG, 2005.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2005 / 7	**Liman, Doug, Bay ve Bayan Smith, Dutch Oven, 2005.**	
01:25	Arabada sallanan haç.	2, 3
01:29	"Jesus rocks!", yazan tişörtler, Hristiyanlık.	3
2005 / 8	**Burton, Tim, Charlie ve Çikolata Fabrikası, Warner Bros., 2005.**	
47	Kakao çekirdeği etrafında ritüel yapan küçük insanımsılar - Fantastik / paranormal.	5, 17, 27
57	"Trick or treat" Cadılar bayramında kullanılan ifade.	3
01:30	Işınlanma.	5
2005 / 9	**Nolan, Christopher, Batman Başlıyor, Warner Bros., 2005.**	
	Gölgeler ligi adında bir tür tarikat.	16
7	Mabet.	17
	Amaç arayışında olan bir kahraman, anne babasız kalmış yetim, kendini ve amacını kaybediyor, sonra yeniden dönüyor, İsa benzetmesi.	9
	Şehir insan eliyle kimyasal tehlikeyle yok edilmek üzere, bir tür kıyamet senaryosu, ancak kahraman bunu alt eder ve şehir yaşamaya devam eder.	21, 23
2005 / 10	**Tennant, Andy, Aşk Doktoru, Columbia Pictures, 2005.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2006 /1	**Verbinski, Gore, Karayip Korsanları –Ölü Adamın Sandığı, Walt Disney Pictures, 2006.**	
30	"Ölümsüz ruhumuz için çalışmalıyız" diyen ve okuma bilmediği halde İncili karıştıran korsan/ Hristiyanlık.	3, 4
33	Jack'in insan formunda Tanrı olduğuna inanan yerliler.	18, 8
47	Gemide dolaşan hayalet kadın hikayesi / ruhun ölümsüzlüğü.	12, 4, 27
50	Büyücü, kahin kadın.	5, 27
01:01	Elinde haç ve tespih olan inançlı kişi ilk olarak öldürülür.	2, 3, 17
01:02	"Tayfama katılın, hesap gününü erteleyin" diye esirlerine seslenen tuhaf insandan bozma yaratık / ahiret, hesap günü inancı.	4
01:36	Kraken, fantastik deniz canavarı.	5
01:50	Çan sesi.	3
01:52	Mezarlık ve haç işaretleri.	2, 3
01:59	"Dualarım onunla" dua.	10
02:00	"Gökyüzündeki efendi, kurtar beni" şeklinde tehlike anında haç	1, 8,

	çıkaran ve dua eden korsan.	10, 3
02:20	Filmin bir önceki serisinde ölen kaptanın geri gelmesi, ölümden sonra dirilme, mucize.	27, 9, 5
2006 / 2	**Howard, Ron, Da Vinci'nin Şifresi, Columbia Pictures, 2006**	
3	Portreler, Hristiyan hikayeleri resmeden portreler, İsa, Meryem portre ve heykelleri, "Tanrım, affet beni" şeklinde dua, Hristiyanlığın gizemli tarihi.	3, 10, 28
4	Sembollerin dini kökenleri, dinlerin aslında birbirlerinde bir çok şey devşirdiği, insanın dine etkisi anlatısı.	3, 14, 28
8	Aşırı dinciler, Hristiyanlık, haç önünde kendine işkence eden fanatik, gizli dini topluluklar, sayısız haç ve Hristiyanlık simgesi, kiliseler.	3, 2, 16, 17
01:20	İsa'nın insan olduğu ve soyunun devam ettiği şeklinde geleneksel Hristiyanlık anlatısına ters bir anlatı, ve filmin sonunda gerçek olduğu ispatlanır, geleneksel kurumsal dini sorgulayan bir anlatı sunar film.	8
01:38	Güvercinlerin ve rahibelerin kahramanın kaçmasında mucizevi bir şekilde işe yaramaları ilahi dokunuşu akla getiriyor.	24, 3, 7
02:40	Dua ettiğini anlatan bilim adamı film kahramanı, inançlı bilim adamı ancak kilise öğretilerinden farklı bir şekilde, İsa'nın insan olduğunu ve soyunun devam ettiğini kabul ediyor.	19, 7
	Geleneksel dine ve genel anlamda dini anlatılara sembollere ve onların hikayelerine şüpheyle yaklaşan, Hristiyanlığın bu günkü şeklini sorgulayan hatta reddeden bir film.	28, 16, 3, 8
2006 / 3	**Saldanha, Carlos, Buz Devri, Erime Başlıyor, 20th Century Fox, 2006.**	
8	Kıyamet çığırtkanlığı yapan sahtekar, dünyanın sonunu getirecek tufan tehlikesini işaret eder. Yahudi Hristiyan, ve İslam geleneğindeki tufan olayına gönderme, kıyamet senaryosu, sonunda kurtuluş olur, kıyamet atlatılır.	28, 23, 6
11	"Belki hızlıca evrim geçirip su hayvanlarına dönüşebiliriz" şeklinde evrime gönderme.	21
13	Vadinin sonunda tufandan kurtulmalarını sağlayacak geminin beklemesi, Tufan olayı ve Nuh'un gemisine gönderme.	28
38	"Haleluyah" dini ifade.	10
58	Taştan yapılmış Sid heykeli önünde Sid'i kurban etmeye hazırlayan ayin ve Sid'in kendisinin önünde eğilen, bir nevi ona tapanlarca kurban edilmesi, Paganizme gönderi.	11, 18
01:13	Gemide hayvanlar, tufan göndermesi.	28
01:15	Ateş kıralı ilan ettikleri Sid'in önünde yere eğilen küçük Sid benzeri hayvanlar.	18
01:21	Ölmek üzere olan Scrat'in Fındık cennetini görmesi-ahiret hayatı, cennet göndermesi.	4, 28
2006 / 4	**Campbell, Martin, Casino Royale, Columbia Pictures, 2006.**	

9	Tanrıya inanmıyorsun sorusuna "Hayır inanmıyorum" diye cevap veren terörist finansörü, kötü adam tanrıya inanmıyor.	8
01:03	Dini hassasiyeti olduğunu ve Katolik olarak yetiştirildiğini söyleyen kadın baş karakter, dindar kadın.	24
03:02	Kiliseler, çan ve saat kuleleri.	17, 3
02:05	Çan sesleri, kilise.	3, 17
02:18	Arka planda oldukça uzun bir sure kilise kubbesi.	17, 3
2006 / 5	**Levy, Shawn, Müzede Bir Gece, 20th Century Fox, 2006.**	
20	Canlanan müze eserleri, hayvanlar, canlandıran tablet/ paranormal.	5
2006 / 6	**Lasseter, John, Joe Ranft, Arabalar, Walt Disney Pictures, 2006.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2006 / 7	**Ratner, Brett, X-Men Son Direniş, 20th Century Fox, 2006.**	
2	Mutantlar, evrim teorisi, zamanla gelişip olağanüstü güçler kazanan insanlar, neredeyse tanrılaşan insanlar.	21, 5
5	Elektrik direğinin haç işareti şeklinde görülmesi.	1, 3
12	Tekerlekli sandalyenin jantında haçı anımsatan belirgin artı işareti.	1, 3
50	Kayıp, çaresizlik ve acı anında "Tanrım" diyen karakter.	10
01:19	Çaresizlik anında "O zaman tanrı bize yardım etsin" son çare olarak Tanrıya dua, yöneliş.	10
01:31	Her şeye hükmedebilen aşırı güçlü mutant kadın.	9
2006 / 8	**Abrams, J. J., Görevimiz Tehlike 3, Paramount Pictures, 2006.**	
3	Luther, dini karakter ismi, "Tanrım!", kızgınlık, çaresizlik anında.	28, 10
30	Cenaze töreni, "Tanrının bir çocuğu öldü" ifadesi, Hristiyanlık.	11, 3
34	Bilimin yaratacağı Anti-Tanrı gibi bir şeyden bahsedilir. Bilim kötü.	22
38	Dini nikah, papaz kıyar.	7, 11
41	Vatikan'da hayır eyleminde teröristler. Din masum, terör kurbanı.	3
42	Vatikan, çan sesleri, papazlar.	3, 7
45	Haç şeklinde anten vericisi.	1, 3
01:26	Dua eden kadın kahraman, erkek kahraman "bana da öğret" der. Dindar kadın.	24, 10
01:37	"Tanrıya yemin ederim seni öldüreceğim" dini ifade.	10
2006 / 9	**Singer, Bryan, Süpermen Geri Dönüyor, Warner Bros., 2006.**	
1	Kripton adlı farklı bir gezegenden gelen süper kahraman, tanrısal güçlere sahip. Farklı gezegenlerin ve yaşam formlarının varlığı.	9, 5, 21
2	"Oğul baba olur ve baba da oğul" ve sonra büyük patlama, tanrı ve başlangıçla ilgili sorular akla geliyor. İsa ve Hristiyanlık.	28, 3, 9
10	Gökten inen kahraman, tanrısal kahraman, İsa ve Hristiyanlık.	9, 3
11	Prometheus gönderisi, tanrılardan ateşi çalıp insanlara veren tanrı mitolojisi. "Ben tanrı olmak istemiyorum, insanlara güç vermek	18, 28

	istiyorum" diyen karakter.	
16	Farklı galaksinin varlığı, bilimsel anlatı.	21
18	Süper güçlere sahip kahraman.	9
25	Duvarda yamuk haç.	1, 3
29	Olağanüstü güce sahip Kripton kristali, kutsal, tanrısal nesne.	17, 5
33	Genesis, bilimsel bir proje isminde İncil'den bir isim kullanılması, Hristiyanlığa atıf.	28
44	"Tanrıya şükür iyisin" şükran duası.	10
53	"İnsanların iyilik potansiyelinden dolayı tek oğlum seni onlara gönderdim". Süpermen'in İsa benzetmesi. Süpermen yukardan dünyaya bakar ve insanların yardımına koşar, bir çok dinin tanrısı gibi göklerdedir ve insanları korur, gözetir. "İnsanlar iyi ama ışığa ihtiyaçları var, onlara ışığı sen verebilirsin" Hristiyanlık atfı.	9, 3, 28, 8
02:10	Süpermen düşerken iki kolu yana açık, İsa'nın çarmıhtaki şeklinde düşer. Hristiyanlık, İsa benzetmesi.	9, 3
02:13	Kendini feda eden Süpermen komaya girer, neredeyse ölür ama sonra geri döner. Yeniden canlanma, İsa gibi.	9, 3
02:21	Dünyanın Süpermen'e ihtiyacı olmadığını yazan kadın yazar sonra fikrini değiştirir ve neden ona ihtiyacımız olduğunu yazar.	7
02:24	Süpermen "her zaman buralardayım" der, her zaman var olan tanrısal varlık.	8, 9
2006 / 10	**Miller, George, Warren Coleman, Neşeli ayaklar, Warner Bros., 2006.**	
6	Ritüel şeklinde bir geleneği tekrar eden penguenler. "Warm thy egg!" ifadesinde eski ve kutsal kitaplarda geçen "thy" zamirinin kullanılması, sanki penguenlerin bir dini var ve ilahi okuyorlar gibi bir izlenim verir. "Muhteşem Guin" adında bir tanrıya övgüler düzerler, gökte kocaman bir penguen şekli belirir.	25, 28, 18, 8
9	Noah isimli yaşlı lider penguen "Umarım Büyük Guin bizi bereketsiz bir mevsim ile test etmez" der. Nuh peygamber isminin dini bir bağnazlık gösteren penguende kullanılması. Geleneksel dinlere kötü atıf.	10, 28, 16
43	Her şeyi bilen guru penguen.	7
44	Görünüşte bir tür aşkınlık anı yaşayarak mistikler dediği aslında var olmayan birilerine sorular soran guru penguen Lovelace onların cevaplarını diğer penguenlere iletir ve onlardan ücret alır. Sahtekar dinci, kahin karakteri. "Onları duyuyorum, onlar benim aracılığımla konuşuyor". Bu şekilde geleneksel dinlerin peygamber ve vahiy olgularına ironik gönderi, dinler ile alay. Dini istismar eden karakter.	16, 13

56-60	Noah isimli penguen Mumble ve arkadaşlarının eğlenmeleriyle Muhteşem Guin'i kızdırdıklarını ve bu yüzden kıtlık ile cezalandırıldıklarını söyler. "O verir ve o alır, pagan gösterilerinden dolayı açlık var". Aslında balıkları insanların avlanması tüketmiştir. Farklı sebepleri olan bir olayı dine bağlamak, bilinmeyenin dini yaratması, dinin sosyal bir ihtiyaç olması olgusu. Mumble ve arkadaşlarını sürgüne gönderir. Noah dinin kendisine verdiği otorite sayesinde toplumu da kontrol altında tutar. Dinin sosyal işlevi. Din akla ve farklı fikirlere kapalıdır. Geleneksel dinlere eleştiri.	11, 20, 13
01:12	Uzaktan görülen kilise benzeri yapı ve mezarlıkta haç işareti, Hristiyanlık.	2, 17, 3
01:22	"Penguen cennetindesin" Ahiret inancı.	4, 13, 28
01:30	Dini liderin itirazına rağmen dans ederler ve dini liderler onları lanetlemeye çalışır, sonunda dini liderler de onlara katılır ve dans eder. Dini otorite yok olur.	16
	Film genelinde bağnaz, otoriter ve kurumsal dine eleştiriler vardır, hep kötü karakterler din ile bağdaştırılır.	13, 16
2007 / 1	**Verbinski, Gore, Karayip Korsanları, Dünyanın Sonunda, Walt Disney Pictures, 2007.**	
12	Filmin önceki serisinde ölen Jack'i geri getirmek için başka bir dünyaya, ölüler diyarına seyahat eden korsanlar, yunan mitolojisi, ruhun ölümsüzlüğü, farklı evrenler, boyutlar.	4, 18, 6, 5
23	Ölüyü dirilten cadı büyücü.	5, 4, 9
48-50	Calypso adlı tanrı insan formunda, antropomorfik tanrı anlayışı.	18
1:44-45	Korsanların kutsal kitabı, kitabı koruyanın haçı andıran küpeleri, arka planda dini-kilise müziği.	17, 3, 1
01:52	Jack'in şapkasında haçı andıran korsan işareti X.	1, 3
01:57	İnsan formundan çıkan Tanrı Calypso ve onun önünde eğilen, dua eden korsanlar.	10, 18
02:38	Gençlik Pınarı haritası, insanın ölümsüzlük arzusu, sonluluk korkusu.	6
2007 / 2	**Yates, David, Harry Potter ve Zümrüdü Anka Yoldaşlığı, Warner Bros., 2007.**	
5	Ruh emiciler, Azrail gibi ruh alan yaratıklar.	12, 4
28	Fantastik yaratıklar.	5
02:01	Kötü olan Voldemort'un Harry'nin içine girmesi, şeytanın insana girmesi- Hristiyanlık.	12, 3
2007 / 3	**Raimi, Sam, Örümcek Adam 3, Columbia Pictures, 2007.**	
9	Gökten yeryüzüne bir cisim düşer, ondan bir organizma çıkar. Uzaylılar, evrende yalnız değiliz.	21
23-27	Partikül fiziği deneyi, molekülize olan insan, sonra kötülük olarak yeniden canlanır, bilimin kaosa yol açması. Ruhun bedenden bağımsız var olması.	22, 4

01:03	Uzaylı organizma Örümcek adamın elbisesine girer ve onu kötü bir şekilde etkiler. Kıskançlık ve öç alma isteği uyandırır. Hristiyanlık. Uzaylılar kötü.	3
01:36	Hatasını anlayan kahraman, çan sesi, kilise tepesinde haç.	3, 17, 2
01:37	Kilise, kutsal su, çarmıhta İsa figürü, dua eden karakter, tanrıdan örümcek adamı öldürmesini isteyen karakter uzaylı organizma tarafından sahip olunur, şeytan girmesi benzeri.	17, 10, 3, 9
02:03	"Seni bağışlıyorum", affetme, Hristiyanlık.	3
2007 / 4	**Miller, Chris, Raman Hui, Shrek 3, Dreamworks Animation, 2007.**	
5	Haç şeklinde kılıç.	1, 3
	Fantastik yaratıklar, büyü..	5
01:00	Haç şeklinde kılıç.	1, 3
01:12	Haç şeklinde kılıç.	1, 3
2007 / 5	**Bay, Michael, Transformers, Dreamworks SKG, 2007.**	
1	"Zamandan önce küp vardı, nereden geldiğini bilmiyoruz ama dünyaları yaratma ve canlandırma gücüne sahipti. Irkımız bu şekilde doğdu". Farklı bir yaratılış hikayesi. Iyi ve kötünün savaşı. Küp: yaratma gücü, tanrısal güç.	21, 8
3	Müslüman çocuk, takkeli, Amerikan askerine su getirir. Aciz Müslüman.	14, 13
6	Müslüman çocuğu saklayan, koruyan Amerikalı.	13, 14
11	"İsa ne yapardı" diyerek öğretmeni kandıran öğrenci; amaca ulaşmak için dinin kullanılması.	9, 3, 16
19	"Dualarımız kaybettiklerimizle", dua.	10
28	"Bu İranlı bilim adamlarının yapabileceğinden çok daha ileri bir teknoloji, İslam ülkesi kötü teknoloji ile bağdaştırılan ilk ülke ve bilimiyle alay edilir.	14, 13
35	"Aman tanrım", korku anında.	10
45	"Burası benim Zen ve Barış alanım", doğu mistik öğretileri.	15
50	"Aman tanrım", korku anında dini ifade defalarca tekrar eder.	10
55	İyi ve kötü uzaylı robotlar.	5
01:06	İnsan ırkı uzaylıların getirdiği tehlike ile kıyamet korkusu yaşar, teknoloji işe yaramaz.	6, 21
01:24	Polisin boynunda haç.	2, 3
	İyi uzaylıların ve insanların çabası ile kıyamet atlatılır, son kaygısı giderilir.	23
2007 / 6	**Bird, Brad, Jan Pinkava, Ratatouille, Pixar Animation Studios, 2007.**	
3	Temizlik anlamında "Tanrısallığa yakın" ifadesi.	8
18	"O cennete inanıyordu, bu yüzden o sigortalı", ahiret inancı.	4, 13
28	Kilise önünde geçerken çan sesi.	17, 3
2007 / 7	**Lawrence, Francis, Ben Efsaneyim, Warner Bros., 2007.**	

2	Kansere çare arayışında genetiği ile oynanan virüs kaosa, hatta kıyamete sebep olur. İnsanın tanrıyı oynaması felaket getirmiştir. Kıyamet insan eliyle gelmiştir.	22, 21, 6
3	Harabeye dönmüş şehirde "Tanrı hala bizi seviyor, biz hala onu sevmiyor muyuz" dövizi.	8
14	Ölümcül virüs karşısında başkanın halka "Tanrı bizimle olsun" mesajı, duası.	10, 7
15	Küçük çocuk kelebek taklidi yapar, kanat, melek ve din ile sonradan örtüşecek bir sembol olacaktır.	12, 3
21	Mısır tarlasında kelebek tekrar eder.	12
	Virüs kıyameti getirmiş, insanlar canavarlaşmış, sosyal de-evolution.	6
43	Dua, "Tanrım, onu koru, amen", Hristiyanlık, kelebek işareti yapan çocuk.	10, 3
01:02	Işıkla kurtulan kahraman, hemen sonrasında onu kurtaran kişinin arabasında haç figürü, kurtaran kişi kadın, dindar kadın.	2, 3, 24
01:13	"Tanrı bunu yapmadı, biz yaptık".	8
01:18	Şehirde tek kalanlar olduklarını düşünen doktor "Bir koloni olduğunu nerden biliyorsun" diye sorar, dindar kadın "Biliyorum işte, Tanrı söyledi, onun bir planı var, Eğer dinlersek tanrının planını duyabiliriz". Cevaben doktor "6 milyar insan öldü, herkes öldü, Tanrı diye bir şey yok" der. İnançsız bilim adamı ile dindar kadın portreleri.	8, 24, 20, 7
01:27	Canavar insanın kafasıyla kırmaya çalıştığı camda her darbeden sonra yavaş yavaş kelebek motifi oluşur, doktoru kurtaran dindar kadındaki kelebek dövmesi.	12, 3
1:28-29	Kelebek işaretleri ile sonunda tanrının gerçekten işaretler gönderdiğini anlayan doktor sonunda çözümü de bulmuştur ve inanan bir karakter olarak kadına çözümü verir ve gönderir. O ise geride kalır ve "dinliyorum, tanrının planını dinliyorum" der ve kendini feda eder. Aydınlanma ve fedakarlık, Hristiyanlığa atıflar.	7, 3
01:31	Koloni kapıları açıldığında ilk olarak kilise görülür, posta kutusunda yatay haç.	17, 2, 3
	Kıyamet atlatılmış, insanlık doktorun fedakarlığı ile, tıpkı İsa'nın fedakarlığı gibi, yine kurtarılmıştır. Sonluluk korkusu giderilmiştir.	23, 9, 3
2007 / 8	**Silverman, David, Simpsonlar, 20th Century Fox, 2007.**	
4	Kilise, dalga geçer bir şekilde.	17, 13, 3
6	Kilisede dini bir tecrübe yaşayan, kehanet gösteren bunak dede.	13, 17, 3
25	Kirlilik ile, insan ürünü ile mutasyona uğrayan hayvan, bilim kötü.	22
27	Kilise duvarında haç, Korku anında bardan çıkanlar kiliseye, kilisedekiler bara gider, din ile alay.	17, 2, 3, 13
37	“Tanrı bu evi korusun” duasından sonra ev yıkılır, din ile alay.	10, 13
58	Antik inanç şarkısıyla ruhun temizlenmesi, Homer, başkahraman	27

	bir tür aşkınlık yaşar.	
01:09	Şehrin karşı karşıya kaldığı kıyamet senaryosu ve kilisede “biz uyarmıştık” yazısı. Dinin kıyamet tellallığı.	6
2007 / 9	**Turtletaub, Jon, Büyük Hazine, Sırlar Kitabı, Walt Disney Pictures, 2007.**	
1	Açılış sahnesinde ilk anda hemen kilise, çan kulesi.	17, 3
10	Kilise, duvarda haç.	17, 2, 3
47	Kutsal mabet.	17
2007 / 10	**Snyder, Zack, 300, Warner Bros., 2007.**	
1	Agogo: bir tür geçiş ayini, savaş ateşinde vaftiz edilen 7 yaşındaki çocuklar.	11
5	Çocuk kutsanmış olarak halkına geri döner ve halk önünde eğilir.	27, 18
11	Tanrı kral, pers hükümdarı.	8, 5
14	Eski tanrıların papazları (Ephorlar) kraldan rüşvet alıp onu kutsarlar, kötü dindarlar.	16
16	“Kahine başvur, tanrılara güven” çok tanrılı din.	8, 10
17	Kahineler; papazlar kendi ihtiyaçları için özellikle en güzel kızları seçerler, aşağılık dindarlar.	16
32	“Tanrıların merhameti yok mu?”.	8
34	Zeus fırtına ve şimşekle Perslilere saldırır, yunan tanrıları.	18
59	Tanrı kral.	18, 8
01:24	Tanrı yardımcınız olsun” şeklinde dua.	10
01:29	“Bu akşam cehennemde akşam yemeği yiyeceğiz” dine inanmayan sadece özgürlüğe ve hukuka inanan Spartalı din ile dalga geçer.	13
01:36	Her defasında tanrı krala tapmayı reddeden Spartalı kahraman.	13
01:45	“Bu gün dünyayı mistisizmden ve tiranlardan kurtaracağız” mistisizm ve din kötü.	13
01:46	“Bizi hatırlayın”, kesin ölüme giden Spartalılar, sonsuzluk arzusu.	6
2008 / 1	**Nolan, Christopher, Kara Şövalye, Warner Bros., 2008.**	
01:07	“Tanrım” korku ve çaresizlik anında.	10
01:14	“Tanrıya güveniriz” madeni paranın üzerinde yazan yazı, Hristiyanlığa gönderi.	3
02:01	Binanın üzerindeki reklamda haç.	1, 3
2008 / 2	**Spielberg, Steven, Indiana Jones ve Kristal Kafatası Krallığı, Paramount Pictures, 2008.**	
24	Çan sesi.	3
30	Tanrılarla ilgili mitolojiler.	8, 18
38	“Sadece tanrılar yukarda, gökyüzünde yaşar”.	8
40	Sokakta rahibeler, onlara saygı, Hristiyanlık.	3, 7
41	Haç.	2
49	“Tanrının kim olduğuna bağlı”, dine şüpheci yaklaşım.	8

01:00	Marslıların varlığı, ileri teknoloji sahibi oldukları anlatısı, farklı gezegenler.	5
01:33	Marslıların gelip insanlara her şeyi öğrettiği anlatısı, farklı bir dünya tarihi kurgusu.	21
01:36	Tapınak şeklinde bir yer. Farklı boyutlardan gelenler insanlara bilimi verdi. Dinlerden farklı bir başlangıç anlatısı.	21, 17
01:54	"Bir yerlerde deden gülüyor olmalı", ahiret inancı ama şüpheci.	4, 7
	Kilisede papaz tarafından evlilik töreni, , dinin sosyal işlevi.	11
2008 / 3	**Osborne, Mark, John Stevenson, Kungfu Panda, Dreamworks Animation, 2008.**	
6	Kehanet. Mistik doğu kehanetleri.	15, 9
13	Ayin ile kurtarıcı savaşçı seçilir. "Evren bize ejderha savaşçısını gönderdi", gökten inen, düşen kahraman. Aslında sıradan biridir ama sonunda gerçek kahraman olur. Mistik doğu öğretileri, kişisel gelişim öğretileri.	27, 15, 9, 11
19	Savaşçıların kutsal salonu, kutsal su, kutsallar. Savaşçıların ruhunu taşıyan vazo, ruhların varlığı, ölümsüzlüğü.	17, 4, 5
29	Kutsal şeftali ağacı, cennet bilgeliğinin ağacı, geleneksel dinlerdeki kutsal/yasaklı meyve ağacı göndermesi.	17, 3
42	Kungfu ile iç huzur arayışı, mistik doğu öğretileri.	15
45	Çiçek yapraklarıyla göğe yükselen kungfu ustası.	5
54	Kutsal gözyaşı havuzu, kutsallar.	17
01:04	Ejderha parşömeni, kutsallar.	17
2008 / 4	**Berg, Peter, Hancock, Columbia Pictures, 2008.**	
6	"İsa'ya yemin ederim ki" Hristiyanlık. Süper güçlere sahip kahramanlar.	8, 3
16	Sıradan bir karakterin boynunda haç, sıradan insanlar dindar.	2, 7
01:09	"Tanrı, melek, farklı kültürler bizi farklı isimlerle adlandırır" diyen süper kahraman. Dinin aslında asılsız olduğu iması.	13, 12
	Kadın süper kahraman daha güçlü. Tanrıyla bağdaştırıldıkları düşünüldüğünde tanrıçalar, pagan dinler akla geliyor.	18
01:22	"Süper kahramanlar çiftler olarak yapıldılar", yaratıcı bir tanrı iması.	8
01:25	"Tanrılar dünyayı korumak için seni kahraman yaptı", tanrı inancı.	8
01:30	"Belki de daha mutlu bir yere gideceksin" bilinmezci ahiret inancı, agnostisizm.	4, 8
01:30	Her iki kahraman önce ölür sonra canlanırlar. İsa benzetmesi.	9
2008 / 5	**Phyllida, Lloyd, Mamma Mia, Universal Pictures, 2008.**	
8	"Aman tanrım"	10
16	Afrodit, yunan tanrılarına atıf.	18
26	Yüzde haç çıkarma, Hristiyanlık.	3, 2
01:06	"Her gün uyanıyor ve tanrıya şükrediyorum", dua, Hristiyanlık.	10, 3
01:25	Kilisede papaz nikah kıyıyor, dinin sosyal işlevi.	17, 11,

		7, 3
2008/ 6	**Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar, Afrikaya Kaçış, Dreamworks Animation, 2008.**	
9	"Kendi kişisel tanrınıza dua edin" çok dinliliğe vurgu, tehlike anında alaylı bir ciddiyet ile.	13, 18
27	Bir tür geçiş ayini. Aslan Alex'in sürüye katılma ayini.	11
36	Yüksek zekalı maymunlar, Darwinci evrim teorisine atıf.	28
38	Kutsal ritüel.	27
44	Cadı doktor.	5
01:01	"Su tanrılarına kurban vereceğim, onlarda suyu verecek". Kurbanı volkana götürürken "acele edin, aklımız başımıza gelmeden yapalım şu işi", dini ibadetlerin akıl dışı olduğu, dinler ile alay.	13, 18, 8
2008 / 7	**Forster, Marc, Quantum of Solace, Metro-Goldwyn-Mayer, 2008.**	
3	Şehir siluetinde kilise kuleleri.	17, 3
9	"Yarın nerde olacağımı tanrı bilir" dini ifade.	8
13	Çan kulesi, kilise, çan sesi.	17, 3
42	Dini opera gösterisi, haçlar, papazlar.	3, 2, 7
01:38	Karlı zeminde patikaların kesişimi tam olarak haçı andırır. Belirgin haç.	1, 3
2008 / 8	**Favreau, Jon, Demir Adam, Paramount Pictures, 2008.**	
4	Müslüman teröristler.	14, 16
38	"Ailem öldü, şimdi onları göreceğim" diyen ölmek üzere olan karakter. Ahiret inancı.	4
01:16	Teröristler tarafından öldürülen Müslümanlar, onları kurtaran Batılı, Amerikalı. Müslümanlar kötü, yardıma muhtaç.	16, 14, 3, 9
2008 / 9	**Stanton, Andrew, Wall-E, Walt Disney Pictures, 2008.**	
23	Uzaydan gelen robotun adı Eve, yani Havva: geleneksel dinlere atıf.	28
	İnsanlar uzayda bir gemide yaşıyorlar, Havva isimli robotun amacı dünyada hayat işareti aramak.	5, 3
	İnsanlar uzayda robotların kontrolünde, dünya çöp olmuş tamamen, post apokaliptik bir film. Sonu insanlar getirmiş, aşırı tüketim ile, farklı bir son hikayesi.	21
	Sonunda iyi robotlar ve insanların çabası ile dünyaya yeniden hayatı kurmaya dönülür. Hayat dünyada devam edecektir.	23
2008 / 10	**Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri, Prens Caspian, Walt Disney Pictures, 2008.**	
1	Haç kılıçlar, belirgin.	1, 3
	Çocuk doğumunda "Gökler bizi kutsadı" dini ifade.	3
3	Haç kılıç.	1, 3
6	Korkulu, büyülü orman, paranormal.	5
12	Büyü, zaman ve mekanda yolculuk, farklı bir boyut.	5

21	Kıyafette haç işareti.	2, 3
22	Haç kılıç.	1, 3
27	Konuşan hayvanlar, paranormal.	5
44	Efsanevi yaratıklar, insanlar için "Adem oğlu" ifadesi. Geleneksel dini başlangıç öyküsüne atıf.	28, 5
45	Haç kılıçlar.	1, 3
2009 / 1	**Cameron, James, Avatar, 20th Century Fox, 2009.**	
2	Pandora adlı bir gezegende yaşam var, uzayda yalnız değiliz.	5
7	Pandora halkı, Navi'ler, geleneksel dinlerden farklı bir evren resmi.	21
17	Avatar bedenine taşınma, ruhun varlığı, karma iması.	4
	Para normal, fantastik yaratıklar.	5
41	Navi'lerin kutsal ağacı, onun tohumları saf ruhları temsil ediyor ve insan kahramanı kutsuyorlar. Uzayda din, Navi'lerin dini var.	25
45	"Seni görüyorum" ifadesi, görmekten kasıt, anlamak veya daha derin bir manaya sahip bir şey. İnanç ile ilgili olabilir.	25
45	Tsahik: Kadın rahibe, dini lider, Eywa ağacı: tanrıça.	24, 17, 25, 18
48	Kabile halinde yaşayan Navi'lerin atalar kültü inancı, doğayı kutsal bilmeleri, yerlilere ve onların atalar kültlerine gönderi, insanlar uzayda canlılar hayal ediyor ama onlarında bizim yerlilerimiz gibi olduklarını düşünüyor.	18
49	Bilim kadınının adı Grace: ihsan, lütuf anlamına geliyor ve "Tanrı bize yardım etsin" der. Bilim insanının ağzından dini ifade.	19, 28, 3
51	Tüm doğa ile iletişim halinde olan tanrıça Eywa.	8, 18, 19
55	"Aman Tanrım" güzel doğa karşısında hayranlık ifadesi olarak.	10
01:04	Öldürülen av hayvanının başında dua, "senin ruhun Eywa'ya gidiyor". Her şeyin bir enerji sistemi ile bağlı olduğu kutsal doğa.	4
01:14	Ruhlar ağacı: Eywa: en kutsal yer, orada büyük dini ritüeller yapılıyor. Geleneksel dinlerin ki gibi Navi'lerin dininin de kutsal bir mekanı var.	27, 17, 25
	İnsanlar Pandora'yı sömürmek ister, doğayı anlamaz, din yok, ve insanlar kötü, Navi'lerin kutsalları var, saf ve temizler, iyiler. Dinsiz insanlara karşı dindar Navi'ler.	16, 22
01:21	İnsan kahramanın Navi halkından biri olma ayini, geçiş töreni.	11, 4
01:22	Mabet ağaç, duaların kabul olduğu yer, ataların seslerinin duyulduğu ağaç, atalar kültü. "Atalar Eywa ile yaşarlar", ruhların ölümsüzlüğü inancı.	17, 4, 18
01:32	Navi dini bilimsel aletler ile ölçülebiliyor, doğanın Eywa ağacı ile iletişim halinde ve her şeyin birbirine bağlı olduğu gerçeği.	19
01:41	Tehlike anında bilim insanının ağzından "Aman tanrım" dini ifadesi.	24, 19, 10
01:55	Eywa önünde Tsahik liderliğinde toplu dua ayini.	27, 24, 7, 11

01:58	Grace'i kurtarmak için kutsal ağacın önünde topluca ayin.	11
02:00	Tsahik'in aşkınlık anı yaşaması, ölmek üzere olan bilim insanı Grace'in Navi'lerin tanrıçası Eywa'dan kasıtla "onunlayım, o gerçek" demesi. Bilimin dini tasdik etmesi.	19, 27, 8
02:06	Navi'lerin Tanrısıyla alay eden dinsiz insan.	13
02:08	İnsanlık dünyayı yok etti, dünya artık insanlığı besleyemiyor. Özünde Post apokaliptik bir film.	6
02:08	Eywa'ya dua ederken şüpheci olan Jake, postmodern insan portresi çizer. Filmin sonunda duası kabul olur.	7, 10
02:33	Karma, dini ritüel ile ayakları felçli olan kahraman Jake sağlam bir Avatar bedenine geçer, dua ettiği Eywa onu kabul eder.	15, 4, 10
	Yerlilerin dini bilim ile desteklenmiş, insanların dinsizliği ve aç gözlülüğü, doğaya saygısızlığı, tüketimciliği eleştirilmiş, uzayda dünyadaki gibi atalar kültüne inanan yerli halk resmedilmiş ve onlar modern insana kıyasla yüceltilmiş.	19, 25, 23, 22
2009 / 2	**Yates, David, Harry Potter ve Melez Prens, Warner Bros., 2009.**	
2	Paralel evrenler, insanların dünyasına karışan cadılar dünyası, paranormal olaylar.	5
5	Kasabanın meydanında haç işareti.	2, 3
8	Büyü, paranormal.	5
12	Işınlanma.	27
21	Kötülerin yaşadığı sokakta duvara ağlayan deli adam, Yahudiliğe kötü gönderme.	13, 14
01:18	Noel.	3
02:18	Ölünün etrafında mum/ışık yakma, Hristiyanlığa gönderme.	28, 3
	Kurtarıcı kahraman.	9
2009 / 3	**Saldanha, Carlos, Mike Thurmeier, Buz Devri, Dinozorların Şafağı, 20th Century Fox Animation, 2009.**	
34	"O tarafa giderseniz arkadaşınızı ahirette göreceksiniz" ahiret inancı.	4
46	Noel şarkısı.	3
2009 / 4	**Bay, Michael, Transformers, Yenilenlerin İntikamı, Dreamworks SKG, 2009.**	
	Robotlar, farklı gezegen.	5, 21
23	"Eğer tanrı bizi kendi imajında yarattıysa, onu kim yaptı" tanrı sorgulanır.	8
	Optimus Prime'ın İsa rolü.	9
25	Çan sesi, kilseler.	3, 17
55	"Yüce İsa", korku anında.	10, 3
01:05	Dünyayı istilaya gelen uzaylı robotlar, göktaşları şeklinde gelirler, kıyameti getirirler, kıyamet senaryosu, gökten gelir, yarı dini şekilde. İnsan teknolojisi işe yaramaz, bilim çaresiz.	21
01:09	9/11 gönderisi, İslam kötü.	14, 13, 16

01:36	Ezan sesi.	14
01:47	"Aman tanrım, lütfen" korku anında dini ifade, dua.	10
02:16	Yeniden canlanan kurtarıcı Optimus sayesinde kıyamet atlatılır. İnsanlık adına savaşan kurtarıcı İsa rolü.	9, 21, 23
2009 / 5	**Emmerich, Roland, 2012, Columbia Pictures, 2009.**	
9	Kıyamet, dünyanın sonu geliyor ve bilim bunu hesaplıyor. İnsanlar kurtuluş için proje geliştiriyor.	6
10	Çan sesi.	3
14	Sokakta meczup kişinin elinde "tövbe edin, sonumuz yaklaşıyor" uyarısı. Kıyamet tellallığı.	28, 6
26	"Aman tanrım", dini ifade.	10
47	"Yüce İsa" korku anında, şehir yıkılmaya başlar.	10, 3
53	Kurtuluş projesinde bir gemiye verilen isim "Genesis" İncil'e gönderi. Nuh'un gemisine gönderi.	28
01:06	Mekke, Kâbe ve namaz kılan hacılar, haç, Hristiyanlar dua ediyor. Tüm dinler, genel anlamda dine gönderi, son hikayesi tüm dinlerde var ve bu işleniyor. Ancak din çaresiz ve güçsüz.	14, 28, 6, 16
01:08	Son anda kilisede dua eden ABD başkanı, dindar Amerika.	7, 9
01:15	İncil'den ayet okuyarak korkusuzca kıyameti karşılayan başkan.	7, 3
01:17	Uçağın kokpitinde Meryem ve çocuk İsa resmi.	3, 28
01:18	"Tanrım, Yüce İsa" dini ifadeleri.	10, 3
01:19	Budist tapınağı, Budistler.	15, 17
01:30	Geride kalıp duaya güvenen İtalyan başbakan. İtalya, papalık, Hristiyanlık.	3, 7
01:30	Vatikan, papa eşliğinde Hristiyanlar dua eder. Vatikan'da kiliseler çöker, duaya rağmen, din kıyamete engel olamıyor, kurtuluş getirmiyor.	17, 3, 6, 16
	"Eve geliyorum" diyen başkan, ölüm anında, ahiret inancı.	4, 7
01:44	Ölmeden önce haç çıkaran pilot.	3, 10
	Kıyametten kurtulmak için inşa edilen gemilere özellikle ark denmesi, ark Nuh'un gemisini akla getiriyor. Kıyamet tufan şeklinde geliyor. Geleneksel dinlere gönderi.	28
02:07	Budist tapınağı ve gonk sesi, fedakarlık, canını feda edenler.	15
02:14	Gemideki çocuklardan birinin adı "Noah", Nuh peygambere gönderi.	28
	Dünya yenilenir ve insanlar yaşamaya devam eder. İkinci bir Nuh tufanı atlatılmıştır. Son korkusu giderilmiştir.	23
2009 / 6	**Docter, Pete, Bob Peterson, Yukarı Bak, Walt Disney Pictures, 2009.**	
7	Kilisede papaz nikah kıyar. Hristiyanlık, dinin sosyal fonksiyonu.	3, 11
11	Kilisede cenaze, Hristiyanlık, dinin sosyal fonksiyonu.	11, 3
2009 / 7	**Weitz, Chris, Alacakaranlık Efsanesi, Yeni Ay, Temple Hill Entertainment, 2009.**	
1	Çan sesi.	3

7	Kötülüklerden koruduğuna inanılan düş kapanı. Vampirler, kurt adamlar, mitolojiler, para normal.	18, 5
15	Resimde haç ile vampirleri kovan rahip, Hristiyanlık.	3, 2
18	Ruh ile ilgili bahis, vampirlerin lanetli ve ölümsüz ruhları.	4
2009 / 8	**Ritchie, Guy, Sherlock Holmes, Warner Bros., 2009.**	
2	Kızdan cin çıkarma ayini, Hristiyanlık, gizemli ritüel.	3, 27, 12
23	Elinde dövizlerle gösteri yapan dindarlar.	7
24	Haç, İncil okuyan kötü, kara büyücü karakter.	16, 3
27	İdamdan sonra yüzde haç çıkarma.	3
37	Mezarlık, kilise, çan sesi, haç.	3, 17, 2
39	Haç çıkarma.	3
01:00	Büyüye inanan bir örgüt. Doğaüstü, para normal.	5
01:07	Yeniden canlanan büyücü.	9, 5
01:20	İncil'den ayet.	3
01:39	Meydanda büyücünün dünyayı lanetlediğini söyleyen dindarlar, haç işareti.	3, 5, 2
01:50	Aslında olan hiç bir şeyin büyü olmadığı, olan her şeyin bilim ile açıklandığı.	19
01:58	Çan sesi.	3
2009 / 9	**Howard, Ron, Melekler ve Şeytanlar, Columbia Pictures, 2009.**	
3	Rahipler, Vatikan, Papazlar.	3, 7, 17
5	Parçacık fiziği deneyi, bilimin anti-madde, yada diğer ismiyle tanrı parçacığı deneyi.	20
6	Rahip bilim adamı" Artık tanrının elindeyiz", bilim ve din uzlaşısı.	19, 7
8	"Tanrım", çaresizlik anında bilim insanı kadın.	10, 24
14	Kilisenin bilim ile olan kötü tarihi, bilimin yasaklanması, bilimci dindarlar yeraltı cemiyeti kurarlar.	19, 20
19	Gizli İllimunati cemiyeti bilimin sunaklarında papa adaylarının kurban edilmesini emreder. Bilimin de din gibi bağnaz ve cani olabileceği. Vatikan'ın ışık ile yok olacağı, dini tekelinde tutan Vatikan'a karşı yine dini bir şekilde karşılık veren bilim. Bilim ve din çatışması.	20, 19
21	"Teknoloji kiliseyi yok eder" bilim din çatışması.	20
25	"Tanrıya inanıyor musun" sorusuna bilim adamının "iman henüz bana bahşedilmedi" diye cevabı.	8
29	"Hepimiz cennete gitmeyecek miyiz?" Ahiret inancı.	4, 8
01:12	"Bilim ve din düşman değiller". Bilim ve din uzlaşısı.	19
	"Din ve bilim iki güç, uzlaşabilirler, ancak ikisi de tehlikeli olabilirler, tarih bunun örnekleriyle dolu".	19
02:04	Dünyanın her ikisine de ihtiyacı var.	19
2009 / 10	**Philips, Todd, Felekten Bir Gece, Warner Bros., 2009.**	

15	Bin Ladin, 9/11 gönderisi.	14, 16
55	Sakallı bir karaktere "Şişman İsa" diyerek dalga geçilmesi.	13
01:37	Papaz dini nikah kıyar.	11, 7
2010 / 1	**Unkrich, Lee, Oyuncak Hikayesi 3, Walt Disney Pictures, 2010.**	
01:15	"Kutsal İnek" şeklinde, dini ifadeden özellikle kaçınılan, ama özünde dini olan ifadenin kullanılması, daha seküler ifadelerin tercih edilmesi.	13
2010 / 2	**Burton, Tim, Alice Harikalar Diyarında, Walt Disney Pictures, 2010.**	
12	Fantastik yaratıklar, Para normal.	5
21	Yeraltı dünyası, paralel evrenler.	21
39	Haç kılıç.	1, 3
56	Pencere de haç şekli, pencere çerçevesi.	1, 3
01:04	Haç kılıç, kutsal değerli ve sihirli.	1, 3
2010 / 3	**Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları 1, Warner Bros., 2010.**	
3	Kilise, çan kulesi.	3, 17
9	Kötülerin arasında yılan-şeytan –Hristiyanlık.	3, 28, 12
16	Fantastik yaratıklar- büyü.	5
22	Aziz ve kutsal kelimeleri ile şaka.	28
36	Işınlanma.	27
01:26	Çan sesi.	3
01:27	Noel, haç işareti.	3, 2
01:38	Haç şeklinde kılıç.	1, 3
01:42	Haç şeklinde kılıç ile kötü ruhun öldürülmesi.	1, 3, 4
02:09	Elfler, cinler.	12, 5
	Harry ve Dumbledore'un kurtarıcı rolleri.	9
2010 / 4	**Nolan, Christopher, Başlangıç, Warner Bros., 2010.**	
	Rüya içinde rüya, gerçekliği rüyada arayanlar, dünyanın rüya olduğu fikri.	26
01:16	"Yüce İsa", şaşkınlık anında dini ifade, Hristiyanlık.	10, 3
01:17	Rüyada yaratma olayı için "Tanrı gibi hissetmek ilk başta güzeldi", yaratıcı tanrının olduğu inancı.	8, 26
01:21	"Yüce İsa", korku anında, Hristiyanlık.	3, 10
2010 / 5	**Mitchell, Mike, Shrek 4, Sonsuza Kadar Mutlu, Dreamworks Animation, 2010.**	11, 17, 3
20	Çan sesi, çan kulesi, kilisede dini nikah.	1, 3
27	Binanın çatısında haç.	1, 3
01:18	Oyuncak bebeğin gözünde haç.	28
	peri masalı, fantastik varlıklar, büyü.	5
2010 / 6	**Slade, David, Alacakaranlık Efsanesi, Ay Tutulması, Summit Entertainment, 2010.**	

	Kurt adam, vampir efsaneleri, mitoloji, para normal, fantastik.	18, 5
50	Okul flamasında haç.	2, 3
2010 / 7	**Favreau, Jon, Demir Adam 2, Paramount pictures, 2010.**	
3	Kötü karakterin boynunda haç.	2, 16
6	Vida üzerinde vurgulanan haça benzer işaret.	1, 3
13	"Tanrı Amerika'yı ve Demir Adamı korusun", dua.	10, 3, 9
35	"Tanrım!", korku anında dini ifade.	10
38	Kötü karakterin boynunda haç, göğsünde haç dövmesi, Hristiyanlık.	16, 3
01:29	Kötü adamın boynunda haç.	3, 16
2010 / 8	**Greno, Nathan, Byron Howard, Karmakarışık, Walt Disney Animation, 2010.**	
	Fabl, mucize, büyü.	5, 27
8	Kilise, duvarda haç.	17, 2, 3
9	Haç kılıç.	1, 3
	Ölümsüz olmak için her şeyi yapan cadı, ölümsüzlük arzusu.	6
2010 / 9	**Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız, Universal Pictures, 2010.**	
1	Piramitler, mısır firavunlarının mezarları.	18, 6
22	Dua eden çocuklar, "amen", dini ifade, Hristiyanlık.	10, 3
2010 / 10	**DeBlois, Dean, Chris Sanders, Ejderhanı Nasıl Eğitirsin, Dreamworks Animation, 2010.**	
11	"Tanrılar benden nefret ediyor", çok tanrılı Viking inancına atıf.	18, 8
	Ejderhalar, fantastik, para normal.	5
42	Haç kılıç.	1, 3
48	"Muhteşem Thor", İskandinav mitolojileri, dinleri.	18, 8
01:14	"Odin, bize yardım et", tehlike anında Viking tanrısına dua.	18, 10
2011 / 1	**Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları, Warner Bros., 2011.**	
2	Ejderha- fantastik yaratıklar.	5
18	Haç şeklinde kılıç, güçlü, sihirli, kutsal.	1, 17
46	Hayalet ile konuşma.	12
	Yılan ve kötü eşleşimi.	28
01:27	"Biz hiç ayrılmadık" diyen ruhlar –ruhların yaşamaya devam ettiği inancı.	4
01:33	Araf gibi bir yer, ölülerin sesinin duyulduğu kapı	4
01:35	"Ölüye acıma, diriye acı" –ahiret inancı.	4
01:39	Ölümden dönen, yeniden dirilen kurtarıcı.	9
01:42	"Harry hala kalbimizde yaşıyor" Ahiret inancı.	4
01:45	Haç şeklinde kılıç belirgin bir şekilde.	1, 3
01:48	Haç kılıç ile yılanın başı kesilir, Haç ile şeytan- Hristiyanlık.	1, 3, 28
01:50	Kılıcın haç şeklinde görüntüsü.	1

	Üçlü kahraman grubu-biri kadın –Teslis?	28
2011 / 2	**Bay, Michale, Transformers 3, Ayın Karanlık Yüzü, Paramount Pictures, 2011.**	
1	Uzaylılar, uzayda başka akıllı yaratıklar, farklı bir başlangıç ve evren anlatısı.	21, 5
6	"Aman Tanrım", şaşkınlık anında dini ifade. "Biz yalnız değiliz", başka gezegen ve yaratıkların var olduğu.	10, 21
20	Arabada haç.	2, 3
28	Kurtarıcı olarak gönderilen gemiden Nuh'un gemisini andıran "ark" ismiyle bahsedilmesi.	28
43	"Yüce İsa", korku anında dini ifade.	10, 3
51	Işınlanma, evreni yeniden şekillendirecek tanrısal güce sahip yaratıklar, farklı bir yaradılış senaryosu.	21, 8, 27
01:16	Işınlanma.	27
01:17	"Cybetron'da tanrılardık, burada bize makina diyorlar".	8
01:33	Uzaylılar dünyayı istila etmeye geliyorlar, uzaydan gelen kıyamet senaryosu.	21, 6
01:37	"Aman tanrım", korku anında dini ifade.	10
01:57	"Efendimiz İsa, kurtar bizi" korku anında dua.	10, 3
	İyi ve kötü uzaylılar savaşır, iyi uzaylılarla birlikte insanlar kötüleri yenerler ve kıyamet atlatılır.	23
2011 / 3	**Marshall, Rob, Karayıp Korsanları 4, Gizemli Denizlerde, Walt Disney Pictures, 2011.**	
1	Yüzde haç çıkarma, ölünün canlanması.	3, 2, 27, 9
2	Kralın boynunda haç.	2, 3
3	Kilise kubbelerini andıran yapılar.	28, 17
16	Binada haç işareti. Baş kahraman Jake'in şapkasında bulunan ve haçı andıran korsan işareti. Film boyunca bolca tekrar eder.	1, 3
19	Jake'in babasının kulağında haç küpe, muhtemelen korsanlığı temsil ediyor ama haç ile benzerliği net.	1, 3
35	Kehanetler.	27
36	Gemi yelkenlerinde haç.	1, 3
41	Bir karakterin elince İncil.	3, 17
44	Sihir, büyü. Gemide ölecek olan kaptanın ruhunu kurtarmak için bulunan rahip.	5, 3, 4
50	Kızın boynunda haç. Dindar kadın.	2, 24
01:01	Deniz kızları, efsanevi, fantastik yaratıklar.	5
01:54	Dindar İspanyol kral "Sadece tanrı ölümsüz hayat bahşedebilir, bu pagan sular değil. Bu dünyevi mabedi yıkın" der. Kilisenin veya Hristiyanlığın yıkıcı ve müsamahakar olmayan tarihine gönderi.	18, 16, 8, 3
01:56	Haç çıkaran İspanyol kral/prens. Ruh bahsi, ruhun varlığı ve ölümsüzlüğü.	4, 2, 3, 7
01:58	Kızın boynunda haç.	2, 24

02:00	Boynunda haç olan rahip "sadece vücut olarak yaralıyım", ruhun varlığı ve ölümsüzlüğü iması.	7, 3, 2, 4
2011 / 4	**Condon, Bill, Alacakaranlık, Şafak Vakti 1, Summit Entertainment, 2011.**	
15	Elinde İncil olan rahip ile dini nikah.	11, 3, 17, 7
29	Brezilya'daki İsa heykeli.	9, 3
57	Ev dekorasyonunda kocaman haç.	2
01:34	"Aman Tanrım", çaresizlik anında dini ifade.	10
01:42	Yeniden dirilen vampir, ölümsüz ruh.	4, 18, 9, 5
	Kurt adam, vampir efsaneleri, para normal, fantastik.	5, 18
2011 / 5	**Bird, Brad, Görevimiz Tehlike- Hayalet Protokol, Paramount Pictures, 2011.**	
2	"Aman Tanrım, Aman Tanrım!", Çaresizlik, korku anında.	10
48	Nükleer ile dünyanın kıyamet ile karşı karşıya kalması, apokaliptik bir senaryo, bomba durdurulur, kıyamet atlatılır.	6, 23
2011 / 6	**Nelson, Jennifer Yuh, Kungfu Panda 2, Dreamworks Animation, 2011.**	
1	Efsane, kehanet.	27, 5
4	İç huzur arayan kungfu ustası, doğu öğretileri.	15
01:01	Musa hikayesinin benzeri: bir kahin kötü adamı öldürecek olanı bildirir. Annesi kahramanı korumak için terk eder. Aynı tarife uyanlar öldürülür. Ancak filmin sonunda kehanet gerçekleşir. Yahudi-Hristiyan geleneği.	28
01:06	Duvarda haç.	2, 3
2011 / 7	**Lin, Justin, Efsane Beşli, Universal Pictures, 2011.**	
2	Brezilyadaki İsa heykeli	9, 3
10	Başrol oyuncunun boynunda film boyu tekrar eden haç kolye.	2, 3, 7
18	Başka bir karakterin boynunda haç kolye.	7, 2, 3
26	Brezilyadaki İsa heykeli.	9, 3
01:15	Kadın oyuncunun boynunda haç kolye.	2, 3, 7, 24
01:18	Brezilyadaki İsa heykeli.	3, 9
01:39	Kötü karakter "Tanrı ile ilgili bir kaygım yok" der ve filmin sonunda ölür.	16, 8
2011 / 8	**Phillips, Todd, Felekten Bir Gece Part 2, Warner Bros., 2011.**	
28	"Tanrıya yemin ederim", dini ifade, Hristiyanlık.	10, 3
45	Budistler, Budist manastırı.	15, 7, 17
48	Buda heykeli.	15
55	"Yüce İsa", korku anında dini ifade.	10, 3
2011 /	**Gosnell, Raja, Şirinler, Columbia Pictures, 2011.**	

9		
	Büyülü orman, şirinler, fantastik varlıklar, Paralel evrenler.	5
5	Azrael: şirinleri kovalayan kedinin adı, kötü karakter ile Yahudi Hristiyan ve İslam geleneklerine gönderi.	28, 13
13	Kötü büyücü Gargamel'in elinden kuklaları oynattığı aparatın haç görünümü.	1, 16, 3
16	"Tanrı dünyayı sadece altı günde yarattı değil mi?".	10, 3, 13
27	"Aman Tanrım" – korku anında gündelik dil.	10
45	"Tanrıya Şükür" – gündelik dil.	10
2011 / 10	**Lasseter, John, Brad Lewis, Arabalar 2, Walt Disney Pictures, 2011.**	
01:00	İtalya, araba papa, Hristiyanlık.	3, 7
01:15	Çan sesi ve haç.	3, 2
2012 / 1	**Whedon, Joss, Yenilmezler, Marvel Studios, 2012.**	
	Uzaylılar var, dünya sıradan bir gezegen ve insanlar sıradan bir varlık.	21, 5
	Teseract adında bir güç kaynağı.	8
6	Thor, Loki – mitolojik tanrılar.	18, 8
12	Arka planda Hristiyanlıkla ilgili tablolar.	28
18	Dünyayı tehdit eden Teseract, kıyamet ve insanlık için son tehlikesi – süper kahramanlar, paranormal.	5, 6
38	Yahudi-Hristiyan freskler.	4
44	"Sadece bir Tanrı var" diyen Amerikalı kahraman, Hristiyanlık, dindar Amerikalı.	3, 7
01:12	"Aman Tanrım" – korku anından dini ifade.	10
01:14	Mutasyon – bilimin tehlikesi.	22
01:30	Black Sabbath – Yahudi-Hristiyan dini geleneğe gönderi.	28
01:42	Işınlanma, evrenlere arası yolculuk.	27
	Dünyayı istilaya gelen uzaylılar, uzaydan gelen kıyamet, apokaliptik film.	6, 21
	Dünya kıyametten kurtulur, son kaygısı giderilir.	23
2012 / 2	**Mendes, Sam, Skyfall, Eon Productions, 2012.**	
4	Cami, İstanbul'un ufuk çizgisi, camiler, minareler –İslami mimari güzel.	17, 14
14	Mezarlarda, kılıç ve hançer saplarında haç –tekrar eder – Hristiyanlık.	1, 2, 3
17	Kilise, çan sesi – Hristiyanlık.	17, 3
21	"Tanrı aşkına" dini ifade.	10
01:48	"Yüce İsa", şaşkınlık anında dini ifade .	10, 3
01:49	"Aman tanrım" – şaşkınlık anında dini ifade.	10
01:51	Papaz mahzeni, Reformasyona gönderme – Hristiyanlığın kanlı tarihi.	28, 16, 3

02:09	Kilise, haç işareti.	17, 2, 3
02:15	Kilise, katedral kuleleri.	3, 17
02:16	Karakter adı Eve – Havva.	28
2012 / 3	**Oliva, Jay, Batman – Kara Şövalye Yükseliyor 1, Warner Bros., 2012.**	
	Gölgeler birliği – mistik bir oluşum, şehirlerin kaderini tayin eden bir nevi tarikat- bu tarikattan aforoz edilme.	16, 28, 25
01:01	Nükleer tehlike.	22
01:47	Hayır kurumu kilise, papaz, yetimlere bakan rahip ve rahibeler- Hristiyanlık iyi bir şekilde resmediliyor.	3, 7
01:53	Ruh ile ilgili diyalog – ruhun varlığı.	4
01:54	Ölüm korkusu ile ilgili diyalog.	6
01:56	Ana karakter Cehennem Çukurundan çıkarken “Rise” (Yüksel) diye tempo tutulması, Kahramanın çıkılması neredeyse imkansız bir yere atılıp tekrar çıkması - İsa benzetmesi.	27, 9, 3, 28
	Kuyuya atılma - Yusuf benzetmesi.	28
02:32	Kahraman görünüşte kendini feda ederek şehri kurtarır – İsa benzetmesi.	9
02:33	“Çok daha iyi bir yere dinlenmeye gidiyorum” ifadesi – ölümden sonrasının varlığı – ahiret inancı.	4
	Mezarlık- mezarlarda haç işareti – Hristiyanlık.	2, 3
2012 / 4	**Jackson, Peter, The Hobbit - Beklenmedik Yolculuk, New Line Cinema, 2012.**	
4	"Yönetme hakkının ilahi olduğuna işaret", ilahi tanrı inancı.	8
5	Altın için aç gözlülük, yedi büyük günahın biri felaketi getirir, Hristiyanlık.	3
7	Ejderha, fantastik yaratıklar.	5
57	Büyü, büyü ile kötülüğün, hastalığın köstebekten çekilmesi şeytan çıkarma benzeri bir olay.	5, 12, 28
01:15	Haç kılıç.	1, 3
01:17	Kötü güç, ölülerin ruhunu çağıran necromancer, ruhların ölümsüzlüğü.	4, 5, 12
01:26	Büyülü güzellikte elflerin, cin veya meleğimsi ölümsüzlerin yaşadığı cennetimsi şehir.	12, 5
01:46	Şeytani bir güç.	12
01:48	Haç kılıç.	1, 3
	13 cüce yurtlarından edilirler, liderleri Batı dünyasındaki İsa tasvirleri gibi sakallı ve uzun saçlı, İsa ve havarileri gibi, aynı zamandan Yahudilerin yurtlarından edilmelerini anımsatıyor.	28, 9, 14
2012 / 5	**Martino, Steve, Mike Thurmeier, Buz Devri - Kıtalar Ayrılıyor, Blue Sky Studios, 2012.**	
	Kayda değer veri bulunamadı.	0
2012 / 6	**Condon, Bill, Alacakaranlık Efsanesi - Şafak Vakti 2, Summit Entertainment, 2012.**	
	Vampirler, kurt adamlar, paranormal, mitoloji.	5, 18

43	Benjamin - Yahudi ismi önemli bir karakterin ismi.	28
01:09	"Biz beyazlar giyip kendimizi aziz ilan etmedik" şeklinde Hristiyanlık tarihine kötü gönderme.	3, 13, 16
2012 / 7	**Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2012.**	
13	"Aman Tanrım" – şaşkınlık anında dini ifade.	10
23	Genetiği ile oynanan hayvanlar, bilim doğaya karışınca düzenin bozulması.	22
46	"Aman Tanrım" - çaresizlik anından dini ifade.	10
01:13	"Aman Tanrım" - korku anında dini ifade.	10
01:17	Tanrım , teşekkür anlamında dini ifade.	10
01:26	Sürüngene dönüşen mutant insan, insan doğaya karışınca sonuç kaos ve kötü.	22, 28
	Yetim kahraman - İsa benzetmesi.	9
2012 / 8	**Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar 3 - Avrupa'nın En Çok Arananları, Dreamworks Animation, 2012.**	
5	"Rabbi'ye sor" - Yahudiliğe dalga geçilerek atıf.	14, 13
33	Roma, Papa, Kilise, Çan.	3, 17
51	Şarkıyla hastaları iyileştiren kadın - mucize.	27
01:03	"Mamma mia, Santa Maria" – azize isimleri ile dua	28, 3
01:12	Çan sesi.	3
2012 / 9	**Ross, Gary, Açlık Oyunları, Lionsgate, 2012.**	
	Alaycı kuş iğnesi ile kutsal yaratımı.	17
15-35	Halkı kontrol altında tutmak için bir tür ritüel şeklinde kurbanlar seçilir ve savaştırılır, sadece bir tanesi sağ kalır. Tanrıya kurbanın yerini halka, barışa, demokrasiye, toplumun değerlerine kurban almıştır.	25, 11
	Post apokaliptik bir toplum, insanlar bu ritüel ile yeni bir din yaratıyorlar.	25
01:11	Kelebek - kanat - melek.	3, 28
01:58	"Aman Tanrım" - şaşkınlık anında dini ifade.	10
02:02	Fantastik, genetik ürünü yaratık, doğaüstü.	5
2012 / 10	**Sonnenfeld, Barry, Siyah Giyen Adamlar 3, Columbi Pictures, 2012.**	
	Fantastik yaratıklar, uzaylılar, paranormal, doğaüstü.	5
	Zamanda yolculuk.	27
2	"Aman Tanrım" – dini ifade.	10
01:07	Geleceği gören ve gösteren kişi – kahin.	27
2013 / 1	**Buck, Chris, Jennifer Lee, Karlar Ülkesi, Walt Disney Animation, 2013.**	
5	Büyü, sihir, paranormal.	5
8	Fantastik yaratıklar, troller.	5
12	Haça benzeyen direk.	1, 3
18	Kilise gibi bir mabette taç giyme töreni.	11, 17,

		28, 3
	Kahramanlardan birinin adı Kristof – Hristiyanlık.	28, 3
	Animasyon filmlerinde Hristiyanlık.	3
2013 / 2	**Black, Shane, Demir Adam 3, Marvel Studios, 2013.**	
9	Müslüman terörist, sakallı, sarıklı. Çarmıhta yanan insan, 9/11 göndermesi, İslam kötü, Hristiyanlık iyi.	14, 13, 16
13	"Aman tanrım, Mutlu Noeller" dini ifadeler, Hristiyanlık.	3, 10
19	Noel hediyeleri, Hristiyanlık.	3
24	Noel ağacı.	3, 17
36-43	"Aman tanrım" dini ifade.	10
49	Haç işareti.	2, 3
	Bilimsel çalışmalarla insana süper güçler veriliyor ama sonuç kötü oluyor. Doğaya karışmak ve bilim kaosa yol açıyor.	22
01:12	"Tanrım", korku, endişe anında.	10
01:30	"Tanrıya yemin ederim", dini ifade.	10
1:35-40-54	"Aman tanrım" korku anında dini ifade.	10
01:42	"Mutlu Noeller, onları kiliseye götür" Hristiyanlık.	3, 10
01:55	"Bugün Noel", Hristiyanlık.	3
2013 / 3	**Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız 2, Universal Pictures, 2013.**	
12	Su altı aracının kuyruğunda haç şekli.	1, 3
57	Sokakta rahibe.	24, 3
	Minyonlar.	5
2013 / 4	**Jackson, Peter, Hobbit:Smaug'un Çorak Toprakları, Metro-Goldwyn-Mayer, 2013.**	9
	Fantastik yaratıklar.	5
	Necromancer, siyah duman şeklinde şeytani bir güç.	5, 12
	Elfler, cinler, ölümsüzler, orklar, İskandinav mitolojisi.	18, 12
	Büyücüler, diriltilen ölüler, ruhların varlığı.	5, 4
9	Haç kılıç.	1, 4
01:00	Tekne dümeninde haç.	1, 3
01:46	Işık ve karanlığın savaşı, ikili düzen, aydınlık ve karanlık güçler.	8
2013 / 5	**Lawrence, Francis, Açlık Oyunları - Ateşi Yakalamak, Color Force, 2013.**	
01:15	"Aman Tanrım" – şaşkınlık anında dini ifade.	10
01:28	"Aman Tanrım" – dini ifade.	10
02:11	Ana karakterin İsa duruşu.	9, 3
2013 / 6	**Lin, Justin, Hızlı ve Öfkeli 6, Universal Pictures, 2013.**	
1	Baş karakterde haç kolye, rahibeler, duvarda haç.	2, 3, 24
7..	Baş karakterde haç kolye defalarca, kadın karakterde haç kolye.	2, 3, 24
15..	Katedral kubbesi defalarca tekrar eder.	17, 3

37..	"Yüce İsa" – dini ifade defalarca tekrar eder.	10
02:01	Yemek duası.	3, 10
02:04	Haç.	2, 3
2013 / 7	**Scanlon, Dan, Sevimli Canavarlar Üniversitesi, Walt Disney Pictures, 2013.**	
12	Saat kulesi, çan sesi.	3
37	Okul öğrenci grubuna katılırken dini ritüel benzeri bir geçiş töreni.	11
	Fantastik yaratıklar, canavarlar, paralel evrenler.	5
2013 / 8	**Cuaron, Alfonso, Yerçekimi, Warner Bros., 2013.**	
20	"Aman tanrım", korku anında, bilim adamı tarafından dini ifade.	10, 19
21	"Yüce İsa", dini ifade.	10, 3
36	"Aman tanrım", harika manzara karşısında dini ifade.	10
57	Uzay aracında İsa resmi, bilim ve din bir arada.	3, 9, 19
59	"Kimse benim ruhum için dua etmeyecek, sen benim için dua eder misin? Ben dua etmeyi bilmiyorum, kimse öğretmedi".	4, 10
01:01	"Umarım yakında (ölmüş olan) kızımı görürüm", ahiret inancı.	4
01:09	"Söyle ona, o benim meleğim", ölen biri için, ahiret inancı.	4
01:15	Çin mekiğinde buda heykeli, doğu dinleri.	15, 19
	Uzayda inançlı insanlar, inançlı bilim adamları.	19, 7
2013 / 9	**Snyder, Zack, Çelik Adam, Warner Bros., 2013.**	
	Uzayda başka bir gezegen, Krypton, fantastik yaratıklar.	5, 21
8	Krypton'dan dünyaya gönderilecek çocuk için "O dünyalılara bir tanrı olacak".	9
18	Krypton gezegeninin kıyameti, yerden lavlar yükselerek gezegeni yok eder, buna sebep olan da yine Kryptonlulardır. Kıyamet tanrılardan değil o gezegenin yerlilerinden kaynaklanır.	22, 21, 28
26	Kilise ve duvarda haç .	17, 2, 3
28	Çelik adam hakkındaki gerçekler ortaya çıktığında dünyalıların dini inancını kaybedeceği kaygısıyla onu Tanrının bir ihsanı, bir mucize olarak nitelenmesi, dinin kırılgan olduğu, gerçek karşısında güçlü olmadığı fikri.	13
47	Genesis odası, İncil'e atıf.	28, 3
01:00	Rahip ve kilise, Hristiyanlık.	3, 7, 17
01:09	Kilisede günah çıkaran Krypton'lu çelik adam, haç, rahip, kilise, Hristiyanlık.	2, 3, 7, 9, 17
01:44	"Aman tanrım" tehlike anında.	10
01:50	Dünyayı Krypton'a çevirmek isteyen uzaylılar insanlık için sonu, kıyameti getiriyor. Kıyamet dünyaya uzaydan geliyor, kitabi olmayan bir kıyamet. Kıyameti yine bir uzaylı engelliyor ve insanlık devam ediyor. Son korkusu gideriliyor.	21, 23
2013 / 10	**Taylor, Alan, Thor - Karanlık Dünya, Marvel Studios, 2013.**	
	Kara elfler ve cinler, Odin, Loki, Thor, Asgard, İskandinav	18, 5, 8

	mitolojisi, fantastik yaratıklar.	
1	Aydınlık ve karanlık, ikili düzen.	8
5	“Biz tanrılar değiliz, insanlar gibi doğup ölüyoruz” İskandinav tanrılarının sözü.	18, 8
24	Haç kılıç.	1, 3
01:13	Dünyada paranormal olaylar.	5
01:20	“Cehennemde görüşürüz, canavar”, ahiret inancı.	4
01:22	“Aman tanrım”, korku anında dini ifade.	10
01:26	Dünyayı yok etmeye gelen uzaylılar, kıyamet tehlikesi kitabi değil. Filmin sonunda dünya kurtulur ve insanlık devam eder.	5, 21, 23
01:31	Kilise kubbesi, haç.	17, 2, 3
2014 / 1	**Bay, Michael, Transformers 4, Kayıp Çağ, Paramount Pictures, 2014.**	
	Dinozorlar, uzaylılar, farklı bir yaratılış hikayesi, dünyadan başka, farklı gezegenlerin ve varlıkların varlığı.	5, 21
5	“Tanrıya yemin ederim” dini ifade.	10
37	“Aman tanrım, tanrıya yemin ederim” dini ifadeleri.	10
44	Haçı andıran araç amblemi.	1, 3
01:00	“Aman Tanrım” dini ifade.	10
01:01	Kilise ve haç işareti.	17, 2, 3
01:12	“Senin yaratıcıların seni geri çağırıyor”, yaratıcı tanrı.	8
01:25	“Knights’ Temenos” şeklinde gemi ismi Hristiyanlıktaki “Knights’ Templar” (şövalyeler tapınağı) adındaki dini örgütü anımsatır. Uzaylıların da bir dini ve dini kurumları vardır.	28, 25, 3
01:26	Kozmik denge, türlerin karışmasını yaratıcılar sevmiyor.	8
01:32	Haç kılıçlar.	1, 3
01:37	“Aman Tanrım”, korku, heyecan anında dini ifade.	10
01:44	“Kutsal kasemizi bulmalarını istemiyorum” uzay teknolojisi için Hristiyanlıktaki kutsal kase benzetmesi.	28, 3
01:48	Dünya ve insan ırkı kıyamet ile karşı karşıya, uzaylılar dünyayı yok etmek istiyor, kıyamet senaryosu, sonunda atlatılır.	6, 21, 23
01:51	Araba logosu, haç işaretini andırıyor.	1, 3
	Joshua (İsa) isimli iyi karakter, dini karakter ismi kullanılıyor.	28
02:10	Haç kılıç.	1, 3
02:25	“Aman tanrım” tehlike anında dini ifade.	10
02:31	Haç kılıç.	1, 3
02:36	Uzaylı robot insana “yıldızlara baktığında onlardan birinin benim ruhum olduğunu düşün”, ruhun ölümsüzlüğü, ruhların gök yüzüne yükseldiği şeklindeki atalar kültü inançlarına gönderi.	4, 18
02:36	“Evrenin çözmememiz gereken gizemleri var ama kim olduğumuz ve neden burada olduğumuz bu gizemlerden değil. Bu soruların cevabını içimizde taşıyoruz. Ben Optimus Prime, bu mesajım yaratıcılara. Dünyayı rahat bırakın, çünkü ben sizin için geliyorum”. Varoluşsal sorular, tanrılarla hesaplaşmak isteyen	7, 8, 26

	uzaylı aslında insanın tanrıyı arama, bulma ve anlam arayışının sembolüdür.	
2014 / 2	**Jackson, Peter, Hobbit: Beş Ordunun Savaşı, New Line Cinema, 2014.**	
	Fantastik varlıklar, elfler, büyücüler, İskandinav mitolojileri.	5, 18
1	Şehirde uyarı amaçlı çan sesleri, çan, Hristiyanlık.	3
4	Çan sesleri, çan kulesi, Hristiyanlık.	3
5	Ejderhanın öldürdüğü insanlar için “zavallı ruhlar”, ruh inancı.	4, 5
52	Haç kılıçlar, balta gibi bir savaş aletinin üzerinde haç işareti.	1, 3
	Açgözlülük alt temalardan biri, yedi büyük günah, Hristiyanlık.	3
01:27	Çan sesi.	3
01:39	Haç kılıç.	1, 3
01:53	Kötü karakter olan orkların elinde Zülfikar, İslam ile bağdaşan çatal kılıç.	14, 16
	Gandalf, büyücünün sihirli değneği, Musa peygambere atıf. Filmin bu karakteri gösteren bütün versiyonlarında vardır. Hatta yeniden dirilen ve dönünce “geri gönderildim” diyen bir karakterdir. Bu bağlamda İsa ile de benzerlik gösterir. Filmin bağlantılı olduğu diğer serilerde yer alan İsa benzetmelerinden biridir.	28, 9
2014 / 3	**Gunn, James, Galaksinin Koruyucuları, Marvel Studios, 2014.**	
2	“Baban bir melekti, saf ışık…” melek inancı.	12
3	UFO tarafında kaçırılma, farklı gezegenler ve yaşam formları, uzaylılar.	5, 21
14	Bir tür kurban olayı, sunakta kan akıtma. 6 tekillik ismiyle farklı bir yaratılış hikayesi.	21, 11
01:15	“Tanrı aşkına” dini ifade.	10
01:22	“Aman Tanrım” dini ifade.	10
01:41	Gezegeni yok etmek isteyen ölümsüz kötü karakter “Saçma tanrılarınızı terk etme zamanı” der. Sonunda yenilir, gezegendekiler hayatta kalır. Kıyamet senaryosu.	8, 23, 21
01:48	“Ailen, sen öçlerini aldığın için artık huzur içinde yatacaklar” ahiret inancı, ruhun ölümsüzlüğü.	4
01:50	Ölen kadının oğluna mektubu “Daha güzel bir yere gidiyorum ve hep seninle olacağım” ahiret inancı, ruhun ölümsüzlüğü.	4
2014 / 4	**Stromberg, Robert, Malefiz, Roth Films, 2014.**	
	Peri, sihir, fantastik varlıklar, paranormal, yetim kahramanlar, kanatlı melek benzeri kahraman.	5, 12
13	Yerde belirgin haç kılıç.	1, 3
20	Sihirli asa, Musa peygamber atfı.	28, 5
26	“Çocuk vaftiz olacak” Hristiyanlık atfı.	3
46	Yere saplanmış, belirgin haç kılıç.	1, 3
49	Fairy godmother, iyilik meleği anlamındaki kelimenin “godmother” kısmı aslında vaftiz anne anlamındadır ve Hristiyanlık akla gelir.	3

01:07	Haç kılıç.	1, 3
2014 / 5	**Lawrence, Francis, Açlık Oyunları, Alaycı kuş, 1. Kısım, Color Force, 2014.**	
	Din adına kayda değer veri bulunamadı.	0
2014 / 6	**Singer, Bryan, X Men Geçmiş Günler Gelecek, 20th Century Fox, 2014.**	
2	X şeklindeki işaret bolca tekrar eder. Farklı açılardan bakılınca haç işaretini andırır.	1, 3
	Mutanlar, evrim teorisi, olağanüstü güçlere sahip mutanlar, zamanda yolculuk, para normal.	5, 27, 21
14	"Tanrı bilir nerede" dini ifade.	10
19	Yardımcı karakterde haç. Azazel isimli karakter, Azrail'i andırır, geleneksel dinler.	28, 3
01:18	Haç gibi X.	1, 3
01:18	"Tanrım"-acı anında dini ifade.	10
01:46	"Aman Tanrım", çaresizlik anında dini ifade.	10
01:57	Kapıda haç, belirgin.	1, 3
2014 / 7	**Russo, Anthony, Joe Russo, Kaptan Amerika, Kış Askeri, Marvel Entertainment, 2014.**	
	Süper güçlere sahip, ölümsüz kahraman, bilimsel deneyler sonucu oluşmuştur.	5
01:16	"Aman tanrım" korku anında dini ifade.	10
	Evrim teorisi: bilim ile insanın mükemmelleşeceği, varlığının bilincinde olan teknolojinin tehlikesi, postmodern zamanın kaygıları.	22
2014 / 8	**Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam 2, Marvel Enterprises, 2014.**	
14	"Tanrı aşkına" heyecan, sevinç anında dini ifade.	10
48	Genetiği ile oynanan balıkların bir insanı etkilemesi ve onun canavara dönüşmesi, mutasyon. Bilim ile kaos yaratılır.	22
01:10	"Aman Tanrım", korku anında.	10
01:23	"Aman tanrım", çaresizlik anında.	10
01:25	Haçı andıran artı işareti, belli belirsiz.	1, 3
01:40	"Aman Tanrım", dini ifade.	10
01:51	Kötü karakterin "ben onlar için bir tanrı gibi olacağım" tanrının güç ile bağdaşması, kötünün tanrılaşma isteği, insanın tanrılaşma arzusu kötüdür.	8, 22
01:56	"Tanrıya şükür" mutluluk anında tanrıya şükran.	10
02:03	Mezarlıkta haç işareti.	2, 3
	Örümcek adamın asıl adı Peter, İsa'nın havarilerinden birinin adı.	28, 3, 9
2014 / 9	**Reeves, Matt, Maymunlar Cehennemi, Şafak Vakti, Chernin Entertainment, 2014.**	
3	İnsan eliyle, bilim ile geliştirilen bir virüs insanlığın sonunu getirir. Kıyamet insan ve bilim eliyle gelmiştir. Maymunlar zekidir, evrim teorisi.	22, 21, 6

13	“Aman tanrım” korku anında dini ifade.	10
17	“Yüce İsa” şaşkınlık anında dini ifade.	10
01:24	“Aman tanrım” şaşkınlık ve sevinç anında dini ifade.	10
01:28	“Aman tanrım” şaşkınlık ve korku anında dini ifade	10
	Post apokaliptik bir anlatı, filmin devam serisinde maymunların hakim ırk oldukları insanlar gibi başlangıç hikayeleri oluşturup dinler türettikleri anlatılır. Dinlerin insan üretimi olduğu fikri ve evrim teorisi öne çıkar.	13, 21
2014 / 10	**Nolan, Chrsitopher, Yıldızlararası, Paramount Pictures, 2014.**	
2	Hayalet bahsi, ölenlerin hayaletlerinin dünyada kalanları gözettiği düşüncesi, ruhun varlığı ve ölümsüzlüğü iması..	4
	post apokaliptik senaryo, yiyecek kıtlığı, tüf ve toz bulutları ile dünya artık bereketsiz olur.	28, 6
15	Anomaliler. Anormal olaylar.	5
18	Toz bulutu, kıyamet hikâyelerinde var olan bir olay. Geleneksel dinlere atıf.	28
19	Hayalet, küçük kız bir hayaletin kendisiyle iletişim kurduğunu, ona mesaj gönderdiğini düşünüyor. Hayalete inanmayan baba da sonunda onun verdiği mesajı takip eder. Postmodern insan, bilim adamı.	7, 19, 26
29	Dünyanın insanların olduğu inancı çöker, dünyayı terk etmek gerekir, yeni dünyalar arayışı.	26, 6
30	Lazarus: İsa’nın ölümden geri getirdiği kişinin ismiyle bilimsel bir proje, bilim ve din bir arada.	28, 3, 19
31	“Onlar seni seçti” onlar kelimesi ile bilinmeyen varlıklara atıf, o bilinmeyen varlık veya varlıkların insanlara yardım etmek istemeleri, bir tür tanrının veya tanrıların insanları gözettiği fikri.	8
32	“Birileri o kara deliği orya yerleştirdi”, bilim adamları aşkın bir varlığın veya gücün var olduğuna ve onlara yardım etmek istediğine inanıyor.	8, 19, 26
52	Kötülük bahsi, doğanın kötü olmadığına inanan bilim adamı.	26, 7
58	“O karadeliği kim koydu oraya” tanrı arayışı, aşkın bir varlığın bizi gözettiği düşüncesine inanma arzusu.	19, 26
01:00	Cooper “Ben eve sağ salim dönene kadar kimseye teşekkür etmem” cümlesinde kimseden kasıt tanrıdır. Arkadaşının tanrının var olduğu imasına şüphe ile cevap verir: şüpheci post modern insan.	7,8
01:01	“Bence onlar”, onlardan kasıt tanrı veya tanrılar.	8
01:03	“Yüce İsa” şaşkınlık anında dini ifade.	10, 3
01:15	“Bizi buraya yönlendiren varlıklar beşinci boyuttaki varlıklar” tanrıların varlığı iması.	8
01:25	Sonsuzluk arzusu “insan ırkı olarak düşünmeliyiz”, son korkusu.	6
01:28	“Aşk, zamanı ve mekanı aşan ancak algılayabildiğimiz tek olgudur.” Aşka bir tür aşkınlık atfedilir.	26

01:55	“İnsan kötüdür, evren değil”. Mann isimli kötü bilim adamı. İsmi insan kelimesini andırıyor, insanın kötü olduğu düşüncesi.	26
01:45	Toz bulutlarıyla gelen kıyamet. Filmin sonuna doğru film boyunca “onlar” diye sürekli canlı tutulan tanrı veya tanrıların var olduğu fikri, film boyunca asıl karakter Cooper ara ara inanır, inkar eder, inanır, tekrar inkar eder ve en sonunda aslında “onların” başka boyutlara geçip geçmişe mesajlar gönderen insanlar olduğu ortaya çıkar. Tanrı diye bir şey yoktur, insan evrende tek başınadır ancak aşk hala gizemli bir şekilde insanların kurtuluşuna sebep olacaktır. Aşk aşkınlık kazanır. İnsanlığın postmodern aşkınlık arayışı, bir aşkın varlığa inanma arzusu ve ihtiyacı film boyunca güçlü bir şekilde işlenir. Bilim adamlarının aşkın bir varlığa inanmak istemeleri tam da postmodern bir olgudur ancak en sonunda bu inanç tanrıya değil aşka yönelir.	28, 8, 26, 13
02:39	Sonunda insanlık yeni bir gezegen bulur ve kıyamet atlatılır, bu arada hala bir tanrıya ulaşılmamıştır ancak insan hala “başladığımız yerdeyiz..... nereden geldiğimizi, nereye gittiğimizi merak ediyoruz” ifadeleri ile anlam ve aşkın varlık arayışına devam etmektedir.	21, 26, 23, 6

Ek – 2: Filmlerde Yer Alan Temalar

Yıl/ Sıra no	Yönemten, Film, Yapımcı Şirket, Yıl.	Temalar
2001 / 1	Columbus, Chris, Harry Potter ve Felsefe Taşı, Warner Bros., 2001.	1,3,4,5,6,9,12
2001 / 2	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Yüzük Kardeşliği, New Line Cinema, 2001.	1,3,4,5,10,12,16, 17,28
2001 / 3	Docter, Pete, Sevimli Canavarlar, Walt Disney Pictures, 2001.	0
2001 / 4	Adamson, Andrew, Shrek, Dreamworks Animation, 2001.	3,5,11,17
2001 / 5	Soderbergh, Steven, Oceans Eleven, Warner Bros., 2001.	0
2001 / 6	Bay, Michael, İnci Limanı, Touchstone Pictures, 2001.	4,8,9,10,15,18
2001 / 7	Sommers, Stephen, Mumya Geri Dönüyor, Universal Pictures, 2001.	4,5,6,8,12,15,17, 18
2001 / 8	Johnston, Joe, Jurassic Park III, Universal Pictures, 2001.	10,19,22
2001 / 9	Burton, Tim, Maymunlar Cehennemi, 20th Century Fox, 2001.	5,13,21,22
2001 / 10	Scott, Ridley, Hannibal, MGM Studios, 2001.	0
2002 / 1	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi, New Line Cinema, 2002.	1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10,12,17,18,28
2002 / 2	Columbus, Chris, Harry Potter ve Sırlar Odası, 1492 Pictures, 2002.	1,3,4,5,9,12,17
2002 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2002.	3,9,10,20,21,22
2002 / 4	Lucas, George, Yıldız Savaşları - Klonların Saldırısı, Lucasfilm, 2002.	4,5,8,9,10,15,21, 22,25
2002 / 5	Sonnenfeld, Bary, Siyah Giyen Adamlar II, Columbia Pictures, 2002.	3,5,8,18,21,26
2002 / 6	Tamahori, Lee, James Bond, Başka Gün Öl, Eon Productions, 2002.	1,3,10,17,22
2002 / 7	Shyamalan, M. Night, İşaretler, Touchstone Pictures, 2002.	3,5,7,8,10,17,21
2002 / 8	Wedge, Chris, Carlos Saldanha, Buz Devri, 20th Century Fox, 2002.	5,21
2002 / 9	Zwick, Joel, Kalbinin Sesini Dinle, Gold Circle Films, 2002.	3,5,11,18
2002 / 10	Spielberg, Steven, Azınlık Raporu, 20th Century Fox, 2002.	3,5,9,17,18,22,2 4,27
2003 / 1	Jackson, Peter, Yüzüklerin Efendisi - Kralın Dönüşü, New Line Cinema, 2003.	2,3,4,5,9,10,27,2 8
2003 / 2	Stanton, Andrew, Lee Unkrich, Kayıp Balık Nemo, Walt Disney Pictures, 2003.	11,18,

2003 / 3	Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Reloaded, Warner Bros., 2003.	5,6,8,9,10,11,14,17,18,22,24,25,27,28
2003 / 4	Verbinski, Gore, Karayıp Korsanları, Siyah İncinin Laneti, Walt Disney Pictures, 2003.	3,4,5,10,17,18
2003 / 5	Shadyac, Tom, Aman Tanrım, Spyglass Entertainment, 2003.	5,8,10,22,24,26,27,28
2003 / 6	Zwick, Edward, Son Samuray, Warner Bros., 2003.	7,8,9,12,15,17
2003 / 7	Mostow, Jonathan, Terminatör 3: Makinelerin Yükselişi, C-2 Pictures, 2003.	3,4,5,6,9,10,12,13,17,20,21,22,24
2003 / 8	Wachowski, Lana, Lilly Wachowski, Matrix Revolutions, Warner Bros., 2003.	3,9,12,18,25,26
2003 / 9	Singer, Bryan, X-Men 2, 20th Century Fox, 2003.	3,5,8,9,10,21,28
2003 / 10	Bay, Michael, Kötü Çocuklar 2, Columbia Pictures, 2003.	2,3,9,13,16
2004 / 1	Adamson, Andrew, Kelly Asbury, Shrek 2, Dreamworks Animation, 2004.	5
2004 / 2	Cuaron, Alfonso, Harry Potter ve Azkaban Tutsağı, Warner Bros., 2004.	3,4,5,9,18,27,28
2004 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam 2, Columbia Pictures, 2004.	1,2,3,9,17,22,27,28
2004 / 4	Bird, Brad, İnanılmaz Aile, Walt Disney Pictures, 2004.	3,5,11,18,22,27
2004 / 5	Emmerich, Roland, Yarından Sonra, 20th Century Fox, 2004.	3,6,7,9,10,19,21,23,28
2004 / 6	Roach, Jay, Zor Baba ve Dünür, Universal Pictures, 2004.	0
2004 / 7	Petersen, Wolfgang, Truva, Warner Bros., 2004.	4,6,8,9,10,11,12,13,17,18,26
2004 / 8	Bergeron, Bibo, Vicky Jenson, Köpek Balığı Hikayesi, Dreamworks Animation, 2004.	3,11
2004 / 9	Soderbergh, Steven, Ocean’s 12, Warner Bros., 2004.	1,2,3,10,11,16
2004 / 10	Turtletaub, Jon, Büyük Hazine, Walt Disney Pictures, 2004.	2,3,10,14,17
2005 / 1	Newell, Mike, Harry Potter ve Ateş Kadehi, Warner Bros,. 2005.	3,4,5,9,12
2005 / 2	Lucas, George, Yıldız Savaşları, Sith’in intikamı, Lucasfilm, 2005.	5,6,9,10,17,21,25
2005 / 3	Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri - Aslan, Cadı ve Dolap, Walt Disney Pictures, 2005.	1,3,9,10,11,17,27,28,29
2005 / 4	Spielberg, Steven, Dünyalar Savaşı, Paramount Pictures, 2005.	2,3,5,6,10,16,17,20,21,23,26
2005 / 5	Jackson, Peter, King Kong, Universal Pictures, 2005.	3,5,11,17,18,25,27
2005 / 6	Darnell, Eric, Tom McGarth, Madagascar, Dreamworks SKG, 2005.	0

2005 / 7	Liman, Doug, Bay ve Bayan Smith, Dutch Oven, 2005.	2,3
2005 / 8	Burton, Tim, Charlie ve Çikolata Fabrikası, Warner Bros., 2005.	3,5,17,27
2005 / 9	Nolan, Christopher, Batman Başlıyor, Warner Bros., 2005.	9,16,17,21,23
2005 / 10	Tennant, Andy, Aşk Doktoru, Columbia Pictures, 2005.	0
2006 / 1	Verbinski, Gore, Karayip Korsanları –Ölü Adamın Sandığı, Walt Disney Pictures, 2006.	1,2,3,4,5,8,9,10, 12,18,27
2006 / 2	Howard, Ron, Da Vinci'nin Şifresi, Columbia Pictures, 2006	2,3,7,8,10,14,16, 17,19,24,28
2006 / 3	Saldanha, Carlos, Buz Devri, Erime Başlıyor, 20th Century Fox, 2006.	4,6,10,11,18,21, 23,28
2006 / 4	Campbell, Martin, Casino Royale, Columbia Pictures, 2006.	3,8,17,24
2006 / 5	Levy, Shawn, Müzede Bir Gece, 20th Century Fox, 2006.	5
2006 / 6	Lasseter, John, Joe Ranft, Arabalar, Walt Disney Pictures, 2006.	0
2006 / 7	Ratner, Brett, X-Men Son Direniş, 20th Century Fox, 2006.	1,3,5,9,10,21
2006 / 8	Abrams, J. J., Görevimiz Tehlike 3, Paramount Pictures, 2006.	1,3,7,10,11,22,2 4,28
2006 / 9	Singer, Bryan, Süpermen Geri Dönüyor, Warner Bros., 2006.	1,3,5,7,8,9,10,17 ,18,21,28
2006 / 10	Miller, George, Warren Coleman, Neşeli ayaklar, Warner Bros., 2006.	2,3,4,7,8,10,11,1 3,16,17,18,20,25 ,28
2007 / 1	Verbinski, Gore, Karayip Korsanları, Dünyanın Sonunda, Walt Disney Pictures, 2007.	1,3,4,5,6,9,10,17 ,18
2007 / 2	Yates, David, Harry Potter ve Zümrüdü Anka Yoldaşlığı, Warner Bros., 2007.	3,4,5,9,12
2007 / 3	Raimi, Sam, Örümcek Adam 3, Columbia Pictures, 2007.	2,3,4,9,10,17,21, 22
2007 / 4	Miller, Chris, Raman Hui, Shrek 3, Dreamworks Animation, 2007.	1,3,5,
2007 / 5	Bay, Michael, Transformers, Dreamworks SKG, 2007.	2,3,5,6,8,9,10,13 ,14,16,21,23
2007 / 6	Bird, Brad, Jan Pinkava, Ratatouille, Pixar Animation Studios, 2007.	3,4,8,13,17
2007 / 7	Lawrence, Francis, Ben Efsaneyim, Warner Bros., 2007.	2,3,6,7,8,9,10,12 ,17,20,21,22,23, 24
2007 / 8	Silverman, David, Simpsonlar, 20th Century Fox, 2007.	2,3,6,10,13,17,2 2,27
2007 / 9	Turtletaub, jon, Büyük Hazine, Sırlar Kitabı, Walt	2,3,17

	Disney Pictures, 2007.	
2007 / 10	Snyder, Zack, 300, Warner Bros., 2007.	5,6,8,10,11,13,16,18,27
2008 / 1	Nolan, Christopher, Kara Şövalye, Warner Bros., 2008.	1,3,9,10
2008 / 2	Spielberg, Steven, Indiana Jones ve Kristal Kafatası Krallığı, Paramount Pictures, 2008.	1,2,3,4,5,7,8,11,17,21
2008 / 3	Osborne, Mark, John Stevenson, Kungfu Panda, Dreamworks Animation, 2008.	3,4,5,9,11,15,17,27
2008 / 4	Berg, Peter, Hancock, Columbia Pictures, 2008.	2,3,4,7,8,9,12,13,18
2008 / 5	Phyllida, Lloyd, Mamma Mia, Universal Pictures, 2008.	2,3,7,10,11,17,18
2008 / 6	Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar, Afrikaya Kaçış, Dreamworks Animation, 2008.	5,8,11,13,18,27,28
2008 / 7	Forster, Marc, Quantum of Solace, Metro-Goldwyn-Mayer, 2008.	1,2,3,7,8,17
2008 / 8	Favreau, Jon, Demir Adam, Paramount Pictures, 2008.	3,4,9,14,16
2008 / 9	Stanton, Andrew, Wall-E, Walt Disney Pictures, 2008.	3,5,21,23,28
2008 / 10	Adamson, Andrew, Narnia Günlükleri, Prens Caspian, Walt Disney Pictures, 2008.	1,2,3,5,9,28
2009 / 1	Cameron, James, Avatar, 20th Century Fox, 2009.	3,4,5,6,7,8,10,11,13,15,16,17,18,19,21,22,23,24,25,27,28
2009 / 2	Yates, David, Harry Potter ve Melez Prens, Warner Bros., 2009.	2,3,5,9,13,14,27,28
2009 / 3	Saldanha, Carlos, Mike Thurmeier, Buz Devri, Dinozorların Şafağı, 20th Century fox Animation, 2009.	3,4,
2009 / 4	Bay, Michael, Transformers, Yenilenlerin İntikamı, Dreamworks SKG, 2009.	3,5,8,9,10,14,16,17,21,23
2009 / 5	Emmerich, Roland, 2012, Columbia Pictures, 2009.	3,4,6,7,9,10,14,15,16,17,23,28
2009 / 6	Docter, Pete, Bob Peterson, Yukarı Bak, Walt Disney Pictures, 2009.	3,11
2009 / 7	Weitz, Chris, Alacakaranlık Efsanesi, Yeni Ay, Temple Hill Entertainment, 2009.	2,3,4,5,18
2009 / 8	Ritchie, Guy, Sherlock Holmes, Warner Bros., 2009.	2,3,5,7,9,12,16,17,19,27
2009 / 9	Howard, Ron, Melekler ve Şeytanlar, Columbia Pictures, 2009.	3,4,7,8,10,17,19,20,24
2009 / 10	Philips, Todd, Felekten Bir Gece, Warner Bros., 2009.	7,11,13,14,16
2010 / 1	Unkrich, Lee, Oyuncak Hikayesi 3, Walt Disney	5,13

	Pictures, 2010.	
2010 / 2	Burton, Tim, Alice Harikalar Diyarında, Walt Disney Pictures, 2010.	1,3,5,21
2010 / 3	Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları 1, Warner Bros., 2010.	2,3,4,5,9,12,17,27,28
2010 / 4	Nolan, Christopher, Başlangıç, Warner Bros., 2010.	3,8,10,26
2010 / 5	Mitchell, Mike, Shrek 4, Sonsuza Kadar Mutlu, Dreamworks Animation, 2010.	3,5,11,17,28
2010 / 6	Slade, David, Alacakaranlık Efsanesi, Ay Tutulması, Summit Entertainment, 2010.	2,3,5,18
2010 / 7	Favreau, Jon, Demir Adam 2, Paramount pictures, 2010.	1,2,3,9,10,16
2010 / 8	Greno, Nathan, Byron Howard, Karmakarışık, Walt Disney Animation, 2010.	1,2,3,5,6,17,27
2010 / 9	Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız, Universal Pictures, 2010.	3,6,10,18
2010 / 10	DeBlois, Dean, Chris Sanders, Ejderhanı Nasıl Eğitirsin, Dreamworks Animation, 2010.	1,3,5,8,10,18
2011 / 1	Yates, David, Harry Potter ve Ölüm Yadigarları, Warner Bros., 2011.	1,3,4,5,9,12,17,28
2011 / 2	Bay, Michale, Transformers 3, Ayın Karanlık Yüzü, Paramount Pictures, 2011.	2,3,5,6,8,10,1,23,27,28
2011 / 3	Marshall, Rob, Karayıp Korsanları 4, Gizemli Denizlerde, Walt Disney Pictures, 2011.	1,2,3,4,5,7,8,9,16,17,18,24,27,28
2011 / 4	Condon, Bill, Alacakaranlık, Şafak Vakti 1, Summit Entertainment, 2011.	2,3,4,5,7,9,10,11,17,18
2011 / 5	Bird, Brad, Görevimiz Tehlike- Hayalet Protokol, Paramount Pictures, 2011.	6,10,23
2011 / 6	Nelson, Jennifer Yuh, Kungfu Panda 2, Dreamworks Animation, 2011.	2,3,5,15,27,28
2011 / 7	Lin, Justin, Efsane Beşli, Universal Pictures, 2011.	2,3,7,8,9,16,24
2011 / 8	Phillips, Todd, Felekten Bir Gece Part 2, Warner Bros., 2011.	3,7,10,15,17
2011 / 9	Gosnell, Raja, Şirinler, Columbia Pictures, 2011.	1,3,5,10,13,16,28
2011 / 10	Lasseter, John, Brad Lewis, Arabalar 2, Walt Disney Pictures, 2011.	2,3,5,7
2012 / 1	Whedon, Joss, Yenilmezler, Marvel Studios, 2012.	3,4,5,6,7,8,10,18,21,22,23,27,28
2012 / 2	Mendes, Sam, Skyfall, Eon Productions, 2012.	1,2,3,10,14,16,17,28
2012 / 3	Oliva, Jay, Batman – Kara Şövalye Yükseliyor 1, Warner Bros., 2012.	2,3,4,6,7,9,16,22,25,27,28
2012 / 4	Jackson, Peter, The Hobbit - Beklenmedik Yolculuk, New Line Cinema, 2012.	1,3,4,5,8,9,12,14,28
2012 / 5	Martino, Steve, Mike Thurmeier, Buz Devri - Kıtalar	0

	Ayrılıyor, Blue Sky Studios, 2012.	
2012 / 6	Condon, Bill, Alacakaranlık Efsanesi - Şafak Vakti 2, Summit Entertainment, 2012.	3,5,13,16,18,28
2012 / 7	Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam, Columbia Pictures, 2012.	9,10,22,28
2012 / 8	Darnell, Eric, Tom McGrath, Madagaskar 3 - Avrupa'nın En Çok Arananları, Dreamworks Animation, 2012.	3,13,14,17,27,28
2012 / 9	Ross, Gary, Açlık Oyunları, Lionsgate, 2012.	3,5,10,11,17,25, 28
2012 / 10	Sonnenfeld, Barry, Siyah Giyen Adamlar 3, Columbia Pictures, 2012.	5,10,27
2013 / 1	Buck, Chris, Jennifer Lee, Karlar Ülkesi, Walt Disney Animation, 2013.	1,3,5,11,17,28
2013 / 2	Black, Shane, Demir Adam 3, Marvel Studios, 2013.	2,3,10,13,14,16, 17,22
2013 / 3	Coffin, Pierre, Chris Renaud, Çılgın Hırsız 2, Universal Pictures, 2013.	1,3,5,24
2013 / 4	Jackson, Peter, Hobbit:Smaug'un Çorak Toprakları, Metro-Goldwyn-Mayer, 2013.	1,3,4,5,8,9,12,18
2013 / 5	Lawrence, Francis, Açlık Oyunları - Ateşi Yakalamak, Color Force, 2013.	3,9,10
2013 / 6	Lin, Justin, Hızlı ve Öfkeli 6, Universal Pictures, 2013.	2,3,10,17,24
2013 / 7	Scanlon, Dan, Sevimli Canavarlar Üniversitesi, Walt Disney Pictures, 2013.	3,5,11
2013 / 8	Cuaron, Alfonso, Yerçekimi, Warner Bros., 2013.	3,4,7,9,10,15,19
2013 / 9	Snyder, Zack, Çelik Adam, Warner Bros., 2013.	2,3,5,7,9,10,13,1 7,21,22,23,28
2013 / 10	Taylor, Alan, Thor - Karanlık Dünya, Marvel Studios, 2013.	1,2,3,4,5,8,10,17 ,18,21,23
2014 / 1	Bay, Michael, Transformers 4, Kayıp Çağ, Paramount Pictures, 2014.	1,2,3,4,5,6,7,8,1 0,17,18,21,23,25 ,26,28
2014 / 2	Jackson, Peter, Hobbit: Beş Ordunun Savaşı, New Line Cinema, 2014.	1,3,4,5,9,14,16,1 8,28
2014 / 3	Gunn, James, Galaksinin Koruyucuları, Marvel Studios, 2014.	4,5,8,10,11,12,2 1,23
2014 / 4	Stromberg, Robert, Malefiz, Roth Films, 2014.	1,3,5,12,28
2014 / 5	Lawrence, Francis, Açlık Oyunları, Alaycı kuş, 1. Kısım, Color Force, 2014.	0
2014 / 6	Singer, Bryan, X Men Geçmiş Günler Gelecek, 20th Century Fox, 2014.	1,3,5,10,21,27,2 8
2014 / 7	Russo, Anthony, Joe Russo, Kaptan Amerika, Kış Askeri, Marvel Entertainment, 2014.	5,10,22
2014 / 8	Webb, Marc, İnanılmaz Örümcek Adam 2, Marvel Enterprises, 2014.	1,2,3,8,9,10,22,2 8

2014 / 9	Reeves, Matt, Maymunlar Cehennemi, Şafak Vakti, Chernin Entertainment, 2014.	6,10,13,21,22
2014 / 10	Nolan, Chrsitopher, Yıldızlararası, Paramount Pictures, 2014.	3,4,5,6,7,8,10,13,19,21,23,26,28

Bu tabloda bir filmde yer alan her bir tema, sıklığına bakılmaksızın o filmin içinde bu tür bir temanın var olduğunu göstermek amacı ile verilmiştir. Tema numaralarının sıklığı ve hangi kodlara verildiği Ek-1'de görülebilir.

Turnitin Orijinallik Raporu

sinema Osman Şahin tarafından

200 Sonrası Popüler Hollywood Sinemasında Dini Tema ve Örüntüler (tezler) den

- 12-Eki-2016 02:19 +03' de işleme kondu
- NUMARA: 719238449
- Kelime Sayısı: 46635

Benzerlik Endeksi
%1
Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources:
%1
Yayınlar:
%0
Öğrenci Ödevleri:
%0

kaynaklar:

1 < 1% match (03-Ara-2015 tarihli internet)
http://sosyolojisi.com/ideal-tip-max-weber/419.html

2 < 1% match (07-Tem-2015 tarihli internet)
http://www.academia.edu/9321362/POP%C3%9CLER_K%C3%9CLT%C3%9CR_VE_M%C4%B0ST%C4%B0S%C4%B0ZM

3 < 1% match (28-Oca-2016 tarihli internet)
http://aysecoban.com.tr/page/3/

4 < 1% match (04-Haz-2014 tarihli internet)
http://cms.inonu.edu.tr/tr/sosyalbilimler/content/3730

5 < 1% match (26-Mar-2016 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to TechKnowledge Turkey on 2016-03-26

6 < 1% match (15-May-2016 tarihli internet)
http://docplayer.biz.tr/6393626-Ortaogretim-okul-mudurlerinin-ogretimsel-liderlik-rolleri.html

7 < 1% match (10-Eyl-2016 tarihli internet)
http://www.kocar.org/yazilar/sinema-filmleri-ve-din-prof-dr-william-l-blizek/

< 1% match (yayınlar)